قومی غلامی دے پندھ

قومی آزادی دی خُدائی تحریک

مظفر خان مگسی

قومی غلامی
دے
پندھ
لکھاری
مظفر خان مگسی
ناشر
اسامہ پبلشرز۔ ملتان

کتاب دا ناں ـــــــ قومی غلامی دے پَندھ
لکھاری ـــــــ مظفر خان مگسی
ناشر ـــــــ شہریار ناصر
چھپݨ دی تریخ ـــــــ جون ۱۹۹۷ء
سوہݨپ ـــــــ عبدالقادر ملغانیؒ
چھاپݨ آلے ـــــــ بسم اللہ پرنٹنگ سروس ملتان فون: ۵۴۱۲۶۱
ڳݨتری ـــــــ ۱۰۰۰ ار
مُل اعلیٰ ایڈیشن ـــــــ ۱۵۰/- ار روپے
مُل عام ایڈیشن ـــــــ ۱۰۰/- ار روپے

دستیاب
سلیمان برادرز بیرون بوہڑ گیٹ۔ ملتان

قومی غلامی دی ڈیڈھ وات

آون ڈسا لیں

رُوحیں ________ دے ناں

سرائیکی دے اضافی حروف

حرف	سرائیکی	اردو
ٻ	ٻکری	بکری
ڄ	ڄیبھ	زبان
ݙ	ݙول	ڈول
ݙ	ݙند	دانت
ڳ	ڳڈھاں	گدھا
ݨ	وݨ	درخت

میڈی گالھ

رَڑھ واہی تے قومیّت سازی انسانی بقائ تے ترقی دے پہلے پائیدار انقلاب ہِن۔ جنہیں دی بُنیاد تے تہذیب و تمدن دی عظیم الشان عمارت تعمیر تھئی اے۔ جیکر انسان رَڑھ واہی شُروع ناں کریندا تے او قومی حداں اِچ کٹھاناں تھیندا تاں او اَج وی منجھو ننگا، نِبے گھر، بے وطن شکاری ہوندا تے اُوندی بقائ تے ترقی کوں تحفظ ناں مِلدا۔ پر جتھاں عظیم انسانیں دی فکری تے عملی محنت نال ہک جاں٘گلی تے فطرت اِچ ذات دا عاشق قومی اِکائی اِچ کٹھا تھی تے تہذیبی پندھ کرݨ اِچ کامیاب تھی گئے اُتھاں غیر مہذب تے ہوّس دے غلامیں دی ہوس پرستی دے منحوس فکر و عمل نیں قومی قوت کوں ڈُوجھیں قومیں دی محنت۔ وسائل تے صلاحیتیں کوں اپݨی ترقی تے حکمرانی کیتے استعمال کرݨ واسطے قومیں تے ظلم و جبر کیتے تے اُنہیں کولوں انسانی حقوق تئیں کھس گھدے۔ قومی غلامی دی رِیت پاتی تے میدان جنگ اِچ ڈاہڈ ھیں ہیݨیں کوں غلام بݨا تے انسانیت کوں منحوس طبقاتی نظام ڈِتے۔ ایں طراں خود شناسی ترقی، تحفظ تے فرد کوں سانجھ دے بدھݨیں اِچ بدھ تے قوم بݨاوݨ دا عظیم کارنامہ وحشی قومیں دی ہوس دے ہتھیں آتے کرہ ارض کوں قومیں کیتے کربلا بݨا ڈِتے۔ تے دُنیاں اِچ رہݨ آلیں قومیں دی اُدھ

توں زائد کمت ایں جذبے دی تکمیل تے اوں توں بچݨ کیتے خرچ تھی ویندی اے۔ جیندی وجہ توں محکوم قومیں دے بال باٹبڑے پووݨ توں پہلے نکیں نکیں قبریں اچ دفنیج ویندن تے متھویں دے ایں قتلام اچوں بچݨ آلے بالادستی دے اُچے جھکے ہٹیں اپݨی ساری زندگی پوریئے راہندن۔

قومیں دی ڈیلنہ رات دے پورہیے نال آباد تھیوݨ آلیں زمینیں، چراگاہیں تے وطن تے قبضہ کرݨ دی لالچ قومیں دے درمیان پہلی باقاعدہ بھڑاند دی بنیاد بݨی تے ایں بھڑاند اچ ڈاہڈھیں قومیں ہیٹیں قومیں کوں مار مکاوݨ دا فیصلہ کیتا۔ تے ایں لالچ نیں امن دی بھوئیں تے آدم خوری شروع کرائی تے ایں بھڑاند اچ بچ ونجݨ آلیاں قوماں اَج وی پکھی واسیں دی شکل اچ قومی بالادستی دے منحوس جذبیں دی یادگار بݨ تے صدیں توں قومیں کوں ایں مسئلے دا حل لبھݨ کیتے جاہ جاہ خیمے وڈے لیندن پر اجاں تئیں ظالم تے مظلوم، حاکم تے محکوم قومیں انہیں توں درس عبرت نی گھدا۔

قومیں دے قتلام تے زمینیں تے قبضے دے بعد جڈاں پیداوار حاصل کرݨ دا مسئلہ پیدا تھیا تاں اوں دور دے عقل ایں مسئلے دے حل کیتے اے فیصلہ کیتا جو ہیٹیں قومیں دی رت نال تلواریں تے بھوئیں دی ترینہہ بجھاوݨ دی بجائے انہیں کوں رکھی سکھی روٹی ڈے تے پیداوار ودھاوݨ کیتے جیندا رکھیا ونجے۔ اے نویں فکر اپݨے دور دا بظاہر بہوں وڈا انقلابی فیصلہ ہئی جیکوں قومیں بے خوندے رتھی تے مریجݨ توں بچاوݨ آلی فکر تے ایں فیصلے کوں من تے پیداوار۔ مانسانیت، غلامی تے بالادستی دے ودھارے دی دھرتی تے فصل رہائی۔ جیرھی کوندر آلی کار بھوئیں دے سینے تے اتنی ودھی جیکوں

بھٹی دا بالݨ بݨاوݨ کیتے قوماں صدیں توں لیسندیاں آندن پر اے جتنی پیسندی اے اتنی زیادہ تھیندی اے۔

زیناں کھسن دی بھڑاند دے بعد قومیں دی ہر بھڑاند اِچ غلامیں دا حصول شامل ہئی تے ایں طراں کرہ ارض دے قومی جزیرے حاکم تے محکوم جنگجو تے محنت کش قومیں اِچ ونڈیج گئے۔ تے محنت کش تے مہذب قومیں دے گاٹے تے وحشی تے کم چور قومیں دی جنہیں دا کم ہتھیار تے جنگی تربیت ہئی ہوس دی تلوار چلݨ پے گئی۔ ایں طراں انسانی دنیاں اِچ غلام جنگ 'کم چور' حکمران تے اجارہ دار پیدا تھئے تے اپݨے جمنیں توں ہݨ تئیں شاہ سیٹل دے ویہڑھے دی کار انسانیت دی کنڈ تے ولہڑیے آندن تے او تئیں ولہڑیے رہسن جے تئیں اجارہ داریں کم چوریں تے حکمرانیں کوں انہیں دی لوڑ رہسی تے جڈاں انسان دی جاہ مشینری سنبھال گھنسی تاں وَل محکوم تے پسماندہ قومیں کوں موت دے بیڑے تے چڑھݨ کیتے آزاد کر ڈیتا ویسی تے ماں دھرتی دی جھولی اپݨے ستم رسیدہ بالیں دے کرلاٹ توں آزاد تھی ویسی۔ ایں واسطے موت دے بیڑے تے چڑھݨ توں پہلے پسماندہ تے محکوم قومیں کوں آزادی تے بقاء دی بھڑاند کرݨی چاہی دی اے، تے محکومی، غلامی تے جبری استحصال دے ایں گھر کوں لذتیں، خشیں تے ترقی و بقاء دی جنت بݨاوݨ کیتے فکری تے عملی کوششاں کرݨیاں چاہی داہن تے اے کئی ایڈا مشکل کم کئی نیں جیکوں محکوم قوماں سکھے تھی تے ناں کر سگن۔

قوماں غلامی توں آزادی تے آزادی توں غلامی تئیں دے صدیں دے پندھ کریندیاں آندن تے انہیں دے وڈے چھوٹے طبقات دی سماجی زندگی دا معیار قومیں دی آزادی

تے غلامی تے ہوندے۔ آزاد تے خُشحال قومیں دے پورہیت تے قیدیں کوں غلام تے محتاج قومیں دے امیر طبقیں توں زیادہ جیونڑ دیاں سہولتاں میسر ہوندِن تے آزاد قومیں دے پکھیں تے ڈنگریں دے حقوق تے ضرورتیں دا خیال تے تحفظ کیتا ویندے۔ جڈاں جو غلام قومیں دے وڈے طبقے غلام ہوندِن تے غلام قومیں دے پورہیت جنہیں دی شہ رگ اچوں حکمران طبقات تے حکمران قوماں جَلم وانگ خون پیندِن تے جیونڑ کیتے ہک ہئے دا ماس کھاندِن۔

قومی جبر دے وات آنونڑ دے بعد قوماں غریبی تے محکومی دے ارلے اچ ڈھنگیج ویندِن تے قوم دے خود غرض قارون قوم فروشی کرتے جڈاں زورآور تھیندِن تاں او اپنڑی تے غریبیں دی خشحالی واسطے باٹھا ہتھیں پاتے گادھی تے چڑھ بانہدِن تے ایں طراں ککروں کالی رات دے معصوم پانڈھیں دے کلھے بالادستی تے غلامی دے بار چھکیندِین چھکیندِیں پرتیج ویندِن تے اُنہیں دا ماس مالکیں دے اُڈانونڑ دے باوجود کاں او تیئں کھاندے رہ ویندِن جے تیئں کلھا ناں چھُٹ وَنجے۔

مقدس الہامی کتابیں تے تاریخ دے پنیں اِچ قومی وڈپ تے ڈڈھپ کیتے قومیں دے ہتھوں قومیں دی تھیونڑ آلی بربادی، قومی آزادی تے قومیں دے آپت دے ورتارے دے تذکرے تے اصولیں دا ذکر موجود ہے تے الہامی کتابیں اِچ ظالم قومیں تے اللہ سئیں لعنت بھیجی اے۔ ظالم قومیں دی ہلاکت دا رب سئیں فیصلہ کیتے تے ایہو جیہاں قوماں کوں رب سئیں مجرم قوماں آکھیے تے اُنہیں کوں اُنہیں دے مجرمانہ کردار تے سزا ڈے تے صفحۂ ہستی توں مِٹا ڈِتا گئے۔ جڈاں جو تاریخ توں پہلے دے آثار قدیماں

دیاں ڈھیریں تے بھڑیں اچوں قومیں دے کرلات تے گھوڑیں دی ہنکار قومی وڈپ تے ڈڈھپ دے حمائتیں تے مخالفیں کوں انسانیت دی بقاء تے ترقی کانڑ سوچنڑ تے اہر کرنڑ پکیتے صدیں توں در دیہاں پئے ڈیندڑ ہن واسطے بھانویں جو میں اے اتا پیسنڑ دے قابل ناں ہم وت وی رات دے اندھاریں اچ چکی جتی ام تاں جو اتا پیہنڑ دی اہلیت رکھنڑ آلے ایں گھر کار تے سجاک تھیون تے ڈالے دی بجائے ماتڑ اٹے نال بھر تیج ونجے۔

قومیں تے قومیں دی حاکمیت' جبر تے قومی ظلم و استحصال تے خالق کائنات دے احکامات تے منشاء ظالم تے مظلوم قومیں تئیں پچاونڑ پکیتے الہامی کتابیں اچ مذکور فرعونیں دے مصر اچ پیش آونڑ آلے ڈو قومیتیں دے حالات و کردار ایں تحریر اچ پیش کرنڑ دا انتخاب پکیتم کیوں جو پاکستان دا قومیتی مسئلہ چار ہزار سال پرانڑے مصر دے قومیتی مسئلے دی تصویر اے۔ تے اے قومی آزادی دی پہلی تحریک قبل از تاریخ دی ایہو جئیں تحریک ہے' جیندی سچائی توں انکار نی پکیتا ونج سگدا! جیندے اتے قرآن شریف اچ لگ بھگ چھی سو آیات موجود ہن تے ڈوجھیں الہامی کتابیں اچ وی قومی آزادی دی ایں تحریک دا تفصیل نال ذکر موجود ہے۔ تے حضرت یوسف علیہ السلام دے مصر تئیں دے پندھ' کرسیٔ اقتدار تئیں رسائی تے حضرت یعقوب علیہ السلام تے انہیں دی اولاد دی مصر اچ آمد قومی غلامی دے خلاف تحریک چلاونڑ دا خدائی منصوبہ ہئی۔ مقدس الہامی کتابیں دے مطابق ایں تحریک دی سرپرستی رب سئیں آپ فرمائی اے تے ایں قومی غلامی دی اطلاع مقتدر پیغمبریں حضرت ابراہیمؑ ' حضرت اسحقؑ' حضرت یعقوبؑ ' حضرت یوسفؑ کوں وحی دے ذریعے ڈتی گئی ہئی۔ ایں قومی تحریک آزادی پکیتے

جتھاں حضرت موسیٰؑ، حضرت ہارونؑ، تے حضرت یوشع بن نون دی زندگی صَرف تھئی اِتھاں اَج وی ظلم تے اقوام عالم تے قومی بالادستی دی خواہشمند اسرائیلی قوم دے سَتر ہزار توں زائد جمّݨ آلے بے گناہ تے مَعۡصُوم پُتریں دے مرد انقلاب حضرت موسیٰؑ سمجھ کراہیں بے وس پیؤ ماء دے سامݨے سِر دَھڑ توں جُدا کر ݙِتے گئے۔ بنی اسرائیل دیاں

بݨݨ آلیاں مانویں دے، تشدد، بے اَرامی، خوراک دی کمی، مشقت دی زیادتی تے قبطیں دی طرفوں بنی اسرائیل دیاں ماںواں تے تعینات دایاں دے خوف توں بال مانویں دے ݙِھڈھیں اِچوں بھُج تے قبریں اِچ وَڑ گئے۔ ہزاریں مانویں اپݨے جگر دے گوشیں کوں اَپݨیں اکھیں دے سامݨے کُہیندا ݙیکھݨ دی ناقابل برداشت اذیت توں بچݨ کیتے جنگلیں، بیابانیں اِچ ہتھ پیر لدھے تے قبطیں دی قومی بالادستی دی ݙائݨ کوں بے گناہ پُتریں دی گَل دی رَت پلاوݨ دی بجائے جَمدیں گھوٹیں کوں جنگلی جانوریں دے حوالے کریندیاں رِیہاں۔ تے اَج وی محکوم تے غلام قومیں دے بال خوراک تے ادویات دی کمی توں مانویں دے ہتھیں تے قومی وَڈپ تے ݙُڈھپ تے قربان تھیندے پین۔

حیرت انگیز ایجادات دی اِیں دُنیاں اِچ آباد قومیں اِچوں ہِگنتری دیاں چند قوماں آزادی دے پنگھوڑے اِچ جھُوٹے پیاں کھانݙن جݙاں جو ݙُو ڄھیاں قوماں محکومی تے غلامی دیاں گاریں اِچ پُٹھیاں کھڑیاں پھتکݙن جنہیں اِچ پاکستان وی شامل ہے۔

پاکستان دَرّیں۔ دریاوٴیں تے قدیم قومیں دی سرزمین اے جیرھی جغرافیائی طور تے ای سُوہݨی نئیں بلکہ اُنہیں قومتیں دے وَکھرے وَکھرے، قدیم نفیس تے شائستہ کلچر دی وجہ توں ایندا حُسن کائناتِ اَرضی اِچ اپݨی مثال آپ ہے تے پاکستان اِچ آباد اے

قومیتاں ہزاریں صدیں دے اوں قدیم تے حسین تہذیبی ورثے دیاں وارث ہن جنہیں دا شمار دُنیاں دیاں ابتدائی عظیم تہذیبیں اِچ تھیندے، اُنہیں قومیتیں دے لباس تے استعمال دیاں شئیں اِچ ہاریں۔ ونگیں، موتیں تے شیش دی متناسب جُڑت تے تِلّے دار لُنگیاں، ٹوپیاں، گُدڑیاں، جُتیاں، تے پتلے پتلے نفیس تھانویں تے ڈُوجھیں شئیں تے بنڑیئے ہوئے نقش و نگار تے رنگیں دی متناسب وَنڈ ڈیکھݨ آلے کوں ناں صرف گالھا کر ڈیندِی اے بلکہ اے شئیں اُنہیں قومیتیں دے ماضی دی عظمت دی گواہی ڈیندِن پر پاکستان بَݨݨ دے بعد متعصب تے جاہل حکمرانیں پُٹھی گادِھی گھیرݨ شروع کیتی تے ہزاریں صدیں دے تہذیبی ورثے کوں جیکوں ماضی دے کروڑیں انسانیں ہزاریں صدیں اِچ اپݨی محنت نال مکمل کیتا ہئی تے جیکوں ساڈے اجداد نیں آنوݨ آلیں نسلیں دے حوالے کرݨ کیتے ساڈے سپرد کیتا ہئی، ختم کرݨ دی کوشش شروع کیتی۔ حالانکہ ماضی دے ایں انمول ورثے دی حفاظت تے سرپرستی کیتی ویندی تاں اَج وی مقروض قوم کوں ناں صرف کثیر زر مبادلہ مِلدا بلکہ پاکستان قدیم تہذیبیں دی سوہݨی دھرتی شمار تھیندی، جڈاں جو تہذیبی پستی دی شکار پاکستانی قوم ماضی دیاں قدیم تہذیبیں دی محافظ قوم سَڈیندی۔ تے ہک ایہو جئیں دَور اِچ جڈاں ماضی قدیم دے وڈے کلچر مرکز ہوئین پاکستان اپݨی عظمتِ رفتہ دی تصویر ہوندا ہے پر جیرھی دھرتی دے وارثیں کوں انگریز دور اِچ اپݨے ورثے دی مطابق زندگی گزارݨ دے سرکاری سطح تے حقوق حاصل ہَن ؓ کوں مغربی تہذیب و تمدن دے حوالے کر تے برباد کر ڈِتا گئے۔ جیندی وجہ توں اَج قوم، قومی بدھنیں اِچوں نکل تے فرد بݨ گئی اے۔ تے اُوندی سوچ ذاتی نفع نقصان تے آ کھڑی اے۔ جڈاں جو ریاستی، سیاسی تے سماجی اداریں لُٹ

مار--- دوکھہ فریب قتل و غارتگری تے کوڑ پلال کوں ضرورت تے حق بنا گھدے۔

حالانکہ پاکستان بݨݨ ویلے کالی تے لال اندھاری ایہو جئیں جرمیں دے ارتکاب دا سوَبْ سمجھی ویندی ہئی پر اَج رَتورَت تھئے ہُئے ماضی دے محبتیں دے وسیبیں دی بربادی تے ناں ای آسمان روندے تے ناں ای بھوئیں ہنجھوں وہیندی اے۔

اے ہک ناقابل تردید حقیقت ہے جو اپݨے ورثے دے تحت زندگی گزارݨ آلیاں قوماں میدانِ جنگ اِچ شکست کھاوݨ دے بعد فاتح قومیں دیاں محکوم بݨ ویندِن۔ جڈاں جو اپݨے قومی تے وطنی ورثے کوں چھوڑݨ آلیاں قوماں غیر مہذب تھی تے اپݨاں قومی وجود و تشخص وَنجا بَاہندِن تے او تہذیب دے ہر شعبے اِچ ذہنیں قومیں دیاں محتاج تے غلام بݨ ویندِن' ایں پس منظر اِچ اساں قیام پاکستان توں پہلے فاتح قومیں دے محکوم ہاسے پر پاکستانی حکمرانیں دی مجرمانہ حکمت عملی رَہیں ساکوں تہذیبی پستی دے حوالے کر تے ساکوں غلام بݨا ڈِتے۔

انسانی تاریخ گواہ ہے جو تلوار دی دھار نویاں سرحداں تے ملک بݨائین پر قومیں دی تہذیب و ثقافت کوں نِی مُکا سگی۔ جیندی وجہ نال مفتوحہ قوماں محکومی کرݨ دے باوجود کرہ ارض تے اپݨے وجود و تشخص تے ورثے نال جیندیاں رَہین تے اپݨی بقاء دی بھڑاند کریندیاں رَہین۔ پر ایں جدید دَور اِچ قومیں کوں غلام بݨاوݨ کیتے تلوار دی بجائے قومیں توں او ورثہ کھسݨ دی حکمت عملی اختیار کرݨ دا فیصلہ کیتا گئے جیندے نال قوماں اپݨے وجود کوں ہزاریں صدیں توں بچیندیاں آندِن' کیوں جو غلام بݨاوݨ آلے اے سمجھ گئین جو تلوار مُلکیں تے قبضہ تاں کر گھندی اے پر اُوندے نال قومیں کوں غلام نِی بݨایا وَنج سگدا۔ کیوں جو تہذیب ای قوم بݨیندی اے تے تہذیبی ورثہ اِی قومیں

کوں مرݨ توں بچیندے۔ ایں واسطے ایں صدی دے عقل دا اے مجرمانہ تے خود پرستانہ فیصلہ اے جو قومیں کوں انہیں دے تہذیبی پدھنیں اچوں کڈھ تے اپݨی تہذیب و ثقافت دیاں زنزیراں پواتے قومیں کوں ہمیشاں واسطے غلام بݨا گھدا ونجے۔ تے غلام سازی دے ایں انسان دشمن پروگرام دی تکمیل کیتے پسماندہ، غریب تے وابستہ قومیں دے عیاش حکمران طبقات، خود غرض رہنماؤیں تے نام نہاد دانشوریں کوں انہیں اپݨاں باہنہ بیلی بݨا گھدے۔ جیڑھے نصف صدی توں زور شور نال تہذیبی ورثے کوں ماضی دی مردہ لاش تے اقدار و روایات کوں تہذیبی ترقی دی راہ دی دیوار کھڑے آہدن۔ ہیں واسطے پاکستانیں کوں انگریزاں دی محکومی ہک نعمت نظردی اے۔ حالانکہ انگریز دور اچ اتھوں دیاں قوماں اپݨے ورثے دا پچھاݨواں ہن۔ جیندی وجہ توں انگریز کوں معاشرے دے مزاج دے مطابق انصاف دے تقاضے پورے کرݨیں پوندے ہن۔ تے او اتھوں دیاں قوماں دے تہذیبی ورثے اچ رد و بدل کرݨ دی جرات تے حماقت ناں کر سگدا ہئی کیوں جو اوکوں پتہ ہئی جو قومیں دے تہذیبی ورثے کوں مکاوݨ تے تروڑݨ تے پوری قوم دے قہر دا نشانہ بݨݨاں پوندے۔ پر اج حکمرانیں، رہنماؤیں تے دانشوریں دی قلم، زبان تے قوت تہذیبی ورثے دے خاتمے تے قومی بقاء دی ہر تحریک تے اوندے اگوانیں کوں ملک، مذہب تے قوم دشمن بݨاوݨ تے استعمال پئی تھیندی اے۔ حالانکہ کرہ ارض دے اے قومی جزیرے کائنات ارضی دا حسن تے انسانیت دی بقاء و ترقی دا سوبھ ہن۔

مقدس الہامی کتابیں اچ مذکور امم بائدہ (ہلاک شدہ اقوام) دی ہلاکت تے بربادی دی وڈی وجہ قومی وڈپ تے ڈڈھپ کیتے ظلم و استحصال تے معاشرتی برائیاں ہن کیوں جو

اسلام معاشرتی برائیں، قومی وَنڈ تے ڈُڈھپ تے قومی غلامی دا زبردست مخالف ہے تے او قومیتی اکائیں دی آزادی تے ترقی کوُں انسانیت دی بقا تے ترقی دا سوُبْ آہدے۔ جڈاں جو وفاقی سیاسی نظام قومیتیں کوُں آزادی تے قومی بقاء دے تحفظات فراہم کرتے قومیں کوں اشتراک عمل کیتے متحد کریندے پر ساڈے اگوانیں اسلام تے بین الاقوامی مُسلمہ سیاسی نظامیں دی خلاف ورزی کریندیں ہوئیں انصاف تے اتحاد دے رستیں اِچ کھڈے کھَٹ تے ملک تروڑیے تے تہذیب دے چارے بُنیادی ستون ڈھاتے قوم کوُں فرد بنا ڈتے۔

پاکستان دی بربادی تے قوم دی تباہی دی اصل وجہ تنظیمی کمزوری اِے کیوں جو ہر انقلاب دی کامیابی دا دارمدار ایہو جئیں مکمل تنظیم تے ہوندے جیڑھی ڈِھڈھوں انقلاب دی فکری اساس تے یقین تے ایمان رکھدی ہووے تے انقلاب دی کامیابی دی تحریک اِچ اوندا فکری تے عملی حصہ رِیہا ہووے۔ کئی دی انقلاب تے تحریک لُولھی لنگڑی تنظیم دے ذریعے اپناں پندھ مکمل نِی کر سگدی تے ہیں کمزوری دی وجہ توں پاکستانیں دی قسمت دے فیصلے اِنہیں جاہل تے متعصب لوکیں دے سپرد رتھی گئے جنہیں دا تحریک دے فکری تے عملی دستے نال کوئی واسطہ ناں ہئی بلکہ اُنہیں دی زندگی دا وَڈا حصہ جی حضوری تے ذات پرستی اِچ گذریا ہئی ۔اِت ریسوں انہیں نام نہاد ملاحیں بیڑی تے اوندے پوُر کوُں گھمرگھیر اِچ پھسا ڈتا تے اُنہیں کوڑے ملاحیں دے ہتھیں آئی ہُئی اے بیڑی مَنڑ دی بجائے دریا دے اَدھوانڑیں اِچ پانڑی تے تردی سمندر دو پندھ وَدی کریندی اے۔ تے مصیبتیں مارِیئے پوُر کوں اے ملاح کوُڑے دلاسے ودے ڈیندن جو کہیں ناں کہیں موڑ اِچ ہوا دے زور نال بیڑی مَنڑ تے آپ چڑھ

ویسی۔

پاکستان کہیں ہک قومیت، کہیں گروہ یا وڈیں طبقیں دی حکمرانی تے خوشحالی کیتے بلوچیں، بنگالیں، پٹھانئیں، پوٹھوہاریں، پنجابیں، سندھیں، سرائیکیں، شمالی علاقیں دیاں ریاستاں تے ہند دے مسلمانان ناں بݨایا ہئی۔ بلکہ پاکستان تاں برابری، انصاف، ترقی تے تحفظ، ہندو بالادستی تے انگریز حاکمیت دے خاتمے کیتے بݨایا گیا ہئی۔ پر لعنت اے بالادستی تے اجارہ داری دے منحوس جذبیں تے جنہیں اِچ جکڑیج تے پاکستانی حکمرانیں ملک کوں غلامی دا گھر بݨا ڈتے تے تہذیب دا اے گہوارہ تہذیب دی مقتل بݨ گئی اے۔ جڈاں جو پاکستان دیاں او قومیتیاں جنہاں خوش تھی تے پاکستان بݨایا ہئی قومیتی جبر و استحصال دے پنجرے اِچ اوکھے ساہ پیاں گھندن۔ اُنہیں کوں پاکستان اِچ محروم کر ڈتا گئے۔ تے اُنہیں کوں قیام پاکستان دی تحریک اِچ شامل نِی کیتا ویندا۔ حالانکہ اے قومیاں پاکستان بݨاوݨ تے راضی ناں تھیندیاں تاں پاکستان کتھاں بݨے ہا، پر جنہیں دے وطن تے پاکستان قائم ہے اُنہیں کوں ناں صرف ترقی تے بقاء دے ہر پندھ اِچ شامل نِی کیتا گیا بلکہ اُنہیں دے حقوق و وسائل تے جبری قبضہ کر گھدا گئے۔ تے اُنہیں کوں دم دار جانوریں نال تشبیح ڈتی ویندی اِے۔

سائنس دے حیرت انگیز ایجادات دے ایں دور اِچ بلوچیں کولوں پیوݨ دا پانی تے ماچس کیں نیں۔ سندھی اَجاں تئیں مکان تے چار دیواری نِی بݨا سگئے تے اُنہیں دے مکانیں دے باہروں چار دیواری دی جاہ تے ککریں دیاں ڈھینگریاں دے لوڑھے جنگل توں تمدن دو سفردی یاد گار ہِن، سرحد دے ضلع کوہستان اِچ سڑک تے ہسپتال کئیں نہیں شمالی علاقیں دیاں زمرد دیاں کاناں اِتھوں دے لوکیں دے ڈھڈ دی بھاہ نِی مِسمیندیاں

تے او سارا سال پورے ملک اِچ کانیں راچوں کولہ کڈھیندے ویندن۔ اپݨے وسیبی وسائل تے ذرائع روزگار توں محروم تھیوݨ آلے سرائیکی تے پوٹھوہاری پورا سال جیوݨ کیتے تعمیرات ' باغیں تے پنج کمیں کوں کرݨ تے مجبور تھی ڳئین۔ تے اُنہیں کوں پنجابیٹ دی تکمیل واسطے بطور ہتھیار استعمال کیتا ویندا پئے کیوں جو ڈوہیں صُوبیں تے مرکز تے بالادستی واسطے اُنہیں کوں پنجاب صوبے اِچ قید کر تے اُنہیں دے حقوق و وسائل نال ترقی کیتی ویندی پئی اے تے ہیں کوڑکی اِچ اُنہیں کوں پابند رکھݨ کیتے اُنہیں دی شناخت تئیں کوں مُکاڈتا ڳئے۔ ایں حکمتِ عملی دے ذریعے اے ساریاں قومیتاں علم و ہنر' ذرائع روزگار' بجٹ' سرکاری ملازمتاں' وسیبی وسائل' ترقی دے قومی ثمرات تے لازمی سہولتاں تے بنیادی ضرورتاں توں محروم ہن۔جڈاں جو سرائیکی تے پوٹھوہاری تاں وفاقی سیاسی نظام اِچ ای شامل کیں نیں جیندی وجہ توں سرکار دی تحویل اِچ تقسیم تھیوݨ آلا لکھیں ایکڑ رقبے دا ٪ ۹۵ رقبہ باہر دے لوکیں اِچ تقسیم کر ڈتا ڳئے۔

پاکستان اِچ قومیتی جبر تے محرومیں دے بجٹ دی مکمل تفصیل زیر نظر تحریر پیش نِیں کیتی ونج سڳدی۔ ایں واسطے پاکستان اِچ تھیوݨ آلے قومیتی جبر و استحصال دی انتہائی شدید موجودگی دا با ضمیر تے با شعور پاکستانئیں کوں احساس تے ثبوت ڈیوݨ کیتے انسان دے سب توں وݙے سرمائے جیندے کیتے انسان نیں اپݨی تاریخ اِچ سب توں زیادہ قربانیاں ڈتن تے بھڑاند کیتی اے۔ تے جیرھا محرومیں دی زندگی دا ہکو وݙا سرمایہ ہوندے دی قومیتی بالادستی دے جھتیمیں دے ہتھوں تھیوݨ آلی بربادی دے ناقابل تردید بجٹ کوں پیش کریندا ں' جیندی لنڈے دے کپڑیں تے ڳلیں اِچ اُڈ دے مُہے کاغذیں توں وی

گھٹ قیمت دا ذکر کریندیں جنرل نیازی اخباریں اچ آکھیے جو تحریک پاکستان دے بانی بنگالیں دی زردیں تے سبھیں ماری عصمت دا مُل بک کیلا ہئی۔جنرل نیازی دا اے انکشاف پاکستان اِچ قومیتی جبر و استحصال تے محرومیں دا ایہو جیہاں ثبوت ہے جیندی سچائی توں انکار نی کیتا ونج سگدا۔

قومیتی بالادستی دا وَنڑ آپے نی تھیندا بلکہ ایکوں رہانوٹڑ توں جوان کرنڑ تئیں ڈہیں دی بھوئیں ذہنیں دے شعور، خواہشیں، خوشیں، صلاحیتیں، عصمتیں خشحالی تے اُنہیں دے صَدیں دے تہذیبی ورثے دی رَت پلاوٹڑیں پوندی اے تے انصاف اصولیں تے قومیں دا ماس کھواونڑاں پوندے تے ول ایں خاروں آلے وَنڑ دے کالیں شمور بوٹیں تے لال غلال پھل پھل لگدن۔ پاکستان اِچ وی قومیتی جبرو استحصال دا وَنڑ آپے نی تھیا بلکہ ایکوں ای رہایا گئے تے ایکوں ضرورت توں زیادہ خوراک ڈِتی گئی اے۔ جیندیاں پاڑاں پٹ تے ایکوں بٹھی اچ سٹنڑ ہر مسلمان تے خدائی فرض ہے بلکہ اے اللہ سئیں دا کم ہے کیوں جو اللہ سئیں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں طور دی پہلی ملاقات اچ فرمائے جیندا ذکر سورۃ طہٰ آیات ۴۱ اچ ہے جو میں تیکوں اپنے کم واسطے بنڑائے تے ہِن سورۃ دی آیت ۴۷ اچ اے حکم درج ہے جو تساں اونڑدے (فرعون) کول ونجو تے آکھو جو اساں پرودگار دے بھیجے ہوئے ہیں توں بنی اسرائیل کوں ساڈے نال ونجنڑ دی اجازت ڈے ڈے تے اُنہیں تے ظلم ناں کر اساں تیڈے کول تیڈے پروردگار دی طرفوں نشانی گھن تے آئے ہیں تے جیرھا ہدایت دی گالھ منے اونڈی سلامتی ہووے۔

دین۔ ملک تے قوم نال محبت رکھنڑ آلے لوک پاکستان دے قومی سوال کوں تعصب

تے ملک قوم تے دین دشمن سمجھدِن کیوں جو پاکستان بَنڑں دے بعد حکمرانیں تے استحصالی ٹولے ساڈی ایں محبت توں ناجائز فائدہ چاوݨ کیتے تے قومیتی حق منگݨ آلیں تے ظلم دے پہاڑ ڈھاوݨ کیتے دین ملک تے قوم کوں بطور ہتھیار استعمال کیتے تے ڈُوجھے پاسے اپݨی قوم تے قبیلیں تے علاقیں کوں پاکستان بݨاوݨ آلیاں قومیتیں دے حقوق و وسائل دا مالک بنا ڈِتے' اُنہیں دے پاندھ بیلیں قومیتی وجود کوں دین' قوم تے ملک دشمن آکھ تے ساکوں اپݨے مجرمانہ اعمال دی حمایت کرݨ دی غلط راہ تے لائے حالانکہ قومی تے قبائلی وَنڈ کوں اللہ سئیں اپݨی حکمت آہدِین ہِیں سورہ الحجرات اِچ فرمائے جو اے لوکو! اساں تہاکوں ہِک مرد تے ہِک تریمت اِچوں پیدا کیتے تے تُہاکوں قوم تے قبیلیں اِچ وَنڈ ڈِتے تاں جو تُساں ہِک بئے کوں سُنجاݨ سگو۔ ایں قومی وَنڈ تے تورات مقدس دی کتاب پیدائیش باب ۱۰ آیت ۵ اِچ اللہ سئیں کرہ ارض کوں قومیں دے جزیرے آہدِین ہِیں فرمائے جو قومیں دے جزیرے اُنہیں دی نسل اِچ وَنڈِیج گئے تے ہر ہِک دی زبان تے قوم دے مطابق مختلف ملک تے گروہ تھی گئے۔ ایویں ثقافتی ورثے دی اہمیت تے حفاظت دے سلسلے اِچ پیغمبر آخر الزمان صلی اللہ علیہ وسلم فرمائے جو جیڑھا شخص کہیں قوم دی مشابہت اختیار کریسی اُوندا شمار ہُوں قوم اِچ تھیسی۔

اِلہامی کتابیں اِچ ہر نبی دی امت کوں قوم آکھیا گئے پر مسلمان کوں قرآن شریف اِچ قوم دا ناں کیں نِی ڈِتا گیا تے ناں ای پیغمبر آخر الزماں صلی اللہ علیہ وسلم مُسلمانیں کوں قوم آکھئے۔ مسلمانیں کوں اللہ سئیں حزب اللہ یعنی اللہ دی جماعت آکھئے تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی مسلمانیں کوں جماعت تے اُمت آکھئے تے پارٹی یا

جماعت دی بُنیاد اُوندے اغراض و مقاصد تے منشور تے ہوندی اے جنہیں کوں قبول کر تے بندہ پارٹی دا رُکن بنڑدے تے جے تئیں او رکن پارٹی دے منشور و دستور تے اغراض و مقاصد دا پابند رانہدے اُوندا شمار اُوں پارٹی اِچ تھیندے تے جڈاں او پارٹی دے اغراض و مقاصد تے منشور و دستور توں منحرف تھیندے تاں اُوکوں پارٹی اِچوں کڈھ ڈِتا ویندے۔ جڈاں جو قوم تبیلیں اِچ شامل لوکیں کولوں اُنہیں دی قومیت نِی کھسّی وَنج سگدی۔ تے جتھوں تئیں قومیتی وجود کوں برقرار رکھنڑ تے ملکی سالمیت دا مسئلہ ہے تاں اِیں حقیقت توں انکار نِی کیتا وَنج سگدا جو مختلف قومیتاں اپنڑے تحفظ تے ترقی کیتے ہِک وفاق بنڑیندن تے جیکر او مرکز اُنہیں دے تحفظ تے ترقی دے تقاضے پُورے کریندا رَہے تاں وفاق بنڑاونڑ آلیں اکائیاں کوں اپنڑے بنڑائے ہُئے وفاق اِچوں نکلنڑ دی کیا لوڑ اِے پر پاکستان دا وفاقی سیاسی ڈھانچہ اپنڑی رُوح توں خالی ہے بلکہ پاکستان اِچ وفاقی سیاسی نظام دے ناں تے وحدتی نظام رائج ہے تے مرکز نیں صوبیں دے حقوق و اختیارات تے قبضہ کیتا ہوئے۔ حالانکہ وفاقی سیاسی نظام اِچ صوبے تے مرکز اپنڑے اپنڑے معاملات اِچ خود مختیار ہوندن پر پاکستان اِچ اِیویں لگدے جو جیویں مرکز کوں صُوبیں نیں بلکہ صُوبیں کوں مرکز بنڑایا ہوئے تے پاکستان کہیں تحریک دا نہیں بلکہ کہیں ہلاکو خان دی تلوار دا ثمر ہووے تے اُوندا منگٹے بھَن خاندان جیندا چاہے منکا بھَن ڈِیوے۔

پاکستان اِچ ڈھیر ساریاں قومیتاں تے زباناں بولنڑ آلے وَسدِن تے اے کثرت نقصان دا سَوَب کیں نِی بلکہ اِیہو جئیں دُنیاں اِچ ڈھیر سارے ملک ہِن جنہیں ایں کثرت توں فائدہ چاتے جیندے اِچ دُنیاں دی سب توں وڈی ویلفیئر مملکت کینیڈا دی شامل ہے

جیندے متوازن وفاقی سیاسی نظام ڈھیر ساریاں قومیتاں کوں ترقی دی منزل تئیں پچائے، کیوں جو اے کثرت اوں باغ دے وانگر ہے جیندے اچ مختلف رنگیں، خوشبئیں تے پھل ڈیون آلے بوٹیں تے درختیں دی موجودگی اوندے منہپ تے قدر و قیمت اچ وادھا کریندی اے، گالھ صرف اتنی ہے جو باغ دے ہر بوٹے کوں ہکو جئیں خوراک تے توجہ ڈتی ونجے تے اوندی حفاظت کیتی ونجے، جیکر مالھی اپنی پسند دے ہک ڈو بوٹیں کوں ساری خوراک ڈے ڈیوے تاں باغ دے او بوٹے لامحالہ مُک و یسن جنہیں کوں خوراک تے توجہ ناں ملسی تے نال ای باغ دی ساری خوراک کھاتے جوان تھیوݨ آلے بوٹیں کوں اخیر کہاڑے دا موہنہ ڈیکھݨاں پوسی۔

قوماں دی اکثریت دا اے عجیب مزاج ہے جو او اپݨے قومی ہیرو تے اپنی قوم دیاں خباثتاں، زیادتیاں تے مظالم کوں آسمانی منشور دی کار صحیح سمجھدن تے ہوندے سوجھلے اچ زندگی دا پندھ کریندن، قبطی جڈاں آپ شامیں دے محکوم ہن تاں او انہیں کوں ہالسکو (ڈاکو) آہدے ہن تے جڈاں آزادی دی جنگ لڑݨ دے بعد او آزاد تھئے تاں انہیں ڈوجھیں قومیں دے وطن تے قبضے کیتے بھڑاند کیتی تے نال ای اپݨے ملک اچ اپنی خشحالی تے حاکمیت کیتے بنی اسرائیل کوں غلامی دیاں زنجیراں پوایاں، ایں طراں ڈو سو سال تئیں غلامی دے بھوگ بھوگݨ آلیں اپݨے تے ڈوجھیں دے وطن اچ قومی غلامی دی فصل راہی۔

اے ہک ناقابلِ تردید حقیقت ہے جو جیکر قوماں اپݨے مزاج تے سوچ اچ تبدیلی ناں کیتی تے بھوئیں توں قومی غلامی دے خاتمے دا فیصلہ ناں کیتا تاں قوماں واری واری غلامی دی چکی اچ پیہندیاں راہسن تے انسانیت ڈکھیں وات راہسی، ایں واسطے ہر

انسان تے اے فرض بݨدے جو او قومی وݙپ تے ݙݙھپ دے منحوس جذبیں کوں مُکاوݨ دی تحریک اِچ حصہ گھنے۔

میݙی اے کوشش ظالم تے مظلوم، تے حاکم تے محکوم کوں سوچݨ تے سُجاک کرݨ واسطے ہے میݙی اے کوشش اُنہیں لوکیں کیتے ہے جیڑھے ظلم و استحصال تے محکومی تے غلامی کوں اپݨاں مقدر سمجھ کرائیں ظالمیں واسطے ݙینہہ رات ٹبر ٹبر تے مشقت کریندن، توڑے جو میں ایں قابل کیں نئیں ول وی آزادی، انصاف، امن تے محبت دا ݙیوا بالݨ دی خواہش رکھݨ آلیں کیتے خدائی منشور دا کجھ حصہ پیش پیا کریندا ں تے میں سیاسی کارکنیں، اہل قلم، دانشوریں تے شاعریں کوں قومی غلامی دے خاتمے دی ایں خدائی تحریک دے سوجھلے اِچ زندہ ادب تخلیق کرݨ دی دعوت ݙیندا ں تاں جو قومی جبری استحصال دے خاتمے تے آزادی دیاں تحریکاں کوں تعصب تے شرپسند سمجھݨ آلیں دی رہنمائی تھیوے۔

قومی غلامی تے جبر استحصال دا خاتمہ جدید دور دا ایہو جہیاں تقاضا ہے جیکوں پورا ناں کیتا گیا تاں مستقبل قریب اِچ ایں دنیاں اِچ او ہے قوماں رہسن جنہیں کول سائنسدان، سائنسی تجربے گاہیں تے اُنہیں تجربیں کوں ایجادات اِچ ݙھالݨ دے کارخانے تے وسائل ہوسن۔ جیکر قوماں جدید حیرت انگیز ایجادات کوں سامݨے رکھ تے اپݨاں جائزہ ناں گھدا تے محکوم تے پسماندہ قومیں غلامی دے خاتمے کیتے کوشش تے بھڑانڈ ناں کیتی تاں انسان دی جاہ گھنݨ آلی مشینری اونددی ضرورت دا خاتمہ کر ݙیسی تے اُنہیں دے خاتمے دا نوحہ لکھݨ آلا ای کئی ناں ہوسی تے ماضی دیاں ایں بھوئیں توں غائب تھی ونجݨ آلیاں قوماں دی کار او وی ایں دُنیا توں غائب تھی ویسن۔

ایں تحریر اِچ قومی ترقی تے تحفظ دے نال نال قومی آزادی تے غلامی اِچ قومی ورثے دی اہمیت تے کردار تے بحث رکیتی گئی اے اِیندے اِچ وادیٔ سندھ دے لوک سرما تے بابل دے بانی ہن تے قومیں کوں غلام بݨاوݨ اِچ مقامی تے باہروں آوݨ آلیں دے کردار و اعمال تے روشنی پاتی گئی اِے۔

مئی ۱۹۹۷ء

مظفر خان مگسی

○

نماشاں ویلے ابراھیم کوں ہک کال کوٹ اندھارے ولیٹ گھدا تے اوں نیں ابراھیم کوں آکھیا یقین کر تیڈی نسل دے لوک ہک بئے ملک اِچ ونج رہن تے او اُتھوں دے لوکاں دی غلامی کریسن تے او اُنہاں کوں چار سو سال تئیں ڈکھ ڈیسن پر میں اُوں قوم دی عدالت کریساں جیندی او غلامی کریسن۔ پر بعد اِچ او وڈی دولت گھن تے اِتھوں نکل ویسن۔

پیدائش باب ۱۵ آیات ۱۳، ۱۴ تورات مقدس

اسرائیل (یعقوب) دے پتراں دے ناں جیڑھے اپڑیں اپڑیں گھراں کوں گھن تے یعقوب دے نال مصر اِچ آئے ہن ایہہ ہن۔ روبن، شمعون، لاوی، یہودہ، اشکار، زبولون، بن یامین، دان، نفتالی، جد، آشر تے سب جاناں جیڑھیاں یعقوب دے صلب اِچوں جمیاں ہن ستر ہن تے حضرت یوسف تاں مصر اِچ پہلے توں موجود ہن۔

خروج باب اول آیات ۱ تا ۵ تورات مقدس

○

تے یعقوب نیں اپڑیں پتراں کوں اے سنیہا ڈِے تے سڈوایا جو تساں سارے کٹھے تھی ونجو تاں جو میں تہاکوں ڈساں جو آخری ڈینہاں اچ تہاڈے تے کیا کیا گذرسی۔

پیدائش باب ۴۹ آیت ا توارات مقدس

تے یوسف نیں اپنے بھرانواں کوں ڈسایا جو میں اگلے جہان دو ویندا پیاں۔ بے شک خدا تہاکوں یاد کریسی او تہاکوں ایں ملک اچوں کڈھ تے اوں ملک پچیسی جیندے ڈیونڑ دی قسم اوں ابراہیم، اسحٰق تے یعقوب نال کھادھی ہئی۔ تے یوسف نیں بنی اسرائیل توں قسم گھن تے آکھیا جو خدا بے شک تہاکوں یاد کریسی تساں میڈیاں ہڈیاں ضرور اتھوں گھن ونجائے۔

پیدائش باب ۵۰ آیات ۲۴، ۲۵ تورات مقدس

خاب

میڈے سر دے سئیں ذرا سُجاک تھیوو ہاں: نفتالی دا مُونڈھا ہلیندیں ہوئیں اوکوں گھر آلی نیں آکھیا۔ نفتالی پاسا وَلاوݨ دے بعد گھر آلی توں پُچھیا' خیر تاں ہے۔ میں جاگدا پیا ہَم تے اُٹھݨ دی تیاری پیا کریندا ہَم۔

مَیں ہُݨیں خاب ڈٹھے جو ساڈے قبیلے دے سارے لوک بھرا یوسف علیہ السلام دے سامنے کٹھے تھئے کھڑن تے او اُنہیں کوں آہدے ہِن۔

کیا آہدے پئے ہِن جلتی ڈَسا؟ نفتالی اُٹھی تے پریشانی دی حالت اِچ گھر آلی توں پُچھیا۔

او آہدے پئے ہَن جو اپݨے پیو ڈاڈے دے وَارثو: دُشمن دا وار خطا تھیوݨے غلامی انسانیت دی ترقی تے خُشی دی موت ہے غلامی دی چھاں تلے رتھیوݨ آلی فصل کوں پھل پُھل نی لگدا تے غلامی انسان کیتے جہنم توں وڈا عذاب ہے' ہیں واسطے خالق نیں دُنیاں توں قومی غلامی دے خاتمے کیتے تُہاکوں تے مصریں دی بھوئیں کوں منتخب کیتے۔[1]

قومی آزادی دی ایں تحریک دی کامیابی کیتے بنی اسرائیل دے مَردیں تے عورتیں کوں بہادری' صبر تے ثابت قدمی نال قربانیاں ڈیوݨیاں پوسن۔ غلامی دی اندھاری رات

---

[1] سورۃ الدخان آیت ۳۲

دے آخری پہر اچ ماتویں کوں بال کھانوڑیں پوسن۔ مَردیں کوں جیندے تے مُئے ہِٹے مِصریں دے محل بنانوݨ کیتے وڈے وڈے پتھر ڈھونوڑیں پوسن، مِصر دی بھوئیں تے بنی اسرائیل دے بالیں کوں کوہݨ کیتے ماتواں دے ڈِھڈھ پاڑیئے ویسن تے تہاکوں مصریں کوں بلھاتے کھوانوڑاں پوسی۔ بنی اسرائیل دیاں بالڑیں کوں مِصریں دی کنیزی کرݨی پوسی تے مَردیں دیاں کمراں بار چینڈیں چینڈیں کماݨ وانگ جُھک ویسن۔
تے میں بنی اسرائیل کوں اقوامِ عالم اِچوں جاݨ بُجھ تے منتخب کیتا ہئی۔
وعدہ کرو جو ایں خدائی تحریک دی کامیابی کیتے پیو ڈاڈے دی لَج رکھیسو۔ مصائب تے قربانیں دی بِگنٹری نال کریسو، اپݨے ہتھیں تے جمدے بال کُہاتے قومی بالادستی دے خاتمے کیتے رتول دی خیریت کریسو۔ تے ایں توں پہلے بالیں کوں قبطیں دے ظلمیں بارے ڈِسایہے تاں جو اُنیں اِچ ظلم سہݨ دی عادت ناں پے وَنجے۔ بالیں کوں آزادی دیاں برکتیں دا شعور ڈِواہے تاں جو اُنہیں اِچ آزادی دی خواہش جیندی رہے۔ جیہڑی ارادہ بدھݨ دی بنیاد ہے تے ارادہ بدھݨ دے بعد انسان اوکھے توں اوکھا کم کرݨ اِچ کامیاب تھی ویندے۔ قومی ظلم تے زیادتیں دا مقابلہ سبدھ نال کیتا ونج سگدے ہِک ڈُوجھے دے بانہہ بیلی بݨائے۔ جے تَیں قومی مفادات کوں ذاتی مفادات تے قربان کریندے رہسو او تئیں آزادی نصیب ناں تھیسی۔ خود پرست رہبر ناں بݨائے کیوں جو قومیں کوں غلام بݨانوݨ کیتے ہُوں قوم دے مہاندرے بطور ہتھیار استعمال کیتے ویندن تے مانگویں مَت تے موٹے عقل دے لوکیں کوں اپݨاں اگواݨ ناں بݨاہے موسیٰ کلیم سئیں، فرعون دے دربار اِچ تہاڈی آزادی دے کیتے حکم خداوندی سُݨیسن اُنہیں دے سڈ تے لبیک اکھاہے تے اُوندے بانہہ بیلی بݨائے جیکر تُساں قبطیں توں آزادی

حاصل کرݨ کیتے اُنہیں دے مقابلے اِچ کہیں مالدار شخص کوں رہبر بݨایا تے قومی بالادستی دے خاتمے کیتے کہیں بئی طاقت دا آسرا گھدا تاں تہاڈی آزادی دا خاب پورا کئیں ناں تھیسی کیوں جو مالدار لوک زَر دے عاشق ہوندِن تے وڈی طاقت محکوم قومیں دی آزادی دے مقابلے اِچ اپݨے قومی مفادات دا تحفظ کریندی اِے۔ قومیں کوں اپݨی آزادی دے کیتے اپݨی طاقت تے وسائل کوں استعمال کرݨاں پوندے۔ تہاکوں ہک ایہو جئیں تحریک واسطے چُݨیا گئے جیندے سوجھلے اِچ قوماں قیامت تئیں آزادی دے پندھ کریسن تے تُساں قومی تحریک آزادی دے او پہلے اَگواݨ ہو سو جنہیں دیاں قربانیں تے اَہردے نال راہنڈی دُنیاں تئیں ڈاہڈیں تے ظالم قومیں دے محکوم تے کمزور قومیں تے ظلم و استحصال دے حق کوں جُرم آکھیا ویسی۔ دین دا دامن ناں چھُڑاہے تے موسیٰ کلیم دی دُنیاں تے آمد کوں روکݨ دی ظلم بھری کوشش دا مقابلہ کراہے۔ ایں گالھ کرݨ دے بعد اُنہیں دی طبیعت اڑے بیڑے تھیوݨ پئے گئی تے میڈی اکھ کھُل گئی تے میں تہاکوں اُٹھاوݨ تے مجبور تھی گئی آں۔ میکوں معاف کراہے آؤ ڈوہیں اللہ سئیں کولوں انہیں واسطے لمبی عمر منگوں۔

نفتالی گھر آلی دا خاب سݨ تے پریشان تھی گیا تے اُوں آکھیا جو اللہ سئیں اُنہیں دی عمر وڈی کرے او بنی اسرائیل تے چھپر تے خاندان دے کفیل ہن۔ انہیں دی وجہ نال مصر اِچ بنی اسرائیل دا احترام کیتا ویندے انہیں دا دُنیاں توں ٹُرونڄ وڃاوݨ بنی اسرائیل واسطے چنگا کیں نی۔

میڈا اللہ میڈے بھرا دی عمر دراز کر۔

جیویں باہروں روݨوں دا اَلا آندے تے اے اَلا افراہیم دا لگدے ڈیکھوں ہاں کتھائیں

اَساں اُجڑ تاں ڳی گئے۔

نفتالی ۔ ٻجّھدیں ہوئیں باہر ڳیا تے افراہیم چاچے کوں ݙُکھدیں ہوئیں ݙسایا جو بابے سئیں فرمائے جو میں ایں فانی جہان توں روانہ تھیوݨ آلاں توں وَنج تے اُوڑیں چاچیں۔

بھراویں تے قبیلے دے سارے بندیں کوں سڈ آ۔ تاں جو میں انہیں کوں اللہ ٻیلی آکھاں انہیں کوں دُعا ݙیواں اُنہیں کولوں قسم گھناں تے اُنہیں کوں غلامی توں آزادی تئیں دے واقعات ݙساواں۔جلتی آوٗ اَساں مِصر دی بھوئیں تے اُجڑݨ آلے ہیں۔

ساݙے بخت تے عزت دا ٻجھ لہݨ آلا ہے۔ اَساں یتیم تے لاوارث تھیوݨ آلے ہیں۔

ایندے بعد بنی اسرائیل دی وَستی اِچ کہرام مچ ڳیا تے چھوٹے وݙے دھاڑیں مریندے افراہیم دے پِچھوں بھجݨ پے گئے۔

بن یامین بھرا دے ڳل لگ تے آکھݨ لگ ڳیا۔ جو میݙا سوہݨاں بھرا تتی وا ناں لڳی۔ دشمن مرنیں وݙی عمراں تھیووی! ایں دُنیاں توں برقعہ وٹاوݨ دا اعلان کیوں ٻیٹھے کریندے او۔ ساݙے کولوں کئی غلطی تھئی اے تاں معافی منگدے ہیں۔ بھلا اے تاں سوچو جو تہاݙے ٹُر وَنجݨ دے بعد اساں کیویں جیسوں ایں بیگانے ملک اِچ تئیں سوہݨیں تے لائق بھرا دے سوا ساݙا کون اے' ساݙا وچھوڑیں مَاریا بھرا ساکوں پردیس اچ کلہاناں کر۔

لادی روندیں ہوئیں بھرا کوں آکھیا جو ساکوں قبطیں دی غُلامی وات ناں ݙے جݙاں دا ساکوں قبطیں دی غلامی دے عذابیں دا پتہ لڳے ساݙے مَن اِچ ہزاریں رقسم دے ݙر بھوہ غلامی دے عذابیں توں پہلے عذاب بݨ ڳئین۔ غلامی دے ایں گھر اِچ تہاݙی موجودگی ساکوں آزاد ہووݨ دا احساس ݙویندی اے تے تہاݙے ٹُرونجݨ دے بعد آزاد

ہونوݨ دے ایں احساس دی رَت غلامی دی ڈائنڑ پی ویسی تے غلام بݨݨ توں پہلے غلامی دے ڈُکھ اچ پھَس ویسوں۔ تہاڈی رحلت دے نال ساڈے بخت تے وقارؔ تے آزادی دا بجھ ساکوں قومی ظلم تے جبر دی لمبی اندھاری رات دے حوالے کرکے ٹُرویسی تے صَدیں بعد موسیٰ کلیم دے آنوݨ تے ایں رات دی پوپھُٹی کیا ای چنگاں ہوندا جو ساکوں ایں مصیبت مارئے مستقبل بارے ناں ڈَسیا ویندا۔ اے شعور ساڈے واسطے عذاب بݨ گیئے تے غلامی دے قید خانے اِچ ڈُھکݨ توں پہلے ساڈی آزادی دے ڈینھ غلامی دے خوف اِچ بَدِ ھیچ گئین۔ تے بنی اسرائیل دا ہر فرد مَردے دم تئیں ایں ڈُکھ دی چکی اچ پیہندا رَہسی کیا ساڈے واسطے بہترنِ جو اِساں قبطیں دی غلامی واسطے بال ای پیدا ناں کروں۔

لادی دی ایں گالھ تے حضرت یوسف علیہ اسلام بے چین تھی تے سر ہلیندیں ہوئیں ایں گالھ دی نفی کیتی تے اِنہاں آکھیا جو تہاکوں یاد ہے جو بابے سارین پُترین کوں اے سَنہیا ڈِے تے سڈوایا ہا جو تُساں سارے کٹھے رَتھی ونجو تاں جو میں تُہاکوں ڈساواں جو آخری ڈینہیں اِچ تہاڈے اُتے کیا کیا گذر سی۔ تہاکوں او گالھیں یاد ہن تے تساں انہیں حالات توں پریشان ہوے۔ پر تہاکوں اے گالھیں ایں واسطے ڈسائیاں گئیاں ہَن جو تُساں اِنہیں حالات دا مقابلہ کرݨ دی حکمت عملی تیار کر سگو تے غلامی دے اندھار اِچ آزادی دا ڈیوا تہاڈے دل تے اونڈی روح اِچ بَلدا رَہے تاں جو تُساں پیدائشی غلام ناں بݨ ونجو تہاکوں اللہ ہیلی آکھݨ توں پہلے میں تہاکوں وَصیت کریندا اں جو جڈاں تُساں قبطیں توں آزاد تھی تے مِصر توں روانہ تھیوو میڈی مَیّت نال گِھن وَنجا ہے۔[1]

---

[1] پیدائش باب ۵۰، آیات ۲۴-۲۵، تورات مقدس

میکوں قسم ڈیوو جو جڈاں وی تُساں مصر اچوں نِکلسو میڈیاں ہڈیاں نال گھن ویسو۔ ایندے بعد حضرت یوسف علیہ اسلام بسترے دی ٹیک لگ گئے تے آل یعقوب علیہ اسلام ایہہ آکھݨ لگ گئے۔

جو اَساں تُہاکوں ربُّ العزت دی قسم ڈیندے ہَیں جو قبطیں دی غلامی توں آزاد تھیوݨ دے بعد جڈاں بنی اسرائیل مصر توں روانہ تھیسن تہاڈی میّت نال گھن ویسن۔ اَساں وعدہ کریندے ہَیں جو اے قسم اَساں آنوݨ آلیاں نسلیں توں وی گھندے رَا ہسوں۔ ڈاڈے ابراہیمؑ ڈاڈے اسحٰقؑ بابے یعقوب تے تہاڈے فرمان تے عمل کریسوں۔ تھنج چھڑائی توں بالیں کوں ظالم قوم دے مجرمانہ کردار دا ڈسیندے را ہسوں۔ ہر ظلم سہسوں پر قبطیں دے ہتھوں بالیں دے کھیچݨ کوں برداشت کرݨ دی قسم اِنہاں ماؤیں کولوں گھنو جنہیں دے جمدے بال پنگوڑیں تے ماؤیں دے ہتھیں تے کُٹھے ویسن ایندا وعدہ اَساں نی کر سگدے۔

حضرت یوسف علیہ السلام اپݨے خاندان دیاں تریمتیں دو ڈیکھاتے او آکھݨ لگ گیاں جو اساں آزادی دی تحریک دی کامیابی کیتے قبطیں دے سارے ظلم سہسوں۔

تریمتیں دے ایں مشترکہ عہد دے بعد نفتالی دی گھر آلی بنی اسرائیل دیاں تریمتیں دی ترجمانی کریندیں ہوئیں آکھیا جو اساں اپڑیں بالیں کوں ظالمیں دے مقابلے دا درس ڈیسوں۔ غلامی دے گھر اچ بالیں دی رَت نال آزادی دا ڈیوا بلیسوں۔ مردیں دے حوصلے تے ہمت بدھاوݨ اِچ قومی کردار ادا کریسوں تے اپݨے بالیں کوں قومی آزادی کیتے قربانی تے شعور دی ایہو جئیں تربیت ڈیسوں۔ جو راہندی دُنیاں تئیں ماؤیں دا اے انقلابی کردار یاد رکیتا ویسی تے ہر تحریک ماؤاں دی سانجھ دی محتاج را ہسی۔

شاباش میڈی اماں بی بی تیڈیں گالھیں ہاں ٹھار ݙتے۔ حضرت یوسف علیہ اسلام وڈی بھرجائی دو ݙیہدیں ہوئیں آکھیا۔

چھوٹے ݙیردی گالھ سنڑن دے بعد نفتالی دی گھر آلی ہنجھوں پُچھیندیں ہوئیں آکھیا جو اساں محکوم تے مظلوم قومیں دی سوانی کوں حکمران قوم تے طبقات دے مقابلے دا ڈھنگ سکھیسوں۔ مصر دی ایں تحریک دے بعد او تاریخ دے پنیں تے ݙیکھسی جو محکومی دے دور اچ اپڑیں بالیں دے ڳل اچ غلامی دا پٹا پدھنڑ دی بجائے اوندے ڳل اچ لال ڳاناں بدھناں پوندے تے تاں محکوم قوم آزادی دے ونڑ دی چھاں تلے بانہدی اے۔ آنونڑ آلی تریمت کوں اے منناں پوسی جو غلامی دے اندھار نگر اچ جیونڑ کیتے مجرم قومیں نال سمجھوتا کرنڑ دی بجائے انہیں دے دامن ظلم و جفا کوں رتو رت کرناں پوندے۔

میڈی چنگی بھرجائی: تہاڈیاں انقلابی ڳالھیں نال میکوں سکون پیا آندے۔ بیاں ڳالھیں دی سنڑاوٗ تہاڈی حوصلہ افزائی مانونڑ دی ہِے۔ اے آکھنڑ دے بعد نفتالی دی گھر آلی ڳالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو اپڑیں جگر دے ٹوٹیں کوں حکمرانیں کیتے مشقت تے غلامی واسطے جوان کرنڑ توں بہتر ہے جو انہیں کوں ظالم قومیں تے طبقیں دے جرمیں دے خلاف تیار کیتا ونڄے تاں جو آنونڑ آلیں نسلیں کوں محکومی تے وڈیں چھوٹیں طبقیں دی ونڈتوں نجات ملے تے انسانیت ترقی' خوشحالی تے سکون حاصل کر سڳے۔ اساں عہد کریندیاں ہیں جو ݙاݙے ابراھیم علیہ السلام دی دنیاں تے آمد کوں روکنڑ کیتے جیویں دجلہ تے فرات دی وادی دیاں تریمتیں نیں ظلم برداشت کیتے ہن اساں دی موسیٰ کلیم دی دنیاں تے آمد کوں روکنڑ کیتے قبطیں دے ہتھوں تھیونڑ آلے ظلم

سَہسُوں تے اپنڑے جمنڑ آلے مَشوم بالیں کوں شہادت دا شربت پلیسوں تے جمنڑ آلے ہک پُتر دا ناں موسیٰ رکھیسُوں-ایندے بعد حضرت یوسف علیہ السلام اپنڑے خاندان کوں ڈِٹھا تے وَل اُنہیں اکھیں بند چاکیتیاں تے بنی اسرائیل اِچ کہرام مچ گیا- آل یعقوب بیڑی دے اُوں پُور دے وانگ کرلانونڑ پے گئے جنہیں دی گھُمر گھیر اِچ گوتے کھاندی بیڑی دا ملاح گھُمر گھیر اِچ ڈُھہ پووے- ایں کُرلاٹ اِچ افراہیم اپنڑے چھوٹے بھرا دے گَل لگ تے آکھیا---میڈا سوہنڑاں بھرا اَج اساں یتیم تھی گئے ہَیں سَاکوں بابا کلھا کیتی ویندے ساڈا مانڑ لَڈائی ویندے ساکوں ایں ظالم تے بے رحم دُنیا دے حوالے کیتی ویندے اساں توں ہک پل اَنج ناں تھیونڑ آلا بابا ساڈے کولوں اَنج تھیا ویندے ہُنڑ ساکوں کون پیار کریسی تے کہڑا اُونویش سمجھیسی- میڈا چنگا چاچا بھرا ٹر گئی اساں سارے یتیم تھی گئے ہَیں- ساڈے گھر دا ڈِیوا بجھ گئے خُشیں دا اے گھر ڈائنڑیں دا ویہڑھا لگدے- خُشیں تے خُشحالی دی ایں نکی جئیں جنج دا گھوٹ جانجیں کوں رستے اِچ چھوڑ گئے- ساکوں سمجھ نی آندی جو ہُنڑ اساں کِہڑے ونجوں------------آ او میڈا یتیم بھرا میکوں سہارا ڈے- میڈا وجود بسم تے سواہ تھی گئے- میڈیاں اکھیں دا سوجھلا مک گئے میکوں نظر کجھ نی آندا- تیڈی ماء اُجڑ گئی اے- میکوں تسلیاں ڈے- میڈا ہاں ٹھنڈے میکوں پیو دی کھٹ تئیں پُچا میں آخری واری اوندے نال الا گھناں- اوکوں کلھیں ونجنڑ دا میٹھاں ڈے گھناں- بُھلاں بشکوا گھناں- ماء مری جلتی کر میکوں بھوئیں توں اُٹھا میڈی جند نکلدی اے میکوں پیو دے قدمیں پُچا---------اماں کیکوں بیٹھی سڈیندی ایں، پُتر تاں کندھیں کوں ٹکراں ودے مریندے نیں اُٹھی میں تیکوں بابے دو گھن چُلاں تے اوں کولوں پچھوں جو ساڈی

پارت کیکوں ڈِتی ویندِیں۔ ساکوں کیندے سہارے چھوڑی ویندیں ساکوں وقتی ڈسیں
ہا رَج گالھیں تاں کر گھنوں ہا۔ چُپ کر، تے کیوں تیاری چا بَدھی ایئی رُس تے کیوں
ٹُرپئیں۔ اُڈے ڈیکھ تیڈے بِھرا. بھترِیجے۔ پُتر۔ پوترے۔ بھرجائی۔ بھرجائیاں ماتم
کھڑے کریندے رَہیں کندھیاں کوں ٹکراں وَدے مَریندے رَہیں۔ اَماں تیڈی پواندی
آلے پاسوں بے ہوش تھئی پئی اے تے تیڈے پوترے تیڈے ہاں تے سر رکھ تے
دھاڑیں مار مار روندے پئین۔ تیڈے کنُبے دے سارے نِکے بال تیڈی کھٹ دے
چَودھاروں کٹھے تھی تے سراچ مٹی پاتی کھڑِن تے دودے ہتھاں کوں چاتے دعا
منگدیں آہدے کھڑِن رَبّ سوہناں ساڈے بابے دی زندگی وَدھا چا اساں بیگانے ملک
اچ سِروں ننگے تھیندے پئے ہَیں ساڈے سِردا چھپر ولا ڈے۔ سَاکوں غلامی توں بچا
گِھن ———— میڈا سوہناں تے لائق بھرا۔ اَساں تاں کنعان توں تیکوں مناون
کیتے تیڈے مِصر اچ آئے ہاسے توں دل رُس گئیں سَاکوں معاف کرڈیویں ہا تے
ساکوں ای نال گِھدی ونجیں ہا۔ ساڈا چھپر ہاویں ساکوں اُتوں ننگا کیتی ویندِیں ساڈیاں
سنبھالاں لانہداں ہاویں ہُنڑ ساڈی سَنبھال کون لَہسی۔ سَاڈی آزادی دا محافظ ہاویں
ساکوں غلامی توں کون بچیسی ساکوں کیندے حوالے کیتی
ویندِیں ———— میڈا جگ توں سوہناں تے سیاناں
بھرا———— ساکوں غلامی دے گھر اچ پُچا تے رولی ویندِیں - تیکوں ایویں
نَاں ٹُھانڈی ہئی۔ کلھپے دا جیونڑ تیکوں ایڈا بھاندا ہئی تاں ساکوں اِتھاں ناں سَڈیں
ہا———— میڈا مظلوم تے وِچھوڑیں ماریا بھرا چھوٹے بھراکوں بِگانے ملک
اچ کلھا کیتی ویندِیں ہیں تاں اَجاں رَج تے تیڈے نال حال ای ناں وَنڈائے ہَن جو

تیئں ایڈی جلتی پردیس اِچ تیاری چاہدھی اے۔ مصراِچ تیڈے سہارے جیندے پئے ہاسے۔ تیڈے ٹُروَنجݨ دے بعد غلامی دا ݙر پچھانواں بݨ تے ساڈے اگوں پچھوں ٹُرسی۔ اُوں ملک اِچ ساکوں کلہا کیتی ویندیں جتھاں سنگت ساتھ تے شریک بھرا ای کیں نی۔ ایڈے وڈے مصراچ تیڈے خاندان دا کئی بانہہ بیلی کیں نی تے اساں اتھاں ݙو ݙر کاں لگدے ہیں۔ تیڈی گھر آلی تے دھیریں کوں ݙندوݨ پئے پئے ویندن تیڈے کف دیاں دھیریں کونجیں وانگ وَدیاں کرلاندن لگدے اُنہیں کوں مستقبل دے اندھاریں وَ ہیبت گھدے بال ہِک بئے کوں وَدے آہدن جو اساں پردیس اِچ یتیم تھی گئے ہِیں ساکوں تاں کنعان پچائی وَنجیں ہا۔ غسل کفن دے بعد افراہیم اپݨے پیو دے مُونھ تے بوسہ ݙتا ہِلکری پاتُس۔ دھاڑیں مار تے رُناں تے بابے دی وصیت دے مطابق اُوندی میت کوں تابوت اِچ رکھوائیس پورے مصر اچ حضرت یوسف علیہ السلام دی موت تے ماتم تھئے تے چالہی ݙینھ انہیں دا سوگ منایا گیا۔

وطن واپسی

شمعُون بِھرا ! فرعون توں کنعان وَنجݨ دی اجازت مَنگوں تاں اوساکوں وطن واپسی دی اجازت ݙے ݙیسی؟ لاوی نیں ہولے ہولے بھرا توں پچھیا۔

فرعون دی اجازت تاں بعد دی گالھ ہے پہلے اے ݙس جو ساڈا خاندان وطن واپس ونجݨ کیتے تیار ہے۔ تیں کہیں بھرا نال اس مسئلے تے گالھ مُہاڑ کیتی اِے۔ شمعون بھرا کوں ولدی ݙیندیں ہوئیں آکھیا میں وطن واپسی دی گالھ تاں کہیں بھرا نال نی کیتی پر انہیں حالات اِچ جڈاں بنی اسرائیل کوں ڈاڈے ابراھیم اسحٰق۔ بابے تے بھرا یوسف

دی طرفوں مصر اچ قومی غلامی دی بشارت ڈِتی گئی اِے تے سارے لوک قومی غلامی دے آنوݨ آلے عذاب توں پریشان دی ہن کہیں کوں وطن وَنجݨ تے کیا اعتراض تھی سگدے۔ شمعُون کوں لادی نیں آکھیا۔

شمعون آکھیا جو میڈا سوہݨاں بھرا ——————— ایں بشارت دے نال اِے دی تاں آکھیا گیا ہئی جو تہاکوں قومیں اِچوں پہلی قومی تحریک آزادی کان منتخب کیتا گیئے خیال کراہے تے ایں تحریک دی کامیابی کیتے ہمت تے حوصلے نال قربانیاں ڈِواہے تے مصردی بھوئیں تے قومی آزادی دے بُوٹے کوں رَت نال پال تے اِتلا وڈا کراہے جو قیامت تئیں غلام قوماں آزادی دے ایں وݨ داپھل کھا سگن تے ایندی ٹھڈی چھاں تلے بہہ سگن۔

لادِی آکھیا جو اِے تاں ٹھیک اِے پر آلِ یعقوب تے مستقبل اِچ تھیوݨ آلے قومی جبرتے استحصال دیاں پیش گوئیاں اِتھوں بھجݨ دی راہ ڈِکھیندن تے مصر دی خُشحال زندگی رعمیس دی سَاول بھری تے زرخیز جاگیرتے حکومتی اداریں اِچ عزت تے وقار مستقبل دے عذابیں دے مقابلے اِچ اِتھاں رَہݨ دی ہمت ئی بَدھویندیاں۔ دل تے دماغ دے پکھی ہر ویلے کنعان دو اُڈݨ دی کوشش کریندِن۔

اے تاں ٹھیک اِنے پر ذرا ایں گالھ تے غور کر جو جیرھی قومی تحریک آزادی کیتے بھرا یوسف کوں کھوہ اِچوں چاتے مصر پُچایا گیا۔ جیندے وچھوڑے اِچ بابے رو رو اکھیں دی بینائی ڈِتی۔ جیرھے خدائی مشن دی خاطر حالات دے ذریعے ساکوں کنعان توں مصر پُچایا گیا اوں خدائی منشاتے حکم کوں کیویں کنڈ کروں۔ لادی کوں ولدی ڈِیندیں ہوئیں شمعُون آکھیا۔

میڈا سیاݨاں بھرا ہمدیں پُتریں دے سر خنجر نال جُدا تھیوݨ- مانویں دے ڈِھڈھ پاڑ تے پُتریں کوں کوہݨ تے ہالڑیں دی کنیزی دی پیشگی اطلاع اساں تُوں برداشت نِی تھیندی تے آنوݨ آلیں نسلیں کولوں اے توقع کیویں کیتی ونج سگدی اے جو او انہیں عذابیں کوں برداشت کریسن- تہاکوں یاد ہوسی جو رحلت دے ویلے بابے نیں قومی غلامی دے آخری دور دے جیڑھے دردناک حالات دی پیش گوئی کیتی ہئی انہیں حالات دا سݨ تے ساڈے ساریں دے ساہ گھٹیج گئے ہن پر بھرا یوسف دے ولا سے تے تسلیاں ساکوں سہارا ڈِتا ہئی- تہاکوں یاد ہوسی جو اوں ویلے وی ساڈے دل تے دماغ ایہو آہدے ہن جو مصراچوں بھج ونجوں- وطن دی تکھ مصر دی خُشحالی توں ہوں درجے چنگی اے پر بھرا دا حکم تے تسلیاں ساکوں ظلم دیاں کالیاں راتیں دے خوف توں بچایا پر انہیں دی رحلت دے بعد رعمیس دا ذرہ ذرہ ساکوں اے آہدے جو ہک ڈینھ مصری قوم اپݨی دھرتی تے قابض باہر دے لوکیں کولوں حساب گھنسی تے شامی قوم دی بالادستی تے حکمرانی دا تہاکوں وی حساب ڈیوݨاں پوسی- جیکر اَج تُساں شامی حکمرانیں دے حکم تے زور نال رعمیس دی زرخیز جاگیر دے حقدار بݨ گے اوتے انتشار دے شکار تے مصیبتیں مارے ایں ونڈ کوں ٹھیک سمجھدِن پر یاد رکھو جڈاں مصری قوم محرومیں تے ناانصافیں توں تنگ رہی تے اِتھوں کڈھ ہالسیکو دا فیصلہ کیتا تاں او اِنیں دی بوٹی بوٹی کرڈیسن تے تہاڈے کولوں ہمیشاں دی غلامی کروسن- شمعون کوں لاوی آکھیا-

شمعون آکھیا- لاوی بھرا گالھ تاں سچی لگدی اے جو اَج دے کملے بھولے کھینڈ دکھانڈ بے غیرت نظرݨ آلے بھائویں شامی فاتحین کوں فرعون مصر مَنی گھنݨ پر او انہیں کوں ڈاکو وی تاں آہدِن تے انہیں دا اے اجتماعی شعور ہے جیڑھا ہک ڈینہ مصری قوم اج

آزادی دے بھانبھڑ بلیسی۔

ہیں واسطے میڈی روح بیقرار راہندی اِے تے ایں مسئلے تے مکمل غور کر ݨ دے بعد مجبور تھی تے تہاکوں اے ڳالھ آکھی اِے۔ لادی بھرا کوں وَلدی ݙتی۔

شمعون آکھیا جو تیڈے شعور نیں میکوں ہِک نواں احساس ݙوائے پر بھرانویں۔ بھرجائی تے افراہیم بھتریجے دی رضا مندی دے بغیر اساں ݙو کجھ نی کر سگدے تے بھرجائی دا کنعان ونجݨاں بہوں مشکل ہے جے تئیں بھرجائی ایں مسئلے تے راضی ناں تھیوے او تئیں فرعون دی اجازت گھنݨ ناممکن ہے۔ کیوں جو بھرجائی دا تعلق ہوں خاندان نال ہے۔

لادی کجھ دیر سوچݨ دے بعد بھرا شمعُون کوں آکھیا اِے تاں ٹھیک ہے۔ پر جیکر اُساں ݙو نہیں رَل تے کوشش کروں۔ تاں میڈے خیال اِچ ساریں کوں وطن واپسی واسطے تیار رکیتا وَنج سگدے کیوں جو قبطیں دی غلامی دے تصوّر توں پورا خویش قبیلہ پریشان ہِے تے فرصت دا کئی ویلا ایہو جیہاں کیں نی جیندے اِچ انہاں پیش آنوݨ آلے حالات تے واقیات تے ڳالھ مُہاڑ ناں تھیندی ہووے۔ قبیلے دا ہر فرد خُشحالی دے باوجود پریشان ہِے۔ ایں واسطے ساڈے اُتے اے فرض ہِے جو اساں قبیلے کوں وطن واپسی کیتے راضی کروں۔

تیڈی ایہہ ڳالھ درست سہی پَر رعمیس دی اے زرخیز جاگیر۔ خوشحالی حکومتی اداریں اِچ عزت وقار تے فرعون دیاں عنایات تے بھرا یوسف دے گھر آلیں دی مصر دے حکمران خاندان نال وابستگی وطن واپسی دی راہ اِچ دیوار ہِن ݙو جھی ڳالھ ایہہ ہے جو فرعون مِصر تے عوام دیاں محبتاں اِچ غلامی دا تصور ہِک ہول دے سوا کجھ نی نظردا۔

وَت وی تیڈی صلاح دے مطابق مصرتوں واپسی دے مسئلے تے گالھ کریندے ہیں پر اینڈے واسطے صلاح کر گھنوں جو ایہہ مسئلہ سارے بھرانویں دے سامنڑے رکھیا ونجے یا پہلے بھرانواں اچوں ہم خیال بنڑائے ونجن شمعون نیں لادی توں پچھیا۔

کجھ دیر سوچنڑ دے بعد لادی نیں شمعون کوں آکھیا جو میڈی صلاح اے جو اساں ایں مسئلے کوں ساریں بھرانوں دے سامنڑے رکھوں، میکوں بالکل یقین ہے جو سارے بھرا کنعان دی واپسی تے تیار تھی ویسن۔ تیڈی کیا صلاح ہے۔

میڈی صلاح تاں اے ہے جو اساں ہک ہک بھرا کوں ملوں تے اوکوں اپنڑاں ہم خیال بنڑاونڑ دی کوشش کروں۔ ایں طراں اساں کامیاب تھی سگدے ہیں۔ جیکر سارے بھرانویں کوں ہکو ویلے کٹھا کر تے کنعان واپسی دی گالھ کروں تاں شائیت اساں ڈو نہیں انہاں کوں مطمئن نہ کر سگوں۔ کیا خیال ہے؟ شمعون بھرا جیکر اساں پہلے بھرا کوں ای مطمئن تے اپنڑاں ہم خیال ناں بنڑا سگوسے تاں ایں گالھ دا ساریں کوں پتہ لگ ویسی تے ساڈے اُتے بزدلی تے نافرمانی دے فتوے لاڈتے ویسن میڈے خیال اِچ ایہہ گالھ پنچائیت اِچ کروں تواڈی جیویں صلاح ہووے۔ میں اُوندے اُتے عمل کرنڑ کیتے تیار ہاں۔

لادی بھرا اساں جیڑھے بھراکوں ملوں ایں مسئلے تے ساڈی طرفوں سنجیدگی دا اظہار ناں تھیوے بلکہ ایں گالھ دی ابتدا عام انداز اِچ کیتی ونجے تے نرم لہجے اِچ اُوندی توجہ اِنہاں خطرات دو ڈوائی ونجے جیندے خوف اِچ اساں سارے گھرئے ہوئے ہیں۔ میڈے خیال اِچ اساں گالھ وی ٹور سگسوں تے اوندے دماغ اِچ کنعان واپسی دے منصوبے کوں وی پچا ڈیسوں۔ ٹھیک ہے۔

شمعون بھرا بالکل ٹھیک ہے۔ میڈے خیال اِچ سب توں پہلے نفتالی بھرا دے سامݨے
اَساں آپت اِچ ڳالھ ٹوروں تے ایں مسئلے تے تُساں تھوڑی بہوں مخالفت کرائے تے
میں کنعان واپسی دے حق اچ بُلیساں نفتالی بھرا ساڈی ایں گفتگو اچ لازمی شریک تھی
ویسن تے ایں طراں اُنہاں دے خیالات دا وی پتہ لگ ویسی تے ایں بحث اِچ شامل
تھیوݨ نال ایہہ مسئلہ اِنہاں دے دماغ دا موضوع وی بݨ ویسی۔ ٹھیک ہے لادی نیں
شمعون توں پچھیا۔

بالکل ٹھیک ہے۔ کم کارتوں فارغ تھی تے ڈوپہر ویلے اساں ڈُوہیں نفتالی بھرا دے
دیرے تے کٹھے تھیسوں۔ اللہ بیلی۔

بِسمہ اللہ شمعون بھرا جی آیاں کوں اِتھاں بہو' نفتالی نیں بھرا کوں سامݨے آلے ماچے
تے بہݨ دا اِشارا رکیتا۔

شمعون بہندیں ای ہلکے ویلے دیاں ڳالھیں شروع کر ڈیتاں تے ڈُوہیں بھرا ماضی
دیاں ڳالھیں تے شرارتاں تے زور زور دا کھلدے بیٹھے ہَن تے لادی اِنہاں کوں سلام
کرݨ دے بعد فورا" پچھیا جو ایہو جیں کیڑھی ڳالھ ہے جو تُساں کھل نال بُڈے پئے
ہو ے۔ سلام دا جواب ڈیوݨ دے بعد شمعون نیں لادی کوں ڈسایا جو اساں اوں
واقعے کوں یاد کرتے کھلدے پئے ہیں جڈاں ہک سفر دے دوران رات دے ویلے
خربوزے پٹیے ہاسے تے کجھ سفر کرݨ دے بعد اِنہاں کوں کھاوݨ بہہ ڳیوسے۔
خربوزے ڈاہڈے مِٹھے ہَن پر اشکار بھرا آہدا ہا جو خربوزے مِٹھے کیں نیں تے میں نفتالی
بھرا تے تساں آہدے ہاسے جو ساڈے خربوزے تاں مِٹھے ہن۔ اشکار بھرا چھیکڑ تیں
آہدا رہیا جو میں خربوزے وی تہاڈے کولوں زیادہ پٹیں پر میڈا ہک خربوزہ وی مِٹھا کیں

نی تے اساں اوکوں وُلدا ڈیندے رہیوسے شائیت تیڈے خربوزے آلی وَلہ پھکی ہئی پر جڈاں ڈو ڈینہیں بعد ساڈے چار بھرا یہودہ۔ آشر۔ دان تے جد گھر واپس آئے تاں انہاں پچھیا جو تساں خربوزے کھادے ہِن اساں ڈسایا جو بالکل کھادے ہاسے تے یہودہ بھرا آکھیا جو میں ڈساں جو اَدھ مَنڑ لیونڈے تہاڈے اِچوں کیں کھادے ہِن۔ اساں آکھیا اَساں خربوزے کھادے ہِن۔ یہودہ بھرا ڈسایا جو تُساں تاں خربوزے کھاوݨ پر اشکار بھرا اُوں رات لیونڈے کھاندا رہ گئے اساں آکھیا ٹھیک ہے جو او آہدا ہئی جو میڈے خربوزے پھکے ہِن۔

ترِ تلیے بھرا ایں واقعے تے کِھل کِھل تے بُڈ گے بہوں دیر کِھلݨ دے بعد ایہہ دورہ ختم تھیا تے لاوی نیں ایں موقعے توں فائدہ چیندیں ہوئیں آکھیا یار شمعُون میکوں تاں وطن دی مُونجھ پریشان کیتی وَدی ہے۔ کیا تہاکوں وی وطن یاد آندے؟ اُوندی مُونجھ تنگ کریندی ہے۔ لاوی نفتالی بھرا دے چہرے دو ڈیہدیں ہوئیں ایہہ گالہ کیتی تے شمعون وی اوں ویلے نفتالی بھرا دے چہرے دا جائزہ گھندا پیا ہا لاوی دی ایں گالہ تے نفتالی دے چہرے تے یکدم سنجیدگی دے آثار نمایاں تھی گئے تے شمعون دی بجائے نفتالی نیں لاوی دے ایں سوال دا جواب ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو وطن دی مُونجھ ہر ویلے آندی اے۔ پر کیا کروں حالات نیں ساکوں اِتھاں آ سٹیے ہُݨ اساں تویں وطن جئیں ساکوں بدترین حالات اِچ پناہ تے عزت و وقار ڈِتے اِچ رہݨ دے اخلاقاً پابند ہیں۔

لاوی نیں نفتالی دے ایں موقف دے جواب اِچ آکھیا جو حالات تے یوسف بھرا دے حکم نیں ساکوں اِتھاں آنوݨ تے مجبور کیتا۔ ہُݨ حالات وی قحط آلے کیں نی، مال

متاب تے ڈِنگر ڈھور وی بہوں ہن نے بھرا یوسف وی ایں فانی جہان توں پَردہ وٹا گئین اگر اَساں سارے واپس وطن ونجݨ دی صلاح کرگھنوں تاں ایندے اِچ کوئی عیب تاں کیں نی۔ جیکر بابے سئیں وطن دی محبت اِچ اِتھاں دفن تھیوݨ پسند نی کیتا تاں ساکوں اِتھاں رہݨ دی کیہڑھی پابندی ہے۔

نفتالی نیں شمعون کوں آکھیا بھرا تیڈا کیا خیال ہے۔ جو اَساں فرعون دے احسانات دے بار تلے کیں نِسے جو اُوں ساکوں مِصر دی سب توں چنگی زمین جاگیر ڈِتی ہے۔ ساکوں مِصر اِچ عزت تے توقیر ڈِتی اِس پَر اَساں فرعون مِصر دی ڈِتی ہُئی جاگیر تاں اِتھائیں چھوڑ تے کنعان واپس ویسوں۔ لادی نیں نفتالی بھرا کوں جواب ڈِتا۔

نفتالی اَپڑیں گالھ دی تائید کرݨ کیتے شمعون دو ڈِیہدیں ہوئیں لادی کوں جواب ڈِتا پر فرعون دے احسانات دی قیمت تاں ادا نِی کیتی وَنج سَگدی۔

اے سارے احسانات یُوسف بھرا دی وجہ نال کیتے گئے ہَن۔ ناں تاں اساں کیہڑے باغ دی مولی ہاسے کتنی خدائی مُکھ نال مزگئی اِے تے ساڈے نال وی اوہو کُجھ تھیندا۔

لادی شمعون دے بولݨ توں پہلے نفتالی کوں جواب ڈِتا۔

پر اِنہاں سہُولتاں دا فائدہ تاں اَساں چاتے۔ نفتالی مَتھے تے مُرڑ پاتے لادی کوں جواب ڈِتا۔ لادی تیکوں نفتالی بِھرا دِی ایں گالھ کوں منݨاں چاہی دا اے جو فرعون دے احسانات دی قیمت ادا نِی کیتی ونج سَگدی۔ تے فرعون دے آلِ یعقوب تے بہوں وڈے احسانات ہِن۔ جَیندا بدلہ احسان فراموشی کیَں نِی ہوندا۔ جڈاں خُدائی کٹک واسطے دہن چاتے مصر دے لمبے سفر وِی کریندی ہئی اُوں اوکھے ویلے ساکوں مِصر اِچ عزت، مراعات تے جاگیر ملی ہَئی۔ جیکر اَساں کنعان توں مِصر ناں آندے تاں یوسف

بھراتے فرعون دا ایڈا وڈا احسان ناں چُڑھدا۔ ساڈی وجہ نال یوسف بھرا فرعون دا احسان چاتا ناں تاں اساں وی کنعان دے ڈوجھے لوکاں وانگ د فینج گئے ہوں ہا۔ جیکر اساں اِتلے وڈے احسان کوں ناں مَنوں تاں اے کم ظرفی ہے۔ شمعون نے لادی کوں آکھیا۔

لادی مُنہ جھکا کرتے جواب ڈتا ٹھیک ہے تہاڈی گالھ بالکل درست ہے۔ میں وطن دی محبّت اِچ ایہو جیہاں گالہیں کر گیاں جنیدے نال میکوں شرم پئی آندی ہے۔ جتھاں تہاڈا میڈیاں گالھیں نال دل ڈکھیے اتھاں میڈا ضمیر وی زخمی تھیے۔ میں معذرت چاہندا اں۔

وطن دی محبّت دا جذبہ اپنی جاہ طاقتور ہے پر بیگانے وطن اِچ جڈاں ساڈے وسیب وانگ بہوں سارے مُلکاں دے لوک موت تے حیاتی دی چوکاٹھ تے پریشان کھڑے ہن ساکوں عزت وقار تے زرخیز جاگیر دا بلنڑاں بہوں وڈا احسان، اعزاز تے مہربانی ہے۔ ایہو جئیں موقعیں تے تاں پیو پُتراں کوں وچ چھوڑیندن۔ بھرا بھرا کوں مار ڈیندن تے تیکوں ایں واقعے دا وی علم ہِے جو نامور حمیری بادشاہ ذو شقر دی دِھی ملکہ تاجہ نیں کتنی دفعہ چاندی تے سونا کنڑک واسطے یوسف دو بھیجا ہئی پر اوکوں ضرورت دے مطابق کنڑک ناں مل سگی تے ایں پریشانی اِچ اُوں اپڑیں ہیرے جواہرات کوں پینہہ تے اٹا بنڑا تے لوکاں اِچ تقسیم کرنڑ دا حکم ڈتا ہئی۔ اِنہاں حالات اِچ عزت و وقار تے خوشحالی تے ترقی دے وسائل ڈیونڑ آلے لوکاں تیں پناہ ڈیونڑ آلے وسیب کوں وطن تے اہلِ وطن تے فوقیت ڈیونڑ انسانی رویہ کیں نِی۔ نفتالی نیں لادی کوں ایہہ گالھ اپنی عادت دے مطابق مِٹھے مِٹھے لہجے اِچ کیتی۔ تے شمعون نیں نفتالی کوں آکھیا جو لادی

مستقبل وے حالات و واقعات دی پریشانی تے وطن دی مونجھ دی وجہ نال ایہہ گالھ
کنڈھ بیٹھے۔ دراصل او کنعان دی واپسی بارے گالھ کرݨ چاہندا ہئی تے گالھ ہے
پاسے ٹُرپئی اے کیویں لاوی بھرا۔ بالکل صحیح گالھ ہے۔ میں تاں ہمیشاں مثبت پہلو اِچ
گالھ کریندا ریہاں تے تہاکوں یاد ہے جو یوسف بھرا کوں قتل کرݨ دی بجائے کہیں
تجارتی قافلے واسطے اوکوں زندہ رہݨ ڈیوݨ دی صلاح میں ڈِتی ہئی تے تُساں ایندی
مخالفت کیتی ہئی۔ پر اللہ سئیں یُوسف بھرا کوں بچا تے ہک قافلے دے ذریعے اوکوں
مصر تئیں پُچایا۔ تے اساں کال دے زمانے اِچ باوقار تے باعزت زندگی گزارݨ جوگے
تھیوسے تے یوسف بھرا دی تدبیر بہوں سارے مُلکیں دے لوکیں واسطے زندگی بخش
ثابت تھئی تے ہُݨ وی میڈی صلاح چنگائی تے خیر واسطے ہے۔ لاوی نیں ماضی دا
سارا گھن تے اپڑیں نویں موقف تے ٹھڈے دل نال غور کرݨ دی بھرانواں کو دعوت
ڈِتی تے باہر نکل گیا۔

ہرسٹ تے چپ خرپ کیوں بیٹھے او۔ اشکار نیں بھرانواں کوں اَلویندیں ہوئیں آکھیا
ایہو جئیں کوئی گالھ کیں نی نفتالی نیں ہولے جئیں جواب ڈِتا۔

نئیں نئیں کوئی گالھ ضرور ہے میڈے کولوں ناں لکاؤ۔ لاوی بھرا وی ہرسٹی دیندا ہئی
کیڑھی گالھ تُساں ساریں کوں چُپ دا روزہ رکھوائے۔ میکوں تاں پتہ لگے۔ اشکار نیں
شمعون دو ڈیہدیں ہوئیں آکھیا۔ ایڈی وڈی گالھ کیں نی لاوی بھرا کنعان واپس ونجݨ
دی گالھ کیتی ہے تے اساں ایں مسئلے تے مُچھندے بیٹھے ہاسے جو اُوندی گالھ کتھوں
تئیں ٹھیک ہے۔ شمعون نیں اشکار کوں جواب ڈِتا۔

ٹھیک ناں ٹھیک، ایہو جیہاں وطن چھوڑ تے کنعان واپس چلوں کیویں ٹھیک ہے۔اشکار

نیں آکھیا------ اشکار بھرا۔ کہیں دی عقلی دلیل کوں رد کرݨ توں پہلے اُوندے اتے غور کرناں چہیدے۔ نفتالی اشکار کوں سمجھیندیں ہوئیں آکھیا۔
عقل دی ایہو جئیں سوچ تے مٹی پاؤ ایہہ چنگاں عقل ہے جیہڑا آباد تے سوہݨیاں جھوکاں چھوڑ تے اُجڑے ہوئے بھاݨ تے قحط نال تباہ تھی ونجݨ آلے وطن دو ونجݨ دی صلاح ڈیندے۔ لادی بھرا دے عقل کوں اے نی نظردا جو اُساں اِتھاں مالدار تے خوشحال تھی گئے ہیں۔ تے ساڈے کول ایڈی وڈی مُفت دی جاگیر ہے' عزت تے وقار ہے تے فرعون مصر نال ساڈی رشتے داری تے سوہݨیں تعلقات ہِن۔ اشکار نیں جارحانہ انداز اچ گالھ کیتی۔
پر لادی بھرا اگُوں نہیں سوچ ودا سُچیندے اساں ساریں کوں ایں مسئلے تے سوچݨ دی دعوت ودا ڈیندے۔ اوندی عقل فطور نی چنگائی ودی سُچیندی اے شمعون نیں اشکار دی توجہ اُوں پیش گوئی دو ڈِوائی جیڑی ڈاڈے بابے آلِ یعقوب واسطے کیتی ہئی۔
شمعون بھرا اساں ایں حکومت دا حصہ ہیں تے فرعون دی حکومت اِچ ساکوں اِتھاں کوئی خطرہ کیں نیں اشکار ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا۔
اشکار بھرا حاکم دی اگاڑی تے گھوڑے دی پچھاڑی توں ڈرو۔ نفتالی نیں اشکار دی گالھ مکمل تھیوݨ توں پہلے جواب ڈِتا۔
اَج تاں میڈے بھرا حاکم دی اگاڑی تے گھوڑے دی پچھاڑی توں ڈرو' دی گالھ بیٹھے کریندن خیر تاں ہے' روبن بھرانویں تے سوال کیتا۔
روبن بھرا میں آیاں تاں شمعون تے نفتالی بھرا چُپ غڑپ بیٹھے ہَن تے لادی بھرا اِنہیں کولوں اُٹھیا ویندا ہئی تے او وی چُپ چاپ ویندا پیا ہئی۔ میں اِتھاں آتے

بھراواں کولوں پچھیے جو خیر تاں ہے جو تُساں سارے چپ دا روزہ رکھی بیٹھے ہوے
شمعون بھرا ڈسائے جو لادی بھرا کنعان واپس ونجݨ دی گالھ کیتی اے ہوندی ایں گالھ
تے غور بیٹھے کریندے ہیں۔

تہاڈے اِچوں لادی بھرا دی گالھ کیکوں بھاندی ہے تے کیکوں نِی بھاندی۔ روبن
بھراواں تے سوال کیتا۔

سوائے میڈے ایہہ ڈوہئیں بھرا لادی بھرا دی گالھ پسند کیتی بیٹھن۔ اشکار نیں روبن
کوں جواب ڈتا۔

نفتالی وضاحت کریندیں ہوئیں روبن کوں ڈسایا جو اساں لادی بھرا دے مشورے تے
صلاح نال سَو فیصد مُتفق کیں نِی تھے بیٹھے بلکہ اساں اوندی گالھ کوں قابلِ غور
سمجھدے ہیں تے ایں مسئلے کوں اپݨاں وڈا مسئلہ سمجھیندیں ہوئیں ایندے اُتے غور
کرݨاں اپݨا فرض سمجھدے ہیں۔

بالکل درست ہے غور ہر اہم مسئلے تے تھیوݨاں چاہی دا اے۔ جے رنج ناں تھیوو تاں
ایں مسئلے تے میکوں وی کجھ ڈسو' روبن بیقرار تھی تے بھراواں کولوں پچھیا۔

روبن بھرا لادی بھرا آہدے جو فرعون کولوں اجازت گھن تے واپس کنعان چلوں۔
اَیڑیں گالھ دے حق اِچ اوندے کولوں دلیلاں ہِن اساں وی گالھ شروع تھیوݨ ویلے
اُوندی اشکار بھرا وانگ مخالفت کیتی ہے پر ہُݨ اے مسئلہ دل دماغ تے روح تے اپݨاں
وزن پیندا آندے۔ تواڈی کیا صلاح ہے نفتالی روبن توں پچھیا۔

تواڈی کیفیت ڈیکھ تے تاں میکوں وی ایہہ مسئلہ بہوں وڈا لگدے پر عام حالات اِچ
تاں واپسی دی گالھ ٹھیک نِی لگدی۔ فی الحال تاں اساں اِتھاں آزاد تے خوشحال ہیں

تے میڈے خیال اِچ جیڑھی سرزمین تے آزادی، خوشحالی تے عزت و وقار دی فصل تھیندی پئی ہووے تاں اِتھوں کوچ کر ونجݨ کفرانِ نعمت ہے۔ اِیہو جیہاں وطن دُنیاں تے جنت نظیر ہے۔ روبن جواب ڈِتا۔ میں نفتالی تے شمعون بھرا کوں اِیہا گالھ کیتی ہے جو فرعون دے ہوندیں ساکوں مصر اِچ کُئی خطرہ کیں نِی پر تفتالی بھرا آہدے جو گھوڑے دی پچھاڑی تے حاکم دی اُگاڑی کولوں ڈَرو۔ اشکار نیں روبن دو ڈِیہدیں ہوئیں آکھیا۔

او تاں میں ای سُنڈا آندا ہم روبن اشکار کوں ڈَسیا۔

طاقت کہیں قانون تے قاعدے دی پابند نِی ہوندی۔ فرعون مصر ساڈا محسن ہے ساکوں یقین ہے جو ماضی وانگ ساڈے معاملے اِچ ہمیشاں محبت تے نرمی اختیار کریسی۔ مہربان رَہسی پرہندیں دے تروڑیں کاٹھ ای ترٹ پوندِن جیکر یوسف بھرا دا کُئی مخالف درباری یا وزیر اَپڑیں بدلے دی بھاہ مسانوݨ کیتے فرعون مصر دے کَن بھریندا رَہے تاں محبت تے مہربانی کرݨ آلا فرعون اَنْ سُونہاں بݨ تے ساڈے نال کجھ وِی کر سگدے۔ تُساں بادشاہاں دے حال کیں نی سُݨیئے۔ جو شاہی خاندان اِچ بادشاہی دے فیصلے کیتے پیو پُتر تے بھرا بھرا نال دشمن وانگ لڑدِن۔ ہک بئے کوں قتل کریندِن۔ اَندھا تے لُولھا کرتے قید خانیں اِچ سَٹ ڈیندِن۔ بادشاہاں تے حکمراناں دی خُوبصورت تے جُسیم نسل درندیں کولوں زیادہ خونخوار تے بے رحم ہوندی اِے۔ کیوں جو اِنہاں کوں جمݨ دے بعد کن اِچ اِیہو آکھیا ویندے جو ظلم تے جبر دے نال بادشاہ۔ ریاست تے حکومت بݨدی اے۔ جیندی حفاظت کیتے اندھا جنون تے حرص دے ہتھیار استعمال کرݨے پوندِن۔ حکمرانی تے بادشاہت واسطے، مہربانی تے اخلاق دِا اقدار دی سنگھری تے نہوں

ڈیوٹاں پوندے تے حکمراناں کوں آدم خور شیر توں زیادہ خونخوار بݨناں پوندے۔ شمعون دی ایں ڳالھ تے سارے بھرا متھا پکڑ تے سوچݨ لڳ ڳئے۔

میڈے خیال اِچ بھرجائی دی وجہ نال حکمران ساڈے اُتے ظلم تے زیادتی ناں کریسن کیوں جو بھرجائی دا تعلق وی تاں شاہی خاندان نال ہے۔ روبن مایوسی تے خوف اِچ ہَدھے ہُئے بھراواں دی توجہ ایں وݙے آسرے دی موجودگی دو ݙوائی تے اِنہاں دے مایوس چہریں تے سکون تے اطمینان ظاہر تھیا پر شمعون دیاں ڳالھیں نال انہاں دے دل، دماغ تے اعصاب تے فِکر تے خوف دا ڈیرہ لڳ ڳیا۔

مایوسی تے گھبراہٹ دے ماحول کوں تُرٹیندیں ہُئیں اشکار نیں آکھیا جیکر حکمران اپݨی کھیتی تے آپ پاݨی پھیرݨ تے تُل ڳئے تے اِیہہ جاگیر کھس گھِدونے تاں بھراؤ چور گھرای وا نھنݨاں تے ساد گھرای وا نھنݨاں۔ جیوݨ کیتے کُجھ ناں کُجھ کرݨاں پوندے بھہ تے ہُݨ وی نِسے کھاندے پئے تے کل وی ساکوں پِلھاتے کھیں نِی کھوانوڑاں۔ جیکر قحط دے حالات اِچ بے وسی دی موت توں اللہ سئیں بچا گھِدے تے نال ای وِچھڑیے تے نراض بھرا کوں ملا ݙتس جیندی وجہ توں عزت وقار تے مصر دی زرخیز ترین جاگیر ملی ہے۔ جیکر اے جاگیر کھسیج ڳئی تاں اساں کئی ٹکہ کیں نِی بھریا تے ناں ای اَساں ایہہ علاقہ تلوار دے زور تے حاصل کیتے۔ ہک حکم تے حقوق ملکیت دے پروانے نیں اینڈا مالک بݨائے جیکر ہئے حکم تے منسوخی دے پَروانے نال ایہہ جاگیر کھسیج ویسی تاں ارمان ریہاں۔ جیکر فرعون مصر کہیں دے لاچا تے ساکوں مار مُکاوݨ تے آ ڳیا تاں۔ جنگل موئیں کہیں جنازے ۔ جیکر کل دے مردے اَج مر ویسن تاں ہِجھ اُبھرے ناں اُبھرے۔ اِیویں پاݨی اِچ مَندھاڑیں بیٹھے مریندے او۔

غلام تے آقا

توں تاں ڈوروں دا ڈوروں ایں۔ بازار اچ وِکݨ آلے غلام تے تیڈے اِچ کُئی فرق کیں ﮨنیں۔ غلام دی سوچ، خواہش، محنت، مشقت، عزت و آبرو اُوندیاں فطری صلاحیتاں غرضیکہ اُوندا اپݨا وجود تے وِی اختیار کیں نِی ہوندا۔ نفتالی ایہہ ڳالھ کریندیں ہوئیں یکدم پُتر کوں سَڈ تے آکھس وَنج تے بطلیموس کوں سَڈ آ تے اوکوں آکھ جو بکریاں رعمیس دے ذمے لئی آوے چلتی ونج تے اُوکوں سَڈی آ۔ نفتالی بھرا خیر ہے جو ڳالھیں کریندیں غلام کوں سَڈوائے وے کُئی کم یاد آ ڳئے۔ روبن نیں سوال کیتا۔ کوئے ناں کم یاد نِی آیا بلکہ اَج اوں غلام کولوں غلام دے متعلق ڳالھ مُہاڑ سُݨدے ہیں۔ نفتالی بھرانویں کوں ڈَسایا۔

جے غلام غلامی تے آقا دے بارے سُݨݨی ہے۔ تاں ول ہِک دی بجائے ڈو غلام سَڈواؤ تاں جو غلاماں دے تاثرات دا مکمل جائزہ چاتا وَنجے۔ شمعون نیں نفتالی کوں آکھیا۔ تے .بھتریجے کوں ہَکل مارتے آکھیس اسحاق پُتر وَنج تے میڈے غلام سَنیا چرپ کوں سَڈ آ او کھوہ جُتی کھڑے ہوسِن تے اوکوں آکھ جو او سارا کم سمورابی دے ذمے لئی آوے۔

میکوں تاں ایں لسباݨ دی سمجھ نِی آندی جو ڳالھ ساڈی آپت دی ہے تے سَڈیجݨ غلام پئے ڳئین۔ اَشکار ترَیڈھی پیندیں ڳالھ کیتی۔

ساڈی آپت دی ڳالھ اِچ اصل ڳالھ غلامی دی ہے۔ نفتالی اشکار کوں ولدا ڈِتا

تھوڑی دیر پہلے تاں ڳالھ مصرتوں کنعان ونجݨ دی تھیندی پئی ہئی اشکار بولیا۔

مصر توں کنعان واپس ونجݨ دی ڳالھ دی تاں اُوں پیشین گُئی کوں سامݨے رکھ تے تھیندی پئی اے جو آل یعقوب علیہ اسلام مصراچ غُلامی کریسی۔ شمعون بھرا اشکار کوں ݙسایا۔

میڈے خیال اِچ ساݙا تعلق حکمران طبقے نال ہے۔ پر ساݙی سوچ غلامی دے قید خانے دو ودی دَھروکڑی مَربندی اے۔ روبن شمعون کوں ولدا ݙتا۔

ایہہ درست ہے۔ پر ساکوں مستقبل دی پیشین گوئی تے وی سوچݨاں پَہیدا اے نفتالی روبن دی ڳالھ دی ولدِی ݙتی۔

ٹھیک اِے۔ ضرور غور کرو۔ روبن ٻولیا۔

بابا سئیں بطلیمُوس تے سَنیا چرپ آندے پَئین بیا کُئی کم ہووے تاں حکم ݙیوو۔ اسحٰق نیں پیئو تے چاچے دو ݙیہدیں ہوئیں مُؤدبانہ انداز اِچ پُچھیا

بَس پُتر تو ونج بیا کُئی کم کیں نِی شمعون نیں۔ بھتریجے کوں ونجݨ دی اجازت ݙتی تے بطلیمُوس تے سَنیا چرپ نیں ہر نواتے آکھیا حکم سرکار غلام حاضر ہِن۔

آبطلیمُوس نیڑے تھی آ۔ توں وی اڳاں تھی آ۔ آسَنیا چرپ اَج اساکوں غلام تے آقا تے غلامی دے بارے ݙساوَ اساں تواکوں ہِیں واسطے سَݙوائے۔ نفتالی دی ایں ڳالھ تے غلام ہِک ٻئے کوں ݙیکھݨ لڳ ڳئے۔

بطلیموس پہلے ساݙے سوال دا جواب توں ݙے۔ تیڈے بعد سَنیا چرپ دی واری ہے۔ شمعون ڳالھ کیتی۔

میڈے چنگے سردارو سرداری قائم رہوے نَراض نَاں تھیوو تاں میں ایہہ گستاخی کریندا ں جو اَج غلام غلامی تے آقا دے بارے معلومات حاصل کرݨ دی کہیں لوڑ پئے

ہُئی ہے کیا ساڈے نجات دا بجھ لبھݨ آلا اے ۔ بطلیمُوس گھبراتے پچھیا۔

نئیں نئیں ایہو جئیں کئی گالھ کیں نِی اللہ دی مہربانی ہے بس ایویں دل آکھیے جو ایں

موضوع تے معلومات گھِنوں۔ ساڈی خواہش دی تکمیل کرو نفتالی بطلیمُوس کوں آکھیا۔

بطلیمُوس اپݨے مالک دے حکم دی تعمیل کریندیں ہوئیں آکھیا جو غلام بازار اِچ وِکݨ آلی

او جیندی شئے ہِ ہے جیندی زندگی دا مقصد مالک ؒ ۔ اوندے کُنبے خاندان رشتے دار سنگتی

وسیبی تے انہیں دے ڈنگریں ڈھوریں تے پکھیں کوں خُش رکھݨاں ہوندے۔ ایں

واسطے میں معافی منگداں تے ہتھ بدھ تے اِلتجا کریندا جو غلام تے آقا دی زندگی تے

تُساں آپ غور کرو۔ میں پوری زندگی تہاڈی خوشنودی حاصل کرݨ دی کوشش کریندا

رِیہاں تاں جو اپݨی کوتاہی دے ہتھوں تہاڈی کاوڑ وات ناں آنواں۔ میں تہاڈا غلام

آں تے غلام دی زندگی دے حالات تے کیفیت بیان کرݨ ویلے تھی سگدے جو میڈے

الفاظ میڈے جذبات تے حالات دے وانگ تلخ ناں تھی ونجن تے میڈی زندگی دی

کیتی کرتی تے پاݨی ناں پھر ونجے۔ ایہو جئیں موضوع تے تاں آزاد بندہ ای اپݨی رائے

ڈے سگدے۔ جیوݨ کیتے غلامی اختیار کرݨ آلے دی سوچ تاں مصلحت دا لباس پاتی

وُدی ہوندی اِے تے اوندے اِچ جُرأتِ اظہار ناں دی کُئی شئے سرے توں جیندی ای

کیں نِی ہوندی۔ میں تہاڈے حکم دی تعمیل کرݨاں وی چاہاں تاں تہاڈا مقصد پورا ناں

کر سگساں کیوں جو عام حالات اِچ وی۔۔۔۔۔۔۔۔ بھوں اوکھا ہے لفظیں دا سفر دل

توں زبان تونڑیں۔ تے غُلام تے آقا دے درمیان موجود حداں تاں غلام دی عقل تے

زبان کوں گُونگا کر ڈیندن۔ بطلیموس کوں ٹکیندیں ہوئیں نفتالی آکھیا۔ توں اپڑیں آپ

کوں ایں ویلے آزاد سمجھ ۔۔۔۔۔۔ تیڈے عقل تے پردہ پئے گئے جو توں ایں گالھ

واسطے اوکوں آزاد کر ڈِتے اشکار نیں بھرا دی ڳالھ ٹکیندیں ہُوئیں آکھیا۔
میں اوکوں آہدا پیا ہم جو توں اپݨے آپ کوں ایں ویلے آزاد سمجھ تے کھل تے ڳالھ کر تے تساں وِچ ٹھک تھئے وِے ۔ ڳالھ پوری تھیوݨ تے ڳالھ کریندِی اے نفتالی بھرا کوں سمجھایا تے وَل اوں اَپݨے غلام کوں آکھیا بطلیموس اَساں سارے وعدہ کریندے ہیں جو توں ایں موضوع تے جیہڑھیاں ڳالھیں کریسیں اَساں نراض کیں ناں تھیسوں۔ کھل تے ڳالھ کر۔ تے جیرھا کجھ توں درست سمجھدیں تے جو تیڈے جذبات تے احساسات ہِن اُنھاں کوں لُکائے بغیر ساکوں ڈَسا ۔ نفتالی بِھراواں دو ڈیہدیں ہئیں ڳالھ ختم کیتی تے شمعون روبن تے اشکار نیں سِرہلاتے نفتالی بھرا دے وعدے دی تائید کیتی۔
ایندے باوجود جو میڈے دل تے دماغ ایں موضوع تے تہاڈے سامݨے ڳالھ کرݨ توں خوفزدہ ہِن۔ ول وی تہاڈے حکم دی تعمیل کرݨاں میڈا فرض ہے۔ بطلیموس رنیں ہتھ بَدھ تے ڳالھ شروع کیتی تے جان دی امان منگدیں ہوئیں اُوں آکھیا جو۔۔۔غلام تے آقا ڈوئیں خالق تے انسانیت دے مجرم ہِن۔ تاں جو ہِک اَیڑیں جَئیں انسان دی غلامی دا طوق پاوݨ کیتے اپنی گردن اَگاں وَدھیندے تے ڈوجھا خدا دے نائب دے ڳل اِچ ایڑیں ڈَدھپ دا پٹا پاتے اوندا خدا بݨ باندِ ہے۔ ہِک ایڑیاں فطری صلاحیتاں۔ انسانی تے وِسبی تقاضیں تے آزادی کوں روٹی دے بدلے ویچ چھڑیندے تے ڈوجھا اپݨے جال اِچ پھسݨ آلیے شکار دی عزت غیرت تے آزادی کوں زنزیراں پاتے انھاں کوں جندرے مارتے آپ اُتے چڑھ باندِھے غلام کتے توں زیادہ وفادار تے خدمت گزار ۔۔۔۔۔۔۔ پر ۔۔۔۔۔۔۔۔چپ کیوں کر ڳئیں نفتالی بطلیموس کوں آکھیا ڳالھ پوری کر گھبرا کیوں ڳئیں۔

بطلیموس اپنی گالھ اَگتے ٹُریندیں ہوئیں آکھیا- پر کتے توں زیادہ بدنصیب --- غلام پوری زندگی اڑیاں فطری صلاحتیں تے ظلم تے جبر کریندے-جیونڑ دی خاطر سب کجھ کریندے ہر ہک دی سانہدے جیونڑ دے ایں مجرمانہ سمجھوتے تے ساڈے نال بیا تاں کئی نی لڑدا پر ساڈے اندر دا انسان ساڈے نال اوں ویلے تئیں جھیڑا لئی رکھدے جے تئیں او بے وس سنگتی ساڈی بے حسی توں مایوس ناں تھی ونجے مایوس تھی ونجنڑ دے بعد او بے وس سنگتی اے آکھنڑ چھوڑ ڈیندے-

بے وس سنگتی

کیہڑھی گالھ بطلیموس جلتی ڈِسا اشکار بیقرار تھی تے پچھیا-

میڈے سردارو او حق سچ دی آواز اے آکھنڑ چھوڑ ڈیندی اِے جو توں وی اپنڑے آقا دے وانگ انسان ہیں- تیڈے اندر وی او صلاحتیاں موجود ہن جیہرھیاں تیڈے سئیں دے وچ موجود ہن- ایں واسطے غلام بنڑ تے انسانیت دی تذلیل ناں کر- انسان کوں اللہ سئیں زمین تے اپنڑاں نائب بنڑا تے بھیجے- اوکوں مخلوق اِچوں افضل بنڑائے سی تے غلامی اختیار کرنڑ تے موت کوں ترجیح ڈِتی اِس- توں اللہ سئیں دی ڈِتی ڈات توں مُونہہ ناں موڑ- تے اوندے ڈِتے ہُئے اعزاز کوں غلامی دیاں زنزیراں ناں پوا شمعون دو ڈیہدیں ہوئیں اشکار اکھیں نال بطلیموس دو اشارہ کیتا تے بطلیموس اپنڑی گالھ ٹُریندیں ہوئیں آکھیا جو انسان بنڑ جیندے واسطے اللہ سئیں رنگ برنگی کائنات تے اوندے اِچ بیشمار چیزاں پیدا کیتن-

اشکار نیں بطلیموس کوں تکیندیں ہوئیں آکھیا جو میکوں آکھیے انسان بنڑ-

ناں میڈا سئیں میں تاں اپنڑے اندر آلے سنگتی دیاں ڳالھیں پیا ڈسینداں

بطلیموس ٹھیک آہدے اے اپڑیاں ڳالھیں کھڑا ڈسیندے تُساں ایویں اُوندی ڳالھ کیتی اے نفتالی بھرا کوں ولدی ڈتی تے شمعُون کھلدیں ہوئیں بطلیموس کوں آکھیا جو توں اپنڑی ڳالھ شروع کر۔

بطلیمُوس ڳالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو میڈے اندر داسنگتی آہدے ڈیکھ تاں سہی تیڈے کھانونڑ دیاں شئیں سونڑیں سونڑیں رنگاں تے شکلیں اِچ بنڑائے نِس تے اے کھانونڑ دیاں شئیں تیئں اُنہیں کوں بحفاظت پُچانوَنڑ کیتے اِنہیں تے غلاف چڑھائے نِس۔ تے اُنہیں کوں کھَل اِچ محفوظ کیتِس تاں جو تئیں تئیں پُجنڑ توں پہلے ضائع ناں تھی ونجن۔ تیڈے دماغ تے روح کوں خُش رکھنڑ کیتے کائنات دے چپے چپے کوں سنگھارتے سوہنڑاں بنڑائِس تیکوں ہک رنگی دی زندگی توں بچانونڑ کیتے مختلف رنگیں شکلیں تے بولِیں اِچ مخلوق کوں وَنڈائیسی ڈینہہ رات تے مختلف موسم بنڑائے نِس تیکوں ہڈی نال سُننڑ دی قوت ڈِتی اِس تے گوشت دے ٹکڑے نال الانونڑ دی صلاحیت ڈِتی اِس۔ چربی نال ڈیکھنڑ دی طاقت ڈِتی اِس تے تیڈے اندر صلاحیتیں دا بہوں وَڈا کارخانہ لائے رِی۔

واقعی اُوندیاں رحمتاں بے شمار ہِن۔ نفتالی ڳالھ کیتی! تے اُوں بطلیمُوس کوں آکھیا ڳالھ اَڳتے ٹور بطلیموس آکھیا جو او سنگتی اے وی آہدے جو تیکوں چنگائی تے بُرائی اِچ تمیز کرنڑ واسطے دماغ ڈِتس ایندے باوجود توں غلام بنڑ ڳئیں تے آنونڑ آلیں نسلیں دے سامنے غلامی کوں بطور پیشہ پیش پیا کریندیں۔ ہوش کر کجھ سوچ تیڈی عزت خود رو گھاہ دے وانگ ڈنگریں ڈھوریں دی خوراک بنڑ ویندی اے تہاڈے خُشی دے پوہ اوں

بَنڑی وانگ ہوندِن جیندا گھوٹ اوکوں پہلی رات گھر پلہا تے وسیب دے کہیں فرعون دی رِونگار لگا ونجے۔ تہاڈی غمی دے پوہ ایویں ہوندِن جیویں کہیں اُٹھ سُو ہنے مسافر دی لاش تے لوک آندے ویندے رہ ویندِن پر اوندی بے کسی تے لاپروائی تے کہیں اکھ راچوں ہنجھ نی ڈھاندی۔

یار انسان کیڈا بے پرواہ ہے۔ شمعون بھرانواں دو ڈِیہدیں ہوئیں آکھیا تے اوں بطلیموس کوں گالھ اَگتے ٹورݨ دا اشارہ رکیتا۔

بطلیموس گالھ ٹریندیں ہوئیں آکھیا جو میڈے ہر ویلے واسنگتی آہدے توں کیہو جیہاں انسان ایں جو اپݨے سئیں تے اوندے بالیں۔ بُڈھڑیں تے تریمتیں دی خوشنودی کوں اپݨاں پہلا تے آخری فرض سمجھدیں جڈاں جو تیڈے کنبے۔ قبیلے۔ وسیب تے قوم دے علاوہ تیڈے اُتے تیڈے اپݨے حقوق و فرائض وی ہن۔ آزاد جمݨ آلے آ توں اپڑیں عملاں نال آپ خوار تھیا وَدیں۔ اکھ بھال تے ڈیکھ تیڈا سئیں تیں جیہاں انسان ہے اِے۔ غلامی تے حکمرانی انسانی خواہشیں دے کارنامے ہن۔ خواہش دے غلام طاقت۔ قانون تے مذہبی پروہتیں دے ذریعے غلام سازی کریندِن تے محکوم تے کمزور لوکیں تے قومیں دے دل دماغ تے ہتھیں پیریں اِچ زنزیراں پوا ڈیندِن تے اے صدیں دے قیدی نسل در نسل ایں کمزوری تے غفلت دا چلکاناں ڈیندے رہ ویندِن۔۔۔ نفتالی اَدھ اِچ بولیاء جو بے ہنر۔ بے علم تے غافل لوکیں دی گردن ہنر منداں۔ اہل علم تے حکمرانیں دے سامنے جھکی رہ ویندی اے تے اُنہیں دے وسائل۔ محنت تے صلاحتیں نال ایہے طبقے فائدہ چیندِن۔ نفتالی اے گالھ کرݨ دے بعد

بطلیموس دو مخاطب تھیا تے اوکوں آ کھیس تیڈا اے سیاݨاں سنگتی بیا کیا آہدے۔

میڈا سئیں میڈا اے بے وس سنگتی آہدے جو موت تے غلامی کوں ترجیح ڈیوݨ دا رواج پوری زندگی دی سولی ہے۔ ذرا غور تاں کر تیڈی شادی وی غلامیں دے ودھارے دا ذریعہ ہے۔ اے لوک اُوڑیں ترقی خُشحالی فراغت تے حکمرانی واسطے تیڈے جیوݨ دا حق تسلیم کریندن تے اپݨے مفادات حاصل کرݨ کیتے تیکوں بچی ہئی روٹی ڈیندن جڈاں توں اِنھیں دی لوڑ ناں رہسیں تیکوں مرݨ واسطے آزاد کر ڈیسن۔

تیڈے سنگتی دی ہر گالھ پلے بدھݨ دی ہے۔ شمعون غلام کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا گالھ اَنگتے ٹور میڈا سئیں او آہدے میڈا مظلوم غریب الوطن تے گُنگا سنگتی۔ تیکوں مِلݨ آلی ہر جھنگ میڈی روح دے زخمی دل تے لوݨ چھڑ کیندی اے۔ تیڈی غیرت۔ جذبات تے آزادی دی مردہ لاش تے میڈی روح وَیݨ کریندی اے۔ تیڈے سِر تے لڈیئے ہوئے حاکمیں دے بار تے ہتھیں پیریں اِچ پیاں ہویاں زنزیراں میڈے دماغ دی روح دا ساہ گھٹیندن ایں واسطے تیڈے نال جھیڑا لینداں شیت میڈیاں اُرداساں سُݨ تے توں میکوں تے اپݨے آپ کوں بچاوݨ کیتے تیار تھی پونویں تے اَساں رَل تے غُلامی دی اندھاری رات اِچ آزادی دا ڈیوا بالݨ اِچ کامیاب تھی ونجوں۔

بطلیموس توں اپݨے سنگتی کوں کیا ولدی ڈیندیں، نفتالی اپݨے غلام تے سوال کیتا

"غلام دی ولدی"

میڈے سوہنڑیں تے مہربان سردارو۔ میں اپنڑے پیارے سنگتی کوں ایہو ولدی ڈیندا اں جو پھاتے دا پھتکنڑ کیہاں توں جانڑدیں جو ہلکے ویلے توں ساکوں اپنڑے خزانہ عصمت دے لٹیجنڑ دا منظر ڈیکھنڑاں پوندے مُکھ تے ڈُکھیں دی سیج تے سُمھ سُمھ تے ساڈا وجود۔ اعصاب دماغ تے روح لُولھے رتھی ویندِن ساڈیاں ماتواں ۔ بھینٹیں ساکوں لولی ڈیندیں ہوئیں آہدِن جو میڈا لال ایں دنیاں اِچ غربت تے غلامی دے سوا ساڈی کئی شے اپنڑی کیں نِی لوکیں کوں خوش رکھنڑاں ساڈی ذمے داری بنڑا ڈِتی گئی اے۔ ساڈے ہتھیں اِچ حیاتی دی جاہ جاہ توں ترٹی ہوئی لکیر توں علاوہ ہئی لکیر کیئں نی۔ بیکسی دی جھولی اِچ جمنڑ آلے بے سیتے بالو تہاکوں مُکھ دے پنگوڑے اِچ پال تے مَنڈی لانونڑ غریبیں دا بے رحم رواج ہِے۔ تہاڈیاں ماتواں ایں رواج کوں تروڑنڑ دی طاقت نِی رکھدیاں۔ دل تاں آہدے جو تہاکوں پوری زندگی دی سولی وات ڈیونڑ توں بہتر ہے جو تہاکوں اِیویں منجھونگا موت دی جھولی اِچ سٹ ڈیواں۔ پر مُیڈے جگر دے گوشے میڈے واسطے رواج تروڑنڑ توں وی اے کم بہوں مشکل ہِے۔ سِکھیندیاں ہاں جو ایہو جئیں بے وس زندگی کوں پھے لا ڈیواں جیندے اِچ ساڈے پیٹ جائے روٹی واسطے اُنڑ سُونہے علاقیں اِچ اوڈھر رتھی ویندِن تے ول اُنہیں دی سکی ہئی لاش وطن دی مٹی اِچ مٹی تھیونڑ کیتے ول آندی اِے تے اساں کرلاونڑ تے مُونہہ پٹنڑ دے سوا کجھ نی کر سکیدیاں۔ اِنہیں سیت سڑیں دے بجنیٹں کوں ڈُکھیں تے ڈُوکھیں دے حال سنڑاونڑ کیتے

کھلیئے ہُیئے مُونہہ تے بجنیں دے آخری دیدار کرݨ کیتے کھُلیاں ہویاں اکھیں اپݨی پہلی تے آخری خواہش نال گھِن تے دفنیج ویندِن پَر لوک ایہو آہدِن جو اللہ دی رضا ایہا ہئی۔

میڈے چنگے سردارو میں اپݨے اندر دے سنگتی کوں ولدی ݙیندااں جو ساکوں اَپڑیں تے وس وسیب دی غفلت تے لاپرواہی نیں غلامی دیاں زنزیراں پُوائن۔ جیکر او کٹھے ہوندے۔ وسیبی وسائل تے کہیں کوں قبضہ ناں کرݨ ݙیندے۔ وسیب تے وسیں دی ترقی تے خُشحالی کیتے مشترکہ کوششاں کریندے، ہک ݙوجھے نال پیار تے آپت اِچ بُغض ناں رکھدے تے ساݙیاں تریمتیں ساکوں وسیب دی آزادی تے اَپڑیں حق واسطے لڑݨ مرݨ دا سبق ݙیندیاں تاں اَساں روٹی واسطے وطن بدر کیوں تھیوں ہا۔ ساݙے پئو ماء ساݙے جمݨیں تے ایں واسطے خُش تھیندِن جو ساݙے چوکھے تھیوݨ تے انہیں دے خالی ہتھیں اِچ چار ٹکے آسن۔ ساکوں اہل زر دی دولت اِچوں کجھ ٹکے گھِنُ کیتے اِنہیں دے بالیں تے ݙنگریں دی غلامی کیتے ویچ ݙِتا ویندے۔ اساں بے گھر۔ بے وطن۔ بے منزل لاوارث تے گُنگے لوک کیڑہی تے کیندی خُشی واسطے لڑوں۔ کیندے نال صلاح کروں کیکوں صلاح ݙیووں۔ ساݙی کون سُݨدے تے ساکوں چنگی مَت کون ݙیندے۔ اِیہو حال میڈا ہِے جو ایں بھَری کائنات اِچ میڈا کون اے۔ ایں پوری کائنات اِچ میں آپ اِی آپ آں تے میڈی زندگی دا پہلا تے آخری مقصد اپݨے آقا دی خوشنودی حاصل کرناں ہے۔ میڈے ایں کردار تے تیڈے سوا میکوں شرمسار کرݨ آلا کئی کَیں نی۔ تے تئیں ایں دنیاں اِچ کیں نی ݙِٹھا جو ہتھ اِچ تلوار

پاتے اُکڑیج اُکڑیج تے ٹرُٹ آلا۔ محب وطن آزاد تے قانون تے وطن دا محافظ اَپڑیں افسریں دا' تے او سارے اپنے سپہ سَلار دے حکم میڈھے وانگ نی مُنیندے حکم مِلݨ تے بے گناہیں کوں خونخوار جانوریں وانگ نِی مریندے۔ حق منگݨ آلیں کوں تہہ تیغ نی کرنیدے' تر۔یمتیں کوں بے آبرو تے بے عزت نِی کریندے۔ اے تنخواہ دار ملازم تے سپاھی میڈھے وانگ نِی ہوندے۔ جیکر میں پوری زندگی کیتے وِکداں تاں او زندگی دے قیمتی حصے دا سودا ماہوار قسطیں اِچ نی کریندے؟ میڈھا دوست۔ دُنیاں اِچ غلامی دیاں گاریاں درختیں دی ہر ٹہنگریں نال بَدھیاں کھڑِن۔ پر تیڈھے ہر ویلے دے ٹنوٹکے میڈھے دماغ دی دُنیاں اِچ اندھار مچا ڈیندِن تیکوں لوکیں وانگ میڈھے اُتے ترس نِی آندا۔ توں تاں جانڑیں میڈھے حال تے کہیں کوں رحم نِی آندا۔ میکوں تسلی تے دلاسہ ڈیوݨ آلا کُئی کیں نی۔ میڈھے نال حال وَنڈݨ کیتے کُئی تیار کیں نِی۔ میں سیت سڑیئے کوں انسان نِی مُنیندے۔ میکوں جانوریں نال تشبیہ ڈِتی ویندی اِے۔ ہر کیں دی جُتی میڈھے سراِچ لگدی اے۔ پَیداوار وَدھاوݨ تے ڈنگر ڈھور پالݨ تے باغ بغیچے لاوݨ کیپے رنڈڑ رَن وانگ پورھیا کریندا اں۔ رِلھاں تھَپینڈاں انہیں کوں بَھٹی اِچ پکینداں تے سرتے چاتے مکان تے محل بنیداں پَر میں بے گھر آں---- میں مایوسی دا ثمر ہاں تے مایوس لوکیں دے دل دماغ تے اعصاب' اپڑی صحت تے توانائی ونجا باہندِن۔ لوک لذتیں تے خوشیں واسطے کیا کیا نِی کریندِے پر میڈیاں لذتاں تے خوشیاں یتیمیں دے پیؤ ماء دے وانگ رُس ڳئین میں انہیں کوں کتھاں ڳولاں۔

میڈھے کلھپے دا سنگتی میں پچھلی رات رَنڈڑ رَن دے وانگ اَپڑیں اُمیدیں دے مُکھے

تے منجھونگے پالیں کوں ہانہہ دی جھولی اِچ پاتے چُپاتے وین کریندا اں جو کِتھائیں توں تے ایہہ جاگ ناں پووو تے ہنجھوں وَہیندیں وَہیندیں اے سوچ تے چُپ کرویندا اں جو تیکوں چُپ کرانوݨ کون آسی تیڈیاں ہنجھوں تاں تیڈی قید تے غلامی دا خاتمہ نِی کر سگدیاں- تُوں انسانیت دے وجود تے وِلھڑیاں ہویاں غلامی دیاں زنزیراں کیویں تروڑ سگدیں-

میڈے مصائب دا بھائیوال: جِتھاں میں انسانیت دا مجرم ہاں اُتھاں انسانیت وی میڈی ڈیڈھڑیں دار ہے جیکر لوک غلام بݨانوݨ آلیں تے اُنہیں دیاں کوڑکیاں کوں مکانوݨ دی رَل تے کوشش کریندے تاں غلامی دا وجود ای دُنیاں توں مِٹ ویندا- میں کلھا ایں مسئلے اِچ کیا کر سگداں- کلھا بندہ تاں ناانصافیں دے نوحے لکھ سگدے- ہنجھوں وَہا سگدے- تے تُوں اے وی آہدیں جو میں انہیں غلامیں کوں اِنہاں زنزیراں کوں تروڑݨ کیتے تیار کراں تے کٹھے تھیوݨ دے ہر پوہ تے اَساں اپݨے مصائب مکانوݨ دا فیصلہ کروں پر تُوں اے تاں ڈِس جو تربیت دا انسانی عمل تے سوچ اِچ کتنا وَڈا کردار ہوندے تے ساکوں رلݨ آلی تربیت نِیں ساڈے اِچ ظلم سَہݨ دی عادت پا ڈِتی اے- ساکوں آزادی توں خوف آندے ساکوں ایہو جئیں آزاد لوکیں دے کردار تے عمل توں نفرت ہے جیہڑے لوکیں کوں نجات دے ساحل تے پُچانوݨ دا ہوکا ڈِے تے لوکیں کوں کٹھا کریندِن انہیں کوں مخالف قوتیں دے خلاف استعمال کریندن تے طاقتور تے بااختیار تھیوݨ دے بعد قوم- وسیب تے انسانیت دے دشمن بَݨ ویندِن- انہیں دی سوچ تے عمل انہیں دے قانون تے رواج تے انہیں دی حفاظت تے نفاذ

دی تنظیم آدم خور درندیں توں زیادہ خونخوار بݨ ویندی اے۔ او ست ماڑ اِچ بہہ تے قومیں دے وسائل تے قبضہ کرݨ تے انہیں دیاں خدا داد صلاحتیں کوں اَپڑیں ترقی تے خُشحالی واسطے استعمال کرݨ دے حربے تے قانون بݨیندِن' ریاستی اداریں دے ذریعے اوں ظالم قانون کوں پسماندہ تے کمزور قومیں تے لوکیں تے لاگو کر ݙیندِن۔ ٻالیں دی روزی کیتے ݙینہہ رات مشقت کر کرتے پھکڑے تھئے ہوئے لوکیں اِچ اپڑیں کوڑکیں دے ذریعے جھیڑے پویندِن تاں جو محرومیں دے شکار لوکیں کوں کھیڈ وکھانڈ کر تے انہیں دے بدلے توں او بچ سگن۔

بے گناہیں تے الزام لویندِن۔ عقلمندیں تے آزادی پسندیں تے غیرتمندیں تے اپݨے جال سٹویندِن۔ ݙرا کلے طور طریقیں نال اُنہیں کوں پریشانی تے خوف دی ہاٹھ ݙیندِن تے اُنہیں اِچوں ظلم تے خوف دی گاری اِچ پھسݨ آلیں دے ڳل اِچ سونہڑیاں ڳانیاں تے واڳاں پاتے وِساخی تے ہاٹھ دے مقابلیں کیتے اپݨے کِلے تے بدھ ݙیندِن۔

میݙا ہمدرد سنگتی۔ جے تیئں میکوں آزادی پسندیں تے حق پرستیں دی صحبت تے تعاون ناں مِلے تاں میں غلامی تے استحصال دے انہیں قید خانیں کوں ڈھانوݨ۔ سَندھ لانوݨ تے اُنہیں دیواریں توں ٹپݨ دا اِرادہ نی کر سگدا۔ تے ارادہ بدھیں بغیر انسان کئی کم نِی کر سگدا۔ انہیں مجبوریں اِچ تیݙیاں چنگیاں تے انقلابی ڳالھیں تے عمل کرݨ میݙے وَس اِچ کیں نِی۔

بطلیموس اے ݙسا جو تیݙے ایں جواب دے بعد او حق سچ دی آواز چُپ کرویندی

اے یا وَلدی ڈیندی اے۔ شمعُون غلام توُں پُچھیا۔

میڈا سئیں ہے تئیں جگر ہلاثوٹ آلا واقعہ پیش ناں آوے اُوں ویلے تئیں چُپ راہندی اے۔

بطلیمُوس تے سوال کریندیں ہوئیں روبن پُچھیا جو جگر ہلاثوٹ آلے واقعات کیہڑے ہن۔

بطلیمُوس آکھیا جو انسان دیاں فطری صلاحتیں کوں بھانویں بدھرتیں اِچ بدھ تے ٹھا ڈِتا ونجے پر اُنہیں کوں سُکھ تاں لگدی اے تے او کھرڑیاں وی مریندن۔ کیوں جو ہر فطری صلاحیت انسان دا پیدائشی حق ہے۔ جیندی پامالی تے انسان دا اندر پھڑکدے تے حق دی پامالی برداشت کرݨ انسان کیتے سب توں اوکھا ہے۔ پامالی دے ایہو جئیں موقعیں تے میڈا ہمدردسنگتی آہدے۔ جو جُدا مرونجیں ہا اے ڈینہہ ناں ڈیکھوں ہا۔

قومی غلامی

بطلیمُوس: تیݙیاں ڳالھیں تے تیݙے احساسات قابلِ تعریف ہن۔ تئیں تاں ساڈے سُتے ہوئے شعور کوں جگا ڈِتے۔ نفتالی اُوکوں کھٹ تے ہَݨ دا اشارہ کریندیں ہوئیں آکھیا۔ سُنیا چرپ دیاں ڳالھیں وی ایویں ہوہن توں سَاکوں اپنی خاندانی تے قومی غلامی دا قصہ تے وجوہات ڈسانویں ہا۔ تیݙی زبان اِچوں درد تے شعور دے لبے نکلدن۔

میڈا سئیں تہاݙی عزت افزائی دا بہوں بہوں شکریہ ہے تُساں نراض ناں تھیوو تاں ہک عرض کریندا اں۔

جلتی ڈِس۔ تیڈی قومی غلامی دی کہانی سنڑن کیتے ساکوں تیڈی ہر شرط منظور ہے۔ آزادی چاہندیں یا اُپڑیں کمت دے ثمر اچوں حصہ منگدیں۔۔۔۔ ڈِسا۔۔۔۔۔ نفتالی اے پیشکش بکے ساہ اِچ کیتی۔

ناں میڈا سئیں! اِتھوں آزاد تھی تے کتھاں ولسیاں۔ اُپڑیں قوم قبیلے دی غلام تے تھوری وستی اِچ آزاد تھی تے وَنج رَہنڑ کولوں اے غلامی چنگی اِے۔ کیوں جو غلامیں دے صفرا دے مارے سُکئے ہے پیلے وجود۔ کُمبھار دی آوی اِچ پکی ہُئی مٹی دے کھڑکدے ہُئے ہوٹھ سُکھے تے بیمار منجھو ننگے بالیں دا اندھاری رات اِچ کُرلاٹ۔ مائویں دے ہِرتے بدھی ہُئی دَر دیں دی پٹی تے مَردیں توں خالی گھریں اِچ آزادی گِھن تے ونج رہنڑ توں اے غلامی لکھ درجے چنگی اِے۔

توں کہیڑھی گالھ کرنڑ دی اجازت پیا منگدا ہائویں۔ نفتالی اپنڑے غلام توں پُچھیا۔

بطلیموس آکھیا جو میں اے التجا کرڑاں چاہندا ہَم جو ڈِنہہ لہنڑ آلا ہے تے بہتر ایویں ہے جو قومی غلامی دا قصہ کم کار مُکاتے وَلا تہاکوں سُناٶاں۔ ایندے بعد سنیا چرپ وی تہاکوں گالھیں سُنا سگے۔

نفتالی غلامیں کوں وَنجنڑ دی اجازت ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو ایں مجلس کوں ختم کرنڑ تے دل تاں نِی آہدا چلو تہاڈی مرضی۔ کم کار مُکاتے ہیں وِساخ تے آونجائے۔

جو حکم سئیں ڈِتے ایندی تعمیل ساڈے اُتے فرض ہے۔ بطلیموس زمین توں اُٹھدیں ہوئیں نفتالی کوں وَلدی ڈِتی۔

بطلیموس اپنڑے سنگتی کوں نال گِھدی آئویں۔ اشکار غلام کوں آکھیا تے نفتالی کِھلدیں

ہوئیں اُشکار دی ڳالھ دی وَلدی ڈِیندِیں ہوٹیں آکھیا جو متاں اُوندیں ڳالھیں تے ایندی عقل دے ڈانوڻ کھل پوون۔

بھراوَو بطلیموس ڳالھیں تاں سوچݨ سمجھݨ آلیاں کیتین اُشکار بھِرانویں دو ڈِیہدیں ہوئیں آکھیا۔

تہاڈے پلے اِی کُئی شے پئی اِے کے کوئیناں؟ نفتالی بھرا اشکار توں پُچھیا۔

اُوندیں ڳالھیں نال میکوں کنڈیراں تھیندیاں رہ گئین۔ ڈُوتَرے دفعہ تاں میڈی دھاڑ نِکلدی ہئی۔ اُشکار ولدی ڈِتی۔

بطلیمُوس دیاں ڳالھیں توُں پہلے میں لادی بھرا دی ڳالھ کوں خامخواہ دا وہم سمجھدا ہم پر غلام تے اوندے سنگتی دیاں ڳالھیں ایں مسئلے تے سوچݨ تے مجبور کرڈِتے۔ روبن سنجیدگی نال ڳالھ کیتی۔

نفتالی بھِرانویں دو ڈِیہدیں ہوئیں آکھیا جو انسان دا خوف تے ڈُکھ فطرت دے اَصولیں کوں سمجھݨ نال ای ختم تھیندے۔ ایں واسطے رات دی بیٹھک اِچ لادی کوں سڈ گھناہے میڈے خیال اِچ رات دی مجلس اِچ بنی اسرائیل دے سارے مَردیں تے زِنگریں کوں سڈیا وَنجے ۔ شمعون بھِرانویں کوں صلاح ڈِتی۔

اشکار اپݨی رائے ڈسیندیں ہوئیں آکھیا جو بطلیموس دیاں ڳالھیں جیکر ساریں سُݨ گھدیاں تاں سویل تھیوݨ توں پہلے سارے مڈی بَدھی کھڑے ہوسن۔ اشکار کوں ولدی ڈیندیں شمعون آکھیا جو مڈی بَدھݨ دے ڈر توں ساکوں بھِرانویں تے بھتریجیں کوں سیاݨیں دیاں ڳالھیں توں محروم نِی کرناں چاہی دا۔

ایہو جہیں موقعے زندگی اِچ کڈاں نہیں کڈاں نہیں مِلدے۔ میڈے خیال اِچ ایں بیٹھک اِچ ساریں کوں سڈیا وَنجے۔ روبن صلاح ݙیندیں ہوئیں ڳالھ کیتی۔

روبن بھرا بالکل ٹھیک آہدے۔ شمعون بھرا دی ڳالھ دی تائید کیتی۔

بھراوو: اے ڳالھ پلّے بدھ گھنو: جو بطلیموس دیاں ڳالھیں سُݨ تے ہر بندے اِچ قبطیں دی غُلامی دے خوف اِچ وادھا تھی ویسی۔ میں آپ اُوندیاں ڳالھیں سُݨ تے پریشان تھی ڳیاں۔ اشکار اپݨی رائے دا اظہار کیتا۔ نفتالی آکھیا جو جیہڑا شخص اپݨی زندگی دا جائزہ نی گھندا تے اوں دیں خواہش کوں قابو نی کر سڳدا۔ او جیوݨ دے قابل کیں نی۔

نفتالی دی ڳالھ تے روبن ڳالھ کریندیں ہوئیں آکھیا جو خوف تے مایوسی انسانی خُشیاں دا خاتمہ کر ݙیندن۔ خوف کوں دل اِچوں کڈھ ݙیوو تاں خُشی مل ویندی اِے۔

قبطیں دی غلامی صرف ڈر بھوہ نی۔ بلکہ اے ہک حقیقت ہے۔ جیندا سامݨاں بنی اسرائیل کوں مِصر اِچ کرݨاں پوسی۔ شمعُون بھرا کوں ولدی ݙِتی۔

روبن ڳالھ کیتی جو موت وی تاں ہک تلخ حقیقت ہے تے ہر بندہ ایں حقیقت کوں منیندے پر اوندے تصور تے چھرکیاں کیوں بھریندے ؟

نفتالی آکھیا جو اِے درست ہے جو انسان سچّیں حقیقتیں دا اپݨے آپ کوں پابند کرݨاں پسند نی کریندا تے اپݨیں فائدے تے بقاء دی ہر مخالف سوچ توں خوف کھاندے۔

خوف انسانی فطرت دی ہک ایہو جئیں صفت ہے جیہڑی مرݨ تئیں انسان دے عقل تے اعصاب کوں لوٹ دی کاروِیہڑی راہندی اِے۔ روبن ݙاہڑی دے وال سِدھے کریندیں ہوئیں آکھیا۔

شمعون آکھیا جو کامیاب تے وڈے لوک خوف دے ونڈریں جالیں اچوں نکلن دا اہر کریندن- اوندا حل ایہ تے خوف توں جان چھڑویندن پر لاپرواہ تے لکیر دے فقیر لوک خوف دے پیدا کردہ وسواسیں دیاں باہیں وچ جکڑیج تے و ہمیشے رانہدن-

بھراوو: کئی ایہو جئیں سوہنڑیں صلاح کرو جو اساں غلامی دے ڈر بھوہ تے عذاب کنوں بچ ونجوں- اشکار بھرانویں کوں آکھیا-

اج توں پہلے اساں پھیندے ہاسے اے تھیسی تے او تھیسی- ایں کریسوں تے اوں کریسوں- تھی کے ناں تھئے اللہ سئیں ساکوں ایں عذاب اچوں بچا گھنسی---- پر اج لادی بھرا ساکوں نویں رستے لائے تے ایں اہم مسئلے تے سوچݨ دی گالھ توری اس-

شمعون بھرانویں کوں گالھ کیتی-

تقدیر دے سامݨے تدبیر دی کئی حیثیت کیں نی- اسحاق نیں ابرغت گالھ کیتی-

اسحاق پتر، وڈیں دیاں گالھیں اچ بٹھک تھیوڑاں بدتمیزی اے- نفتالی پتر کوں جھنک ڈتی، اسحاق پیئو تے چاچیں دے سامݨے سر جھکا تے ہتھ بدھ تے معافی منگدیں ہوئیں آکھیا جو اے بدتمیزی بے اختیار تھئی اے- بابا میں شرمسار ہاں تے ہتھ بدھ تے معافی منگداں- میکوں معاف کرڈیوو-

تیکوں معافی تاں ڈیندے ہیں پر اے تاں ڈس توں کیہڑے ویلے توں ساڈیاں گالھیں سُݨدا کھڑیں- روبن بھتریجے کوں معافی ڈیندیں ہوئیں پچھیا-

اسحاق ڈسایا جو بابا میں اوں ویلے دا آیا کھڑاں جیہڑے ویلے بابا اشکار آہدے پئے ہن جو اونویں گالھیں تے میکوں کنڈیراں تھیندیاں رہ گئین تے ڈو ترے دفعہ تاں میڈی

دھاڑ نکلدی ہئی۔

نفتالی پُتر کولوں سخت لہجے اِچ پچھیا جو چوری چوری وڈیں دیاں گالھیں سُنڑن دی گندی عادت کڈاں دی پئے گئی ہئی۔

جڈاں دی اِنہیں نینگریں تے بالیں کوں مصر اِچ غُلام بنڑنڑ دی خبر سُنڑائی گئی اِے۔ اے ہُوں ڈینہہ توں وڈیں دیاں گالھیں لُک لُک تے سُنڑدِن تے ڈینہہ اِچ ہِک واری تاں ایں مسئلے تے لُک تے گالھیں کریندِن تے اِے گالھیں بالڑیں کوں وی ڈسیندِن۔ روبن بھرا کوں ولدی ڈِتی۔

شمعون بھتریجے کولوں پچھیا اسحاق پُتر کُئی کم آیا ایں تاں ڈسا؟۔

اسحاق ڈسایا جو بابے آشر بھیجے جو میں شہر ویندا پیاں۔ کُئی شئے گھنڑیں ہووے تاں بابے کولوں پچھ آ۔

نفتالی آکھیا۔ جو اُنہیں کوں آکھ جو شہروں تیل گھدی آبن جو راتیں ناں لُک ونجے۔

ڈیکو دھمدی پئی اے۔ بھرا آشر کیہڑھے ویلے شہروں ولسن تے رات دی بیٹھک اِچ کیویں شریک تھیسن۔ روبن بھرانویں دی توجہ ایں پاسے ڈویندیں ہوئیں آکھیا۔

الحق پتر! بابے آشر کوں اِڈاہیں بھیج ڈے۔ شمعون بھتریجے کوں آکھیا۔ ٹھیک ہے میں اُنہیں کوں اِڈاہیں بھیج ڈیندا ں۔ الحق ولدی ڈے تے ٹُر پیا۔۔۔ ڈر بھوہ ساڈے سندھ سندھ اِچ لہندا ویندے۔ ایندا وقتی علاج کروں ناں تاں ونج ویسوں نفتالی گالھ ٹوری۔

اکھیں نوٹیں مسئلے حل نِی تھیندے تے ہمیشاں انسانیں اپڑیں اوکھے مسئلے سر جوڑ تے

حل کیتی، شمعون نفتالی دی گالھ دی تائید کیتی---- میڈے بھراوو ! سلامت رہو-
تئیں دا ناں لکھیے- خیر تاں ہے جو مونجھے تھئے بیٹھے وے- آشر بھرانویں کوں آندیں
ای بلوایا-

نویں رت دے پچھانویں ہکلاں ودے مربندن- حالات دے تقاضے کونڈے ودے
ہلیندن- آشر دی ولدی ڈیندیں نفتالی آکھیا-

باگو بھراوو جاگو ایہا عقل دی گالھ ہے- ہر قوم دے سیانے بیڑی کنارے لیندن- آشر
بھرا کوں ولدی ڈتی---- اے دھروک اے زندگی دی بھجناں ضرور پوندے- بیٹھیں
لوں باھے بلگدن ڈاہڈھیں کوں لنگی ڈیندن- شمعون حصہ گھندیں ہوئیں ولدی ڈتی-
نویں دے ہتھ تے مردن تاریخ ہِ ڈیسیندی- حالات ماریاں کوں جمدیں ای مار ڈیندن-
اشکار حصہ گھنڈیں ہوئیں آکھیا- تے چھیکڑ تے لادی مجلس اِچ شریک تھیندیں
ہوئیں آکھیا جو-

تے جو رہ گئیوسے عزتاں ودیاں ٹھیسن- بے حال بے وسیں کوں ہر حال دا پٹھ
یندن

دی بھرا اَج تیڈی ٹوری ہئی گالھ تے گالھیں تھیندیاں رہ گئین تے تیڈے ونجن
ے بعد بھرا نفتالی دے غلام بطلیموس کولوں غلام دے متعلق گالھیں سنڈے رہ گئے
ں- اشکار بھرا کوں ڈسایا- آشر بھرانویں کولوں پچھیا لادی بھرا ایہو جئیں کیہڑی گالھ
بتایاے جو تساں غلام تے غلامی بارے غلام توں گالھیں سنڈے رہ گئے او؟
شکار آکھیا جو لادی بھرا کنعان واپس ونجن دی ٹردی گالھ ٹوری ہئی جیہڑی لمبی تھینیں

تھیندیں لمباݨ کر ڳئی اے ــــــ اَخیر کے تیئیں پڄے او ـــــــــــــ آشر بھرانویں

کولوں پچھیا۔

نفتالی آکھیا جو بطلیموس دیاں ڳالہیں ساکوں لادی بھرا دی ڳالھ دی اہمیت دا قائل

ݙتے۔ آخر فیصلہ تاں سارے رَل تے کریسوں۔

آشر بھرا۔ اَج راتیں بطلیموس تے سینا چرپ اَپڑیں قومی غلامی دا قصہ سُݨیسن۔ ایں

واسطے تساں شہر ناں ونجو۔ شمعُون بھرا کوں ایں بیٹھک اِچ شریک تھیوݨ دی دعوت

ݙتی ـــــ میکوں کم کار تاں ڈھیر ہِن۔ چلو سَبھائیں لڳا ویساں۔ آشر بھرا کوں ولدی ݙتی

نفتالی بھرا اسحٰق کوں آکھو جو چھوٹیں وَݙیں کوں روٹی کھاوݨ دے بعد اِتھاں کٹھے تھیوݨ

دا کانڈھا ݙے آوے۔ شمعُون بِھرا کوں آکھیا تے سارے بِھرا اُٹھی تے گھراں دو روانہ

تھئے۔

خیر تاں ہے نفتالی بِھرا کیویں یاد کیتے ہِوے۔ یہوده تے جد نیں سلام ولاوݨ دے بعد

پچھیا ـــــ خیر ہے بِھراوو کافی ݙینہ تھی ڳئے ہن کٹھے نِسے تھئے۔ نفتالی بِھرانویں کوں

ولدی ݙتی ـــــ خیر دا سَݙ ہِے ؟ دان تے بن یامین سلام کرݨ دے بعد نفتالی بھرا

توں پچھیا۔

ݙیکھاں بھرا تاں سارے کٹھے تھی ڳئے ہِن روبن بِھرانویں کوں آکھیا تے نیڑے تھیوو

تے بِھرانویں بھرانویں کوں ڳلکڑیاں پاتیاں تے ایں دوران نینگریں وی مجلس اِچ داخل تھیوݨ

دی اجازت منگی۔

آؤ پُترو آؤ۔ پِچھلیں ماچیں تے بہہ وَنجو۔ شمعُون نینگریں کوں بہݨ دا اشارہ کریندے

بیہودہ۔ دان، جدتے بن یامین بنینگریں دی آمد تے نفتالی بھرا توں پچھیا، خیر تاں ہے۔
ڈیونڈے کیوں نہوے اَج دا کٹھ کہیں اہم مسئلے واسطے کیتا گئے ؟
بھراوو اَج بطلیموس تے سنیا چرپ کولوں قومی غلامی دا قصہ سُنڑدے پئے ہَیں۔ ایں
واسطے کٹھے تھئے ہَیں نفتالی بھرانویں کوں ولدی ڈِتی۔
او ڈیکھاں او ڈُوہیں آ گئین۔ بھرانویں کوں غلامیں دی آمد دی اطلاع ڈیندیں ہوئیں
شمعون آکھیا۔ بطلیموس تے سنیا چرپ سلام کرتے زمین تے بہہ تھئے۔
وں کھٹ تے بہہ ونجو، نفتالی غلامیں کوں آکھیا تے بطلیموس تے سنیا چرپ اُٹھی تے
کھٹ تے بہہ گئے---- بھراوو تے بنی اسرائیل دے نینگرو مصراچ ساڈی آمد تے
مصراچ ساڈی قومی غلامی دی ساڈے بزرگیں کوں اللہ سئیں پیشگی اطلاع ڈے ڈِتی ہئی
جیندا ساریں کوں پتہ ہے۔ اَج دی مجلس اِچ غلامی دے قصے کوں غور نال سُنڑاہے۔
تاں اے سچا قِصہ ساڈی رہبری کرے تے جیویں ہک عقلمند انسان مشکلات تے
مصائب اِچ جکڑیج تے سچ تے حقیقتیں کوں لبھدے تے فیصلے کریندے تُساں وی اپڑے
مسئلے دا حقیقی حل لبھنڑ دی کوشش کراہے۔ شمعون گالھ کیتی۔

"ڈاڈا حال"

طلیموس گالھ شروع کر۔ نفتالی اپڑے غلام کوں آکھیا۔

طلیموس کھنگورا مارنڑ دے بعد گالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو میڈے سردارو!
ہی قومی تاریخ، رسمیں، رواجیں تے قومی ضابطیں وانگ نسلیں اِچ منتقل کرنڑ کیتے

گھریں اِچ تر۔ ممتیں تے وِساخیں تے بزرگ ڈیسیندے رہ ویندِن تے شادی دے ا
تے ڈاڈے حال باقاعدہ قومی تریخ سُنیندِن۔

بطلیموس اے رواج تاں ساڈے اِچ ای ہے۔ اشکار نیں بطلیمُوس کوں ڈسایا۔

بطلیمُوس ڈسایا جو شادی دے ہک ڈیوہ تے ساڈے عمر رسیدہ ڈاڈے حال گالہ شرو
کریندیں ہوئیں آکھیا جو تھی سگدے اُساں ول کٹھے ناں تھیئوں تے میں تہاڈی تو
اَمانت نال رکھن تے مرونجاں۔ ایں واسطے میں تہاکوں اَج تہاڈے پیؤ ڈاڈے دی ا
تاریخ تے وطن دا ڈیسینداں جیندا تہاکوں اَج تئیں کہیں نِی ڈسایا۔

تساں اُوں کولوں اے ناں پچھیا جو ایں گالہ کوں پہلے کیوں لُکائی رہ گئین ؟ نفتالی ا
غُلام کولوں پچھیا۔ میڈے سئیں اے تریخ سُنٹڑ دے بعد ساڈے سردار اُوں توں
ہئی بطلیمُوس اپنے مالک کوں ولدی ڈتی۔

اُوں کیا ولدی ڈتی۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

اُوں ڈسایا ہئی جو ساڈے بزرگیں کوں تہاڈے بزرگیں تہاڈی تاریخ دے اُوں حصے ک
ناں ڈسٹڑ دا حکم ڈتا ہئی۔ پَر ساڈے بزرگ تہاڈی تاریخ دا او حِصّہ اپنے جانشین ڈاڈ
حالیں کوں ڈیسیندے رہیے تے نال ای او اپنے جانشینیں کولوں اپنے مالکئیں دے
دی تعمیل دی قسم وی گھندے رہیے۔ پَر اَج میں اپنے ضمیر دی آواز تے اپنے
تہاڈے پیؤ ڈاڈے دے صدیں پرانے معاہدے کوں ختم کرنٹر دا جرم کریندا اں پیا
بطلیمُوس نیں اشکار دے سوال دا جواب ڈیندیں ہوئیں آکھیا۔

"وسیب"

اوں کیا ڈسایا ------ روبن غلام توں پچھیا

اوں ڈسایا جو دجلہ و فرات دی وادی اِچ آباد تھیوݨ توں پہلے تُساں ہِک ایہو جئیں بھوئیں تے وَسدے ہاوے جیڑھی عُلوم و فنون، محبت، امن، خُشحالی، آزادی، غیرت تے بہادری دا پنگوڑا ہَئی۔ جیندے اِچ سَت دریا اپݨے ڈھیر سارے بانہہ بیلی دَریانویں سمیت وانہدے ہَݨ تے اے سارے دریا مختلف وَسیبیں اِچوں آتے اوں وسیب اِچ کٹھے تھیندے ہَن تے لمیَں دو سیکریں کوہیں دا پندھ کر تے سمندر اِچ وَنج ڈھاندے ہَن۔ سَت دَریانویں دی ایں وادی دے اُبھے تے بچّادھی پاسوں وَڈِیئیں وَڈِیئیں روہیں دی تَندِیر ہَئی تے اِنہیں روہیں دی ہرنئیں پنہیں وسیبیں کوں ایں وسیب نال ملاوݨ دی راہ ہَئی۔ ایں طراں جغرافیائی طور تے اَنج ہوݨ دے باوجود اے وسیب دریائی تے زمینی رستیں دی وجہ توں ڈُوجھیں وسیبیں نال جُڑیا ہویا ہَئی---- اچھا او دَریانویں تے پہاڑی دَرّیں دی بھوئیں ہَئی۔ شمعوݨ غلام کوں آکھیا۔

جی ہا۔ بطلیموس ولدی ڈیوݨ دے۔ بعد ڈسایا جو اوں زرخیز وادی اِچ کݨک، کپاہ، چاول تے ڈُوجھیاں فصلاں زور دیاں، تھیندیاں ہَن تے اُتھوں دے لوک وڈے رَڑھ واہ ہَن۔ او وادی چرِند پرِند دی مَا ہَئی۔ جیندی جھولی اِچ ہرݨ۔ پاہڑے۔ گیݨ۔ تتر۔ تلہور۔ کُونجاں تے ڈُوجھے پکھی تے جانور مٹک مٹک تے ٹُردے ہَن تے امن دی ایں بھوئیں تے کُڈاکڑیاں مریندے ہَن۔ اوں وسیب اِچ ناں صرف رَڑھ وَاہَئی

تھیندی ہئی بلکہ او وسیب دُنیاں دا وڈا تجارتی- صنعتی تے علمی مرکز وی ہئی-

اچھا ------ آشر حیرانگی دا اظہار کریندیں ہئیں آکھیا-

"وسیبی ورثہ"

بطلیموس ڈسایا جو اُتھوں دا اُن' کپاہ' تے ریشم دا کپڑا' اپݨی مثال آپ ہئی- مٹی دے نفیس تھاںوین تے بݨیئے تھئے پھُل بوٹے اُتھوں دی فنی مہارت دے شاہکار ہݨ ------ سنیا چرپ کجھ آکھݨ کیتے مُونہہ بݨایا تے ول ٹھڈا ساہ کڈھ تے چُپ کر گیا-

اِتھاں بیڑیں بݨاوݨ دے کارخانے ہن- نقشے بݨا تے شہر بݨاوݨ دا رواج ہئی- مکانیں اِچ دھاوݨ کیتے غسلخانے تے گندے پاݨی کوں باہر کڈھݨ کیتے زمین اِچ نالیاں بݨایاں ویندیاں ہن- اِتھوں دی بݨتی ہئی ہر شے کوں کڈھائی تے رنگیں نال سنگھاریا ویندا ہئی- شہراں وِچ مکان ڈو ڈو چار چار منزلے ہن جنھیں اِچ ساگوان دی لکڑ استعمال تھیندی ہئی- اوں وسیب اِچ قلعے تاں ہوندے ہن پر شاہی محل ناں ہوندے ہن- اوں وسیب دے سماجی نظام دی عمارت برابری دی بنیاد تے قائم ہئی----- واہ بھئی واہ! اشکار حیران تھی تے آکھیا-

اوں بھاگ بھرئیے وسیب اِچ سونے تے چاندی دیاں تاریں نال ہولیاں پھُل جُتیاں تے کھُسے بݨائے ویندے ہن تے لنگیئیں تے گڈیں تے سچے تلے دا کم تھیندا ہئی- مردیں دے سر تے بدھݨ کیتے سونہٹیاں ریشمی لُنگیاں بݨایاں ویندیاں ہن- چولیں

تے ہار کڈھیئے رِیندے ہَن- پلنگ' کھٹوں' صندوقاں' مُونہہ ڈیکھن دے شیشے تے پالیں
دے ہر بلھاثوݨ آلے مُرکھے رنگیل ہوندے ہَن جنہیں کوں شیشے نال سِنگھاریا ویندا
ہَی تے اِتھاں پُڑچھے- سُندھڑے------ پَچھی وِچھائی دی چادر کھیس تے ڈوہراں
اِچ مختلف رنگیں نال پُھل بوٹے بݨائے ویندے ہَن- اُوں وسیب اِچ ہرپاسے سَاوِل
گُھلدی ہوا اِچ جھُمراں مرِیندی ہَی تے پُھل ہک ٻئے کوں جُلکڑیاں پَیندے ہَن-
اُٹھیں دی چھیݨ چھیݨ تے شرنا دی مِنھڑی سُر تے جانجیں دی رُوح جھُمراں مرِیندی
ہَری دے گھر دو- جنج توں پہلے پُچھݨ کیتے دُھروکڑیاں مریندی ہَی تے جُڑاں جانجی
سونے چاندی دیاں جُتیاں تے ہاریں آلے چولے پاتے' سر تے مشہدیاں بدھ تے'
رنگیل پلنگیں تے کھٹوں تے باہندے ہَن ----------

بَس کر بطلیموس بَس کر- اے تاں کہیں خیالی دنیاں دیاں گالہیں لگدین تیکوں تاں پیو
"ڈاڈے دے وسیب تے اوندی ثقافت کوں جنت تے اوندے واسیں توں ودھا ڈِتے-
نفتالی مُسکدیں ہوئیں اپݨے غلام کوں آکھیا-

بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں جیویں میں اپݨے ڈاڈے حال توں سُݨیئے اویں تہاکوں پیا
ڈسینداں- بطلیموس دی گالھ مکمل تھیوݨ توں پہلے سنیا چرپ بے چین تھی تے بولیا-
میڈے سردارو- جے نراض ناں تھیوو تاں میں گالھ کراں-

تیکوں ایں حال دا پتہ ہے- ایویں ٹُھک تھیں- اپݨی واری تے بولیں- بطلیموس
ڈوجھے غلام سنیا چرپ کوں جھِڑکیندیں ہوئیں آکھیا-

ٹھیک ہے بطلیموس توں اپݨی گالھ جاری رکھ- بطلیموس کوں شمعون آکھیا تے سنیا چرپ

بر سٹ تے بہہ گیا۔

بطلیموس گالھ شروع کرݨ توں پہلے سنیا چرپ دو ݙٹھا تے وَل حال شروع کیتا۔ اُوں ݙسایا جو دریاویں دی اے بھوئیں زرعی پیداوار دا گڑھ ہئی تے کشمیر[1] تے ݙو جھے پہاڑی علاقیں دے ریشم دے نال ریشمی کپڑا بݨایا ویندا ہئی جیہڑھا پوری دنیا اِچ بے نظیر ہئی تے اُوں وسیب دی ململ اپݨی مثال آپ ہئی۔

لادی بر کھنگدیں ہوئیں آکھیا جو فرعون مصر دی سُا گھنڈھ تے ایں واری ہک وݙے وپاری ریشمی کپڑا فرعون مصر کوں تحفہ ݙتا ہئی۔ ایں کپڑے دے سُتھپ نیں ملکہ تے فرعون کوں بہوں متاثر کیتا تے اُوں پوہ اِچ شامل سارے لوکیں اوکوں سب توں چنگاں تحفہ آکھیا ہئی۔ کیا او کپڑا ہوں وسیب دا تاں ناں ہئی۔

پتہ نی سرکار، بطلیموس ولدی ݙتی۔

اُوں وسیب دا کپڑا رتھی سگدے جیہڑھے وسیب دے وݙے شہر دا ناں کشپ پور ہئی سنیا چرپ مالکیں کوں ݙسایا۔

توں ٹھیک آہدیں سنیا چرپ۔ اُوں وپاری وی اُوں شہر دا ناں کشپ پور ݙسیا ہئی تے اُوں وسیب دا ناں اُوں بیت الذہب[2] ݙسایا ہئی۔ شمعون غلام دی گالھ دی تائید کریندیں ہوئیں آکھیا۔

بطلیموس حیران تھئی تے سنیا چرپ دو ݙٹھا تے اُوندے نال اَلاݨوٹ کیتے مونہہ بݨایا پر نفتالی بطلیموس کوں آکھیا گالھ شروع کر۔

---

[1] کشمیر دا پہلا ناں

[2] سونے دا گھر

بطلیموس ڈسایا جو او ویسب دریانویں تے درّیں دا علاقہ ہوونڑ دی وجہ نال بہوں وڈا تجارتی مرکز ہئی تے پرے پرے دے وپاری اُتھاں خرید و فروخت واسطے آندے ہن۔
ایں طراں اے تجارتی منڈی بہوں ساریں قومیں دے درمیان رابطے دا ذریعہ ہئی تے اُتھاں مختلف وسیباں دے وپاری تے سیانڑے ہک ڈُوجھے دیاں تہذیبیں توں آشنائی حاصل کریندے ہن تے اے سیانڑے انہیں تہذیبیں کوں سامنڑے رکھ تے اپنڑے تہذیبی عوامل کوں زیادہ توں زیادہ سُونہڑاں تے پائیدار بنڑیندے ہن۔
بطلیموس دی گالھ ٹکیندیں ہوئیں لادی آکھیا جو اے درست ہے جو ہر قوم دے سیانڑے اپنڑے تہذیبی ورثے اِچ اُوندی روح تے قوم دے مُسلّمہ اصولیں دے مطابق تبدیلیاں کریندن تے اُوکوں چنگاں تے پائیدا بنڑاونڑ کیتے ڈینہہ رات فکری تے عملی کوشش کریندن کیوں جو او سمجھدن جو وڈی تہذیب ای وڈیاں قوماں پیدا کریندی اے تے ثقافتی آزادی تے ثقافتی ترقی اِی قومیں دی آزادی۔ ترقی۔ اتحاد تے محبت دا وسیلہ ہِے۔
جڈاں جو قومیں دی آزادی اصل اِچ ثقافتی آزادی ہے تے اپنڑی قومی شناخت تے تہذیبی ورثے توں پرے تھیونڑ آلیاں قوماں دَر اصل محتاجی تے غلامی دا پندھ پیاں کریندیاں ہوندن۔۔۔ لادی بطلیمُوس کوں گالھ کرنڑ دا اشارہ کریندیں ہوئیں اپنڑی گالھ مُکائی۔ بطلیموس گالھ شروع کیتی تے اُوں ڈسایا جو اُوں وسیب کوں سرے دی تہذیب بنڑاونڑ اِچ دولت دی فَراوانی، علوم و فنون، سیاسی، سماجی تے اقتصادی، اصولیں دا ہتھ ہئی۔ جیڑھا اُتھوں دے قوم پرستیں تے سیانڑیں دی محنت دا ثمر ہئی۔
دولت دی فراوانی دا تہذیبی ترقی اِچ کیا کردار ہے؟ اَشکار غُلام دی گالھ تے گالھ کیتی۔

میڈا سئیں روٹی دے پچھوں بھجݨ آلی قوم تہذیبی ترقی دا پندھ تاں کُجا اپݨے تہذیبی ورثے کوں نِی بچا سگدی تے بد حالی تے بد نظمی دا شکار رَاہندی اے جڈاں جو تہذیب بدحالی تے بدنظمی دے خاتمے تے معاشی فراوانی توں شروع تھیندی ہے۔ تے قوم دے سیاݨے تے خُشحال لوک ایندے رواج۔ رسماں اخلاقی معاشی سیاسی تے سماجی ضابطے بݨیندن ۔ علم تے فن کوں قوم تیئیں پُچاوݨ کیتے وَستی وَستی علمی تے فنی ادارے کھُلیندِن۔ پیداوار تے وپار ودھاوݨ کیتے کوششاں کریندِن۔ ایں طراں تہذیب دی جھولی شائستہ تے مہذب نسلاں تیار کرتے قوم دے حوالے کریندی اے۔

تہذیبی عوامل

اے درست ہے جو دولت تے معاشی وسائل دی فراوانی۔ سیاسی تنظیم۔ علوم و فنون تے رسماں۔ رواج تے قومی اقدار و روایات ہر تہذیب دے تھمبے ہِن۔ نفتالی اپݨے غلام دی گالھ دی تائید کریندیں ہوئیں آکھیا———— لوک تہذیبی ورثے کوں ماضی دی مردہ لاش کیوں آہدن؟ آخر نفتالی توں پُچھیا!

ایہو جئیں لوک مہذب نِی وحشی ہوندِن کیوں جو جیہڑا بندہ اپݨے تہذیبی ورثے کوں قبول نِی کریندا تے ناں اِی او اپݨے تہذیبی ورثے توں روحانی خوراک گھندے او تہذیب یافتہ نِی غیر مہذب ہے۔ تے ایہو جئیں لوک ناں صِرف غیر مہذب ہِن بلکہ او اِنہیں تہذیبیں دے دشمن وی ہِن جنہیں کوں سینکڑیں صدیں اِچ لکھیں انسانیں جیوݨ دے دوران تیار کرتے اَپڑیں نسلیں دے حوالے کیتا تے ناں ای او اُنہیں

کروڑیں انسانیں دی محنت‘ عظمت تے انسانیت دے سب توں وڈے انقلاب تے کارنامے دے منکر ہِن جیندے ذریعے ذات دے عاشق فرد‘ قوم بنڑ تے انسانیت دی ترقی تے بقاء کوں یقینی بنڑایا۔ تہذیبیں دے اے منکر وطن۔ قوم تے انسانیت دے دشمن ہِن۔ آشر دی گالھ دی وَلدی ڈِیندیں ہوئیں نفتالی آکھیا۔

شمعون اپنْڑی رائے ڈِیندیں ہوئیں آکھیا جو جیکر انسان وطنی تے قومی سرحدیں اِچ کٹھا ناں تھیندا تے وطنی تے قومی ضابطے اُوندی خود خواہانہ فطرت کوں قابو ناں کریندے تاں انسان ضمیر۔ شائستگی تے ترقی ناں ڈے کہیں تصور توں واقف ناں ہوندا کیوں جو تہذیب اِی انسان کوں مادی تے معنوی خوراک ڈِیندی اِے۔

بھِرا شمعون ضمیر تاں اندر آلا سنگتی اے۔ جیندیاں گالہیں اَج بطلیموس ٹنڑائیں۔ نفتالی گالھ کیتی۔

ضمیر کیا ہے۔

اے گالھ ٹھیک ہے جو اندر آلے سنگتی کوں ضمیر آہدِن پر ایہہ اندر آلا سنگتی جیکوں ضمیر دی آہدِن دراصل قوم دے رِواجیں‘ رسمیں‘ ضابطیں تے شعور دی پیداوار ہے۔ شمعوٗن بھِرا کوں وَلدی ڈِیندیں ہوئیں آکھیا۔ او کیویں ----؟ نفتالی بھِرا کولوں پُچھیا۔

شمعون آکھیا جو رساں۔ رواج قومی ضابطے تے روایات لوکیں دے اندروں بنڑدِن تے اُنہیں دے بنڑاونڑ اِچ ہِک ڈُو یا ڈاہ ----- وِیہہ بندیں دی سوچ تے خواہش شامل نی

ہوندی بلکہ انہیں کوں مکمل کرݨ اِچ پورے وسیب دے سیاݨے سر جوڑ تے بانھدِن تے او آپت دے وَرتارے دے جیہڑھے طریقے بݨیندِن انہیں کوں رسماں آہدِن تے اُنہیں رسمیں کوں آنوݨ آلیاں نسلاں اَزماوݨ دے بعد اُنہیں اِچوں غلطیاں کڈھیندِن تے ایندے بعد جڈاں اِنہیں کوں ڈِھڈوں قبول کریندِن اُنہیں کوں رواج آہدِن تے اخلاقی اقدار او اصول ہوندِن جنہیں کوں قوم اپݨی بھلائی تے ترقی واسطے لازمی تصور کریندی اِے۔

لادی بھرا دی تائید اِچ سرہلایا تے شمعون اپݨی گالھ پوری کریندیں ہوئیں آکھیا جو اِنہیں رِواجیں تے ضابطیں دی صحت تے قوم اِچ صدیں تئیں بحث تھیندی اِے تے ایں تکرار دی وجہ نال فرد اِچ ہِک نوِیں فطرت تیار تھیندی اِے۔ جیکوں فطرت ثانیہ آہدِن۔ جیندی موجودگی اِچ انسان قومی رسمیں۔ رواجیں تے ضابطیں کوں تروڑݨ تے ہِک خاص قسم دا ڈِر شرم تے بے چینی محسوس کریندے۔ جڈاں جو انہیں رسمیں رواجیں تے ضابطیں تے عمل کرتے انسان کوں خُشی تے تسکین مِلدی اے۔ خُشی تے شرم دے ایں احساس تے شعور کوں ضمیر آہدِن۔

ایہا گالھ وَلا سمجھاوَ میکوں سمجھ نِی آئی۔ اشکار بھرا کوں آکھیا۔

اشکار کوں سمجھیندیں ہوئیں شمعون آکھیا جو قومی ضابطیں‘ رواجیں تے رسمیں نال قوم اِچ چنگائی تے برائی دیاں حداں قائم تھیتیاں ویندِن‘ چنگائی دے حدیں اِچ زندگی گزارݨ آلا خُشی‘ تسکین تے قوم دیاں مقرر کردہ برائی دیاں حداں کوں تروڑݨ آلا ڈِر‘ شرم تے بے چینی محسوس کریندے تے اپݨے آپ کوں مَندِے کڈھیندے۔ خُشی تے

شرم دے ایں خود کار احساس تے شعور کوں ضمیر آہدن۔

جیکر رسماں، رواج، روایات تے ضابطے انسان دی فطرت ثانیہ بنڑیندن تاں انسان دی فطرت کیا ہے----؟ نفتالی بھرا شمعون کولوں پچھیا۔

شمعون آکھیا جو انسان اپنڑی فطرت اِچ ذات دا عاشق ہے۔ خود پرستی انسانی فطرت دا سَب توں وڈا تے ڈُونگھا جذبہ ہے۔ تے ایہو جذبہ انسان کوں ہتھ پیر مارنڑ تے تیار کریندے۔ جیکر انسان اِچ اِے جذبہ ناں ہوندا تاں او کُئی کم کرنڑ کیتے تیار ناں تھیوے ہا۔ اے ڈاکے، چوری، فریب، قتل، ظلم، عبادات تے پرہیزگاری، لالچ تے خوف ذاتی عشق دے کارخانے دی پیداوار ہن۔ جیکر خودکشی جئیں خوفناک انسانی عمل دے محرک کوں لبھیا ونجے تاں ایں عمل اِچ وی ذاتی عشق نظر آندے۔ کیوں جو انسان مَوت کوں اپنڑی زندگی توں بہتر تے منافع بخش سمجھ کراہیں خودکشی کریندے------

شمعون دِی ولدی تے لاوی سر ہلیندیں ہوئیں آکھیا جو ذات پرستی دی انسانی فطرت دے مقابلے اِچ قوم تے وطن پرستی دی فطرت پیدا کرنڑاں انسانی عقل تے عمل دا سب توں وڈا کارنامہ ہے۔ جیکر انسان کوں قومی تے وطنی رشتئیں اِچ ناں بدھا ویندا تے اوندے اِچ قوم ہونوڑ دا احساس تے وطن دا مالک ہونوڑ دا شعور پیدا ناں تھیندا تاں اوندی خود پرستی انسانیت دی ترقی تے بقاء دی راہ اِچ دیوار بنڑ ویندی تے ہک ذات پرست ڈوجھیں کیتے کُجھ کرنڑ واسطے تیار ناں تھیندا۔

شمعون بھرا دی گالھ کوں اَگاں وَدھیندیں ہوئیں آکھیا جو تُساں ڈِٹھا ہوسی جو جمنڑ دے بعد بال تکلیف تھیونڑ تے روندے تے مُکھ لگن تے گرکدِے۔ کیا دُنیاں داری توں

بے خبر بال دا اے روݨ انسان دا اپݨی ذات نال پیار دا اظہار ہِے۔ پَر تُساں اے وی ݙٹھا ہوسی جو اپݨی ذات دا عاشق وݙا بھی تے کنبے قبیلے حق ہمسائیں۔ وسیب تے قوم دے ݙکھ درد تے خُشی، غمی اِچ ناں صرف شریک تھیندے بلکہ اُوکوں اپݨی خُشی تے غمی محسوس کریندے۔ سرحدیں دی حفاظت کیتے ذات دا عاشق موت کوں گل لیندے تے مذہبی قربانی توں علاوہ انسان دیاں ساریاں قربانیاں وسیب تے اُوندے اقدار تے ݙتیاں ویندن۔۔۔۔ بالکل ٹھیک ہے آشر بھرا دی ڳالھ دی تائید کریندیں ہوئیں آکھیا جو جے تئیں انسان کلھا رہ ڳیئے اُوندے اِچ ہمدردی تے قربانی ناں دی کُئی شئے موجود کئیں ناں ہئی تے ناں اِی او کہیں ضابطے تے رواجیں دا پابند ہئی۔ اُوکوں جیہڑھی چیز دا پتہ ہئی او اُوندی خواہش تے مرضی ہئی جیندی تکمیل اُوندا پہلا تے آخری فرض ہوندا ہئی۔ پر قومی تے وطنی شعور تے تربیت بندے کوں قوم تے وطن دی ہک ایہو جہئیں محبت عطا کیتی جیہڑھی ناں صرف اوکوں مَردے ویلے تئیں ڳلکڑی پاتی رہندی اے بلکہ مَرݨ دے بعد وی اے محبت انسان کوں وطن دی جھولی اِچ سُمھݨ تے مجبور کر ݙیندی اے۔ تے بندہ قیامت دا انتظار وی وطن دی جھولی اِچ سُمھ تے کریندے۔

موت ۔۔۔۔ وچھوڑے دا عمل

واہ بھئی واہ ۔۔۔ موت دے سفر اِچ وی انسان دا رشتہ قوم تے وطن نال بحال راہندے۔ نفتالی نھنا ساہ بھر تے آکھیا۔

آشر دی ڳالھ کوں وَدھیندیں ہوئیں شمعُون آکھیا جو انسان ناں صرف موت دے سفر

اِچ قوم تے وطن نال رشتہ برقرار رکھدے بلکہ کُنبے قوم قبیلے سنگت تے وطن دی جُدائی توں بچّݨ کیتے موت توں لکُدے۔ مَوت دراصل وطن قوم قبیلہ تے کنبے توں وِچھڑݨ دا عمل ہے۔ جیّں توں بچّݨ کیتے انسان قدَم قدَم تے کوششاں کریندے۔ تُساں ڈِٹھا ہوسی جو مَردے ویلے انسان سجٹّاں دو تُرتُر ڈیدِھے اَکھیں دی زبان نال ہمیشاں دے وِچھوڑے توں بچاوݨ دی التجا کریندے۔

شمعُون دی گالھ دی تائید کریندیں ہوئیں لادی آکھیا جو تہاڈی گالھ بالکل سچ ہے۔

بھراوو۔ غلامی قبول کرݨ۔ نیچ بݨ تے رہݨ۔ وُشمن دے سامݨے ہتھیار سٹݨ تے جیوݨ دے سارے گندے تے ناقابلِ برداشت طریقے اختیار کرݨ تے ایہا اندھی محبت مجبور کریندی اِے۔ روبن گالھ مہاڑ اِچ حصہ گھندیں ہوئیں آکھیا۔

قوم سازی

کمال ہے یار جو انسان دی اپݨی فطرت تاں خودکشی جیّں عمل اِچ بندے دی ہمت بَدھویندی اے پر تہذیب دی جھولی اِچ ملݨ آلی تربیت انسان کوں وسیب، قوم تے وسیبی اقدار واسطے جیوݨ تے مَرݨ تے مجبور کریندی اِے۔ نفتالی تھیوݨ آلیں گالہیں تے گالھ کیتی۔

نفتالی دی وَلدی ڈیندیں ہوئیں لادی آکھیا جو انسان دی فطرت ثانیہ بندے کوں مَرݨ تے تیار کریندی اِے پَر اُوں موت کوں خودکشی نِی قربانی آکھیا ویندے۔ جیہڑھی انسانیت دی معراج ہے ———— لادی بھرا قربانی ڈیوݨ دے کیہڑھے موقعے ہوندن۔ اشکار بھرا توں پُچھیا۔

اشکار دی وَلدی ڈیندیں ہوئیں لادی آکھیا جو جڈاں قوم تے وطن دی آزادی تے سلامتی خطرے اِچ پے وَنجے۔ جڈاں اقدار و روایات۔ عدل و انصاف تے حقوق دی پامالی شروع تھی وَنجے۔ جڈاں انسان دی عزت و ناموس کوں تار تار کیتا ونجے۔ جڈاں مذہبی جبر تے انسان دے مذہب دی تحقیر کیتی ونجے تا انسان مارن مرینجن تے تیار تھی ویندے۔

واقعی تہذیبی ورثہ انسانی فکر و عمل دا ہک ایہو جیہاں کارنامہ ہے جیندی رہنمائی تے سوجھلے اِچ انسانیت دی ترقی۔ سلامتی' شعور' ایجادات دا انسان پندھ کیتے تے معاشی۔ سیاسی۔ ثقافتی۔ تے سماجی زندگی دی عظیم الشان عمارت تعمیر کیتی اِے۔ جیندے اِچوں انسان کوں کَڈھ گھِدا ونجے تاں انسانیت کولوں ذات دا عاشق فرد بچ ویندے جیہڑھا ہر ویلے۔ مَیں------ مَیں دے گانوٹ گاندے۔ روبن گالھ کیتی۔

رات دَھمدی پئی اِے بطلیموس توُں اپنی گالھ شروع کر۔ نفتالی اپنے غلام کوں آکھیا۔

بطلیمُوس گالھ شروع کرنیدیں ہوئیں آکھیا جو میں آہدا پیا ہم جو تہذیب شائستہ تے مہذب نسلاں تیار کرتے قوم دے حوالے کرنیدی اے کیوں جو وسیبی رجحانات تے جیونڑ دے سوہنٹیں تے من بھانوڑیں طور طریقے تہذیب دی نفسیاتی بنیاد ہوندِن۔ تے ہر وسیب فرد کوں اخلاقی ضابطے سکھیندے۔ فرَد دے اندر سُدھ دا مزاج پیدا کرنیدے جیہڑھا فرد تے زندگی دی فطری جنگ کوں رُکیندے۔ وسیبی اقدار و روایات تے ضابطیں تے عمل کرنڑ آلے فرد دی حوصلہ افزائی تے مخالف طور طریقیں کوں برائی آکھ تے حوصلہ شکنی کیتی ونیدی اے تے وسیبی اقدار و روایات تروڑن آلے کوں کہیں رُو رعائیت دے بغیر پورا وسیب سزا ڈیندے۔ ایں طراں دے عمل تے ماحول اِچ اپنی فطرت اِچ خودُ پرست مہذب انسان بنڑ ویندے۔

ایں طراں تاں تہذیبی ورثے دی بہوں وَڈی اہمیّت ہے جَد نیں گالھ کیتی۔

بطلیموس اپنی گالھ شروع کرنیدیں ہوئیں آکھیا جو میڈا سئیں تہذیباں قومی روح دیاں او

پوڑیاں ہِن جیہڑیاں موئے ہوئے لوکیں دی روایات کوں جوانیں دے حوالے کریندِن۔
تہذیب وسیب تے قوم دی زندگی گذارݨ دے طور طریقیں دی تصویر ہوندی اے۔
تہذیبی ورثے کوں اَپڑیں نسلیں اِچ منتقل کرڑاں سَب توں وڈا انسانی تے قومی فریضہ ہِے تے تہذیبی ورثے دی قلعے تے سرحدیں وانگ حفاظت کرݨی چاہی دی اِے۔اَپڑیں تہذیبی ورثے دی حفاظت تے اوکوں اَپنْڑیں نسلیں اِچ منتقل ناں کرݨ آلے قوم تے انسانیت دے مجرم ہوندِن۔
بطلیموس دی ڳالھ دی تائید کریندیں ہوئیں بن یامین آکھیا جو اے ہِک حقیقت ہِے جو اپنْڑے تہذیبی ورثے توں مُونہہ موڑݨ آلیں قومیں دا وجود مِٹ ویندے تے اپنْڑے تہذیبی وِرثے دی حفاظت کرݨ آلیاں قوماں جیکر میدانِ جنگ اِچ ہار ای ونجن تاں وت وی اُنیں دا وجود قائم رَاہندے تے اوگوتے کھاندِیں کھوندِیں ہِک ݙ۔نہہ آزادی دی مَنْڑ تے ونج پانہدِن پر ثقافتی ورثے توں محروم قوماں میدان مارݨ دے باوجود اپنْڑاں وجود وی ونجا بانہدِن۔
اَج دی مجلس اِچ تھیوݨ آلی ہر ڳالھ اپنْڑے مقصد دے اعتبار نال وزنی ہِے۔ یہودہ ڳالھ کیتی---------- واقعی مصر دی بھوئیں تے تھیوݨ آلیاں اَج دیاں ڳالھیں پلے بَدھݨ دیاں ہِن پر ہِک ڳالھ جیندے متعلق پہلے وی ڳالھیں تھیئن میں وی کرݨاں چانہداں۔ جیکر اجازت ݙیوو تاں میں وی ڳالھ کراں۔ زبولون بھرانویں کولوں ڳالھ کرݨ دی اجازت منگی۔
بالکل کرو۔ساریں بھرانویں زبولون کوں آکھیا۔
زبولون ڳالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو مُکھ دے پچھانویں ہیٹھ زندگی گزارݨ آلی قوم غلامی دی اندھاری رات توں نِی بچ سَگدی تے تہذیبی ترقی دی پہلی پوڑی معاشی فراوانی ہِے۔ نیسنگرو۔ ترقی دے سارے پندھ دولت نال رَتھیندن تے تساں ݙِٹھے جو مُکھ وطن چھڑوا ݙِتے۔مُکھ بال تے عزتاں وِکوا ݙیندی اِے۔ اَج اِے ڳالھ پلے بَدھ گھنو جو

آزاد تے خُشحال زندگی گزارݨ کیتے دولت دا ہوݨ ڈاں ضروری بہوں ضروری ہے۔ ایں واسطے سیاݨے آکھ ڳئین جو پیٹ ناں پیاں روٹیاں۔ سبھے ڳالھیں کھوٹیاں۔ ایں مجلس اچ اے فیصلہ کیتا ونڄے جو بنی اسرائیل دی زندگی دا پہلا تے وݙا مقصد دولت دا حصول ہوسی۔ زبولون ڳالھ مکیندیں ہوئیں آکھیا۔

زبولون بھرا دی ڳالھ ٹھیک ہے کیوں جو دولت دے بغیر علوم و فنون تے تمدّنی تے تہذیبی ترقی ناممکن ہے ایں واسطے میں بھرا زبولون دی تجویز دی تائید کریندا ہاں تہاݙی کیا صلاح ہے۔ لادی بھرانویں دو ݙیہدیں ہوئیں ڳالھ کیتی۔

اساں وی ایں تجویز دی حمائیت کریندے ہیں۔ بھرانویں لادی دی ڳالھ دی ولدی ݙتی۔ جڈاں جو سارے بھرانویں میݙی صلاح مَن گھدی اے تاں اَج توں بنی اسرائیل دی رَکھ سونے دی رکھی ونڄے زبولون نویں تجویز پیش کیتی۔

ٹھیک ہے اَج توں بنی اسرائیل دی رَکھ سونے دی ہوسی۔ ہُݨ بطلیموس دیاں ڳالھیں سُݨو۔ نفتالی بھرا دی ڳالھ دی ولدی ݙتی ——————بطلیموس توں اپݨے پیو ݙاݙے دے وسیب دا حال پیا سُݨیندا ہانویں۔ لادی بطلیموس کوں ٻلوایا۔

مثالی وسیب

میݙے پیو ݙاݙے دا پُراݨاں وسیب ناں صرف رُڑھ واہی۔ وپار۔ صنعتی پیداوار تے تجارتی رستیں دا گڑھ ہئی بلکہ او علم و ہنر۔ پیار محبت تے یار باش لوکیں دی دھرتی ہئی۔ ݙاݙے حال ݙسایا ہئی جو جیویں سُمرایا تے بابل اِچ سِلہیں نال مکاݨ بݨیندے ہن اونویں اوں وسیب اِچ وی سِلہیں نال عمارتاں تعمیر تھیندیاں ہن جیویں اَجکل مصر کوں تعمیرات۔ علم نجوم، علم ہیئت تے فنون اِچ عروج حاصل ہے اونویں او وسیب دی علوم و فنون دا مرکز ہئی۔ جیویں عراق اِچ نمرود خدائی دعویٰ کیتا ہئی اونویں اوں توں پہلے

ساڈے پُرانے وسیب اِچ ہرنا کشپ جیہڑھا اُتھوں دا طاقتور حکمران ہئی خدائی دعوی کیتا ہئی- رجیویں نمرود نیں اوکوں خداناں مَنڑ آلے ابراھیم کوں بھاہ اِچ سٹیا ہئی اُونویں ہرنا کشپ نیں اوکوں خداناں مَنڑ آلے پُتر پرہلاد کوں بھاہ اِچ سٹیا ہئی پر اُنہیں وسییں اِچ اے فرق ضرور ہئی جو مِصر اِچ آقا تے غلام وَسدِن' حاکم تے محکوم قوماں رانہدِن پر اُوں وسیب اِچ ناں ای غلام تے ناں ای آقا ہِن- اُوں وسیب اِچ حاکم تے محکوم قوماں کیں ناں ہَن ایں واسطے اُتھاں فرعون کیں ناں ہُوندے ہَن ۔۔ اُتھوں دے مکان ہکو جئیں ہَن تے اُنہیں مَکانیں دے دروازے کیں ناں ہوندے ہَن نفتالی اپنْے غلام توں حیران رتھی تے پچھیا-

نفتالی دی ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو اُوں وسیب اِچ چور تے ڈاکو کیں ناں ہَن۔لادی غُلام توں پچھیا جو تیئں آکھیے جو اُتھاں غلام تے آقا کیں ناں ہَن ۔۔۔ او سبھے برابر۔۔۔۔ پر اُوندی وجہ؟

بطلیموس آکھیا جو او ہک بئے تے بالا دستی دے خواہش مند کیں ناں ہَن تے اُتھوں دے وسیبی ضابطیں دی بُنیاد گھوڑے دے کَن برابر تے ہئی- بطلیموس ڈسایا جو اُوں وسیب اِچ قانونی عدالتاں کیں ناں ہَن-

قانونی عدالتاں کیوں کیں ناں ہَن؟ شمعون حیران تھی تے جلدی اِچ پچھیا-

شمعُون کوں بطلیمُوس ڈسایا جو او ہک ڈُوجھے نال محبت کریندے ہَن تے آپت اِچ جھیڑا ناں لیندے ہَن- وسیبی ضابطیں دی پابندی کرنڑ دی وجہ نال اُتھاں کہیں کوں کہیں دا حق مارنڑ تے کہیں نال زیادتی کرنڑ دی لوڑ تے جُرات ناں تھیندی ہئی- اِتھوں دے بادشاہ صرف بئی قوم نال مقابلے کیتے حکم ڈے سگدے ہَن- اگاں پچھاں اُنہاں کوں حکم ڈیون دا کئی اختیار کیں ناں ہئی-

بطلیموس او بے اختیار بادشاہیں دا وسیب ہئی او اپنْے بادشاہیں کوں بئے اختیار کیوں ناں ڈیندے ہَن- روبن غلام تے سوال کیتا بطلیمُوس آکھیا جو او ہکے بندے دی پوری قوم

تے حکمرانی تے اوندے قانون دے ہتھوں محروم تے محکوم بݨݨ کیتے تیار کیں نال ہن۔ بطلیموس ڈسایا جو اُنہیں دے سماجی تے معاشی حالات ہکو جئیں ہوندے ہن۔

کمال اے۔ او کیویں۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔؟ بن یامین بطلیمُوس توں پچھیا

بن یامین کوں بطلیمُوس ڈسایا جو وسیب کوں وڈے چھوٹے دی وَنڈ توں بچاوݨ کیتے او زیادہ مال تے پیداوار کوں آپت اِچ ونڈیندے ہن۔ او لوک ہک بئے کوں قتل نال کریندے ہن۔

قتل سرے توں کیں نال ہئی اے کیویں تھی سگدے۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔؟ دان غلام کولوں پچھیا۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیمُوس آکھیا جو محبتیں دے اوں وسیب اِچ قومی ضابطیں تے رواجیں دی پابندی کیتی ویندی ہئی۔ جیکر کئی بندہ اُنہیں ضابطیں تے رواجیں کوں ترُڑیندا ہئی تاں پورا وسیب اوکوں طے شدہ سزا ڈیندا ہئی تے کہیں کوں کہیں ملزم دی سفارش کرݨ دی جرأت نال تھیندی ہئی ایں طراں اپݨے مجرم کوں قتل کرݨ دی نوبت نال آندی ہئی۔

جیکر کئی بندہ قتل یا ایہو جیہاں وڈا جرم کر گھِنے ہا تاں وَل؟ آشر غلام تے سوال کیتا۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیمُوس آکھیا جو ہر جرم دی سزا طے ہئی جیہڑھی کہیں رو رعائیت دے بغیر ملزم کوں ملدی ہئی قتل دی سزا مجرم دی زندگی دا خاتمہ ہئی تے وسیب دشمنی دی سزا ڈیس نکالا ہئی تے اوں وسیب اِچ غریب تے فقیر کیں نال ہوندے ہن۔

اے ٹھیک اے جڈاں وسبی اپݨے وافر مال آپت اِچ وَنڈیندے ہن تاں وَل غریب فقیر کتھوں آنوݨ ہا۔ لادی گالھ کیتی

جی ہا۔ بطلیموس گالھ اَگتے وَدھیندیں ہوئیں آکھیا جو اُنہیں دیاں عمراں لمبیاں ہوندیاں ہن۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ او کیا کھاندے ہن؟ زبولون غلام تے سوال کیتا۔

بطلیموس آکھیا جو خُشی سب توں وڈی خوراک ہے تے بغض دشمنی تے حسد صحت دے دشمن ہِن خش رہݨ کیتے او آپت اِچ محبت انصاف تے مساوات رکھدے ہِن تے ہِک ڈُوجھے دا حق ناں مریندے ہِن نشے تے چوری چاری دے نیڑے ناں ویندے ہِن ایں طراں اے خش حال رَاہندے ہِن۔ بہوں چنگے لوک ہِن نفتالی غلام کوں آکھیا۔

جی ہا میڈے سَردارو۔ اُوں وسیب اِچ تر یمتیں دی ذمے داری بالیں دی تربیت تے گھر آلیں دی خدمت کرڑاں ہئی۔ او لوک ڈِھلے ڈھالے کپڑے پیندے ہِن تے وال لمبے رکھدے ہِن۔ مسافریں تے مہمانیں دی داری اپݨاں فرض سمجھدے ہِن۔ سنگت دے سانگے کوں مقدس سانگا سمجھدے ہِن۔ او پَریت پال لوک ہِن تے یاری دے رشتے کوں پکا کرݨ کیتے آپت اِچ پگوں وٹیندے ہِن تے اُنہیں دیاں نسلاں ایں رشتے کوں مقدس رشتہ سمجھ کراہیں اینڈی لَجّ پلیندیاں ہِن۔ ناپ تول اِچ وادھا گھاٹا ناں کریندے ہِن کوڑ ناں پلیندے ہِن۔ لین دین دے کھرے ہِن تے وپار کوں منافع دا واحد ذریعہ سمجھدے ہِن۔ اُتھوں دا فلسفہ اخلاق محبت ہئی۔ دل آزاری۔ ظلم۔ جبر تے ناانصافی وڈے جرم ہِن ہِک ڈُوجھے دے حقوق دی نگرانی فرض سمجھدے ہِن۔ جنگی تربیت لازمی ہئی تے وڈے چھوٹیں کوں آہدے ہِن جو جیہڑھا دشمن نال نِی لڑ سگدا او کُلا پی تے مروَنجے۔ خُشی دا وسیلہ تے زندگی دا سرمایہ سنگت ہئی تے جیندے سنگتی ناں ہووِن ہا اوکوں غریب الوطن آہدے ہِن۔

واہ بھئی واہ۔۔۔۔۔ وڈے لوک ہِن اشکار نیں آکھیا۔

بطلیموس گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا جو او صرف پیو ماء دے مال متاع کوں ورثہ ناں سمجھدے ہِن بلکہ او قومی ورثے کوں وڈا ورثہ آہدے ہِن۔ او سمجھدے ہِن جو پیو ڈاڈے دے ورثے توں محروم تھیوݨ آلا جیوݨ دی دھروک بھج سگدے پر قومی ورثے توں محروم رہݨ آلے کیتے زندگی دی ہاٹھ بھجݨ ۔۔۔۔ ناممکن ہے۔ ایں واسطے

چوکھے تھیوݨ تے وݙے بزرگ بالیں کوں قومی وِرثہ منتقل کریندے ہِن۔
ڳالھ ایویں ہے جو پیؤ دے وِرثے کولوں قومی ورثہ وݙا وِرثہ ہے جیں توں محروم رَہݨ آلے قومی یتیم ہوندِن۔۔۔ اُشکار نیں آکھیا۔
اسحٰق اُٹھی تے ڳالھ کرݨ دی اجازت منگی۔

انسان دے پہلے اُستاد

لادی اوکوں ڳالھ کرݨ دا اشارہ کیتا

اجازت مِلݨ دے بعد اسحٰق آکھیا جو بابے سئیں ݙسائے جو دولت دی فراوانی، سیاسی تنظیم، علوم و فنون تے رواج و اقدار تہذیبیں دے تھمبے ہِن۔ دولت دی فراوانی تے قومی رواجیں تے ضابطیں تے کھُل تے ڳالھ مُہاڑ تھئی اے پَر علوم و فنون تے سیاسی تنظیم تے ڳالھ گھٹ تھئی اِے۔ اِنہیں دے بارے وی نینگریں کوں ݙسایا وَنجے۔
شمعون آکھیا جو خوراک دی مشترکہ تلاش سیاسی تنظیم تے ریاست دے قیام دا ذریعہ ہوندی اِے تے قومی مسائل کوں حل کرݨ کیتے سیاسی تنظیم دا ہوݨ بہوں ضروری ہے۔ شمعون نینگریں کوں علوم و فنون دی اہمیت ݙسیندیں ہوئیں آکھیا جو انسانی دنیاں دا وجود علوم و فنون دا کارنامہ ہے۔ جے تئیں انسان بے علم تے بے ہنر ہئی تاں اے بھوئیں جنگلی جانوریں دا وطن ہئی تے اے انسان اُنہیں جانوریں اِچوں سب توں زیادہ پسماندہ ہئی کیوں جو چرند پرند رَہݨ کیتے بھوئیں اِچ گھوراں تے درختیں تے گھر بݨیندے ہَن۔ پکھی آلھڑیں تے کیڑے مکوڑے کھݙاں اِچ راہندے ہَن۔ کُتا کل واسطے گوشت کوں زمین اِچ پُریندا ہئی۔ ماکھی دی مکھی اپݨی خوراک مانیں اِچ کٹھی کریندی ہئی تے اُنہائیں اِچ بال ڄمیندی ہئی۔ کیڑیاں تے مکوڑے اپݨے کھݙ اِچ خوراک کٹھی کریندے ہَن۔ باندر ہک ݙوجھے نال ݙنڈیں تے سوٹیں نال لڑدے ہَن۔ پر اَج دا

عظیم انسان جے تیئں بے علمی دی جھولی اِچ سُتا رِیہے او تیئں او بے گھر۔ بے وطن تے بے لباس ہئی۔ کل واسطے خوراک کٹھی کیں ناں کریندا ہئی تے سَویل توں شام توڑیں ڈِھڈھ دی بھاہ مسانوݨ کیتے شکار دے پچھوں بھجدا ہئی۔ لڑݨ کیتے وَٹے تے سوٹی استعمال کیں ناں کریندا ہئی۔

اچھا۔۔۔ اے ایڈا گالھا ہئی۔ پَر ایندے اِچ تبدیلی کیویں آئی تے ایں علم کیں توں گھدا۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو ڈینہہ رات دے خطرات تے خواری توں تنگ آتے آخر اوں مینہہ۔اندھاری۔ پالے۔ گرمی بکھ تے جنگل دے چرندیں توں اپݨے آپ کوں تے اپݨے بالیں کوں بچانوݨ کیتے سوچݨ شروع کیتا تے ایں فکر تے مشکلات نیں اُوکوں جانوریں۔ پکھیں تے کیڑیں مکوڑیں دے رہݨ سہݨ دے طریقے اختیار کرݨ تے مجبور کیتا۔ اوں رڑھ واہی شروع کیتی اوں کل کیتے خوراک بچانوݨ۔ رہن کیتے گھر بݨانوݨ تے لڑݨ کیتے وَٹے تے سوٹی استعمال کرݨ دے طریقے اختیار کیتے۔ اوں جنگلی جانوریں تے پکھیں کوں پالݨ شروع کیتا تے پکھیں دے آلھڑیں توں انسان وݨائی دا ہنر سکھیا۔ گھرائݨ کوں گھر بݨانوݨ توں پہلے اپݨے گھر دا نقشہ بݨیندا ڈیکھ تے انسان مکانیں تے شہریں دے نقشے بݨانوݨ دا گُر سکھیا۔

شمعون دو ڈیہدیں ہوئیں بن یامین پچھیا جو تہذیبی سفر اِچ انسان دے پہلے اُستاد جنگل دے چرند۔ پرند تے کیڑے مکوڑے ہن۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں شمعون آکھیا۔ جی ہا۔ انسان دے پہلے استاد ایہے ہن اشکار بھرانویں دو ڈیہدیں ہوئیں آکھیا جو انسان رڑھ واہی کیویں شروع کیتی کیا اے گُر وی انسان چرند۔ پرند توں گھدا تے کیا پہلے زمانے دے جانور رڑھ واہی کریندے ہن۔

اشکار دی گالھ دی ولدی ڈیندیں ہوئیں نفتالی آکھیا جو پہلے زمانے دے پکھی تے جانور رڑھ واہی کیں ناں کریندے ہن۔ تے ناں ای رڑھ واہی دے گُر انسان اُنہیں کولوں

بکھیے بلکہ زمین تے ڈھہڻ آلے پھلیں تے بٹیں دے بیجیں دے جمڻ توں رڑھ واہی شروع تھئی اے------ نفتالی تھوڑی دیر چپ رہݨ دے بعد نینگریں دو ݙیہدیں ہوئیں پچھیا جو تہاکوں کم دی گالھ ݙساواں---
بابا سئیں ضرور ݙساوؤ- لادی دے پتر جیرسون چاچے کوں ولدی ݙتی-

پہلے انقلاب دی بانی...... ترمیت

نینگرو- دھیان نال سݨو: رڑھ واہی جیہڑھی انسانیت دی ترقی تے بقاء دی بنیاد ہے- جیہڑھی انسانی تاریخ دا پہلا پائیدار انقلاب ہے- جئیں ٹردے پھردے منجھو ننگے انسان کوں وطن ݙتا- گھر تے لباس ݙتا- جئیں اِنسان کوں جانوریں توں اُنج کیتا جئیں انسان کوں مخلوق اِچوں افضل کیتا- جنھوں کنبے- خاندان، قبیلے، قومیت تے تمدن دی ابتداء تھئی اوں رڑھ واہی کوں ترمیت شروع کیتا ہئی--- نفتالی دی گالھ تے سارے حیران تھی ڳئے- بابا سئیں- انسانی ترقی تے بقاء دے پہلے انقلاب دی بانی ترمیت ہے- شمعون دے پتر یموئیل حیران تھی تے چاچے کولوں پچھیا-
ہا میݙا سوہݨاں پتر- ترمیت ناں صرف رڑھ واہی شروع کیتی ہئی بلکہ جانوریں کوں پالݨ دا کارنامہ اِی ہوندا ہے- جیندی وجہ نال ماء دی تھنج چھڑائی توں مرݨ تئیں انسان کوں کھیر نصیب تھیندے تے گوشت کھاوݨ کیتے بندے کوں جانوریں دے پچھوں شکاری بݨ تے نِی بھڄݨاں پوندا- نفتالی .ھترہجیں کوں ݙسایا -------- بابا سئیں! کیا زمین تے انسانی حاکمیت تے ترقی اِچ ترمیت تے علم و ہنر دا ہتھ ہے- روبن دے پتر حنوک چاچے کولوں پچھیا-
ہا پتر! بزدل تے بے عقل سڈیجݨ آلی ترمیت جیکوں پیریں دی جتی آہدن انسانیت دی بقاء و ترقی دے انقلاب دی بانی ہے- جیکر اے اَج وی ظلم تے محرومیں دے خاتمے

تے تیار تھی ونجے تے اپڑیں پیٹ جائیں۔ بھرانویں تے گھر آلیں کوں ظالمیں دے مقابلے دی فکری تربیت ڈے تے عدل و انصاف تے حق دے حصول دی جنگ لڑݨ دی اجازت ڈے ڈیوے تاں دُنیاں اِچ ظالمیں تے نا انصافیں دا ناں ای باقی ناں رَہے۔ اے صحرائے ظلم و استحصال اِچ انقلاب دا او چشمہ ہے جیں توں مردی مُہئی انسانیت کوں بقاء تے خُشحالی دی گھٹی رل سگدی اے۔ اے جبر تے بالادستی دی کڑکڈی دُھپ اِچ جھڑ بݨ تے قوم کوں ٹھڈھی چھانْہہ پُچا سگدی اے۔ اینڈی انقلابی ہکل انسان دے سُتے ہُئے جذبۂ حریت کوں سُجاک کر تے متحرک کر سگدی اے تے غلامی دی انڈھاری رات اِچ سوجھلا بݨ تے رُلیے ہوئے پاندھیں کوں رَستہ تے بجلی بݨ تے ظالمیں تے قہر وَسا سگدی اِے۔ انسانی غیرت دے ایں سرمائے دی اکھ دی ہنجھ آزادی دے بھانبھڑ بال سگدی اے۔ پَر اساں تاں انسانیت دی محسن تے انقلابی صلاحتیں دی مالک کوں واگاں پاتیاں ہوئِن۔ آشر بھراکوں آکھیا۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں نفتالی آکھیا جو تریمت انسانیت دی عصمت تے محبتیں دا خزانہ ہے۔ اینڈی جھولی نسلیں دی پاک و پاکیزہ تربیت گاہ ہے۔ تریمت مقابلے۔ اُہر۔ انقلاب تے صبر دی ماء ہے۔ تریمت انسانیت دی مزاحمتی درسگاہ ہے ایں واسطے اینڈی حیثیت تے کردار قابل احترام ہے۔ اے قوت محاسبہ تے جُراتِ اظہار دی دولت نال مالا مال ہے ہیں واسطے ایکوں تیز دھار آلے نال تشبیہ ڈتی ویندی اِے جینڈے نال ہک قاتل کہیں کوں قتل تے ہک حکیم کہیں بندے کوں مرݨ توں بچاوݨ کیتے استعمال کریندے۔

نفتالی نال گالھ کریندیں ہوئیں شمعون آکھیا جو ہیں واسطے ایکوں محفوظ مقام تے رکھݨ دا فیصلہ تے اُوندیاں سرگرمیاں گھٹ کیتیاں گئین

بالکل ایہے وجوہات ہن۔ نفتالی ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا۔

جڈاں قومی زندگی خطرے اِچ پے ونجے تاں وَل تریمت--- حنوک اُجاں گالھ پوری

ناں، کیتی ہئی جو نفتالی جواب ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو ول ایکوں ٹھیک راچوں کڈھناں چاہی دا اے۔

دولت تے حکمرانی دا وسیلہ

بابا سئیں اے درست نِی جو علم و ہنر دی خواہش تے حصول ء نیں انسان کوں جانوریں توں جُدا تے ممتاز کیتا تے علم و ہنر دے بغیر انسان دی کئی حیثیت کیں نِی۔ جیرسون چاچے نفتالی توں پُچھیا۔

بالکل ایویں ہے جو علم و ہنر ای دولت۔ حکمرانی۔ شائستگی تے فتح دے خالق ہِن۔ دولت علم و ہنر نال ہتھیں آندی اِے۔ ایں دنیاں اِچ علم و ہنر توں علاوہ کئی حاکم ہا۔ ناں ہے تے ناں ہوسی۔ ہر دور اِچ جہالت کوں علم و ہنر دے سامنے سر جھکا ٹوڑاں پئے۔ علم و ہنر اصل حاکم ہِن تے اُنھیں دے بغیر دُنیاں اِچ کئی دولت کیں نِی کیوں جو انسانیت دی ترقی تے بقاء دا دار و مدار سائنس تے ایجادات تے ہِے تے بے علم تے بے ہنر لوکیں کوں اہل علم تے ہُنر مندیں دی غلامی کرنی پوندی اِے۔ ایں واسطے دولت جیہڑھی تہذیبی ترقی دی پہلی پوڑی ہِے کوں جائز طریقیں نال حاصل کرݨ کیتے علم و ہنر ضروری ہِے۔ نفتالی . بھتربے کوں ولدی ڈیوٹ دے بعد بطلیمُوس کوں آکھیا جو ساڈیں گالھیں دی وجہ نال بطلیموس دیاں گالھیں اُدھوریاں رہ ویندن۔ بطلیموس ہُݨ توں گالھ شروع کر۔

بطلیمُوس آکھیا جو میں ڈسینداں پیا ہَم جو قومی رسمیں۔ رواجیں تے اقدار کوں وَݙے اپݨی نسل کوں منتقل کریندے ہَن تے وسیب دا کئی بندہ ایں ورثے توں محروم ناں راہندا ہئی ——— اے ٹھیک ہِے جو قومی وِرثہ دنیاں دا واحد ورثہ ہِے۔ جیں توں کئی بندہ محروم نِی راہندا۔ آشرغلام کوں آکھیا——— بطلیمُوس اے ڈسا جو تہاکوں چھتے کتے پتیا ہئی جو تُساں ایہو جئیں جنت کوں چھوڑ ڈتا۔ غلام تے سوال

کریندیں ہوئیں لادی آکھیا۔

لادی دی ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیمُوس آکھیا جو میڈا سئیں ساکوں اوں جنت اِچوں ہک قوم دے پھتیمیں کڈھیا ہَئی۔

"کالوݨ سوجھلے دی"

او کیویں؟ نفتالی غلام توں پچُھیا

بطلیمُوس آکھیا جو میڈا سئیں۔ محبتیں تے اتحاد دے اُوں وسیب اِچ باہر دی ہک قوم آ آباد تھئی۔ جَیندی قومی زندگی دی بنیاد خود غرضی تے خود پرستی تے ہَئی۔ جیہڑی خُشی تے خُشحالی کیتے قومی تے طبقاتی برابری تے تعاون دی بجائے قومیں تے طبقیں دے حق مارݨ، تے اُنہیں دے وسائل تے قبضہ کرݨ کوں ترقی دا وَسیلہ آہدی ہُئی۔ جیہڑھی برابری تے انصاف دی بجائے بالادستی تے نا انصافیں کوں عالمگیر قانونِ زندگی آہدی ہئی تے قومیں دے درمیان محبت تے سَبَدھ دی جاہ تے انہیں دے درمیان جھیڑے کوں انسان دا فطری کردار سمجھدی ہئی تے اُنہیں دے سیانے آہدے ہَن جو تہذیب و تمدن دی ترقی اصل اِچ ایں جھیڑے تے جنگ دی وجہ نال تِھیندی اے جیہڑھی قومیں دے درمیان مستقل تِھیندی رہ ویندی اے۔ این طراں تہذیبی سوجھلے دا اوں قوم کالا نظریہ پیش کیتا تے رواجیں تے وسیبی اقدار دی جھولی اِچ زندگی گزارݨ آلے وسیب کوں قانون تے قانونی عدالتاں قائم کرݨ دا دَرس ڈِتا۔ ایں طراں اَمن۔ برابری، خُشحالی تے محبتیں دے وسیب اِچ حسد۔ بائیمانی۔ بغض۔ بدامنی۔ بدحالی۔ جھیڑے۔ نفرتیں۔ طبقاتی تے قومی بالادستی تے اجارہ داری دے اُنہیں معصوم دھرتی تے بیج چھٹیا۔

وڈی کمینگی دا ثبوت ڈِتا اُنہیں ———————— نفتالی اپݨے غلام بطلیموس دی گالھ دی ولدی ڈِتی تے آکھئیس جو ہر حملہ آور تے سر لکاوݨ آلی قوم تے اے اُوں بھوئیں تے رَہݨ آلیں دا حق ہے جو او اُنہیں دے رسمیں۔ رواجیں، اقدار و

روایات۔ سماجی ضابطیں تے تہذیبی ورثے دی حفاظت کرے بلکہ اوُہوں وسیب دی تہذیب و ثقافت کوں اپنا گھنے۔ کہیں ہجرت کرݨ آلی قوم کوں اے حق قطعاً" نِی پہنچدا جو او دھرتی دے وارثیں دی تہذیب و ثقافت کوں ختم کرݨ دی کوشش کرے تے اُنہیں تے اپݨی تہذیب و ثقافت مُسلط کرے۔ تے اے تاں اُوئیں اِی ناقابل معافی جرم ہِے جو اپݨے مفاد کیتے وسیب اِچ بغض۔ بے ایمانی۔ بدامنی۔ جھیڑے۔ دشمنی۔ حسد تے طبقاتی تے قومی بالادستی دے کئی بیج رَہا وے۔اشکار اپݨی رائے ݙیندیں ہوئیں آکھیا جو تہذیبی ورثے کوں مُکاوݨ تے کھاوݨ آلی وحشی قوم کوں سنگسار کرݨ ہر مہذب قوم دا فرض ہے۔

بطلیموس اے سب کجھ اُنہیں کیوں کیتا؟ دان غلام توں پچھیا۔

ولدی ݙیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو نویں وطن اِچ جتھاں اُنہیں دی تعداد گھٹ ہئی اُتھاں او اَݨ سُوجھے وی ہَن۔ اُنہیں دے رواج۔ رَسماں۔ زبان' لباس تے قومی اقدار وی مختلف ہَن تے او پناہ ݙیوݨ آلے وسیب تے اپݨی حکمرانی تے اُنہیں دے وسائل تے قبضہ دی کرݨاں چاہندے ہَن۔ ایں واسطے وَنکو وَنک دے خیال تے ݙر بھوہ پُچھانویں بݨ تے اُنہیں دے اَڳوں پچھوں ٹُردے ہَن۔ اُنہیں حالات اِچ اُنہیں دے سیانڑیں وسیب کوں تقسیم کرݨ کیتے ایہو جئیں فلسفے تے حربے استعمال کرݨ دا فیصلہ کیتا۔ وسیب دے مُہاندریں دے آسوں پاسوں اُنہیں دے بُلیار بندے اُٹھݨ بہݨ پئے ڳئے۔ جھیڑے ہر ویلے لوکیں کوں خود پرستی۔ حکمرانی۔ ریاست تے ریاستی ڈھانچے بݨاوݨ دا درس ݙیندے ہَن تے تُساں جاݨدے وے جو بندیں دے بھنیں کاٹھ ای ٻھنج پوندِن ہر ویلے دیاں ڳالھیں نیں وسیب دے مُہاندریں کوں نویں فکر تے غور کرݨ تے مجبور کر ݙِتا تے کجھ عرصے بعد کجھ مُہاندرے ذات پرستی دے جال اِچ پھس ڳئے۔

بن یامین اپݨی رائے ݙیندیں ہوئیں آکھیا جو اپݨے آپ کوں بچاوݨ تے اپݨی خشحالی تے

حکمرانی واسطے اُنہیں اوں مثالی وسیب دے ہر رستے تے کھڑے کھٹیے حالانکہ اے پوری دُنیاں اِچ آباد قومیں دا اے مُسلّمہ رویہ رہ گئے جو نویں وطن اِچ آباد تھیوݨ آلے لوک اپڑیں پُرانی قومی سُنجاݨ کوں چھوڑ ݙیندین تے نسلی تے قبائلی سُنجاݨ دے نال نویں وطن دی قومیت اختیار کریندِن۔ نویں وطن دی تہذیب و ثقافت کوں تاں او لوک اختیار نِی کریندے جیہڑے او کوں مستقل وطن نِی مَنیڈے تے اُنہیں دی بیڑی دریا دی مَنڑ تے تیار کھڑی رَاہندی اے۔ تے اُنہیں دے لَڈیئے ݙ۔لنھ رات پیڑیئے راہندِن۔

یار کُئی عجیب شئے ہَن او لوک۔ اشکار بھرانویں دو ݙیہدیں ہوئیں آکھیا۔

اشکار دی ڳالھ سُنڑݨ دے بعد بن یامین آکھیا جو نویں وسیب اِچ مستقل قیام دا ارادہ رکھݨ آلے جیکر اپݨے پُراݨے تہذیبی وِرثے کوں رِچمبڑیئے رَہن تاں اُنیں دی وسیب دے دَر حق نیت خراب ہوندی اِے تے او نویں وسیب اِچ اوپرے نظردِن جنھیں کوں وسیبی لوک ایویں اپݨاں نِی سمجھدے جیویں پالتو طوطے کوں اُوندی طوطے برادری میاں مٹھو الاوݨ تے مار ݙیندی اے۔

"قانون مجرم دا سنگتی"

بطلیموس قانون تے قانونی عدالتاں قائم کرݨ تاں چنگی ڳالھ ہَئی۔ یہودہ غلام کوں مخاطب کرتے آکھیا۔ ولدی ݙیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو میڈا سائیں۔ رواج۔ رسماں۔ ضابطے تاں وسیب دے دل تے دماغ دی روح دے ترجمان ہوندِن۔ جنھیں دے بݨاوݨ اِچ پورے وسیب دا عملی تے فکری پورہیا شامل ہوندے تے جیندی منظوری پورا وسیب ݙیندے جݙاں جو قانون ہِک ݙُوبندیں دی سوچ دا پھل ہوندے۔

لادی غلام دی ڳالھ ٹکیندیں ہوئیں آکھیا جو قانون وی تاں وسیب دے حق تے انصاف واسطے بݨائے ویندِن جنھیں دے مطابق منصف عدالتیں اِچ بہہ تے فیصلے

کریندِن۔

بطلیموس آکھیا جو قانون بظاہر ایویں نظر دِن تے منصف دی اُوندے مطابق فیصلے کریندِن پر اے سارا کجھ محکوم تے محروم لوکیں دے وِچاگ نافذ تھیندے جیکر کُئی طاقتور مظلوم دے مقابلے اِچ ہووے تاں وَل انصاف دی ترکڑی دا قانونی پلڑا اُتے ٹنگیا رانہدِے تے ڈُوجھی گالھ اے ہے جو قانون مجرم دا سنگتی ہِے۔

او کیویں۔ دان بولیا۔

بطلیموس آکھیا جو قانون اِچ جرم دے مقابلے اِچ مجرم کوں برتری حاصل ہے تے عدل و انصاف حکمران طبقے دے مفادات دے تحفظ دا ناں ہِے۔ قانون چند لوکیں دی غلام تے مفاد پرست سوچ دا نتیجہ ہوندے پَر وسیبی رواج تے ضابطے وسیب دی روح دے دل دی آواز ہوندِن تے جیویں سوٹا مارِیں پانْڑی جُدا نِی تھیندا اُویں وسیب تے رواج ہک ڈُوجھے توں اَنج نِی تھیندے۔

نفتالی اپنْڑے غلام دی گالھ ٹکیندیں ہوئیں دان کوں مخاطب کردے آکھیا جو طاقت تے قانون ڈُو ایہو جئیں مخالف ہِن جیہڑے کٹھے نِی رہ سگدے۔ جیہڑے ویلے طاقت قانونی عدالت دے دروازے اِچوں اندر داخل تھیندی اے تاں قانون منصف آلے ڈُوجھے دروازے اِچوں بھج تے باہروں نکل ویندے۔ نفتالی اپنْڑے غلام کوں گالھ کرنْڑ دا اشارہ رکیتا۔

بطلیموس آکھیا جو وسیبی اقدار تے ضابطیں دے مجرم کوں وسیب وَلہیٹ گھِنڈے تے کہیں رُو رعائیت دے بغیر مجرم کوں سزا ڈِیندے پر قانونی وَسیں اِچ قانون تروڑنْڑ آلے لوکیں کوں گھٹ توں گھٹ اَدھے وسیب دی دلی حمائیت حاصل ہوندی اِے تے لوک قانون تروڑنْڑ آلے کوں پیار کریندِن۔

او کیوں؟ یہودہ غلام توں پُچھیا۔

بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں قانون در اصل حکمران اَقلیت دی محکوم اکثریت تے ناجائز

حکمرانی قائم کرݨ دا اوزار ہے تے جݙاں دی زورا وراں ایندے نال آدم خوری۔
بالادستی تے حکمرانی قائم کرݨ دا کاروبار شروع کیتے تݙاںہاں دا لوک ایکوں اپݨا سب توں وݙا دشمن سمجھدن تے اپݨے دشمن کوں ݙھاوݨ آلے نال محبت کریندن تے اُنہیں لوکیں دا وسیبیں دے دل اِچ گھر ہوندے۔
نفتالی سرہلیندیں ہوئیں آکھیا جو اے ٹھیک ہے جو قومی رواجیں تے ضابطیں کوں تروڑݨ آلا پورے وسیب دی دشمنی مُل گھندے تے قانون تروڑݨ آلے کوں وسیب پیار کریندے۔

وسیبی سانجھ

بطلیموس: اے ݙسا جو وسیب دی سچی سانجھ کیویں ترٹی۔ لادی غلام توں پچھیا۔
بطلیموس آکھیا جو میݙا سئیں آنوݨ آلی اقلیت جاندی ہئی جو خاندان تے قبیلے مل کراہیں وسیبی قومیت بݨیندن تے ایں سانجھ دی پکی تند وسیب دی روح اِچ۔ رواجیں۔ رسمیں۔ زبان، لباس، اخلاقی ضابطے تے مشترکہ مفادات دے نال دربٹھ دی پاڑ دی کار شوہ تئیں لہہ ویندی اِے۔ تے جݙاں وسیبی سانجھ دیاں پاڑیں کوں بھوئیں اِچ چوہے ٹکیندے پئے ہوندن تاں وسیب دے وجود تے روح دی جدائی دے ایں ویلے تے عمل دا کہیں کوں پتہ نی لگدا۔ بالکل ایویں تھیندے نفتالی غلام دی گالھ دی تائید کریندیں ہوئیں بطلیموس کولوں پچھیا جو ول کیا تھیا؟ بطلیموس آکھیا جو قومیتی سانجھ دے اجزائے ترکیبی توں واقف ہووݨ دی وجہ نال اوں میسی قوم چپ چھپتے وݙیں قبیلیں اِچ چھوٹیں قبیلیں تے برتری تے بالادستی دے حق دی گالھ ٹوری تے وسیب دے بادشاہ کوں پورے شاہی اختیارات تے سہولتاں گھنݨ دی صلاح ݙتی۔ ایں طراں

وسیب اِچ نوَیں فکر دی لُری کھُل پئی۔

نفتالی غلام توں پچھیا جو ایڈا سیاݨاں تے سبدھ رکھݨ آلا وسیب پُٹھا ترڑݨ تے تیار تھی

ڳیا؟

بطلیموس آکھیا جو پہلے وسیب دے کجھ مہاندریں تے اگوانیں دے صلاح کاریں کوں

سوی لگی تے اُوندے بعد اُنہیں مہاندریں تے اگوانیں کوں بھرڑے کھاوݨ شروع کیتا

تے کجھ ورہیں دے بعد ایں سُوہݨی تے ہیٹے کُٹ عمارت دی چھت ڈھݨ تے آگئی

تے لوک اُوندے تلوں نکلݨ پئے گئے۔ اِنہیں حالات اِچ بھانویں جو وسیب دے سیاݨیں

اُنہیں اگوانیں کوں خود پرستی دے مُونہہ زور گھوڑیں تے ناں چڑھݨ دیاں دَر وہیاں

ڈتیاں پر اے لوک خود غرضی دے کنڈو راݨے گھوڑیں تے چڑھ گئے۔ تے دنیاں دی

منی ہوئی تہذیب دے وارث۔ محبت سانجھ۔ برابری تے ہمدردی دی جاہ تے ۔نفرت۔

کلپھیے۔ بالادستی تے بے رحمی دے رستیں تے ٹرݨ پے گئے تے ایں طراں اے

مہذب وسیب اپݨے تہذیبی ورثے کوں چھوڑتے آنوݨ آلی اقلیت دے پچھلگ تھی

ڳیاتے وسیبی سانجھ دی تند ترٹ ڳئی۔

بہوں بُرا تھیا۔ قومی ورثے کوں چھوڑݨ آلی قوم بالآخر غلام بݨ ویندی اے تے اپݨے

حقوق و وسائل کھسوا بانہدی اِے۔ نفتالی افسوس کریندیں ہوئیں آکھیا۔

نفتالی دی ڳالھ دے بعد بطلیموس آکھیا جو ناں صرف او قوم غلام بݨ ویندی اے بلکہ

قومی ورثے باجھ تاں کہیں قوم دا وجود اِی قائم نِی راہندا ہیں واسطے تاں او جنت

ارضی دوزخ بݨ ڳئی۔ تے دُنیاں اِچ عزت تے وقار رکھݨ آلی قوم ڳالھی تھی تے

اقلیت دے ہتھیں کھیڈڑاں بݨ گئی تے ہک ݙوجھے دے گل تے گل رکھݨ آلا وسیب ہک ٻئے دے ڳاٹے لہاوݨ تے تل ڳیا۔

ایندے بعد کیا تھیا؟ اشکار بیقرار تھی تے غلام توں پچھیا۔

تنخواہ دار ملازمیں دا محکوم وسیب : وسیب دی قاتل اقلیت

اشکار کوں ولدی ݙیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو ایں آپ تراپی دے اندھار اِچ وݙیں قبیلیں اپݨیں اپݨیں قبیلیں دی بالادستی تے حکمرانی کیتے بھڄ دھرک تے ہک ٻئے نال جھیڑے لاوݨ شروع کیتے تے جنگل دے دور دے غیر مہذب انسانیں دی کار شکار تے شکاری اپݨی اپݨی بقا دی دھروک بھڄے تے آپت اِچ دشمنیں وانگ لڑیئے۔

نتیجہ کیا نکلیا۔ نفتالی غلام کولوں پچھیا۔

بطلیموس آکھیا جو میݙا سئیں ݙاڈھے تھیوݨ آلے رہݨیں تے حکمران بݨ ڳئے۔ انہیں اپݨیاں ݙڈھ اِنچ دیاں ریاستاں بݨایاں تے انہیں اِچ عدالتی۔ انتظامی تے دفاعی نظام رائج رکیتا۔ ایں طراں انہیں ہک ٻئے کوں مارݨ کیتے باقاعدہ فوج بݨائی تے ایں نظام کوں چلاوݨ کیتے لوکیں دی رت تے پگھر دی کمت اِچوں چلکاݨاں وصول رکیتا۔ قید خانے بݨائے تے تنخواہ دار ملازمیں دیاں ضرورتیں دا سارا بار لوکیں تے سٹ ݙتا۔ حکمران قبیلیں دے لوک عدالت تے قانون دی گرفت توں آزاد کر ݙتے ڳئے۔ تے محکوم قبیلیں کوں حکمرانیں کیتے کماوݨ دا پابند بݨا ݙتا ڳیا۔

بطلیموس اے ݙسا جو وسیب تے لوٹ ٻوٹی سٹݨ آلیں کوں کیا ملیا؟ شمعون غلام تے سوال کیتا بطلیموس آکھیا جو حکمرانیں دی حفاظت کیتے بݨائی ڳئی عدلیہ انتظامیہ تے

باقاعدہ فوج دی ہر وݙی کرسی تے آنوݨ آلی اقلیت قبضہ کر گھدا تے ݙوجھے پاسے اوں اقلیت ذرائع ابلاغ۔ وسائل تے وپار تے قابو تھی تے استاد۔ مبلّغ۔ وپاری تے پالیسی ساز بݨ تے وسیب کوں پُٹھی مت لاوݨ۔ بے ایمانی۔ کوڑ پلال تے وسیبی مفادات تے سبدھ دے خلاف پالیسیاں بݨاوݨ تے جُپ گئے۔ ایں طراں تہذیب تے آزادی دا گھر تہذیبیں دی قاتل اقلیت تے تنخواہ دار ملازمیں دا محکوم بݨ گیا۔ اُنہیں دی شیطانگی دے ہتھیں چڑھݨ آلیں بھرانویں دے قاتلیں دے پلے کیا پیا؟ لادی غلام توں پچھیا

بطلیموس آکھیا جو میݙا سئیں ہتھیں دے ہتھیں کھیݙڑاں بݨݨ آلیں دی مثال اوں لاوے وانگ ہے جیکوں اپݨے بھرانویں کوں پھساوݨ کیتے پالیا تے استعمال کیتا ویندے۔ جݙاں جو اُنہیں دا ماس کھاوݨ اِچ کُئی حصہ نی ہوندا تے ایں کاروبار اِچ اُنہیں کوں وقت تے خوراک تے رہݨ کیتے پنجرہ ملدے۔ میݙا سردار تُتی وا ناں لگی بھرانویں دے قاتلیں دے حصے اِچ وسیب دے لکھیں انسانیں دی بݨائی ہوئی تہذیب دا ساہ پیوں وسیب کوں غیریں دی محکومی وات ݙیوݨ تے مادھرتی تے غیریں کوں مُنگ ݙالݨ دی چھوٹ ݙیوݨ دے علاوہ او تنخواہ دار محافظ ملئے جیہڑھے اُنہیں تے وسیں دے وچاک پہرے دار ہن۔

اے سبھ کجھ تھیوݨ دے بعد اِی اُنہیں کوں عقل ناں آئی؟ لادی نے ولا سوال کیتا

بطلیموس ولدی ݙتی جو میݙا سئیں ݙوڑھی تھینٹن نی پوندی تے ݙانور اپݨے پیریں آپ ٹنگیندے۔ جݙاں اے وسیب کوں رتورت کر کھڑے وسیب کوں تنخواہ دار ملازمیں دا محکوم بݨا کھڑے اپݨی تہذیبی روح دی ساہ پی کھڑے تے تہذیبیں دی قاتل آنوݨ آلی

اقلیت کوں وسیب دے لیکھ بدھنڑ دے اختیار ڈے کھڑے تاں او اپنڑے ہتھوں باز اُڈا کھڑے۔

جاگیریں دی وَنڈ

تہذیبیں دی قاتل اقلیت ایندے بعد کیا کارنامے ڈکھائے؟ شمعون غلام توں پچھیا بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں ایندے بعد اُنہیں بادشاہیں کوں پئی پڑھائی جو قبائلی سرداریں تے سیانڑیں کوں اپنڑاں بانہہ بیلی بنڑاؤنڑ تے وسیب دیاں زمینیں کوں سرکار دی ملکیت بنڑاؤنڑ کیتے اُنہیں دیاں زمینیں اِچوں کجھ زمیناں ڈیونڑ دا لالچ ڈِتا وَنجے تے بقایا قبائلی زمین سرکار اپنڑے قبضے اِچ گھن گھنے۔۔یار کئی وڈے ہنڑوں ہپ ہن۔ اشکار بے ساختہ بولیا۔

بطلیموس اے ڈسا جو سرداریں تے ڈوجھیں لوکیں کوں زمیناں ڈیونڑ تے لوکیں توں زمیناں کھسنڑ دا عمل کہے ویلے تھیا؟ نفتالی غلام توں پچھیا

کوئیناں میڈا سئیں وَلدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا جو سَب توں پہلے زمیناں وَنڈائیاں گئیاں تے بعد اِچ زمینیں کوں سرکار دی تحویل اِچ گھنڑ توں پہلے وسیب کوں غیر مسلح کیتا گیا۔

جلتی ناں کر بطلیموس جلتی ناں کر گالھ کھل تے ڈسا۔ نفتالی غلام کوں آکھیا۔

نفتالی دے ٹوکنڑ تے بطلیموس ڈسایا جو سب توں پہلے اے زمیناں سرداریں زورآوریں تے چاپلوسیں کوں ڈتیاں گیاں تے اوندے بعد وسیں توں زمیناں کھسنڑ توں پہلے وسیں کولوں ہتھیار گھنڑ دی پالیسی بنڑائی گئی۔ جیندے کیتے اُنہیں مفت دیاں جاگیراں

گھِنّڑ آلیں کوں اِے آکھ تے ڈرایا جو جیکر وسیبیں کولوں اُسلحہ رہ گیا تاں او زمیناں کھسیچڑ تے تہاڈے نال لڑپوسن ایں واسطے اُنیں کولوں ہتھیار گھِن تے سرکار دے مال خانے اِچ جمع کرائے وَنجن تے اُنہیں کوں ہتھیار بݨاوݨ توں روکیا وَنجے۔ ایندے اِچ سرکار توں زیادہ فائدہ تہاڈا ہِے کیوں جو تُساں اُنہائیں اِچ رَانھدے پئے وِے جڈاں جو ملکیت بݨاوݨ تے زمینیں کھَسّݨ دا اِے پہلا موقعہ ہِے کِتھائیں او سارے ایں وَنڈکوں ظلم سمجھ کرائیں تُہاکوں تے تہاڈے پَالیں کوں ناں مار سَٹن۔

واہ بھئی واہ۔ ہِک تیر تے ڈُو نشانیں۔ اپݨی بالادستی تے اَجارہ داری کیتے اُنہیں تقسیم کوں بُنیاد بݨایا۔ اشکار غلام کوُں آکھیا۔

جی ہا میڈا سئیں بطلیموس ڈسایا جو انسان جے کرݨ تے آوے تاں او اپݨے اندر موجود صلاحیتیں نال دُنیاں کوں جنت بݨا سگدے تے جیکر پُٹھا ترݨ تے آونجے تاں ول شیطان ای اوندے سامنے کُئی شے کئیں نِی۔

وَل انہیں جاگیرداریں کیا کیتا؟ نفتالی غلام توُں پچھیا۔

غیر مسلح کرݨ دا جواز

میڈا سئیں اُنہیں اُوہُو کُجھ کیتا جو کُجھ حکمران اقلیت چاہندی ہئی۔ بطلیموس ڈسایا جو اُنہیں اپݨے سرداریں تے برادری دے لوکیں کوُں ہتھیار جمع کراوݨ کیتے آکھیا جو ماء دھرتی دے ہَاں تے رَتوں دے لیکے تیر تے تلوار دی وَجہ نال نظر دِن، ہیں تلوار نال وسیبیں دے گاٹے لَتھن تے ایہے تیر اُپݨیں بھِراواں دے ہاں پڑیندے رِہن جنہیں

باجھ جیوݨ کوڑ ہئی۔ اے تیر تے تلوار جنگ دا مُنڈھ ہن تے کئی دی نِی چاہندا جو
وسیب اِچ وَل قتلام تھیوے۔

بطلیموس و سیس اِنہیں دِیاں گالھیں مَن گھدیاں؟ لادی غلام تے سوال کیتا۔

لادی دے سوال دی ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس دا ٹھڈا ساہ نکل گیا تے اوں آکھیا
جو میڈا سئیں کوڑ ناں بولݨ آلے وسیب دے لوکیں دی وڈی اکثریت اِیکوں وسیب
دے حق اِچ چنگائی سمجھ کرائیں ہتھیار جمع کراوݨ دا فیصلہ کیتا تے وسیب دے تر ہئی
بَندیں اِنہیں دی ایں ہمدردی کوں مگرمچھ دیاں ہنجھوں سمجھ کرائیں تے اِنہیں دیاں
مٹھیاں گالھیں کوں سچ مَنݨ توں اِنکار کر ڈِتا۔ تے اُنہیں وَلدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو
ایہہ ساڈا قومی ورثہ ہے جیندے نال اَساں اَڑیں تے وسیب دی جنگ لڑدے ہیں تے
اِنہیں باجھ انسان نامکمل ہے اِے ہتھیار ریاست تے عوام دے وِچالے توازن رکھدِن
تے حملہ آوریں نال مقابلے دا حوصلہ تے ہمت بَدھیندِن۔ اِنہیں دے بغیر ساڈی تے
قوم دی موت ہے۔ ایہہ تیر تے تلوار خطرناک کیں نِی خطرناک انسان دی خود پرستی
تے بالادستی دے جذبے ہِن۔ تہاکوں پتہ ہے جو جے تئیں وسیب کوں آپ تڑاپی دی
لُوٹ پُھٹی ناں وِلہڑھی ہئی او تئیں ساڈیاں تلواریں تے نیزے وطن تے میلی اَکھ ڈیکھݨ
آلیں دے ٹوٹے کیتے۔ پَر جڈاں دی ایں نویں قوم وسیب اِچ نویں سوچ دے بھانبھڑ
بالین تڈاں اِنہیں دے اے ہتھیار وسیں کوں کپݨ ٹکݨ پے ہئیں۔ پَر ایندے اِچ تیر۔
تلوار یا نیزے دا کیا قصور ہے۔ مجرم تاں او سوچ ہے جئیں ڈِھڈ کیتے بھراویں کوں
بھراویں دے مارݨ تے تیار کیتے۔

گالھ تاں اُنہیں دی ٹھیک ہئی۔ شمعُون غلام دی گالھ دی تائید کریندیں ہوئیں آکھیا۔
شمعون دی گالھ مکݨ دے بعد بطلِمُوس آکھیا جو انکار کرݨ آلیں آکھیا جو ذرا سوچو ایں
آنوݨ آلی وسیب دشمن قوم' جنیں ساڈی تہذیب کوں قتل کیتے سنگسار کرݨ دے ڈا ڈِی
راے۔ کیوں جو اِنہیں وسیب تے قبضہ کرݨ کیتے ساڈے صَدِیں دے ورثے کوں برباد
کیتے امن تے محبت دی بھوئیں کوں رَتورَت کیتے بھرانویں دے ہتھوں بھرا مروائن۔
جنہیں محبتیں دی جاہ تے نفرتاں پیدا کیتین۔ ایں عذاب آور قوم دے اِتھاں آنوݨ
توں پہلے وسیبی ضابطے' رواج تے اقدار وسیب دے جمݨ آلے ہر بندے دی ڈِگی اچوں
چھوٹے لا توں سَریئے کَڈھ گھندے ہن۔ لوکیں اِچ محبتیں دے گانے بَدھیندے
ہن۔ ہکی عمر دے بندے ہِک ڈُوجھے دا سر جھکا تے احترام کریندے ہن۔ تے چھوٹے
وڈیں کوں پیریں ہتھ لاتے مِلدے ہن پریاد رکھا ہے جو ہُݨ اِحترام اِچ ڈِگیاں کیں
ناں جُھکن۔ پیریں ہتھ کئی ناں رکھسی' ہِک ڈُوجھے دی ہمدردی کئی ناں کریسی تے ہر بندہ
ڈُوجھے نال بغض رکھسی۔ چھوٹے وڈے بݨسن تے غیرت تے عزت دا جنازہ نکل ویسی۔
پُورا وسیب ہِک بئے تے ڈاڈھے تھیوݨ دیاں کوششاں کریسی۔ لُٹ پُٹ تے بایمانی
رواج بݨسی۔ اے وسیب غربت دے جال اِچ پھس ویسی۔ باہر دیاں قوماں وسیب تے
حاکم بݨسن تے ساڈے وسیب دے وسائل تے کمت اُنہیں دی خُشحالی دا ذریعہ بݨسی۔
حرص دا پیالا پیوݨ آلے وسیب دشمن آپ اِی غلام ہوسن تے او قوم دی ڈِگی اچ وی
غلامی دا پٹا پیسن تے ہِک بئے دے حقوق تے عزتیں دے محافظ وسیبی حقوق تے
عزتیں کوں آپ اِی لُٹیسن تے غیریں کوں وی وسیب دیاں عزتیں تے حقوق لٹاوݨ

دے موقعے ڈِیسن۔ ہُݨ وی ویلہ ہوے سُجاک رتھیوو --------------------- اِنہیں تاں اپݨاں وسیبی فرض پورا رکیتا۔ نفتالی غلام دی ڳالھ تے ڳالھ کیتی۔

نفتالی دی ڳالھ مُکݨ دے بعد بطلیمُوس آکھیا جو اِنہیں سیاݨیں اُنیں کوں آکھیا جو ہُݨ وی ویلہ نِی وِہا ڳیا ہُݨ وی ویلہ ہوے جو اپݨے پیئو ڈاڈے دے مُہذب تے خوشحالی دی بھوئیں کوں غلامی تے وسیب کوں وَڈے چھوٹے دی وَنڈ توں بَچاوَ۔ نَاں تاں اِیہہ پیئو ڈاڈے دا وطن سیاسی۔ سماجی۔ اقتصادی۔ ثقافتی، علمی تے اخلاقی مقتل گاہ بݨ ویسی تے وسیبیں دی مُئی ہُئی لاش کوں اے وطن دریا دی کار باہر کڈھ سَٹیسی تے اِیکوں دفناوݨ تے اِیں لاش تے وَیݨ کرݨ آلا ای کُئی ناں ہوسی تے رِجھیں، گِدڑ تے لومڑیاں ایکوں کھاسن۔

اِنہیں دیاں ڳالھیں سُنݨ دے بعد اِی اُنہیں کوں ہوش ناں آیا۔ لادی غلام توں پُچھیا کوئیناں میڈا سئیں ولدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا تے ایندے بعد اُوں ڈسایا جو اُنہیں سیاݨیں اپݨے وسیبیں کوں آکھیا جو تہاکوں ایں رَنگی جئیں بے وَکری قوم دے ہتھوں لگی ہُئی وَھاہ دا اَجاں تئیں پتہ نِی لڳا۔ حالانکہ ساڈے تہذیبی وِرثے دے سوہݨے تے موہݨے شہر ہَوس دے دریا اِچ لُڑھ ڳئین۔ ساڈے وسیبی نظام دی ہر وستی دریا برد تھی ڳئی اے تے ایں دریا دی چھَل ساڈیاں فصلاں تے باغ سُکاڈتن۔ ساڈے ڈنگر ڈھورتے پکھی ایں چھَل اِچ لُڑھ ڳئین۔ ساڈے اَمن تے سکون دے گھر ایں بوڑ ڈھَہا ڈتن۔ وسیب دی سانجھ تُرٹ ڳئی اے تے اَساں آپت اِچ اَٹ سوُنہے رتھی ڳئے ہِن۔ اِنہیں اِیہو جئیں لال تے کالیاں اَندھاریاں گھُولین جو کہیں کوں رَستہ نِی لبھدا

تے ہک بئے دی سُنجاݨ نِی پئی تھیندی۔ زندگی دی بقاء تے ترقی دے ہر رستے تے اُنہیں قبضہ کر گھدے تے تساں وسیب کوں شکار کرݨ آلے شکاریں کیتے پرہ دے ڈیندے وے تہاکوں شرم تے غیرت نِی آندی۔ تساں اپݨے کل تے اَج دے کردار، تے سبھائیں دے حالات تے غور کرو۔ تہاڈے سَبدھ تے بہادری دی وجہ نال قومیں کوں تہاڈے اُتے حملہ کرݨ کیتے دل گردہ رکھݨاں پوندا ہئی تے ہِیں وجہ نال پچادھ تے اُبھے پاسوں حملہ آور قوماں سر تلی اُتے رکھ تے آندیاں ہن۔ جنہیں دے دل تے وسیب دے سَبدھ تے بہادری دے خوف دا قبضہ ہوندا ہئی۔ جیندی وجہ توں او میدان اِچوں بھجݨ تے مجبور تھی ویندیاں ہن۔ تے جیکر کئی قوم میدان اِچوں ڈاڈھی تھی ونجے ہا تاں او وسیب دے قومی ورثے دے ہتھوں شکست کھا ویندی ہئی پر اَج وسیب دی صدیں پُرانی سانجھ ترٹ گئی اِے اَساں ہِک بئے دا ماس کھاوݨ تے تُل گئے ہیں جڈاں جو اوں بدبختی قوم ترقی تے خوشحالی دی ہر مُنڈھ تے قبضہ کر گھدے۔

ہر دور دا اپݨاں تہذیبی پندھ ہے۔

بطلیموس اِنہیں گالھیں دا اُنہیں تے کئی اثر تھیا۔؟ نفتالی غلام توں پچھیا

جڈاں قوماں پچھلے پیریں پیاں ٹُردیاں ہوون تاں اُنہیں کوں رستیں دے کھوہیں دا پتہ نِی لگدا تے او رستیں دے کھوہیں دی خبر ڈیوݨ آلیں دی گالھ کوں مخول سمجھدن۔ نفتالی کوں ولدی ڈیندیں ہُئیں بطلیموس آکھیا جو جاگیرداریں تے اُنہیں دے بانہہ بیلیں اپݨے وسیبی ورثے دی حفاظت تے نویں فکر دی مخالفت کرݨ آلیں دی گالھ دی ولدی ڈتی جو آوݨ آلی قوم دی گالھ سچی ہے جو ہر دور دا اپݨاں تہذیبی پندھ ہے نویاں

ایجادات تہذیبیں کوں تبدیل کریندن تے اَج دے دور دا ایہو تقاضا ہے اکھ بھال تے ڈیکھو جو دُنیاں اِچ ایہو نظام رواج پَیندا پئے جیکر اساں اپنْے تہذیبی ورثے کوں ولہڑیئے رہیوسے تے نویں دور دے طریقیں تے فکر کوں قبول ناں کیتا تاں اساں پچھوں رہ ویسوں- اَج دے دَور دیاں رَسماں- رواج- زبانْ لباس- ضابطے تے روایات تبدیل تھی ونجن- ساکوں وی وقت دے نال نال ٹُرنْاں پوسی- ناں تاں اَساں وحشی سَڈویسوں تے ساڈی ترقی رُک ویسی-

لادی اپنْی رائے ڈیندیں ہوئیں گالھ کیتی جو کیا لباس- زبان- رسماں- رواج- اخلاقی ضابطے تے روایات کہیں قوم کوں ایجادات توں رُکیندن؟ ایجادات تاں علوم و فنون دا ثمر ہوندن تے ہرسیانْی قوم تحقیق تے تجرباتی عُلوم کوں اپنْی زبان اِچ محفوظ کریندن تاں جو آونْ آلیاں نسلاں اُنہیں دے تجربیں توں فائدہ چانْون تے اُنہیں دے تحقیق کم کوں اَگاں وَدھاونْ دے دروازے کُھلے رَہِن- تے جتھوں تئیں لباس تے تمدن دا مسئلہ ہِے تاں چادراں تے سَاہِیں علم تے ایجادات دی راہ اِچ کیویں دیوار بنْ سگدن- علم تے ایجادات تاں سوچ تے تحقیق دا نتیجہ ہوندے جڈاں جو چادر وجود کوں ڈھکیندی اے تے سَاہِیں کڑکدی دُھپ تے ککر توں اپنْے وارثیں کوں بچیندی اے- تے نواں نظام قومی تے طبقاتی وَنڈتے بالادستی داشکنجہ ہے جیہڑا انسانیت واسطے عذاب بنْ گئے-

اے درست ہے تے جیہڑھی قوم کولوں اخلاقی ضابطے کھس گھدے ونجن تے اوکوں بالادستی تے حکمرانی دے چھتے گھوڑیں دی کنڈ تے بِلہاتے اُوندے ہتھ اِچ تلوار ڈے

ڈِتی وَنجے تاں اُوندے کولوں تہذیبی سوجھلے تے ترقی دی اُمید تے مَن تئیں پچاوݨ دی امید نِی کیتی وَنج سگدی۔ نفتالی بھرا لادی کوں مخاطب کریندیں ہوئیں آکھیا۔

نفتالی دی ولدی ڈیندیں ہوئیں لادی آکھیا جو بالکل نِی کیتی وَنج سگدی بلکہ خود پرستی تے قومی بالادستی تے حکمرانی دے عذابیں دی اسیر قوم انسانیت دے وجود تے کَھکھر مُلّاں اے۔ جیندا مقصد روح تے جسم دے رشتے اِچ وِچھوڑا پاوݨاں ہوندے تے تہذیبی وِرثے توں محروم قوم نِی ہوندی بلکہ او ہک چار دیواری اِچ رہݨ آلے لوکیں دا کُٹھ ہوندے۔

ترُٹ جواب

بطلیموس اپݨیاں سبق آموز گالہیں شروع کرݨ نفتالی اپݨے غلام کوں آکھیا۔

نفتالی دے حکم دی تعمیل کریندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا میڈا سئیں مزاحمت کرݨ آلیں آکھیا اَساں اِنہیں دے طور طریقیں تے سوچ کوں سِروں تسلیم نِی کریندے۔ اِنہیں دی نیت خراب ہے جیکر انصاف مِلدا پیا ہووے تے ڈُڈھپ دا ڈِیہہ انسان دے اندر ناں دَنگدا کھڑا ہووے تاں تلوار چلاوݨ دا موقعہ اِی نِی آندا' اے جیلاں۔ تھانے۔ کچہریاں۔ پولیس تے فوج وسیب تے اُنیں دے حقوق دے محافظ نِی بلکہ او وسیب دے سِر تے تلوار تے بار ہِن۔ اے سارا نظام طبقاتی تے قومی بالادستی دے جذبیں دا پیدا کردہ ہے تے بالادستی دی خواہش مند قوم تے طبقے اِنہاہیں جذبیں دے بھانبھڑ اِچ ڈُوجھی قوم کوں سَڑیندی اِے فصلیں تے پیوݨ دے ناں تے کھٹیے گئے ہر کھوہ دے تل اِچ ڈائنیں بیٹھن۔ جڈاں لوکیں دے جھیڑیں دے فیصلے تے حملہ آور قومیں دا

مقابلہ پورا وسیب کریندا اہئی ایں نظام اِچ کیا نُقص پے گئے جو تُساں تنخواہ دار حاکم ساڈے اُتے تعینات کرڈِتن۔ جنہیں کرُسی تے بانہدیں بسٹ اِی وسیب دی طاقت کوں ختم کرݨ کیتے وسیں کولوں ہتھیار گھِنݨ دا حکم ڈِتے۔ اَساں ہتھیار نِی ڈیندے۔

ایں تُرٹ جواب تے اُنہیں کیا رکیتا۔ روبن غلام توں پچھیا۔

بطلیموس آکھیا جو او ایں جواب تے ڈَڑ وَٹ گئے تے اُنہیں ہتھیار جمع کراوݨ، آلیں کوں سیانے تے امن دے علمبردار آکھیا جڈاں جو اُنہیں ہتھیار نال ڈیوݨ آلیں کوں وسیب دشمن تے شرپسند دا لقب ڈِتا۔ تے زور شور نال وسیب اِچ اُنہیں دے خلاف پراپیگنڈہ رکیتا تے جڈاں اکثریت دے ہتھیار جمع تھی گئے تاں وَل حکمرانیں ہتھیار جمع کراوݨ دا قانون پاس رکیتا تے ہتھیار جمع کراوݨ دی معیاد دے بعد ریاستی اداریں دے سپاہی تلواراں۔ نیزے چاتے تل وَطنیاں دی سراندی تھی گئے۔

ول کیا تھیا۔ جلتی ڈسا اشکار پریشان تھی تے غلام کولوں پچھیا

بطلیموس ڈَسایا جو میڈا سئیں ہتھیار جمع نال کراوݨ آلیں ہتھیار کھسݨ آلیں نال زور دی بھڑاند کیتی تے بالآخر بچ ونجݨ آلے گرفتار تھی گئے تے اُنہیں کوں قید کرڈِتا گیا۔

اِتنیاں ہتھ کڑیاں اُنہیں کولوں ہَن جو ساریں کوں بدھ گھِدو نیں؟ اشکار غلام کولوں پچھیا۔

بطلیموس ڈَسایا جو کیں ناں میڈا سئیں اُنہیں کولوں اِتلیاں ہتھ کڑیاں کیں ناں ہَن۔ اے حق پرست تے بے قصور قیدی یاری دے رشتے کوں مضبوط کرݨ آلے تے عزت دے نشان پگیں نال بدھے گئے تے اسیران وطن قافلیں دی شکل اِچ فوج دی نگرانی

ہیٹھ وَستی وَستی پھرائے گئے۔

زمینیں دی وَنڈ

ٹِکوں دی بے حرمتی تے وِی وسیب کُجھ ناں کیتا؟ نفتالی غلام کولوں پُچھیا۔

بطلیموس ڈسایا جو میڈا سئیں۔ وسیبی اقدار تے ورثے تے آئوٹ آلی قوم ڈھور ڈنگر مٹی پا ڈِتی ہئی تے ڈھور دے ہیٹھ آئوٹ آلی شئے تے زید نِی پوندی۔ تے اُونویں اِی ہتھیار نال مُکار ہوندے جڈاں جو وسیب ہتھیار حکومت کوں ڈِتی کھڑا ہئی تے جڈاں انسان وسیبی ورثے دی سنگت چھوڑی کھڑا ہووے تے ایں حالت اِچ اوندے کولوں ہتھیار وی ناں ہوون تاں دِل او بیوس تے اَنّھے پُھر ڈاہڈھے نال کھڑدے۔ البتہ وسیبی ورثے دی جھولی اِچ زندگی گزارݨ آلا وسیبی اقدار تے ضابطیں دی خلاف ورزی تے بن ہتھیار وی لڑ پوندے۔ پَر ساڈا وسیب اپݨے وسیبی اقدار و روایات کوں چھوڑتے خود فراموشی۔ بے حسی تے بے وسی دیاں زنزیراں اِچ بَدھیج گیا ہئی۔ او وسیبی مسئلیں اِچ وسیب دے ڈِتے ہوئے ضمیر دے تقاضیں کوں پورا کرݨ دی بجائے عقل دے فیصلے مَنݨ تے مجبور ہئی۔ ایں واسطے ہتھیار کھسوائوݨ توں بعد اُنہیں دیاں زمیناں کھسیج گیاں تے وسیب جاگیرداریں دیاں زمیناں وَہائوݨ پے گیا تے ایں افراتفری دے دَوران اوں قوم وسیب دیاں زرخیز زمیناں اپݨے بندیں اِچ وِیھ وِیھ جنیں تے اِلاٹ کر ڈِتیاں۔

بطلیموس دی گالھ ٹکیندیں ہوئیں اشکار آکھیا جو وِیھ وِیھ جنیں تے ہکو بندہ کیویں رڑھ رہیندا ہئی کیا اُنہیں کولوں اِتنے غلام ہِن؟ پَر تیئں تاں ڈسائے جو اوں وسیب اِچ غلام کیں ناں ہِن۔ بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں۔ اِتھاں بازاریں اِچ وِکݨ آلے

غلام کیں ناں ہن۔ پر ونج وپار تے زمیناں کھسیجݨ دے بعد اوں وسیب دے مالک جیوݨ کیتے مزدوری کرݨ تے مجبور تھی ڳئے۔ تے ایں طراں اُنہیں خرید کیتیں بغیر غلام لبھ ڳھدے۔ جیہڑے ہک تنخواہ گھندے ہن پر پورا ٹھپر ڈیہنہ رات کم کریندا ہئی۔

بطلیموس دی ڳالھ مکیندیں ہوئیں لادی پچھیا جو ایڈی جلتی وسیب تے مکھ آ ڳئی۔

بطلیموس آکھیا جو جڈاں وسیب ثقافتی ورثے کوں چھوڑتے خود پرستی دے رستیں تے ٹرݨ پے ڳیا تاں ول چوریاں ڈاکے شروع تھی ڳئے تے وسیب دی دولت شیطان صفت وسیب دشمنیں دے صندوقیں اچ بھریجݨ پے ڳئی تے اے وی بدنیت قوم دا کارنامہ ہئی جنیں اپݨیاں باہنہ بیلیں کوں دولت کٹھی کرݨ کیتے تیار کیتا پرایں وحشتیں دے تل اچ قانون انتظامیہ تے عدالتاں قائم کرݨ کیتے لوکیں کوں پریشان کرتے تیار کرڑاں ہئی تے اے سارا کجھ کرݨ دے بعد اُنہیں وسیب تے چلکاناں نافذ کیتا۔

چلکاناں

بطلیموس چلکاناں تاں ڈاڈھے بادشاہ کمزور بادشاہیں کولوں گھنڈن تے وسیب کولوں تاں محصول گھدا ویندے۔ نفتالی اپݨے غلام کوں آکھیا۔

بطلیموس ولدی ڈتی جو میڈا سئیں جیویں ڈاڈھے، کمزور بادشاہیں کولوں چلکاناں گھنڈن اونویں حکمران قوم وی تاں محصول دے ناں تے محکوم قومیں کولوں اُنہیں کوں غلام رکھݨ کیتے چلکاناں گھندی اے کیوں جو قوم کولوں جیہڑیں ضرورتیں تے سہولتیں واسطے محصول گھدا ویندے اوں جمع تھیوݨ آلی دولت ناں کھولئے ڳئے علمی۔ فنی۔ طبی۔ ریاستی تے ذرائع ابلاغ دے اداریں توں محکوم قومیں دے بال محروم کرڈتے ویندن

جھڑاں جو وسیب دی کٹھی تھیوݨ آلی دولت محکوم قومیں دی ترقی تے خُشحالی تے تاں درکنار اے دولت محکوم قومیں دیاں لازمی سہولتاں تے بنیادی ضرورتاں کیتے ای خرچ نِی کیتی ویندی بلکہ اے دولت حکمران قوم دی ترقی۔ خُشحالی تے اُنہیں دے علاقیں دے سُنٹھپ تے خرچ کر ڈِتی ویندِی اے ایں طراں محکوم قوماں اپݨے اُتے حکمران قوم دی غلامی تے جَبر قائم رَکھݨ دا خرچہ ڈیندِن۔

بطلیمُوس ایندے بعد کیا تھیا۔ اشکار غلام توں پُچھیا۔

ولدی ڈیندِیں ہُئیں بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں وسیب اِچ چِک چَل تھیوݨ دے بعد پُوادِھی پاسوں ہِک قوم حملے شروع کیتے جیندی پُشت پناہی پُوادھ دے وسیں تے قبضہ کرݨ آلی ہِک اوپری قوم کریندی پئی ہئی پر ایہہ ریاستاں ہِک لمبی مدت تئیں اوں قوم دا مقابلہ کریندیاں رِیہاں تے آخرکار اُنہیں ریاستیں نِت دِیں حملیں، ریاستی بد نظمی۔ غلط حکمت عملی تے آپت دی سانجھ توں محرومی دی وجہ نال حملہ آوراں کوں چلکاٹاں ڈیوݨ اِچ اپݨی بھلائی سمجھی تے حملہ آوریں وی آنوݨ بہانوݨ اُنہیں کولوں چلکاٹیں وصول کرݨ شروع کیتے تے ایں طراں پورا وسیب غربت دی وَلہیٹ اِچ آگیا تے اِنہیں حالات اِچ اِنہیں ریاستیں واسطے فوجی طاقت اِچ وَادھا کرݨ تاں درکنار فوج تے سرکاری عملے دی تنخواہیں ڈیوݨ مشکل تھی گیا۔ بطلیموس ایڈے چَبل تھی گئے ہِن او جو اپݨے مشترکہ دشمن دے مقابلے اِچ اِی او کٹھے ناں تھئے نِفتالی حیران تھی تے غلام توں پُچھیا؟

بطلیموس آکھیا جو کلہپے دی تربیت اُنہیں کوں سانجھ توں ڈَریندی ہئی۔ رہیں واسطے او

پنجھاہ سال کلھے کلھے حملہ آور نال لڑدے رہیے تے آخر کار اُنہیں کوں بالادستی دی ڈانڑ رہنگل ہئی۔ تے وسیب تے ڈو اوپریں قومیں دی مشترکہ حکمرانی قائم تھی ہئی۔

بطلیموس اے کیڈی حیرت دی گالھ ہے جو اُنہیں کوں اوپری قوم دے مقابلے اِچ دی وسیب دی سچی سانجھ توں ڈر لگدا ہئی۔ میڈے خیال اِچ جیہڑی قوم ہک اوپری تے کمینی قوم دیاں شطانگیاں دے ہتھوں برباد تے تقسیم ہوونڑ دے باوجود اوں قوم دا پنجھاہ سال رکھینڈ وکھاڑ تھی تے مقابلہ کیتا جیکر او کٹھے تھی ویندے تاں اُنہیں ڈوہائیں قومیں کوں لکنڑ دی جاہ ناں لبھدی ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ غلام کوں مخاطب کریندیں ہوئیں لادی گالھ کیتی۔

ہجرت دا فیصلہ

ولدی ڈیندیں بطلیموس آکھیا جو میڈا سئیں جے تئیں وسیب قومی ورثے نال گنڈھیا ہویا ہئی اُنہاں کوں ہک ڈوجھے کولوں ڈر بھوہ کیں ناں ہئی۔ او ہک ڈوجھے دے وارث تے بھائیوال ہِن پر جڈاں اُنہیں اپڑیں ورثے کوں ماضی دی مُئی ہُئی لاش سمجھ کراہیں دفن کیتا تاں وَل او بے تہذیبے تھی تے شکاری بنڑ گئے ہِن واسطے او سانجھ توں ڈر دے ہِن۔ ہیں واسطے اُنہاں کوں نکیاں نکیاں قوماں ذلیل تے خوار کیتا تے جڈاں وسیں دی ساہ سینے اِچ گھٹیجنڑ پئے گئی تاں وَل سیانٹیں دا کٹھ تھیا تے اُنہیں فیصلہ کیتا جو بٹھ پیا سونا جیہڑا کن پاڑے۔ جیہڑے وطن اِچ غیر حاکم تے وسیبی غریب الوطن تے غلام بنڑ ونجنڑ جیہڑی ما دی جھولی کنڈیں نال بھر تج ونجے۔ جیرھے وسیب اِچ وچھاماء کوں سنگاونڑ کیتے جینڈا رکھیا ونجے۔ جیہڑے ما دے سینے تے غیر مُنگ ڈالن اوں وطن اِچ رہنڑ توں بہتر ہے جو نویں وطن دی گول اِچ اتھوں کوچ کیتا ونجے۔

بطلیمُوس اے ڈسا جو ایندے اِچ مَاَ دھرتی دا کیا قصور ہئی جو تہاڈے سیانٹیں اُوکوں غیراں دے حوالے کرنڑ دا فیصلہ رکیتا اُنہاں وی تاں اُوہو کجھ رکیتا جیہڑھا وطن تے قوم دے غداریں رکیتا۔ اُنہیں قومی وِرثے کوں تے تُساں مَاَ دھرتی کوں موئی لاش سمجھ کراہیں اُتھوں کُوچ دا فیصلہ رکیتا۔ کیا مَاَ تے پُتر دا رشتہ قافلے دے اُوں مسافر وانگ ہوندے جیہڑھا جیہڑی منزل تے مرپووے، اُوں تے مٹی سَٹ تے ہتھ چھنڈِک تے ٹُرپیا؟ کیا تہاڈے اُتے اے فرض نَاں ہئی جو تُساں مَاَ دھرتی کوں غیراں کولوں آزاد کرانوَنڑ رکیتے مَردے ویلے تئیں اُتھائیں رانہدے۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

اشکار دے ایں اَبرغُت سوال نیں بطلیمُوس دی زبان ِچڑی کرڈِتی تے اوندی عقل دے ہوش اُڈ گئے تے اُوں اُباہی گھندیں ہوئیں اشکار دے سوال دی وَلدی ڈیندیں آکھیا ---- بے ---- بے ڈا سئیں حالات اُتھاں رہنڑ دی اجازت نَاں ڈیندے ہَن جاگیردار تے دولت مند طبقہ تے مذہبی پنڈت حکمرانیں نال گنڈھ ھیچ گئے ہَن۔

بطلیمُوس ایہہ سارا کُجھ تہاڈے سیانٹیں دے سامنڑے تھیندا رہ گئے کیا اکثریت تے ایہہ فرض نَاں ہئی جو او اقلیت دے سُٹیئے ہُئے جَال کُوں اپڑیں اُتوں چا تے اُنہائیں تے جُھکا سٹیندی۔ اشکار غلام نَال گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا۔

بطلیمُوس آکھیا جو میڈا سئیں وِیا نگاں دے مُونہہ اِچوں نکلنڑ محال ہوندے تے اکثریت تاں اُنہاں دے نال ہئی۔ سیانڑے تاں چیکدے رہیے پَر اُنہیں دی گالھ تے کہیں دِھیان نہ ڈِتا۔۔۔۔ بطلیمُوس جے باہروں آنوَنڑ آلی اَنڑ سُونہی اقلیت وسیبی عقل کوں کوڑ پلال کھوانوَنڑ اِچ کامیاب تھی ونگدی ہئی تاں تہاڈے سیانڑے عالمگیر سچ کوں وسیب دی عقل تے روح دے کوٹھے اِچوں کیوں کڈھوا کھڑے۔ ایں تباہی دی وجہ دراصل فکری میدان اِچ تہاڈی بدنظمی تے لاپرواہی ہئی۔ نفتالی غلام کوں سمجھیندیں ہوئیں آکھیا۔

اے درست ہے میڈا سئیں جو ہر قوم دی اکثریت کئیں دی کچی ہوندی ہے۔

جیکر اُوندی رہنمائی ناں کیتی ونجے تاں او گھڑی گھڑائی ہر گالھ کوں مَن گھندی ہے۔ میں منیداں جو ساڈیں سیانٹیں غلطیاں کیتیاں ہن ہیں واسطے اُنہاں ڈاڈے حالیں کوں ایہہ گاہیں ناں سُناونڑ دا حکم ڈِتا ہئی بہرحال اُنہیں دے کُوچ دے فیصلے تے بہوں ساریں قبیلیں دے ہزاراں لوک وطن چھوڑ تے ٹُر پئے۔ تے سکون دی سرزمین دی گول اِچ ایہہ وطن چھوڑ قافلہ منزلاں——— مریندیں مریندیں پھاک کورائی دے رستے——— لادی حیران تھی تے آکھیا پھاک کورائی! بطلیموس——— پھاک کورائی تاں یاجُوج ماجُوج دے وطن دا دَرہ ہے تے تہاڈے بن ہتھیار لوکیں کوں اُڈے ونجنڑ دی جُرات کیویں تھئی؟ تے تساں بچ کیویں گیو ہے؟ لادی غلام توں حیران تھی تے پُچھیا——— جیڑھے مقابلے توں بچنڑ کیتے ماں دھرتی کوں غیراں دے پیراں تلے رولی آندے ہن اُنہیں کوں وقت نیں یاجوج ماجوج دے حوالے کرڈِتا واہ قسمت—— نحوست سو کوہ توں وَلا ڈیندی ہے۔ اشکار گالھ کیتی۔

لادی کوں وَلدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس ڈسایا جو میڈا سئیں بے منزل پاہندھیں دے پیراں اِچ توڑے چھالے ہوندِن پر اُنہاں دا سفر جاری رہندے تے او کہیں کولوں اے وی پُچھ سگدے جو اساں کیڈے ویندے پئے ہئیں۔ اُنہاں دے رہبر رستے ہوندن جنہاں تے پندھ کرنڑ تے او مجبور ہوندن۔ تے جڈاں اے مصیبتیں ماریا وطن چھوڑ بے منزل قافلہ یاجوج ماجوج دے وطن اِچ وَنج وَڑیا تاں ڈِٹھا ڈھلدا پیا ہئی تے کالیں روہیں اِچ رہنڑ آلی قوم جیندا مزاج وی روہیں دی کار سخت ہئی ہتھیار چاتے قافلے دے سامنڑے آ گئی۔ اُنہاں دیاں اکھیں اِچ کاوڑ دے بھانبڑ پئے بلدے ہن۔ قافلے دے سامنڑے آ تے اُنہیں اِچوں ہک بندے بولنڑ شروع کیتا پر اوپری زبان اِچ وَلدا گھنڑ دے بعد اُوں اِشاریں دی زبان اِچ پُچھیا تساں اِڈے کیڑھی نیت نال آئے ہِو۔

قافلے اِچوں ملک جندو وَلدی ڈیندیں ہوئیں اِشاریں دی زبان اِچ آکھیا جو اساں حملہ آور نِسے تے اساں پناہ منگدے ہئیں۔

اوں اپڑیں زبان اِچ سردار کوں ڈسایا جو اے آہدن اساں حملے دی نیت نال نِسے آئے بلکہ اساں پناہ منگدے ہیں۔

سردار ولدی ڈِتی پناہ ڈیندوں پر انہیں کولوں پچھ جو اے کون ہن تے کیڈے ویندے پئین۔ سردار دی گالھ دی ولدی ڈیندیں ہوئیں ملک جندو آکھیا جو اساں بے وطن لوک ہیں تے دھرتی اِچ امن تے سکون دی جاہ ودے ہِلکیندے ہیں۔ جیکوں اساں اپناں وطن بناوُں۔ سردار ایں گالھ تے زور زور دا کھِلن پے گیا تے کھِلن دے بعد اوں آکھیا جو بزدلاں تے گالہیں دا قافلہ ہے۔ انہاں کولوں پچھ تہاکوں بے وطن کئیں کیتے؟

سردار دی ولدی ڈیندیں ہوئیں قافلے دے اگوان آکھیا جو ساکوں ہک قوم دی بالا دستی تے اجارہ داری دے جذبیں وطن بدر کر ڈِتے۔۔۔۔ سردا پچھیا او کیویں؟

قافلے دے اگوان بدبختی دا سارا حال سُنڑایا۔ ایہہ حال سُنڑن دے بعد سردار کوڑ تے آکھیا جو تساں بزدل ہو ے۔ بے غیرت ہو ے۔ تساں اپنڑے پیو ڈاڈے دے وسیب کوں غیریں دے حوالے کر تے نواں وطن ودے ہِلکیندے ہو ے۔ ہُنڑ جڈاں اساں تہاکوں پناہ ڈے ڈِتی اے ساڈے اُتے ایہہ فرض تھی گئے جو اساں تہاڈے دشمن کولوں تہاڈا حق تے حساب گھنوں گھ ڈینہہ قیام کرو تے ول کٹھے بہہ تے جُلن دی صلاح بنڑیسوں۔

ٹھیک ہے سائیں۔ تہاڈی مہربانی۔ اساں تہاڈے تھوریت ہیں۔ قافلے دے اگوان سر جھکا تے گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا تے ول اوں گالھیں کرنڑ آلے کولوں پچھیا اے کیہڑی قوم دا سردار ہے؟ اوں آکھیا اے یاجوج قوم دے یواچی قبیلے دا سردار ہے۔ ایہہ ڈِسیندیں ای اوٹر پیا۔

یاجوج دا ناں سُنڑدے ای اگوان دی زبان لکڑ تے سنگھ تے تالو نال لگ گئے اوندے اکھیں اِچ بھاہ لگ گئی اوندے دماغ اِچ شاں شاں تھیونڑ پے گئی اوندا وجود رسم گیا تے اوں کمبدیں کمبدیں ہولے ہولے آکھیا۔ یا۔۔۔ یا۔۔۔ یایا جو تے ایہہ آکھنڑ دے بعد

او زمین تے ڈھٹھ پیا تے اُوکوں ڈو ڈیہاڑیں بعد ہوش آیا تے اوں ساریں دو ترُ ترُ ڈیھدیں ہوئیں آکھیا تساں بیندے ہیوے۔

اگوان کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں ہک مہاندرے آکھیا جو تہاڈی طبیعت ٹھیک کائنی۔ اے ڈساوئیں کون آں؟

اگوان ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا ملک جندو تقدیر ساکوں ڈائیٹ دے موُنہہ اچ آڑتے تے اوں ساکوں ایہو جئیں جاہ تے آپھسائے جتھاں ساڈیاں ہڈیاں وی کھوج ڈیسن۔ اے یاجوج قوم دا وطن ہے تے ایہہ اوں قوم دا سردار ہئی۔

ہیں ایہہ یا ---- یا ----- یا دا وطن ہے اے گالہ سُنڈیں ای ملک جندو زمین تے ڈنگن کھڑ گیا تے بئے بیہوش تھی گئے ---- ملک جندو کوں زمین تے ڈنگدا ڈیکھ کراہیں قافلے دے سیانے لوک اڈارنہیں بجھے تے اتھاں آتے ڈٹھو نیں جو بے بود تھی ونجن آلا اگوان تاں سُجاک ہے پر ڈو جھے بندے بے ہوش تھی گین تے ملک جندو زمین تے ساہ گھدے تے اڈے اُڈے ڈٹھے بغیر ڈنگدا کھڑے تے آہدا کھڑے یا ---- یا ---- یا ------ ملک جندو دی ایں حالت تے سارے پریشان تھی گئے تے انہیں ملک جندو کوں پکڑ تے زمین تے سُماڈتا تے ول انہیں اگوان کوں پچھیا اے کیا چکر ہے۔ جو تساں واری واری بے ہوش تھیندے پے وے تے ملک جندو تاں ایویں کھڑا کریندا ہئی جیویں کئی جنگل بیابان اچ چلا کھڑا کریندا ہووے۔ گالہ کیا ہے۔ کتھائیں اساں جنیں بھوتیں دے وسیب اچ تاں نی آ گئے۔

ملک جندو جیکوں بندے قابو کیتی پے ہن بولیا جو کیں ناں اساں جنیں بھوتیں دے وسیب اچ نی آ گئے۔ ساکوں تقدیر کھاڑے اچوں چا تے کھوہ اچ سٹ ڈتے۔ اساں سیت سڑئیے یاجوج دے وطن اچ آ گئے ہیں -------

یاجوج دا ناں سُنڈے ای بندے ملک جندو کوں چھوڑ تے یاجوج آئے

ــــــــ یاجوج آئے آہدیں ایڈے اُوڈے بھجن پَئے گئے تے او سارے سامنے آلی پہاڑی تے چڑھ گئے۔ قافلے اِچ کہرام تے آپ تڑاپی پے گئی۔ ماؤاں کوں ہال بھل گئے۔ قافلے دے ہوش اُڈ گئے۔ کالیں روہیں اِچ لہندی ہی شام سکون دی سرزمین لبھن آلیں کیتے ڈائن دی کاروات پٹ تے سامنے آ گئی۔ ۔ بجدیں ہئیں کوں سیانڑیں سمجھیندیں ہئیں آکھیا جو بھراوو اے سارا کوڑ اے۔ اِنہیں ساریں صلاح کرتے ساڈے نال مخول کیتے تے تساں کن نی سنبھالیا تے کتے دے پچھوں بھج پے وے۔ ڈیکھو ہاں کتھائیں یاجوج نظردن عقل کوں ہتھ مارو خامخواہ ہک بئے کوں لتاڑی ویندے وے۔ ایویں تاں کھڈکاری وی تکھے نی ۔ بجدے جیویں تساں وَدے ۔ بجدے وے۔ خیر ہے کئی بلانی کھاندی۔ جیکر اتھوں دے لوکیں تہاڈے ایں تماشے کوں ڈیکھ گھدا تاں اُنہیں کوں یقین تھی ویسی جو اے بزدلیں تے گاہیں دا قافلہ ہے ــــــــ

اوڈیکھو او لوک اڈاہیں ۔ بجدے آندن ہک سیانے رنیں آکھیا۔

قبیلے دے سردار بشکیندے بھجن دھرکنڑ آلیں کوں آکھیا کھڑو نجو پہاڑیں تے چڑھ تے موت کولوں نی بچ سگیندا۔ پردیس اِچ بگانیں کوں تماشہ ناں ڈکھاوَ۔

سردار اُنہاں کوں کیا ڈساوں جو ساکوں کیا تھی گئے۔ جلتی صلاح بناوں جو او نیڑے آ گئین۔

سردار آکھیا چپ کرو اُنہیں کوں آکھسوں جو اے ساڈی کھیڈ ہے۔

یوا چی قبیلے دے لوکیں نزدیک آندیں ای پچھیا کیا گالھ ہے۔ تہاکوں کیا تھی گئے۔ کئی بلا تاں نی آ ترٹی؟ ولدی ڈیندیں سردار مسکدیں ہوئیں آکھیا کئی گالھ نی۔ اے ساڈی قومی کھیڈ ہے۔ تے جڈاں دا وطن چھوڑیئے سے ایہہ پہلی دفعہ کھیڈدے پئے ہیں۔ تساں پریشان ناں تھیوو۔ تہاڈی مہربانی جو تساں ساڈی سنبھال ــــــ لدھی ہے تے ایں پریشانی تے اساں معافی دی منگدوں۔

یُواچی قبیلے دے لوکیں تعجب اِچ سر مَریندیں ہوئیں آکھیا جو عجیب لوک تے عجیب کھیڈ۔۔ کم از کم ساکوں تاں ڈَساوَ ہا جو اَساں اَپڑیں روثوٹ پٹخ دی کھیڈ شروع کریندے پئے ہیں۔ اَساں سارے پریشان تھی گئے ہیں۔ آئندہ خیال رکھاہے تے ہُنڑ شام تھیندی پئی اِے ہُنڑ اے کُرلاٹ بند کرو۔

ٹھیک ہے سئیں۔ مَجال اِے سئیں۔ سردار اُنہیں کوں وَلدی ڈِتی تے نال کھڑیں بَندیں کوں اِشاریں نال آکھیَس وَنج تے اُنہیں کوں آکھو ایہہ کھیڈ بند کرن۔

دِل کیا تھیا۔ اشکار غلام توں پُچھیا

بطلیموس ڈسایا جو بُھنڑ دُھڑکنڑ آلے لوک اِنہیں کوں ڈیکھ تے کھڑ گئے تے اُنہیں دے وَنجنڑ دے بعد ہَولے ہَولے اپڑیں دیرے دو آنونڑ پئے گئے۔ سردار قافلے دے مُہاندِریں کوں سَڈِیا تے وَل اُوں قافلے دے اگوانڑ توں پُچھیا اے سَارا کجھ کیا ہئی۔ ایہہ تماشا تساں ٹھیک نِی رکیتا۔

اگوان ڳالھ کیتی جو جڈاں میں ایں وسیب دے بَندے کولوں پُچھیا جو اے کیہڑھی قوم دا سردار ہے تاں اُوں ڈَسایا جو اے یاجوج قوم دے یُواچی قبیلے دا سردار ہے۔ ایں ڳالھ دے سُنڑدے اِی میڈے پیروں ہتھوں چُھٹ ڳئی۔ تے میں بے ہوش تھی ڳیُوم جڈاں میکوں ہوش آئے تاں مَیں او ڳالھ ڈَسائی اِے تے اِیہہ بندے وی میڈی کار بے بود تھی ڳئین۔ ایندے اِچ کہیں دا کیا قصور ہے۔

تیڈے عقل تے مِٹی پے ڳئی اِے۔ سَردار اگوان کوں آکھیا جیکر اُوں بندے تیڈے نال مَخول کریندیں ہوئیں اَپڑیں قوم کوُں یَاجوج چا آکھیئے تاں توُں تاں سوچیں ہا جو یاجوج ایویں ہوندِن تے خونخوار قوماں اَپڑیں دَر تے آئے ہُئے مُسافریں کوں پَناہ نِی ڈیندِیاں تے نَاں اِی اُنہیں دے دشمناں کولوں بَدلے دا پُچھیندِن۔

بَس اے نَاں اِی ایہو جیہاں ہِے جو میں سُنڑ تے بے بود تھی ڳیاں۔ اگوان سردار

کوں وَلدی ڈِتی تے سَردار آکھیا آئندہ خیال کرا ہے۔

ملک جندو قافلے دے اُنہاں مُہاندِریں کوں آکھیا جو اُوں قوم دے سردار دی طرفوں ہُنڑ سَاڈے حق حساب گھنڑ دی گالھ تے وی غور کر گھنو۔ کہیں ویلے او سردار ساکوں گالھ مُہاڑ کیتے سڈ گھنسی۔

ٹھیک ہے اَج ایں معاملے تے فیصلہ کر گھنوں تے اُوندے نال گالھ مُہاڑ کرڑن آلیں کوں وِی چُنڑ گھنوں اگوان تے سردار وَاری وَاری گالھ کیتی۔

ملک جندو سردار دی بدلے دی گالھ ٹورینداے ہُئیں آکھیا جو اسّاں بدلے کیتے تاں کہیں قوم دی امداد دا کشکول نسے چاتی وَدے اَساں تاں نویں وطن لبھڑ دا فیصلہ کرتے پیو ڈاڈے دیاں قبراں چھوڑ تے ٹُریئے وَدے ہَیں ملک جندو دی گالھ دی وَلدی ڈیندیں ہوئیں سردار آکھیا اے تاں ٹھیک ہے پر ایں قوم دا جو ایہو رواج ہے اُنہیں کوں کیویں راضی کروں۔

اُنہیں کوں آکھوں تُہاڈی طرفوں سَاڈا بدلہ گھنیج گیا سَاکوں رَستہ لاوَ تے ساڈی رہبری کرو۔ اَساں تہاڈے اُتے دِلوں راضی ہَیں۔ اگوان گالھ کیتی۔

سردار آکھیا جو رِواجیں دی مخالفت کرڑن وَسیب نال دُشمنی مل گھنڑا اے۔ رواج آسماناں توں نی لہندے اُنہاں کوں زمین تے بہہ تے وسیب بنڑیندے تے انسان اَپنڑیاں بنڑایاں ہویاں شئیں توں نفرت کرڑ آلیں کوں پسند نی کریندا تے اُوندے نال لڑن مرڑ تے تیار تھی ویندے ــــــ اِے تاں ٹھیک ہے پر ہُنڑ ایو جئیں اٹکل کریجے جو ساڈی جان ای بچ وَنجے تے وسیب دو غیراں نال اِی ناں ٹُرناں پووے۔ ملک جندو گالھ کیتی۔ مہر مموں آکھیا جو وطن دا وِچھوڑا۔ جاہ جاہ دے دِھکے' وَنکو وَنک دے ڈِر بھوہ' اَنڑ سُونہے رَستے تے پردیس اِچ دفنیجڑ آلیں دے ڈکھ سَاڈے دماغ سُجا ڈِتن۔ تے ایں ویلے تے تھولی جئیں غفلت تے غلطی ساڈا خاتمہ کر سگدی اِے۔ تے ایں بیگانے ملک اِچ ہِک خُو نخوار قوم دے ہتھوں مریجڑ توں چنگا اِی جو اَساں وطن تے قوم دے غداریں تے وطن تے قبضہ کرڑ آلیں نال لڑتے

مَرویندے---- مہر نمیسے آکھیا جو اَساں دی وطن تے وسیس نال غداری کیتی اے تے مقابلے دی بجائے اَساں میدان اِچوں دُشمنیں کوں کنڈ ڈِکھا تے ٹُر پئے ہیں- ساڈی اے بے وفائی ساکوں جنگلیں تے بیابانیں اِچ وَدی رُلیندی اِے- تے اَساں پردیسی پکھییں دی کار بن آلھڑیں وِدے راتیں کٹیندے ہیں- ساڈا اخیر ذلت' غلامی تے موت ھِے-

ملک تاجو وَلدی ڈِتی بھرا وو جو کُجھ تھیوناں ہا- او تاں تھی گئے اَج دی گالھ تے مَسئلے تے غور ضروری ہِے- ہمت ناں ہارو- مصیبت دے ویلے مایوس تھیوݨ آلے اَپڑیں بیڑی بوڑ کھڑدِن تے مصیبتیں دا مقابلہ کرݨ آلے کندھی وَنج لگدِن- مایوسی تاں پہلے وِی ساکوں وطن ہار کیتے جیکر اَج وی اَساں ہُوندی وَ لہیٹ اِچ آ گیئوسے تاں اَساں تے ساڈیاں نسلاں ای دُنیا اِچ ناں بچسن- تے وسیب اِچوں ساڈے لگدے جڈاں ساڈا پیرا چاتے اِتھاں آ ݨ تاں اِتھاں ساڈیاں ہڈیاں ای کا ئینا ہوسن تے ناں ای پیرا اگوں تے ٹُرسی----

ملک تاجو دی گالھ تاں ٹھیک ہِے- ساکوں ہمت دی کنڈ تے چڑھݨاں چاہی دا اے- ملک بشکیندے گالھ کیتی----- اے قوم دلیر تے خونخوار لگدی اے تے دلیر لوکیں دے دل کپاہ آلی کار کولے ہوندِن- ساڈے اِچوں کجھ بندے انہیں نال یاری لانوݨ کیتے اُنہیں اِچ اُٹھݨ بہݨ تے اُنہیں کوں سَاکوں وَنجݨ ڈیوݨ تے قائل کرِن-

اے گالھ ای ٹھیک ہِے----- اَساں ترے بندے سویلے اُنہیں کول وِیسوں تے ایہہ گالھ ٹورݨ دی کوشش کریسوں تے اُنہیں کوں آکھسوں جو اَساں وطن توں ٹُردے ویلے اے قسم چاتی ہئی جو اَساں واپس کائینا آسوں تے ساڈی قوم دا رواج تے اصول ہِے جو قسم چاوݨ دے بعد اوہ اوں قسم دی مَردے دم تئیں لَج رکھدِن- سَردار بشکیندے اپݨی گالھ مُکیندیں ہوئیں آکھیا جو اے مسئلہ سوانئیں دے سامݨے اِی رکھا ہِے- اوہ وی ایندا حل لبھسن-

ٹھیک ہِے سئیں ایویں ٹھیک- ملک جندو ولدی ڈِتی تے وَل سارے وَنجݨ کیتے اُٹھݨ

پئے ڳیئے اگوان سردار بشکیندے کوں آکھیا تساں کجھ دیر اتھاں نہیں بہو۔ تہاڈے نال ڳالھ کرݨی
اے۔ بندیں دے ونڄݨ دے بعد اگوان سردار کوں ڈسایا جو اے قوم واقعی یاجوج قوم ہے میں
تاں موقعے محل کوں ڈیہدیں ہوئیں ڳالھ لکا ڳیاں۔

سردار اوں توں پچھیا جو تیکوں کیویں یقین ہے جو اوں بندے تیڈے نال مخول نی
کیتا تے اوندی ڳالھ سچ ہے۔

سئیں میڈے نال او کوں مخول کرݨ دی کیا لوڑھ ہئی تے ناں ای اے ویلھ مخول دا
ہئی تے میکوں ایں ڳالھ دے سچ ہووݨ دا یقین ایں واسطے وی ہے جو شادی دے ہک موقعے
تے ڈاڈے حال یاجوج ماجوج دا حال سݨایا ہئی تے اوں ڈسایا ہئی جو پھاک کورائی اچوں پہاڑیں
تے چڑھݨ آلا رستہ یاجوج ماجوج دے وطن دا رستہ ہے۔

تیں ناں ظلم کیتے جیکر تیکوں ایندا پتہ ہئی تاں ول توں ساکوں راہڈے کیوں گھن
آئیں۔ دل آہدے تیڈی ڳچی لہا گھناں۔ سردار کوڑ تیج تے آکھیا۔

سئیں ایہہ ڳالھ ای عقلوں لہہ ڳئی ہئی اے سارا کجھ میں جاݨ تے نی کیتیا۔ اگوان سر
جھکاتے سردار کوں آکھیا۔

منحوس آ۔ توں تاں قافلے دا اگوان ہانویں تیکوں تاں رستے تے ٹرݨ توں پہلے
ساری خبر رکھݨی چاہی دی اے۔ سردار قافلے دے اگوان کوں سخت لہجے اچ آکھیا۔

کجھ دیر چپ بہݨ دے بعد سردار آکھیا جو جیکر قافلے کوں پتہ لڳ ڳیا جو اساں
یاجوج دے وطن اچ انہائیں دے قبضے اچ ہیں۔ تاں انہیں دے ہاں تے دماغ ناں پھٹ
پوون او ڳالھے ناں رہی ویسن۔

سردار میں اے سوچے جو ڈونہائیں قومیں دیاں زباناں ہک ڈوجھے کیتے اوپریاں
ہن جیکر اساں اے ڳالھ لکاؤں تاں ایں قوم دا قافلے کوں پتہ ناں لڳسی۔ ایں واسطے میں
تہاکوں صلاح واسطے بلہائے۔

ٹھیک ہے کوشش کریسوں پر ایں گالھ دا تریجھے بندے کوں پتہ ناں لگے۔ سردار اے آہدیں ہوئیں اُٹھی تے ٹُرپیا۔

سویلے نِران کرتے ایہہ ترئیہے بندے اُوں قوم دے شہر دو ٹُرپئے۔ تھوڑا پندھ کرن دے بعد اُنہیں کوں پتھراں دے بنڑیے ہوئے مکانیں دی چھوٹی جئیں وستی نظر آئی۔ تھوڑا پندھ کرن دے بعد اُنہیں کوں ایہو جیہاں وستیاں گلائی اِچ بنڑیاں ہویاں نظر آئیاں۔ گول دائرے اِچ بنڑایاں گیاں وستیاں دے درمیان خالی میدان پیا ہئی۔ جڈاں اے ترئیہے بندے اُوں وستی دے باہروں پُجے تاں اُوں وستی اِچوں جوان نِکل تے اُنہاں دو ٹُرپئے۔ جڈاں او اُنہاں دے نیڑے آئے تاں اُنہاں اِشاریں اِچ پُچھنڑاں رکیتا۔ خیر تاں ہے۔۔۔! کیا تساں اِیڑیں کھیڈنڑ دی ساکوں اطلاع ڈیونڑ آئے وے۔ راتیں تہاڈی ایں عجیب و غریب کھیڈ دا ذکر تھیندا رہ گیئے۔

ملک جندو اِشاریں اِچ ڈسایا جو کئیں ناں اَساں کھیڈ دی اطلاع ڈیونڑ نی آئے۔ اَساں تاں تہاڈے رہنڑ سہنڑ ڈیکھنڑ تے تہاکوں ملنڑ آئے ہیں۔

اُنہیں بہنڑ دا اشارہ کیتا تے اے سارے ہِک تھلّے تے بہہ گئے تے اشاریں نال ہِک بئے نال حال وَنڈاوَنڑ شروع تھی گئے۔ اُنہیں ڈسایا جو ساڈے سردار ساکوں آکھیے جو اِنہیں پردیسیں دا بدلہ گھنڑ دی تیاری کرو۔ اَپنے ہتھیار تے نشانے ٹھیک کرو۔ قومی میلے دے بعد اَساں اُنہیں دے وطن دو روانہ تھیسوں۔ ریہں واسطے ہنڑ روزانہ شام کوں ایں میدان اِچ مقابلے بازی تھیسی۔۔۔۔ رُل ہیسوں۔ اِتھاں ساڈی دال نی گلدی۔ ملک تاجو اپنے سنگتیں کوں آکھیا تے وَل اُوں انہیں کولوں پُچھیا جو تہاڈا قومی میلہ کڈنڑ تھیسی۔

ساڈا قومی میلہ ستویں مہینے تھیسی۔ ملک تاجو کوں جواب ڈیندیں ہوئیں اُنہیں آکھیا۔

ایں میلے اِچ کیا تھیندے؟ ملک تاجو اُنہیں کولوں پُچھیا۔

ایں میلے اِچ تیر اندازی دا مقابلہ تھیندے۔ کہیں ناں کہیں قوم تے حملے دا فیصلہ تھیندے تے جوان تھیونڑ آلے چھوہریں چھوراں دی شادی تھیندی اے۔۔۔۔۔۔۔۔ اے میلہ ہک ڈینہ دا ہوندے؟ ملک تاجو اُنہیں کولوں پُچھیا۔

کئیں ناں اے میلہ ہک مہینے دا ہوندے۔ اُنہیں ملک تاجو کوں وَلدی ڈِتی۔

مہر ممّوں ملک تاجو کوں آکھیا۔ اُنہیں کولوں پچھ مقابلہ جیتنڑ آلے کوں کیا مِلدے۔۔۔؟

ملک تاجو اُنہیں کولوں پُچھیا اے ڈساوٗ مقابلہ جیتنڑ آلے کوں کیا انعام مِلدے۔

جیتنڑ آلے دے ڈُو سوال پُورے کیتے ویندِن۔ اُنہیں ملک تاجو کوں وَلدی ڈِتی۔

مقابلہ جیتنڑ آلہ بھانویں شاہی منگ گھنے۔ ملک تاجو اُنہیں کولوں پُچھیا۔

انہیں زور دا سر مریندیں ہوئیں آکھیا جو شاہی تے سرداری توں علاوہ اوندا سوال پُورا کیتا ویندے۔

مہر ممّوں پُچھیا جو ایں مقابلے اِچ صرف تہاڈی قوم حصہ گِھن سگدی اے۔ یا بئی قوم دے بندے وی حصہ گھنڈِن۔۔۔۔ مہر ممّوں کوں وَلدی ڈیندیں ہوئیں اُنہیں ڈسایا جو اَج تئیں تاں بئی قوم دا بندہ ایں مقابلے اِچ شامل تھیونڑ نی آیا۔

خُدا دے پچھاڑوں کون آوئے اے تاں اَساں ہِیں جو اِتھاں آ پھسیئے ہِیں ملک تاجو اپنڑے سنگتیں نال گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا۔

مہر خمیسے اُنہیں کولوں پُچھیا تہاڈے آپت دے وَرتارے تے رواج کیا ہِن۔

مہر خمیسے کوں وَلدی ڈیندیں ہوئیں اُنہیں ہک بئے کوں بُلکری پائی۔ گاٹے تے گاٹا رکھیا تے ہک ہئے کوں چمُنڑ پئے گئے۔ انہاں وَستیں تے مکانیں دو اشارہ کیتا تے میدان دے چدھاروں وَستیاں دی ترتیب ڈِ یکھنڑ دا اِشارہ کیتا تے اِنہیں آکھیا۔ برابری تے نظم و ضبط۔ اِنہاں آکھیا ہر آبادی اِچ اِیویں میدان ہے جیندے اِچ بالاں۔ جواناں تے تر۔مِتیں کو جنگی تربیت ڈِتی ویندی ہے۔ تے انہاں اِچ قومی کھیڈاں تے میلے تھیندِن تے اَساں سارے کٹھے

کم کریندے ہِن- قافلے دے ترِیہے سیانے ٹھَڈھا ساہ کَڈھ تے ہِک ٻئے دو ݙیکھݨ پئے گئے تے ملک جندو آکھیا ایہو سُبدھ قائم رہیوے-

اُنہاں پچھیا اِیں ڳالھ تے مُونجھے کیوں تھی ڳئے وے-

ملک جندو آکھیا جو اَساں وی ایویں راہندے ہاسے پَر بد بختی ساکوں ہِک ٻئے دا دُشمن بݨا ݙتا تے اَساں بے وطن تھی ڳئے ہِیں-

فکر ناں کرو اَساں تُہاکوں تہاݙے وسیب اِچ ول آباد ونج کریسوں- ساݙے اُتے ایہہ فرض ساݙے پیئو ݙاݙے دی طرفوں ہے جئیں توں اساں کَنڈ نی پھیر سگدے-

اِنہیں دا اے فرض سَاکوں ولدا جنم اِچ پُچیندے- اِنہاں آپت اِچ ڳالھ کیتی-

اچھا سَاکوں جے اجازت ݙیوو تاں اَساں شام کوں مقابلے بازی ݙیکھݨ آوں- ملک جندو اُٹھدیں ہوئیں پچھیا-

ضرور- ضرور اَوا ہے- اَساں تُہاݙا انتظار کریسوں- اُنہاں اِشاریں نال آکھیا-

اِیہہ ترِیہے بندے مُونہہ لڑکائے واپس ٹُر پئے-

ملک تاجو کم خراب اِے- کیا بݨسی- کُجھ پندھ کرݨ دے بعد اُنہاں ملک تاجو کولوں پُچھیا------؟ حالات تہاݙے سامݨے ہِن--- ملک تاجو آکھیا-

ملک تاجو اَجاں تاں سَت مہینے پئین جے قافلے آلے سوچن تاں کُئی ناں کُئی اُٹکل نکل آسی-

ٹھیک ہِے اَج اِیں ڳالھ تے اِیں مسئلے دا حل سوچݨ دا ساریں کوں آہدے ہِیں-

ملک جندو وَلدی ݙِتی تے سردار تے اگوان اُنہاں کوں آندا ݙیکھ کراہیں اُنہائیں دو ٹُر پئے- تے نزدیک آتے اُنہاں پُچھیا حال سُݨاوٴ-

ملک تاجو سارا حال سُݨایا تے ایہہ سارے اُتھائیں بہہ تے سوچݨ پئے ڳئے- تے بھوں دیر سوچݨ دہے باوجود کُئی حل اُنہاں دے ہتھیں ناں آیا-

ملک تاجو تساں کہیں طریقے انہاں دے سردار تیئں ایہہ گالہ پچاوو جو اے لوک بزدل ہن تے بزدلاں دی سانجھ تے ساتھ چنگی نی ہوندی۔ تساں دلیر لوک ہوے اے تہاکوں ای خراب کرو یسن کیوں جو بزدل مقابلیں دے موقعیں تے لڑن دی بجائے میدان اچوں بھجن پے ویندن تے انہاں دی عقل تے پیر دھروک دے عادی ہوندن۔ ہیں کمزوری دی وجہ نال تاں اے آپ وطن چھوڑ تے بھجے ودن انہاں کوں کہیں حملہ آور قوم تلوار دے زور نال نی بھجایا۔ ایں واسطے اے جڈے ویندن انہاں کوں ونجن ڈیو۔

ٹھیک اے۔ اج شامیں اساں اوں قوم دے مہاندرے تے گھوڑ بندے بکلیسوں تے انہاں دے مغز اچ اے گالہ سٹن دی کوشت کریسوں۔ مہر مموں آکھیا۔

ملک جندو تساں اپڑیں نال ملک چھوٹو تے مہر بشکن کوں گھن ونجا ہے۔ تے ملک جندو تے میں وی شامیں ویسوں تہاڈی ترے ترے دی سنگت ڈو ٹولیاں اچ تے اساں اج ٹرسوں تے کھنڈ پنڈ تے بہسوں۔ سردار بشکیندے گالہ کیتی خیال کرا ہے انہاں کولوں قوم قبیلے ناں پچھائے ٹھیک ہے۔ ملک جندو ولدی ڈتی تے دیگر ویلے ایہہ ٹولے اگوں پچھوں ٹر پئے۔ تے واپسی تے کٹھے تھئے تے ہک بئے کولوں پچھیونیں حال سناوو۔

ملک جندو کہیں نال گالہ تھئی۔ بالکل تھئی تے اساں مہاندریں دے دماغ وچ ایہہ گالہ بلھا ڈتی ہے۔ سردار بشکیندے دی ولدی ڈیندیں ہوئیں ملک جندو آکھیا تے اوں سردار بشکیندے کولوں پچھیا تساں سناوو کئی بندہ لبھیا۔

ہا۔ ہا۔ ساکوں تاں جرگے دے ۵ بندے رلین تے اساں انہاں دے نال ایہہ گالہ کیتی ہے۔ پر او آہدے ہن ساڈا رواج انہاں گالہیں کوں نہیں ڈیہدا۔ ملک جندو دی ولدی ڈیندیں ہوئیں سردار بشکیندے آکھیا۔

مہر خمیسہ تساں سناوو تہاکوں ای بندے لبھیئے۔ ملک جندو انہاں کولوں پچھیا۔

مہر خمیسے ڈسایا جو ساکوں تاں وگتوڑ تے گھوڑ بندے رلیئے۔ انہاں چوڑاں دی ٹرلی

اِچ اَساں ایہہ گالھ ٹوری اے۔ او تاں آہدے ہَن جو چھرکی دی بیماری دے ڈنگراں دا علاج چھُری اے۔ جے تہاڈے قافلے کوں چھرکی دی بیماری لگ گئی اے تاں ایندا علاج کرڑاں کُلہپ ہے۔

اِنہاں دے بندے ٹھیک ہَن۔ ہُݨ ایہہ گالھ لوکاں اِچ پھَیلی تے وَل او سردار تئیں پُج ویسی ملک جندو آکھیا تے سارے اپݨے اپݨے خیمے دو روانہ تھی گئے۔

پُتر کتویں رات اِے تیکوں نیندر نِی آندی۔ جیویں تے لکھ تھیویں کیہڑھی گالھ دی پریشانی اِے۔ ماء مری میکوں تاں تیݙی پریشانی لُہائی ویندی اِے۔ میکوں تاں ݙسا۔ مہر بشکیندے دی ما ٔ سردار بشکیندے تے سوال کیتا۔

اماں کُئی ہِک پریشانی ہووے تاں ݙساواں۔ مہر بشکیندے ماء کوں ولدی ݙتی۔

پُتر پریشانیاں دا اچارنی پوِیندا۔ میکوں ݙسا شاید میں کُئی حل کر سگاں۔ ماء پتر کوں آکھیا ضد نہ کر۔ جلتی ݙسا۔

اماں اَساں ایں قوم دے رواج اِچ پھَس گئے ہِن۔

پُتر او کیویں؟

سردار بشکیندے ماء کوں سارا حال سُنایا۔ حال سُݨݨ دے بعد ما ٔ سردار بشکیندے کوں آکھیا اَجاں تاں سَت مہینے پئین تُساں اَپڑیں تیراندازیں کوں تیار کرو۔ اے مقابلہ جتیݨ کُئی اَوکھا کَیں نِی۔ تہاڈے تیرانداز تاں پکھی دی تِلی جئیں بھُنگھ دا نشانہ جُٹ گھندِن ایں تو تِلی تے چھوٹی شے بئی کیا تھی سگدی اے۔ پریشان ناں تھی میݙا لائق پُتر۔ تہاڈے قافلے دے تیراندازاں دا مقابلہ اے ݙپھر لوک نِی کر سگدے۔

اے گالھ سُݨدے ای مہر بشکیندا خُش تھی گیا۔ تے اُوں ماء دے قدمیں تے ہتھ رکھدیں ہُوئیں آکھیا عُمراں دراز تھیوی سَاکوں پریشانی توں بچا گھدی۔ ساکوں مُصیتاں اِچوں کڈھ گھدی۔ او اپڑیں خیمے اِچوں خُش تھی باہر نکلیا تے تکھے تکھے قدم چیندا اگوان

دے خیمے دے باہروں اوں اندر آؤنڑ دی اجازت منگی ----- جی آیاں کوں - اگوان وَلدی ڈِتی تے سردار اندر داخل تھیندیں ای اوکوں ماء دی تجویز ڈسائی ----- اگوان اے تجویز سُنڑ تے خوش تھی گیا تے اوں سردار دے گل تے مِٹھا ڈیندیں آکھیا تر ۔میت جیکر خود غرضی دی سجھ تے ناں بیٹھی ہووے تاں او عقل دی اندھی کیں نیں ہوندی۔

سردار بشکیندا اگوان کوں ڈسایا جو قافلے دے کجھ لوک وطن واپسی تے بدلے دی گالھ تے بخش ہن، ہیں واسطے تیر اندازی دی مشق تاں تھیوے پر ایں گالھ دا کہیں کوں پتہ نہ لگے۔ تساں مہر مموں ملک جندو تے ڈوجھیں کوں سمجھا ہے جو او اوں قوم دے میلے تے تیر اندازی دے مقابلے دا کہیں کوں ناں ڈسن۔

ٹھیک ہے میں انہاں کوں سمجھا ڈیندا اں تساں آرام کرو تے اگوان سردار دے نال ایں خیمے اچوں باہر آیا تے اوں ساریں کوں اے معاملہ سمجھایا۔

ڈیہاڑے گزر دے رہے تے ہک ڈینہ یوا چی قوم دے سردار قافلے دے پنج بندیں کوں ڈوپہریں دی روٹی دی دعوت تے سڈیا تے سردار دے علاوہ ملک جندو۔ مہر خمیسہ۔ مہر مموں تے ملک تاجو دعوت اچ شریک تھیونڑ کیتے گئے تے جڈاں قافلے دے لوک سردار دے ڈیرے تے پُنیں تاں سردار تے ڈوجھیں بندیں انہیں کوں اگوں ودھ تے خیر آکھی تے سردار انہاں کوں سامنڑے آلے تھلے تے بہنڑ دا اشارہ کیتا۔

بہنڑ دے بعد پاسے آلے تھلے تے بیٹھے ہک بندے سردار بشکیندے کولوں پچھیا تساں ست دریاویں دی دھرتی دے رہنڑ آلے ہوے۔ اے الفاظ تندیر بدھیں قافلے دے اگوانیں دے دماغ تے ہناوے آلی کار وسیئے تے انہیں بے ساختہ آکھیا ----- جی ہا۔

ملک جندو سنبھلدیں ہوئیں اوں بندے کولوں پچھیا جو تساں دی اتھاوں دے ہو ے ملک جندو کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں اوں ڈسایا جو میڈا وطن ایہو اے۔ میں وپاری آں تے تہاڈی زبان اُبھے سرے تیئں دے وپاری بولیندن۔ ایں طراں تہاڈی زبان دنیاں دی ادھ

توں زائد اَبادی دی تجارتی زبان ہے۔

اے درست ہے میڈا سئیں۔ اگوان وَلدی ڈِتی۔

سردار اپنڑے بندے کولوں پچھیا اے کیا آہدِن؟ تاجر اُو کوں اپنْی زبان اِچ ڈسایا تے او سرہلاونڑ پئے گیا تے تاجر کوں اُوں کُئی گالھ پچھنڑ دا آکھیا۔

تاجر قافلے دے اگوانیں کولوں پچھیا جو ہُنڑ کِڈہے وَنجنڑ دا پندھ کریندے وَدے ہاوے۔ ملک جندو وَپاری کوں ڈسایا جو جڈہاں اپنڑے وسیب دی بربادی تے محرومیاں کوں برداشت کرنڑ دی ساڈے اِچ ہمت ناں رہی تاں اساں کجھ سوچ سمجھے بغیر آس بَدھ ٹُر پئے ہَیں۔ تُساں دُنیاں ڈِٹھی وَدے وِے ساکوں ڈساوٗ جو اساں اِتھوں کیہڑے پاسے وَنجوں۔ ملک جندو کوں وپاری ڈسایا جو دجلہ تے فرات دی سرزمین تہاڈے وسیب دی کار ہے۔

سردار اپنڑے وسیب دے وَپاری کولوں پچھیا اے کیا آہدِن۔ وَپاری اُو کوں کُئی گالھ ڈَسائی تے سردار کوڑیج تے وَپاری نال گالھ کیتی تے وَپاری سر ہلیندیں ہوئیں ملک جندو دو ڈیکھ تے آکھیا۔ مہمانو ساڈا سردار آہدے جو تہاڈا حق حساب گھننڑ ساڈے رواج دے مطابق ساڈے اُتے فرض رہے۔ تُساں اَگاں وَنجنڑ دی ناں سوچو۔

سردار بشکیندے وَپاری کوں آکھیا جو ساڈے حال توں تُساں ضرور واقف ہو ے۔ ساڈے نال بھلائی کرو تے اپنڑے سردار کوں آکھو جو او ساکوں اَگاں وَنجنڑ دی اجازت ڈے ڈیون۔ وَپاری آکھیا جو ایہہ گالھ ہِیا کہیں نال ناں کرا ہے ناں تاں عذاب اِچ پھس وِیسو۔ اے آخری فیصلہ اِے۔ ایکوں کوئی نی بدل سگدا۔

وَپاری کولوں اُوندے سَردار پچھیا اے کیا آہدِن؟

وپاری پنڑے سردار کوں وَلدی ڈِتی تے سردار خُش تھی تے کھلنڑ پئے گیا۔ ایں دوران بھنے ہُئے گوشت دے تھال آ گئے تے سَردار آکھیا کھاوٗ۔ روٹی کھاونڑ دے بعد وپاری ویندے ویلے ملک جندو کوں آکھیا رواج کُئی نیں تروڑ سگدا۔ ساڈی مجبوری سمجھو۔ مُونجھیں

ماری اے ٹولی قافلے دو رَوانہ تھئی تے ملک جندو آکھیا سردار بشکیندا لوہے کوں لوہا کپیندے۔ رواج کوں رواج نال ترو ڑوبیا کئی رستہ کیں نی۔

آخر انتظار دے بجھ پَوادِھی پاسُوں پہاڑ دی چوٹی توں قافلے کوں جھات کیتی۔ تے قافلے دے تیر انداز میلے دے میدان دو رَوانہ تھئے۔ تے سردار بشکیندے تے اگوان یواچی سَردار کولوں ایں مقابلے اِچ شامل تھیوݨ دی اجازت منگی تے اُوں قافلے دی ایں خواہش کوں جرگے دے اگوں پیش کیتا تے اُنہیں خوشی نال مقابلے اِچ شامل تھیوݨ دی اجازت ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو تہاڈی جیت تے تہاڈی ہک شرط منی ویسی۔

سردار بشکیندے آکھیا ٹھیک ہے۔ تے وَل تیر انداز میدان اِچ لہہ گئے۔ تے تیراندازی دا مقابلہ شروع تھیا۔

بطلیموس نشانہ کیہڑی شئے دا گھنتاں ہئی۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

بطلیموس ڈسایا جو اُنہاں تراہے دے ہک موٹے تے وڈے توے اِچ تیر توں کھلا مورا کیتا ہویا ہئی تے ہینڈے اچوں تیر ٹپاݨوڑاں ہئی۔ سب توں پہلے یواچی قبیلے دیں پنج بندیں کوں تیراندازی واسطے سڈایا گیا تے پہلے بندے تیر چلایا۔ جیرھا کھوتے دے لمیں پاسوں لگا تے ڈھہ پیا۔

بطلیموس ہک بندے کتنے تیر چلاݨوڑیں ہن۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

میڈا سئیں ہر بندے ترے تیر چلاݨوڑیں ہن۔ بطلیموس ڈسایا جو پہلا وَل ڈوجھا تے آخیر پنجواں نشانے باز نشانہ بݨاوݨ اِچ ناکام تھی گئے۔

ایندے بعد کیندی واری آئی۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

میڈا سئیں ایندے بعد قافلے دے پنج بندے سڈیئے گئے تے سب توں پہلے مہر مموں نشانے کیتے سامݨے آیا۔ اُوں تیر چلایا کڑاوں دے الا نال تیر پار ٹپ گیا تے میلے اِچ حیرانگی تے پریشانی چھا گئی۔ مہر مموں ڈوجھا تے وَل تریجھا تیر کھوتے اچوں پار لنگھا چھوڑیا۔

میلے اِچ خموشی چھا گئی تے ایں کشیدہ ماحول کوں ٹھیک کرݨ کیتے جرگے دے ہک مُہاندرے اُٹھی تے اپڑیں قوم کوں آکھیا جو اے خُوشی دی گالھ ہے تہاڈے مہمان وݙے نشانے باز ہن۔ اَساں اِنہیں کوں غلط سمجھدے ریہے ہیں۔ ایں گالھ دے بعد میلے اِچ خُشی دے نعرے لگݨ پئے گئے۔

مہر مموں دے بعد ملک جندوا اوندے بعد اگوان تے اوندے بعد سردار بشکیندا تے ول ملک چھوٹو واری واری نشاناں چٹݨ اِچ کامیاب تھی گئے تے میدان اِچ قافلے دی جنگی صلاحیت دی دھاک بہہ گئی۔ ایندے بعد یواچی قبیلے دے پنج تیر انداز آئے اُنہیں اِچوں ہک بندے دا ہکو تیر پار لنگھ سگیا تے ایندے بعد قافلے دے بندیں کوں سݙیا گیا پر سردار بشکیندے آکھیا جو ہݨ تہاڈے بندے نشانے چٹݨ اَساں واری بھگتا کھڑے ہیں۔

بطلیموس آخیر نتیجہ کیا نکلیا۔ اشکار غلام توں پچھیا۔

بطلیموس ݙسایا جو میݙا سئیں قافلے دے نشانے بازیں دی کامیاب نشانے بازی اُنہیں دے تیر اندازیں کو مسا کے رکھ ݙتا تے اِنہیں اِچوں کئی وی تریہہ تیر پار لنگھاوݨ اِچ کامیاب ناں تھی سگیا۔ تے اخیر اچ قافلے دے کامیاب تیر اندازیں کوں سوال کرݨ کیتے سݙیا گیا تے سردار بشکیندے جرگے تے یواچی سردار دے اگوں ونج تے سوال کریندے ہوئیں آکھیا۔ ساکوں دجلہ تے فرات دی وادی اِچ پچایا ونجے۔ ایں موقعے تے وپاری ترجمانی واسطے موجود ہئی تے قبیلے دے مُہاندریں اوں کولوں پچھیا جو کیا سوال کریندے۔

وپاری سوال ݙسایا تے سردار دے اکھیں تے کن رتے لال تھی گئے تے او اُچا اُچا بولن پئے گیا۔ پر جرگے دے ہک بزرگ مُہاندرے اوندی گالھ دی ولدی ݙتی تے ول جرگے تے سردار وچاگ گالہیں تھیوݨ پئے گیاں تے وپاری اکھیں دے اشارے نال ملک جندو کوں ݙسایا جو پریشان ناں تھیوو۔

تھوڑی دیر دے بعد ایہہ تکرار مکی تے قبیلے دے اگوانیں وپاری کوں کُجھ گالھ کیتی

تے اُوں سردار بشکیندے کوں آکھیا جو مہینے بعد تہاڈا قافلہ ساڈے جواناں دی نگرانی اِچ روانہ تھیسی تے تہاکوں اِنہیں ڈیہاڑیں اِچ اسلحہ ڈِتے ڈِتا ویسی۔ وَنجو تے تیاری کرو۔

بطلیموس ایں قوم دے بارے تاں عجیب و غریب قصے سُنڈے ہاسے پر اِے ناں مہذب قوم ہے۔ نفتالی گالھ کیتی۔

بطلیموس آکھیا میڈا سئیں اُنہیں دے آپت دے وَرتارے تاں چنگے ہِن پر ٻنھیں وسیں وچ ظلم وَنج کریندے ہِن تے اُپڑیں خُوشحالی تے ضرور تاں واسطے ٻنھیں دے وسائل کھسڻ اُنہاں کیتے جائز ہَئی---- او کیویں۔؟ اشکار غلام توں پچھیا۔

بطلیموس ڈسایا جو ایہ گالھیں اُوں وپاری قافلے دے اگوان کوں سفر دے دوران ڈسایاں ہِن آخر ایہہ قافلہ جیرھا صحرائے عظیم دے لمیں پاسے پُج گیا ہَئی پنج سو مسلح سپاہیاں تے اُوں وپاری دی نگرانی اِچ پواچیں دی سرزمین توں روانہ تھیا تے ڈو سمندراں دے اُبھے پاسوں لنگھ تے ڈوجھے سمندر دے لمیں کنارے تے پندھ کریندا آرمینیا دے پہاڑیں اِچ اُبھے تے پوادھی پاسوں اُوں جاہ تے آ رُکیا جتھاں دجلہ تے فرات پہاڑیں توں نکل تے لمیں پاسے دے پندھ کریندِن۔ قافلے قیام دے دوران بیڑیاں بنایاں تے وَل ایہہ بیڑیاں دریائے فرات اِچ روانہ تھیاں تے اُوں جاہ تے آ رُکیاں جتھاں اَنج تھیونڑ آلے دجلہ تے فرات وَلا کٹھے تھیندے ہِن تے رَل تے سمندر اِچ وَنج ڈھاندے ہِن۔ اُتھاں اُنہیں دیاں بیڑیاں کھڑ گیاں تے ایں قافلے اُتھاں اپنڑیاں خیمے وستیاں تے جھوپڑے لائے تے ایں وطن دا ناں اُنہاں سُمرایا رکھیا۔ جیندے ڈھیہڑ اِچ تیئں بابل دے لمیں پاسے اپنڑے تہذیبی ورثے کوں ہاں نال لئی پئین۔

بطلیموس۔ بابل کوں کیڑھی قوم آباد کیتا ہَئی۔ شمعون غلام توں پچھیا۔

بطلیموس ڈسایا جو جڈاں عکاد قبیلے دے اگوان سارگون سُمرایا تے قبضہ کیتا تاں ساڈے وسیب دے بہوں وڈے سیانڑے تے آزادی پسند بزرگ غلامی دے گھر اِچ رہنڑ توں

انکار کرڈنا تے اوں وسیب دے اُبھے پاسے فرات دے کنارے ڈیرا لایا تے ول وسیب دے آزادی پسند سیانڑے تے اوندے نال محبت کرڑن آلے ہوں ڈیرے دو منتقل تھی گئے تے اوندا ناں اُنہیں بابل رکھیا۔

بطلیموس ---- سُمرایا جئیں تہذیب کیوں برباد تھئی تے ایکوں کئیں ویران رکیتا۔ نفتالی غلام توں پچھیا۔

بطلیموس ڈسایا جو جے تئیں تل وطنیاں کوں ساڈے بارے پتہ ناں لگا تاں او تئیں ساڈے پیو ڈاڈے سکون نال رہے تے اُتھاں اُنہاں رلھاں نال مکان تے شہر بنائے تے ایکوں اُپڑیں پرانڑے وسیب دی کار سجایا تے ودھایا۔ تے جڈاں تل وطنیاں کوں پتہ لگا جو اساں سامی النسل کئیں رنسے اساں ہئے وسیب اچوں آتے اتھاں قبضہ کیتی بیٹھے ہیں تاں ول ہرپاسوں ساڈے اُتے حملے شروع تھئے۔

بطلیموس ڈسایا جو ساڈے رلھیں دے شہر تے مکان تے ساڈی وسیبی خوشحالی ساڈے واسطے عذاب بنڑ گئی تے پسماندہ تے غیر مہذب قوماں ساڈی دولت لٹنڑ کیتے ساڈے تے حملے شروع کیتے تے ساڈے اُبھے پاسے دی عکاد قوم دے بادشاہ سارگون ساڈے وسیب تے حملہ کرتے قبضہ کر گھدا تے ڈو سو سال اساں اُنہیں دی حکمرانی اچ ریہوسے تے ایندے بعد وار و وار ساڈے اُتے حملے تھیندے رہے جڈاں ساڈے کولوں حملہ آوراں کوں ڈیونڑ کیتے دھیلاناں بچا تاں ول اساں مختلف ٹولیاں اچ مختلف وسیبیں دو ہجرت کر گئے تے کجھ لوگ سمندر دے رستے پرانے وطن دو پاندھی تھئے تے اساں کنعان آتے روٹی دے بدلے وک گیئوسے۔ بطلیموس گالھ مکیندا پیا ہئی تے سینا چرپ آکھیا جو سُمرایا توں پرانڑے وطن دو روانہ تھیونڑ آلا قافلہ منزلاں مریندا جڈاں پیو ڈاڈے دے وطن اچ پُناں تاں اوندیاں اُمیدیں دا بجھ ------- پہلے ای پھر لہہ گیا---- مجلس اچ شریک بندے سینا چرپ دو ڈیکھنڑ پے گئے تے اُنہاں ڈٹھا جو سینا چرپ دے اکھیں اچوں ڈکھاں دے پاندھی تندیر بنڑاتے اوندے مکھے تھئے

ہوٹھاں دو ٹُرڑے ویندِن۔

سینا چرب توُں کیوں روثوُنڑ پئے گئیں بطلیمُوس تاں اپنی دَرد ناک کہانی سُنڑیندیں ہوئیں نِی رُناں پَر تیڈا حال تاں اِیویں ہے جیویں اُٹھ ناں رُنے پُورے رُنے۔ شمعون اپنے غلام توُں پچھیا۔

سینا چرب آکھیا جو میڈا سئیں بطلیموس تے مَیں ہکّی بیڑی دے سَوار ہَیں بطلیمُوس دے وڈیرے ایں بیڑی اِچوں سُمرایا لَہ گئے تے وَل اُنہیں سُمرایا توں کنعان دا پَندھ کیتا تے میڈے وڈیریں او بیڑی اپنے پیوَ ڈاڈے دے وطن دو ٹھیلی تے جڈاں او اُتھاں پجے تاں اُنہاں دیاں امُیداں دے تارے وَاری وَاری تروُٹ پئے گئے۔ اُنہیں کوں پیوَ ڈاڈے دے وطن اِچ پیر رکھنڑ دی اجازت نَاں مِلی تے مَنڑ دریا تے بیٹھیں سکئیں تے وسییں کوں وطن دو بھجنڑ آلیاں بیڑیاں توُں ڈیہدے رہے' حال وَنڈیندے رہے بَاکاں بھر بھر روندے رہے پَر صدیاں دے وِچھوڑیں مَاریں کوُں حاکماں گل لگنڑ دی اِجازت ناں ڈِتی۔

سینا چرب۔ وسیبی حاکمیں دے حکم کوں آسمانی قانون سمجھدے ہَن تے اُنہیں حاکماں نال کُئی گالھ نَاں کیتی۔ لادی غلام توُں پچھیا۔

"سمیری پُرانڑے وطن اِچ"

وَلدی ڈیندیں ہوئیں سینا چرب آکھیا جو جڈاں اے قافلہ صدیں بعد اُتھاں پجا تاں وسیب غلامی دے شکنجے اِچ جکڑیا پیا ہئی۔ تے غلام تاں حکم دا غُلام ہوندے۔ اُوندے واسطے تاں مالکاں دا حکم خدائی حکم ہوندے۔ جِنہاں کوُں ناں مَنڑ دا او سوچ وی نِی سگدے۔ ایں واسطے اُنہیں رُوثوُنڑ تے کُرلاثوُنڑ توُں علاوہ کُئی گالھ ناں کیتی۔ تے جڈاں قافلیں آلیں اُنہیں کولوُں ایں بے وسی دا حال پچھیا تاں اُنہیں ڈسایا اَساں جنہیں دے پچھلگ ہَیں او وِی ساڈی کار حاکماں دے غُلام ہِن تے او اِتھاں رَاہندے ای

کہیں نئیں تے محروم طبقہ ذلیل و خوار تھیوݨ دے باوجود اپݨیں اچوں اگوان نی بݨیندا ہک ٻئے دی ہنگھ چھکݨ- دھوکہ٬ فریب- کوڑ پلال- حسد- بغض تے کھیر وکھاند رہݨ ساڈی عادت بݨ ڳئی ہے ہک ٻئے دی خوشحالی تے ترقی ساکوں نی بھاندی تے مَردے ___________دے ڳاٹے تے لت ݙیوݨ ساڈا رواج ہے------ اے سارا کجھ کیویں تھئے؟ قافلے دے ہِک مُہاندرے اُنہیں کولوں پچھیا-

اُݙوں ہک بندے وَلدا ݙِتا جو سَب توں پہلے وَسیب دیاں سانجھیاں زمیناں جاگیرداریں تے سرکار دی ملکیت اِچ آیاں- اُوندے بعد سرکاری زمیناں حکمران قوم اِچ وَنڈ ݙیتاں ڳیاں- تے جھناں وسیبیں جاگیرداریں تے حکومت کولوں زمیناں گِھدیاں او اُنہاں دیاں نسلاں اِچ تقسیم تھیندیں تھیندیں جڈاں وِ گھٹیں اِچ آ بچیاں تاں سرکار نئیں ݙوجھی حد بندی اِچ زمیناں ناں کھسݨ دا جیہڑھا قانون بݨایا ہئی اوکوں ختم کر ݙِتا-

جیہڑھا پہلے جاگیرداریں کوں فائدہ ݙیندا ہئی تاں جو ہئی حد بندی دے بندے تے بے زمین وسیبی جاگیرداریں دی زمیناں ناں گِھن سگن- تے ایں طراں وسیب تے قوم دشمن لوکیں کوں موضع دی سطح نے ہک ریاست قائم کرݙتی ڳئی ہئی- جیندے امدادو تھاݨاں- تحصیل تے انتظامی افسر ہن جنہیں کوں عدلیہ دی موجودگی اِچ فیصلے کرݨ دا اختیار ݙے ݙِتا ڳیا ہئی تے ݙوجھے پاسے وسیب اِچ روزگار٬ تعلیم تے ہُنر دے ادارے ناں کھولئے ڳئے تے جڈاں بیروزگاری دے ہتھوں تنگ تھی تے وسیب دے لوک جیہڑے وطن چھوڑݨ تے موت کوں ترجیح ݙیندے ہِن روزگار دے حصول واسطے دولتمند علاقیں دو ونڄݨ تے مجبور تھی ڳئے- تے اِنہیں بیروزگاری تے پسماندگی دے وسیب اِچوں زمیناں وِیچ تے ترقی یافتہ تے روزی ݙیوݨ آلیں عِلاقیں دو کوچ کیتا-

اُنہاں حاکماں تے غداراں دے شہر اِچ کچیاں آبادیاں وَنج بݨایاں تے دولتمنداں دے شہراں دے مہانگ اِچ زندگی دے ݙینہہ پورے کرݨ کیتے او آپ مزدوری تے اُنہاں دے پردے دار مختلف گھراں اِچ تھوڑے تھوڑے ٹکیں دے بدلے کپڑے دھوݨ-

تھاں ئمائجنٹ۔ ہماری ڈیوٹ تے روٹی بھاجی پکاوٹ دا کم شروع رکیتا تے ہر گھر اِچ خزانہ عصمت کوں کھاوٹ آلی ڈائنڑ اُنہاں کوں کھاوا تے ڈُوجھے پاسوں اُنہاں علاقیں دے لوک گھٹلیاں دولت نال بھرتے ایں وسیب اِچ آ گئے تے اُنہاں وِ گھئیں اِچ موضعے خرید کر گھدے۔ پر غدارانِ قوم اوں ویلے تیئں کبوتر دی کار اکھ نُوٹی رہ گئے جے تیئں آنوٹ آلیاں قومیں دے بالادستی دے گھوڑیں تے سوار شکاریں اُنہاں دیاں ریاستاں دی سیاسی۔ معاشی۔ افرادی تے ثقافتی حیثیت تبدیل ناں کر ڈِتی۔ اُنہیں نشائیں کوں اوں ویلے ہوش آیا جڈاں نویں آنوٹ آلیں وسیبں کوں نال لاتے اُنہیں دے ویران دیریں تے وَنج تے اے نعرے لوائے' نشائی 'خود غرض' قوم فروش تے وسیب دے غدارو ہنڑ تاں مغروں لہو تے اُنہاں سو جھلیں دی انڈھیں کوں چٹے ڈ۔لنہہ سوجھلے اِچ شتیراں توں لہا تے باہروں کڈھ چھوڑیا کیا تواڈے نینگر پڑھدے ناں ہن ؟—————— سرکاری، فوجی تے ڈُوجھیاں نوکریاں ناں کریندے ہن تے اُنہاں وپار کیوں چھوڑ ڈِتا؟ جڈاں جو منافع دا ذریعہ تاں صرف وپار ہے۔ قافلے دے ہک اگوان اُنہاں کولوں پچھیا۔

ولدی ڈیندیں ہوئیں وسیب دے ہک نیک بدھ ڈسایا جو باہروں آنوٹ آلیاں قوماں آپت اِچ سِدھ کرتے سب توں پہلے وسیب دی شناخت تے ورثے کوں تبدیل رکیتا۔ وسیب دے سِدھ کوں تروڑ تے وسیب دی سانجھ کوں دُشمنی اِچ تبدیل کر ڈِتا تے خود وسائل تے ترقی دے وسیبی ثمرات تے قبضہ کر گھدا اُنہاں وسیبی دولت نال اُپڑیں علاقیں اِچ تعلیم، ہنر تے روزگار دے ادارے قائم کیتے ریاستی اداریں تے قبضہ کرنڑ دے بعد اُنہاں زباناں کوں ملک تے وسیب دی قومی تے وسیبی زبان بنا تے وسیب دا ناں تبدیل کر ڈِتا۔ جیندی وجہ نال وسیبں کوں وپار تے لین دین اِچ مشکلات پیدا تھیاں تے وسیب دی ہزاراں وریہیاں پرانی شناخت تے زبان کوں سرکاری طور تے ختم کر ڈِتا گیا تے۔ وسیب اِچ وی نویں زبان اِچ تعلیمی ادارے ناں کھولئے گئے تاں جو وسیب دے

زمینگر علم حاصل کرتے اکھیں ناں لہہ ونجن تے انہاں دی بالادستی کوں دفن ناں
کرڈیون- انہاں حالات اچ جڈاں حکمران وسیب دی ترقی تے سوجھلے کوں اپناں دشمن
سمجھدے ہوون تے جھیڑھے وسیب اچ کوہاں تے سکول ہوون تے انہاں اچ استاد
دی ناں ہوون، پڑھن کیتے ڈیوا ناں ہووے- گھر اچ فاقے تے پریشانیاں ہوون تاں
بال کیویں پڑھن تے جیکر او ہمت کرتے پنج پاس ای کر گھنن تے او اگتے کیویں پڑھن
جو وسیب اعلیٰ تعلیمی اداریں توں محروم تے پرے دے اداریں اچ رہن دیاں سہولتاں
ناں ہوون تے پیو کولوں بالیں کوں پردیس پڑھاون کیتے خرچہ ناں ہووے تاں ول
------پر وسیب دے درمیانے طبقے دے لوک تاں اپنے ڈنگر ڈھور تے
زمیناں ویچ تے اپنے بالاں کوں پڑھا سگدن- قافلے اچوں ہک بندے وسیب دے ٹپ
بدھ کوں ولدی ڈتی-

وسیب دے ٹپ بدھ ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو وسیب دے چوکھے تے درمیانے
طبقے دے لوکیں او کھیں سوکھیں اپنے بالیں کوں ڈاہ پاس کراون دے بعد بھن تروڑ
کرتے انہاں کوں باہراں پاس کرائی پر ایندے بعد جڈاں غریبی تے تعصب دے شکار
اے بال وڈیں تعلیمی اداریں اچ داخلیں واسطے ویندن تے انہاں دا سہولتاں تے تعلیمی
ضرورتاں نال مکمل تعلیمی اداریں دے بے فکرے بالیں نال مقابلے کریندن تے
ایویں نوکریاں دے مقابلے رتھیندن تے لائبریریاں توں محروم ادارئیں تے پریشان حال
گھریں دے بالیں کوں پھٹے بدھے سوالیں تے ترقی یافتہ تے پسماندہ علاقیں دی ونڈ
دی گھمر گھیر اچ بوڑ ڈتا ویندے تے فوج اچ سپاہی ساڈے تے ا سر انہاں دے ہوندن
ہنر تاں سکھن ہا- قافلے اچوں ہک ٹپ بدھ گالھ کیتی-
ٹپ بدھ کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں ہک سیانے آکھیا جو جھڑے وسیب اچ روزگار تے
ہنر دے ادارے ناں ہوون اتھوں دے لوگ ہنر کتھوں سکھن ------روزگار تے
ہنر دے ادارے ای تاں لوکیں کو ہنر سکھیندن تے وپار دی گالھ ایویں ہے جو پیسہ

ناں کِلے ہار گھناں کے چھلّے۔ تے ڈُوجھا مسئلہ وپار چھوڑن دا ایہہ تھئے جو آنوݨ آلیں بائیمانی، ملاوٹ تے گھٹ تولݨ تے منݨ دا رواج وپار نال نتھی کرڈتے تے ساڈے وسیب دے لوک اے نی کر سگیئے۔

انہیں حالات اِچ ست کوہیں لمبے قافلے کوں دریا اِچ کھڑیں ستویں ڈینہوار ہئی جو ساکوں منݨ تے تعینات ہک سرکاری فوجی ڈسایا جو قلعے بانڈیہ تے اسکلندہ دیاں فوجاں کوں حکم مل گیئے جو قافلے کوں قید کر گھنو جے تُساں قید توں بچݨا چاہندے وے تاں اَج راتیں چپ کرتے کوچ کرونجو اَج راتیں تہاڈے اُتے تل وطنیاں دا پہرہ ہے۔

ول تُساں کیا کیتا؟—— اشکار غلام توں پچھیا۔

سنیا چرب ڈسایا جو ساڈے خاندان دے سیانڑیں مُک تے کچہری کیتی تے راتیں اُتھوں کوچ کرݨ دا فیصلہ کیتا تے ہوں رات پنیتری[۳۵] بیڑیں دا قافلہ وسیب اِچوں سر بچا تے روانہ تھیا۔ تے ڈو ڈیہناں بعد دلمیوں دے وسیب اِچ کوک پئے گئی جو سرے تے مُدتاں بعد وطن آنوݨ آلے قافلے تے سرکار دی جنگ چھڑ گئی اے اَپڑیں بھراؤاں دی امداد تے مکار قومیں دے مقابلے واسطے کٹھے تھیوو۔ اے موقعہ ول نی آنوݨاں۔

تے تُساں کیا کیتا——؟ لادی غلام توں پچھیا۔

لادی کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں سنیا چرب آکھیا جو ایں کانڈھے کوں سُݨ تے ساڈیاں بیڑیاں سمندر دو رکھیاں بھجݨ پے گیاں تے نوں ڈیہاڑے ڈینہہ رات دریا تے سمندر اِچ سفر کرݨ دے بعد ساڈا قافلہ سمندر دے کنارے آلتھا تے ہوں رات کجھ لوکیں ساکوں بدھ گھدا تے انہاں ساکوں مصر اِچ آتے ویچ ڈتا——————

تہاڈے نال تاں ٹھیک تھیا پر اُنہاں دا کیا بݨیا۔ سنیا چرب ولدی ڈتی جو میکوں پتہ کیں نئیں جو اُنہاں نال کیا بݨی۔ اشکار غلام توں پچھیا بطلیموس تیکوں پتہ ہے جو تہاڈے وسیں نال کیا بݨی؟

میڈا سئیں تل وطنیاں تے نویں لوکیں دے درمیان ایں فیصلہ کن جنگ نیں تل

وسنیاں کوں کٹھا کر ڈِتا تے جڈاں بالادست ڈُو نہیں قوماں تل وسنیاں دی متحدہ طاقت دے مقابلے دے قابل ناں رِیہاں تاں اُنہیں اپݨے آپ کوں بچاوݨ کیتے باہر دِیاں طاقتاں کولوں امداد منگی تے سرے دا پچادھی علاقہ جِتھاں قومی بالادستی تے قومی اجارہ داری دے بیچ رہاوݨ آلی قومیت اکثریت نال آباد ہئی کوں وسیب توں علیحدہ کرݨ اِچ کامیاب تھی گئی تے ایں طراں ہِک نویں ریاست قائم کر ڈِتی گئی۔

بطلیموس دی گالھ مکمل تھیوݨ توں پہلے اشکار بطلیموس توں پچھدیں ہوئیں آکھیا جو وسیبی قومیتیں ایں نویں ریاست تے اپݨیں دھرتی تے قبضے کوں تسلیم کر گھدا؟

وَلدی ڈیندیں ہوئیں بطلیموس آکھیا۔ اُنہاں اے سارا کجھ تسلیم تاں ناں کیتا پر اوں قومیّت دی باقاعدہ فوج نے ڈو جھیاں طاقتاں دی امداد دی وجہ توں اے سرحد قائم تھی گئی پر اے وطنی قومیّت ڈو مختلف مذہباں اِچ وَنڈی ہوئی ہئی تے ایندے ڈو نہیں دھڑے جیہڑے قومی بالادستی تے اجارہ داری دے گھوڑیں دے سوار ہن ڈاہ باہراں سالیں دے اندر اندر ہِک ڈوجھے نال ایڑو بٹ تھی گئے۔

بطلیموس دی گالھ ٹکیندیں ہوئیں اشکار آکھیا ہاں اُنہاں کوں پچھے پتہ لگا ہوسی جو کتی ویہاں سو تھیندے۔

بطلیموس ڈسایا جی ہا۔ پچھے اُنہاں وسیب اِچ اپݨیں نمائندے بھیجے جنہاں اپݨاں کیتیاں دیاں معافیاں منگیاں تے اپݨیں امداد کیتے درخواستاں پاتیاں۔ نفتالی اپݨے غلام کوں ڈیہدیں ہوئیں آکھیا جو مہاندریں دی غفلت تے خود غرضی دا کفارہ قوماں کوں ڈیوݨاں پوندے۔ ڈٹھا نہوے جو مصر دے اگوانیں دی غفلت نیں اُنہیں کوں شامیں دا غلام تے غربت دے قید خانیں اِچ سٹ ڈِتے تے ایندے باوجود جو مصری قوم شامیں کوں ڈاکو آہدی اے پر مصر دے اگوانیں شامی حملہ آوریں کوں اپݨاں بادشاہ (فرعون) مَن تے پوری قوم دے گاٹے اِچ اُنہیں دی غلامی دا طوق پا ڈِتے تے اَج مصری اپݨیاں زمیناں۔ دولت۔ کاروبار۔ تعلیم تے ریاستی ڈھانچے اِچ نمائندگی توں محروم کھڑن تے

روٹی دا حصول اُنہاں واسطے مشکل تھی گئے۔ جیکر مصر تے باہر دے لوکیں دی حکومت ناں ہوندی تاں سا کوں اِتھاں کون رہݨ ڈیوے ہا۔ وݙیں دی غفلت تے قوم دی ایں غفلت تے چُپ، قوماں واسطے صدیاں دی غلامی دی سَیت بݨ ویندی اے ——————بطلیموس میں تیکوں آزاد کریندا ں تے تیکوں اندر آلے سنگتی دی گالھ تے عمل کرݨ دا حکم ݙیندا ں وَنج تے آزادی دی تحریک شروع کر، تیݙے اِچ واقعی بے پناہ صلاحیتاں موجود ہِن جنہیں کوں غلامی دے خاتمے دے خلاف استعمال کر۔اَج نہیں تاں کل تیݙے ہتھوں رادھا ہویا اے بُوٹا درخت بݨ ویسی جیندا پھل آزادی پسنداں کوں خوراک تے چھاں فراہم کریسی۔

نفتالی بھرا دا فیصلہ مثالی فیصلہ اِے میں وی سِنیا چرب کوں غلامی دے خاتمے دی تحریک چلاوݨ کیتے آزاد کریندا ں تاں جو اے ݙوہیں اوکھے سفر اِچ ہِک ٻئے دے بانہہ بیلی بݨ تے غلامی دی اندھاری رات اِچ آزادی دا ݙیوا بالن۔ سنیا چرب تُوا کوں اساں بھرا بݨیسے ݙیندے ہیں تے جݙاں وی تہاکوں پیسیں دی لوڑھ پووے ساݙے کول آوا ہِے تے جیکر اساں مرونجوں تاں وَل تواݙے اِچوں ہِک بندہ کماوے تے ݙوجھا تبلیغ اِچ مصروف رہے۔ جیکر قومی بالادستی تے اجارہ داری دی ݙائݨ کوں ختم ناں کیتا گیا۔ تاں انسانیت دی ترقی رُک ویسی تے قوماں تہذیبی ترقی دا پندھ کرݨ دی بجائے سمندر دیاں لہراں وانگ ہِک ٻئے دے اَگوں پچھوں ۔ بھجدیاں رہسن۔ شمعُون اَپڑیں گالھ ختم کریندیں ہوئیں آکھیا جو بطلیموس تے توں ہِکی بیڑی دے وِچھڑیے ہوئے مسافر ہِوے آپت اِچ ہِک گل کنڈ لگوتے اِیں ݙ ِنہوار تہاکوں اساں بھرا روانہ کریسوں ونجو تے تیاری کرو۔ تے بطلیموس تے سینا چرب آپت اِچ گل لگ گئے تے روونڑ پے گئے تے روندیں ہوئیں اُنہیں آکھیا تُہاݙے حکم دے مطابق اساں مصر دی بھوئیں تے قومی آزادی دے بیج رہیسوں کیوں جو جݙاں محکوم قومیں دی ترقی دی ترقی یافتہ تے حکمران قومیں کوں لوڑ ناں رہسی تاں غلام قومیں کوں بار سمجھ کرائیں مُکھ تریمہ دے تھل مارو اِچ آزاد کر ݙیتا

ویسی تے تھل دی ڈُبکھی تَرسی تے ۔ بھجدی دُھڑکدی ریت غلام قومیں کوں اپنڑے سینے اِچ لُکا گھنسی ایں واسطے قومی آزادی دی تحریک چلاونڑ سَب توں افضل انسانی۔ قومی تے مذہبی فرض ہے جیکوں اساں پُورا کریسُوں۔

کنعان واپسی دی بھج دُھڑک

بھراوو! قومی غلامی دے درد ناک واقعات تے وجوہات دا تُہاکوں علم تھی گئے جیکر ہُنڑ وی تُساں ایں عذاب توں بچنڑ کیتے کجھ نہ پُچھندے تاں تہاڈی مرضی-- میں تاں اپناں فرض پورا کرڈِتے۔ لادی بھرانویں نال گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا۔

لادی دی گالھ تے نفتالی صلاح ڈِیندیں ہوئیں آکھیا جو میڈی تاں صلاح ہے جو مصر اِچ غلامی کرنڑ دے بعد کنعان دی واپسی توں بہتر ہے جو اَج وطن واپس وَنجنڑ دی اجازت منگی وَنجے۔ اُمید ہے جو فرعون سَاکوں اِتھاں رہنڑ تے مجبور ناں کریسی۔

کیوں بھراوو کیا صلاح ہے ۔؟ شمعون بھرانویں توں پُچھیا۔

شمعون دی وَلدی ڈِیندیں ہوئیں بن یامین آکھیا جو نفتالی بھرا سُوہنڑی گالھ کیتی اے جو غلامی دے عذاب ۔ بھگتنڑ توں پہلے مصر چھوڑ ڈِتا وَنجے۔ نَاں تاں ہِک ڈِینہہ آسی جڈاں مصری اَج دے حکمران شامیں دی غلامی دے قید خانے بھن ڈِیسن تے نال اِی سَاکوں دی اُنہاں دے بدلے غُلامی دیاں زنزیراں پانوڑیاں پوسن۔

سارے بھرانویں ایں تجویز دی حامی بھریندیں ہوئیں آکھیا بالکل ٹھیک ہے۔اشکار بھرانویں کوں آکھیا جو اوں خدائی قومی تحریک دا کیا بنڑسی جَیندے واسطے سَاکوں منتخب کیتا گئے؟۔ نفتالی وَلدی ڈِتی جو کفارہ چا ڈِیسُوں۔ پَر فرعون کولوں وَطن وَنجنڑ دی اجازت کیویں گھنسُوں؟ اشکار پچھیا------ اشکار دی ولدی ڈِیندیں ہوئیں شمعون آکھیا جو بھرجائی واپسی دی اجازت گھناتے ڈِے سَگدی اے۔اے کم اُنہائیں دے ذِمے لاوَ۔

اَج سارے بھرا بھرجائی دی مِنّت کروں اُمید اے جو او ساڈے ٹرُونجنڑ دا ضرور مُل پیسی اشکار گالھ کیتی۔

ٹھیک اِے روٹی کھاتے سارے بھرجائی دو ٹُجلسوں۔ اللہ حافظ

بھرانویں دے ایں قافلے جڈاں بھرجائی دے سامنڑے وطن واپسی دی گالھ کیتی تاں اوں حیران تھی تے پچھیا جو کہیں تہاڈے نال زیادتی کیتی اے؟ بھرجائی کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں لادی آکھیا بھرجائی کوئینا، ساڈے نال کہیں کئی زیادتی کیں نی کیتی اساں امید کرتے ٹر آئے ہیں تساں مہربانی کرو فرعون کولوں وطن ونجنڑ دی اجازت منگو۔ ساڈا اتھاں دِل نی لگدا۔

افراہیم دی ماء ڈیراں دی ایں گالھ تے ہکی بکی تھی گئی تے ویڑھے اِچ ایویں چپ غڑپ تھی گئی جیویں گھراِچ کئی بندہ ای کیں ناں ہووے۔

بھرجائی اساں مانڑ کرتے آئے ہیں ساکوں خالی ناں ولاوَ۔ نفتالی بھرجائی کوں التجا کریندیں ہوئیں آکھیا۔ نفتالی کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں افراہیم دی ماء آکھیا بھانویں جو کنعان دی واپسی میڈی سمجھ توں باہر ہے پر میں تہاڈے ٹر آئے تے فرعون توں گالھ منوانوڑ کیتے پورے خاندان کوں آکھساں۔ اے وعدہ کرو جو تساں میڈی ایں کوشش تے شک کیں ناں کریسو۔ کیوں جو اے گالھ یقینی کیں نی جو فرعون ساکوں مصر چھوڑتے ونجنڑ دی اجازت ڈے ڈیوے۔

بھرجائی ساکوں تہاڈی ذات تے بالکل یقین اِے۔ سارے بھرانویں یک زبان تھی تے آکھیا———— افراہیم دی ماء ڈیراں کولوں فرعون دے گھر آلیں نال گالھ کرنڑ دی مہلت منگی تے سارے بھرا اُتھوں روانہ تھئے۔

ہک ڈینہہ آل یعقوب علیہ السلام کولوں فرعون دا قاصد سڈے دا حکم نامہ گھن تے آگیا تے فرعون نیں یوسف علیہ السلام دے بھرانویں کوں ملاقات دے دوران آکھیا جو کھیرو کھانڈ۔ بے علم۔ سبھی تے قیادت توں محروم قوم ساڈا تاں کیا خلات دا مقابلہ نی

کر ہِگدی تُہاکوں فِکر مند تھیوَنڑ دی کئی ضرورت کینی۔ وَنجو تے سکون نال زندگی گزارو میں ایہو جئیں گالھ وَل ناں سُنڑاں۔ جیکر کئی تکلیف تھیوے تاں میکوں ڈسائے۔

"اتھوں کڈھ ہالیسکو تحریک"

فرعون دیاں گالھیں تے حکم سُنڑنڑ دے بعد بنی اسرائیل آلِ یعقوب علیہ السلام دی نسل وَدھاوَ تحریک، شروع کرنڑ دا فیصلہ کیتا تے ڈوجھے پاسے بطلیموس تے سنیا چرب مصریاں اِچ اِتھوں کڈھ ہالیسکو تحریک شروع کیتی۔ جیہڑھی بالآخر مصر تے غیریں دی حاکیت دے خاتمے دا سوَبْ بنڑی تے غیراں دی ڈو سو سالہ حاکیت دے خاتمے کیتے مصری قوم مصری شہزادیں دی قیادت اِچ وِیہہ سالہ جنگ دے بعد مصر دے دارالحکومت ممفس تے قبضہ کر گھدا تے نال ای سُویز دے نیڑے اجنبی حکمرانیں دے بنڑائے ہوئے اوارس دے سب توں وڈے فوجی قلعے دا اُنہیں ترے سال توں زائد گھراوَ کرنڑ دے بعد باہر دے حکمرانیں کوں مصر اچوں کڈھ ڈِتا تے مصر ہک دفعہ ولا آزاد تھی گیا۔ تے ڈُوجھے پاسے بنی اسرائیل خُشحال تھی تے اِتنی وَدھی پھلی کے مصر اِنہاں نال بھرتج گیا تے بنی اسرائیل ہک مُنہ زور طاقت بنڑ گئی۔ غُلام آزاد تھیونڑ دے بعد ڈوجھیں کوں غلام بنڑاوَنڑ واسطے ظلم دی تلوار ہتھیں پا گھدی تے بنی اسرائیل جیہڑے عبرانی ہِنْ دی عددی اکثریت تے مُونہہ زور طاقت تے قابو رکھنڑ کیتے مصری سوچنڑ لگ گئے۔ تے اُنہاں وَدھدی ہوئی بنی اسرائیل دی قوت دے وَدھارے کوں روکنڑ کیتے اُنہاں تے پابندیاں لاوَنڑ شروع کیتیاں۔ ترقی دے ہر رستے تے رکاوٹاں کھڑیاں کیتیاں تے اُنہاں تے مصر توں باہر وَنجنڑ تے پابندی لا ڈِتی۔ پَر ایندے باوجود بنی اسرائیل دے معاملے اِچ قبطیں دی بے چینی تے بیقراری اِچ وادھا تھیندا گیا۔

تے مصراچ ہک نواں بادشاہ بنڑیا جیرھا یوسف کوں ناں جاݨدا ہئی تے اوں اپݨی قوم کوں آکھیا جو ڈیکھو! اسرائیلی اساں توں زیادہ تے طاقتور تھی ڳئین۔ ایں واسطے اساں انہاں نال حکمت نال ورتوں، ایں ناں تھیوے جو جڈاں او ٻئے ودھ ونڄن تے ول جنگ چھڑ پووے تاں او ساڈے دشمناں نال رل تے ساڈے نال لڑن تے ملک اچوں نکل ونڄن۔ ایں واسطے قبطیں انہاں تے ایہو جئیں ونگار گھنݨ آلے تعینات کیتے جیرھے انہاں کولوں سخت کم کراوݨ تے انہیں تے سختی کرن۔ ایں طراں انہاں فرعون کیتے ذخیرے دے شہر پتوم تے رعمسس بݨوائے۔ پر انہاں انہیں نے جتنی سختی کیتی او اتنا زیادہ ودھدے تے پھیلدے ڳئے۔ ایں واسطے او لوک بنی اسرائیل دی طرفوں فکر وند تھیندے ڳئے تے مصریاں نیں بنی اسرائیل تے تشدد کر کرتے انہیں کولوں کم کرایا تے انہاں نیں انہیں کولوں سخت محنت نال سلھ گارا بݨوا بݨواتے، زڑھ واہی کیتے ہر قسم دی مشقت کرا کراتے انہیں دی زندگی تلخ کیتی۔ انہیں دے سارے کم جیرھے او انہاں کولوں کروینڈے ہن تشدد دے ہن۔

خروج باب اول آیات ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ تورات مقدس

مصر دے بادشاہ نیں عبرانی دایاں اِچوں جنہیں اِچوں ہک داناں سُفرہ تے ڈُوجھی داناں نوعہ ہئی نال گالھیں کیتیاں تے اُنہیں کوں آکھیس جو جڈاں تساں عبرانی تریمتیں دا بال جماؤ تے اُنہیں کوں پتھر دیاں چوکیاں تے بٹھا ڈیکھو تاں جیکر اُنہیں دا پُتر جمے تاں اُوکوں مار ڈوائے تے جیکر دِھی جمے تاں اُوکوں جیندا رہن ڈوائے۔ پر او دایاں خدا توں ڈردیاں ہن ایں واسطے اُنہاں مصر دے بادشاہ دا حکم نال منیا بلکہ او پُتراں کوں جیندا رہن ڈیندیاں ہن۔ ول مصر دے بادشاہ نیں دایاں کوں سڈوا تے اُنہاں کوں آکھیس جو تساں پُتراں کوں کیوں جیندا چھوڑیندیاں آئیں وے۔ دایاں فرعون کوں ولدی ڈِتی جو عبرانی تریمتیں مصری سوانڑیں وانگ کیں نی او اِتنیاں تکڑیاں ہن جو دایاں دے پُجن توں پہلے ای بال جما تے فارغ تھی باہندین۔ بس خدا نیں دایاں دا بھلا کیتا تے او لوک ودھیئے تے زبردست تھی گئے۔ تے خدا توں ڈرن دی وجہ نال رب سئیں اُنہیں دے گھر آباد کر ڈِتے۔ جڈاں جو فرعون نیں اپنی قوم دے سارے لوکیں کوں تاکیداً آکھیا جو اُنہیں دا جیرھا پُتر جمے تساں اُوکوں دریا اِچ سٹ ڈواہے تے جیرھی دِھی جمے، اُوکوں جیندا رہن ڈوائے۔

خروج باب اول آیات ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲ تورات مقدس

قومی غُلامی دا پَندھ

معزز سرداران قوم سنبھل ونجو جو فرعونِ مِصر دَربار اِچ آنوٹ کیتے حرم اِچوں ٹُر پَئین دَرباریں کوں دَربار دے پَردھان ڈِسایا تے اُوندے بعد فرعون بجلی آلی کار تخت تے آبیٹھا۔ تخت تے باَنھدیں ای فرعون دَرباریں کوں مخاطب کریندیں ہوئیں آکھیا جو اے سرداران قوم میں کجھ ڈِ۔لنہاں توں کنعانیں دے بارے پُچھیندا وَداں تے میکوں ایں غیر قوم دے وَدھارے دا ڈِر پریشان کیتی ودے۔ اے ڈِ۔لنہہ بہ ڈِینہہ تکڑی آلی کار وَدھدے آندِن تے اوہ اقتصادی۔ جسمانی تے جنگی لحاظ نال زُور آور تھیندے ویندِن تے ڈُوجھے پاسے ساڈے رویئے اُنہیں نال کَمیں آلے ہِن تے اِنہیں دا مصر دی بھُوئیں تے کُئی مقام کیں نی۔ ایں واسطے سَاکوں اُنہیں نال حکمت اختیار کرنی چاہی دِی اِے۔ اے ناں تھیوے جو او جڈاں بھوں وَدھ وَنجن تے وَل جنگ تھی پووے تاں او ساڈے دشمن نال رَل تے سَاڈے نال لڑن تے مِصر اِچوں نِکل وَنجن ۔۔۔۔۔۔ فرعون نِیں اپنْی قوم دے سرداریں کوں آکھیا جو اے مسئلہ صرف میڈا ہَول نی بلکہ حقیقت ہِے ایں واسطے تہاڈے سامنْے پیش کیتم۔ ہِک پاسے اُنہیں دے وَدھارے دی گالھ ہِے تے ڈُوجھے پاسے سَاڈا اُنہیں نال وَرتارے دا معاملہ ہِے۔ جیکر اُنہیں کوں برابری دا حق ڈِے بیٹھدے ہَیں تاں ٹھیک ناں تاں ایں معاملے دا کُئی ڈُوجھا حل لبھو۔ چنگے فیصلے وی ویلے سِر کرنْیں چاہی دِے ہِن۔ فیصلیں دی کُویل وی مُونْہہ دے بھر سَٹیندی اِے ۔۔۔۔۔۔ فرعون دی اِہ گالھ دے بعد ہِک درباری اُٹھی تے سرداریں کوں آکھیا جو آقائے مصر دی اے گالھ ہَول نی حقیقت ہِے، سَاکوں ایں معاملے تے قومی مفادات کوں سامنْے رَکھ تے غور کرناں چاہی دا ہِے۔ کیوں جو غلام قومیں دے معاملات دے فیصلیں اِچ غفلت۔ غلامی تے مُشکلات اِچ پھَسا ڈِیندی اِے۔ میڈے خیال اِچ سَاکوں ملک تے قوم

دے مفادات کوں سامݨے رکھدیں ہُمیں کنعانیں کوں برابری دا حق نِی ڈیوݨاں چاہی دا۔ جیکر اساں اُنہیں کوں قبطیں دے برابر دے حق ڈِے ڈِتے تاں ول او ہر شئے اِچ حصہ گھِنّݨ دے حقدار بݨ ونجن تے ول او اِنہیں حکومتی اداریں سمیت فیصلے کرݨ آلے ایں دربار اِچ بہݨ دا حق منگسن۔ تے اے سبھ کجھ ساڈے کولوں برداشت نِی تھیندا۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ٹھیک ہے

ٹھیک ہِے میں تہاڈی صلاح تے منظوری دے بغیر کجھ نہیں کریندا کیوں جو اے پوری قوم دا مسئلہ ہِے جیندے متفقہ فیصلے واسطے مَیں قوم دے سرداریں کوں سڈیئے۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ فرعون ولید نامی ہک بُڈھڑے سردار کوں ایں معاملے اِچ اپݨیاں تجویزاں ڈَساوݨ دا اشارہ کریندیں ہُمیں آکھیا جو تُساں ہمیشاں قوم دے معاملات اِچ سوہݨڑیاں تے پکیاں صلاحیں ڈِتن اَج وی مہربانی کرو تے دربار کوں اپݨاں سوہݨیاں صلاحیں ڈیوو۔۔۔۔۔۔۔۔ ولید اُٹھی تے فرعون دے احترام اِچ سر جھکایا تے اوکوں آکھیس جو اے حوصلہ افزائی تہاڈی شفقت ہِے میڈا سئیں میں تاں اے چاہنداں جو کہیں قوم تے طبقے دے ڈُڈھپ۔ وَڈپ۔ خوشحالی۔ خُشی۔ آرام تے حکمرانی دا وسیلہ غُلام قوماں تے غلام ہوندِن۔ جیویں تُساں ملازمیں تے جرگے نال تے او چھوٹیں نال وڈے لگدِن۔ ایویں غلام قوماں وڈی قوم دی حکمرانی تے خُشحالی کوں بھاگ لیندِن۔ ایں واسطے کنعانیں کوں برابر دا حصے دار بݨاوݨ اپݨے ڈُڈھپ تے وَڈپ کوں مکاوݨ آلی گالھ ہِے۔ میڈی صلاح تاں اِے ہِے جو کنعانیں کولوں سخت مشقت دے کم کرائے ونجن سِلھاں تھپایاں وَنجن۔ رَڑھ واہی دے کم کرائے وَنجن۔ پتھر ڈھوائے وَنجن تے مزدوری گھٹ ڈِتی وَنجے اُنہیں توں کم کراوݨ آلے اُنہیں کوں ساہ نال کڈھݨ ڈیون تے آنوں بہانوں مارن کُٹن اُنہیں کوں کم چور آکھن تے گالھ گالھ تے اُنہیں دی بے عزتی کرݨ ایں طراں اُنہیں کوں مالی جسمانی تے روحانی طور تے کمزور کر ڈِتا وَنجے۔

رعمیس اُٹھی تے فرعون توں گالھ کرݨ دی اجازت منگی تے اجازت مِلݨ دے بعد اوں ولید کوں مخاطب کریندیں ہوئیں آکھیا جو ولید بھرا اے ڈیکھو جیہاں وَڈپ تے ڈُڈھپ ہِے

جیندے کیتے ہر بندہ بئے بندے دا غلام بݨ ویندے تے اِے کیڈا وڈا ظلم ہے جو اپݨیاں
خُشیاں واسطے ٻنہیں تے مصائب تروڑ ڈِتے ونجن۔ تساں اُنہیں وسیب دی خُشحالی تے خُشیں
تے ڈِید مارو جیہڑھے برابری دی بُنیاد تے زندگی پئے گزریندین جتھاں جبری گودے کیں نی پر
او ہک ٻُوجھے دا دلوں احترام کریندِن تے اُنہیں وسیباں اِچ ڈر بھوہ جبر تے گبرناں دی کئی شئے
کیں نی۔ ہر کئی اپݨی محنت دا مالک ہے تے کُئی کہیں دا استحصال نِی کریندا۔ انسانیت اِچ سبھے
انسان برابر ہِن تے زندگی دی دھروک بھڄݨ دے ساریں کوں موقعے ملݨے چاہی دے
ہِن——— رعمیس کیا توں قومی نظام کوں تسلیم نیں کریندا؟ فرعون کوڑتیج تے
پچھیا——— ناں میڈا سئیں میں تاں صلاح ڈتی اے، رعمیس ولدی
ڈتی——— قوم دے سردارو کیا تساں ایندی صلاح کوں مینڈے وے؟ فرعون
سرداریں توں پچھیا——— کوئناں میڈا سئیں ولید دی صلاح کوں
مینڈے ہیں۔ بس کنعانیں دی نسل دے ودھارے کوں روکݨ دا اہر کیتا ونجے تے ایندی
راہویں منصوبہ بندی کیتی ونجے جو نانگ اِی مرونجے تے ڈِگا اِی ناں ترٹے———
فرعون ولید دو ڈِٹھا تے ولید اُٹھی تے آکھیا جو کنعانی ڈنگر ڈھوراں کوں پالݨ دا کم کریندِن جڈاں
اساں اُنہیں کوں اپݨے کمیں تے لایا تاں ول مال دی تربیتیں کوں کرݨی پوسی تے گھر سوائیں
مردیں توں جڈاں خالی رہسی ویسن تاں بالیں دی تربیت تے اُنہیں کوں پالݨ دا کم رک ویسی
تے اِے بُکھے بال جنہیں کوں اجکل قبطیں دی غلامی تے زیادتیں دا گھریں اِچ ماواں سبق
بیٹھاں ڈیندِن یتیمیں وانگ گلیں تے رستیں تے پیو ماء کوں ودے گلیسن۔ ایں طراں بالیں
کوں جسمانی تے روحانی خوراک ناں ملسی تے او ساڈی حکمتِ عملی دے ہتھوں
مرویسن——— میڈے خیال اِچ تاں ولید دی گالھ ٹھیک ہے تہاکوں ایندی تجویز
قبول کرݨی چاہی دی اِے۔ فرعون رعمیس کوں لال اکھیں ڈکھیندیں ہوئیں
آکھیا——— درباریں ولید دی حمائت کیتی تے ہک سردار فرعون کوں ٹھڈھا کرݨ
کیتے آکھیا جو جڈاں کنعانی ڈینہہ رات دی مُشقت۔ بے آرامی تے بکھ دی ہاٹھ بھڄݨ دے

بعد گھریں وَڑہن تاں اُنہیں کوں روٹی کھاوݨ دا ہوش اِی ناں رہی تے گھرانہ مُنگری اِچ پوڑݨ دی بجائے پڑچھے تے بیٹھے مریلسن جڈاں جو دھُوال ترہمتیں کوں روٹی پکیندیں گھلاں آہن تے جڈاں اے ترہمتیں مرد تھکن تاں وات بند کرݨ دا ہوش اِی ناں رہی ——————ٹھیک اِے ٹھیک—————— فرعون مُسکدیں ہُئیں آکھیا پر اہیں بلھیں تے پتھریں دا کیا کریسو؟—————— ولید وَلدی ڈیندیں آکھیا جو اے ساڈے بخت دا مُحافظ، عمراں دَراز تھیوی، وَڈیاں قوماں ضرورت دیاں شئیں کھس کھس تے، پاہ دے مُل گھِن تے اپݨے گداماں اِچ محفوظ کریندن تے وَل اے ضرورت دیاں شئیں ڈوڑے چوڑے مُل نال ڈوجھیں قوماں کوں اِحسان کرتے ڈیندن ایں طراں قومیں دیاں چیزاں دے ذریعے قوماں کوں مُحتاج بݨایا ویندے ایں واسطے میڈی صلاح ہے جو رعمیس اِچ ٻھئیں قومیں تے اپݨے ملک اِچ تھیوݨ آلی پیداوار کوں محفوظ کرݨ کیتے وَڈے وَڈے گُدام بݨائے وَنجن فوجی مرکز تے نویں شہر بݨاتے قبطیں دی ذہنیں تے قومی اجارہ داری قائم کرݨ دا قدم چاتا وَنجے—————— فرعون نے آکھیا اِے گالھ وی ٹھیک اِے تے نال اِی رعمیس اِچ سوہݨے محل- مکان- قلعے- سڑکاں- عبادتگاہیں- تے کنعانیں کوں مصروف رکھݨ تے ذلیل و خوار کرݨ کیتے پتھریں نال اہرام بݨوائے وَنجن—————— سئیں دی گالھ سونے آلی کار قیمتی اے، دَرباریں خُش تھی تے آکھیا جو اے سارا کم عُتبہ دے ذمے لایا وینجے —————— عُتبہ نیڑے تھی آ—————— فرعون زور دار آکھیا سُنڈا بیٹھیں——————جی ہا میڈا سئیں جو حکم سرکار تے دَربار دا ہے میں اُوندی تکمیل واسطے تیار ہاں- عُتبہ فرعون کوں آکھیا—————— توں اَج توں اے کم شروع کر ڈے تے سب توں پہلے کنعانیں اِچوں بندے لبھ جیہڑھے اپݨی بد بختی قوم کولوں کم گھِنن- کنعانیں تے سختی کرن ایں لوہا لوہاریں دے گل—————— قبطیں دا کم صرف اُنہیں کوں ڈیہاڑی دا کم ذمے لاوݨ تے شامیں کم سنبھالݨ دا ہوݨوݨاں چاہی دا اِے- سمجھے- فرعون عُتبہ کوں آکھیا—————— ٹھیک ہے میڈا سئیں تہاڈے حکم تے ہدایات دے مُطابق ایں کم کوں

شروع تے مکمل رِکتا ویسی میں کنعانیں اِچوں بندے لبھ تے اے کاروبار شروع کمرِیندا اں تے اُنہیں دی نگرانی قبطی ملازم کریسن تے کم دی سنبھلیسن۔ میں وعدہ کریندا اں میں کنعانیں کوں اتنا کم ڈیساں جو اُنہیں کوں روٹی کھاوݨ تے آپت اِچ الاوݨ دا ویلا اِی نال مِلسی-----------ولید اعتماد نال گالھ کیتی-----------

شاباش-----------قوم دے ہمدرد غلام قومیں نال کہیں قسم دی رُو رعائت نِی کریندے۔ تے قومی بقاء تے ترقی کاݨ محکوم قوم تے زیادہ توں زیادہ ظلم کریندِن۔ اُنہیں دے حق مریندِن۔ اپݨی حکمت نال پئوماء دے جیندیں بالیں کوں یتیم تے پئوماء کوں اوترک بݨیندِن تے اُنہیں دی حکمت جمدیں بالیں دی ساہ مائویں دے ہتھیں تے کڈھ گھندی اِے۔ اِنہیں دے ظلم تے جبر حق کھسیݨ تے اِی محرومیں کوں نِی بولݨ ڈیندِے۔ یاد رکھ غریب تے اِنہیں دے مرݨ آلے سارے بالیں دِی سنگھری تے حکمرانیں دی حکمت دا نوننہہ ہوندے۔ خودکشی کرݨ آلے دی لاش کوں مُنّخ تے اوندے اِچوں ساہ کڈھݨ آلا فرشتہ ساڈے اِچوں ہوندے۔ اے غریبی شیری۔ مصیبتاں' مصائب تے بیماریاں شماریاں لیکھ دے چکر کیں نیں اے سارے جادو تے ٹوݨے اساں حکمرانیں دے ایجاد کردہ ہِن۔ قوم دِیاں اکھیں۔ زبان۔ دماغ تے وجود کوں اپݨے منصوبیں نال مُنڈر تے حکمرانیں اِچ شامل تھو یندے تے اپݨے ہتھیں نال کرݨ آلے ہر ظلم تے کمزوراں دِیاں نکلݨ آلیاں دھاڑیں تے تکلیفیں کوں برداشت کریندِے۔ خیال کریں تیڈے اندر موجود ہمدردی دے جذبے ظلم دے اِیں کاروبار تے تیڈے دل تے رُوح تے بجلی آلی کار ڈھہیسن پر تیئں اپݨی قوم دی خاطر دل تے رُوح دے ایں پھڑکار تے کرلاٹ کوں اپݨے اندر قابو کرݨے تے لکاوݨیں جے توں اپݨے اندر آلے کارخانے دے اِیں کھڑکار کوں باہروں کڈھ کھڑوں تاں کنعانیں دی غلامی دے قید خانے دا دروازہ کھل وِیسی۔ یاد رکھ غلام قومیں دے اِحساسات۔ جذبات تے خواہشات دا مٹکا بھنناݨ پوندِے۔ اُنہیں دی رُوح دے بالیں کوں یتیم تے اوکوں رنڈڑ کرناں پوندے اوندی زہریلی زبھ کوں کپناں پوندِے۔ تے ول اے غلام قوماں اصیل گاں دے وانگ اپݨے بالیں دی

بجائے حکمرانیں کوں پھیر ہلیندن ------- میڈی گالھ سمجھ گھدی اُیئی کے کیں
ناں--- فرعون عُتبہ توں پُچھیا ------- عُتبہ سر جھکا کرتے وَلدی ڈتی بالکل سمجھ گھدی
اِم تے تہاڈے حکم تے قوم دے ڈُدھپ تے وَڈپ دی خاطر میں سب کجھ کرن کیتے تیار ہاں
تُساں ڈیکھسو جو میں سُونہڑیں سُونہڑیں چھڑک وَجود رکھن آلے لال غُلال کنعانیں کوں اِتے
بار چویساں جو اُنہیں دیاں چیلیں کماں ڑھی ویسن جنہیں کوں قبطیں دے چابک اِی سدھا
ناں کر سگین اِنہیں دے وجُود اِچ رَت ناں رہسی تے اِنہیں دے سِراں تے وَال ناں
ہوسن ------- شاباش عُتبہ شاباش قومیں دی تقدیر بناوݨ کیتے غلام قومیں دے ہتھیں
اِچوں لیکھ دی لکیر مُشقت کرا کرا تے مٹاوݨی پوندی اے۔ اپݨے آپ کوں غلام قومیں دے
پُتریں توں بچاوݨ کیتے اُنہیں دیاں چیلیں کماں بناوݨیاں پُوندن۔ وَنج تے اپڑاں کم شرُوع
کر۔ سرکاری ملازم تیڈے بانہہ بیلی ہوسن۔ فرعون حکم ڈیندیں ہوئیں عُتبہ کوں
آکھیا ------- ٹھیک ہے میڈا سئیں ------ میں تہاکوں ایں کم دے نتیجے توں
آگاہ کریندا رہساں اے آکھݨ دے بعد عُتبہ دربار اِچوں نِکل گیا -------- تے
اَٹھویں ڈینہہ فرعون کوں حال حَویلہ ڈساوݨ کیتے عُتبہ فرعون کوں مِلیا۔ تے فرعون اُوکوں
ڈیہدیں اِی آکھیا ------- عُتبہ میں تے قوم دے اگوان تیڈے اُتے خُش ہیں۔ تئیں
تاں کنعانیں دی دُنیاں اِچ اندھار مچا ڈتے---- تئیں جئیں لائق پُتریں دی محنت تے
حکمت نال قومیں کوں زور، آرام تے فرصت مِلدی اے جیندی وجہ نال قوم دے بال علم، ہنر
تے تہذیبی ترقی دے ڈُوجھے پندھ کریندن --- عُتبہ میں اُمید کریندا ہاں جو توں ایں قومی ذمے
واری کوں پُورا کریندا رہسیں ---- فرعون خزانچی دو ڈٹھا تے اوں عُتبہ کوں اشرفیاں دی
تھیلی پیش کیتی۔ تے عُتبہ اجازت گھن تے لگا گیا ----------------

بنی اسرائیل جنہیں کوں قبطی چھوٹی
مچھی آلی کار ہلکی بھاہ تے تل تے کھاندے پئے ہن غُلامی دے بھانبھڑ اِچ تڑکݨ پئے گئے۔ او
گھریں اِچوں سویلے اِیویں نِکلدے ہن جیویں منڈ دریا دے وَاسی پکھی سوجھلا تھیندے اِی

آہڑیں اِچ بچے سَٹ تے پرواز کرویندن جیویں پیؤماء دی واپسی تے مَنڑ دریا دے سارے درختیں تے بُوٹیں اِچ بے پرَ بچیں دا چلکار مچ ویندے تے اوماؤیں کوں وِلہڑدیں کجھ آہدن اُونویں لہندی شام کوں جڈاں بنی اسرائیل دِیاں وستیاں اِچ سیت سڑیئے تھکے مُٹے پیؤماء آوڑدے ہِن تاں بُکھے بالیں دا چیکاٹ بکاٹ مچ ویندا ہئی تے بال ماؤیں دے پلو پکڑ تے روئی واسطے کہرام مچا ڈیندے ہِن۔

بنی اسرائیل کوں قبطیں غُلامی دی گھاٹیں اِچ جوڑ تا۔ پر اُنہیں جتنا اُنہیں کوں تنگ کیتا او اتنے زیادہ پھیلدے تے وَدھدے گئے۔ ایں واسطے او لوک (قبطی) بنی اسرائیل دی طرفوں فکرمند تھیندے گئے تے مصریں نیں بنی اسرائیل تے تشدد کر کر تے اُنہیں کولوں کم کرایا تے اُنہیں اُنہاں کولوں سخت مشقت نال سِلھ گارا بنڑوا بنڑوا تے زمین اِچ ہر قسم دی خدمت گھن گھن تے اُنہیں دی زندگی تلخ کر ڈِتی[1]۔ اُنہیں دے سارے کم جیہڑے اُنہیں کولوں کرویندے ہِن جبردے ہِن[2]۔ مردیں دیاں چیلیں غُلامی دے بار چیندیں چیندیں نُوں وانگر تھی گیاں تے او سِلھ گارا تے ڈُوجھا عمارتی سمان اُتلی منزل تے چاویندیں ہُنیں ڈھہہ پوندے ہِن تے ایں دنیاں توں رُخصت تھی ویندے ہِن[3]۔

بنی اسرائیل دی نسل دے وَدھارے کوں روکنڑ کیتے جڈاں قبطیں دی ظلم دی بارش کنعانیں تے تھی تاں اُنہیں دی قبطیں دا تعداد اِچ مقابلہ کرنڑ کیتے نسل وَدھاونڑ دے بنی اسرائیل دے پُرانے فیصلے تے پہلے توں زیادہ عملدرآمد کرنڑ دا فیصلہ کیتا تے جڈاں قبطی اپنڑے منصوبے اِچ ناکام تھی گئے۔ تاں اے مسئلہ دربار اِچ پیش تھیا۔ تے فرعون سرداریں دے سامنڑے عُتبہ کوں مخاطب کریندیں ہُنیں آکھیا۔۔۔۔۔۔ عُتبہ توں کنعانیں دی نسل دے وَدھارے کوں روکنڑ اِچ بُری طراں ناکام تھی گئیں۔ توں آپ ڈسا تیڈے نال کیا سلوک کیتا ونجے۔۔۔۔۔۔ مجرمیں دی کار عُتبہ کمبنڑ پئے گیا تے اوں فرعون کوں وَلدی ڈِتی جو

---

[1] خروج باب اوّل آیات ۱۲۔۱۳، تورات مقدس

[2] خروج باب اوّل آیت ۱۴، تورات مقدس

[3] بحارالانوار جز ۱۳، صفحہ ۴۷

آقائے مصر میں اپݨاں فیصلہ تہاڈے سپرد کریندا ں تے نال ای میں اے اَرداس کریندا ں جو کنعانیں دے وجود تے چابکیں دے کالے رَتے نشان تے گنڈھیں میڈی محنت تے قوم نال محبت دے گواہ ہِن- میں تے میڈے بانہہ بیلیں کنعانیں تے عزت دے ڈو کھیں توں ای وَدھ ظلم کیتن پر اے پتہ نِی کیجھیں سخت تے ضدی قوم ہے جیہڑی ہر ظلم تاں سہندی اے پر اپݨی نسل دے وَدھارے کوں کہیں صورت گھٹاوݨ تے تیار کیں نِی- میڈے سئیں ساڈا راہندے اِچ کئی قصور تے کوتاہی کیں نِی- اساں اپݨی طرفوں پورے ٹِل لئی کھڑے ہَیں---- اچھا توں کھڑ تیڈا فیصلہ بعد اِچ کریسوں پہلے قومی مسئلے دا حل لبھ گھنوں------- فرعون عُتبہ کوں کھڑݨ دا حکم ڈیوݨ دے بعد دَرباریں کوں آکھیا---- اَج قوم دے سارے سیاݨے سردار کٹھے ہِن- ایں قومی مسئلے دا کئی ایہو جیہاں حل لبھو جو کنعانیں دی نسل دے وَدھارے کوں روکیا وَنج سگے تے اُنہیں دی ایں مسئلے اِچ مقابلے تے ضد دا ای مٹکا . بھنیا وَنج سگے- اے وَڈی کمینی تے ڈِ ـلٹھ قوم اِے- ہتھوں مُقابلے تے لہہ آئی اِے------ اَشقر آداب پورے کرݨ دے بعد فرعون کوں آکھیا جو اَے مصر دے پَردھان واقعی اے وڈی کمینی تے ڈِ ـلٹھ قوم اِے پر گڈھاں دے وَس اِے جو او بیڑی ناں چڑھے------ اَشقر دی گالھ مُکیندیں ہوئیں فرعون آکھیا جو جیکر اے گڈھاں ہِن تاں وَل اے سِدھے نِی تھیندے کیوں جو تُساں ڈِٹھا ہوسی جو گڈھاں جتنا ای بار چئی وَدا ہووَے- چنگھڈا وَدا ہووے تے بَاجھے اِی کھاندا وَدا ہووے گڈھاں ڈیکھ تے ہینگݨ پئے ویندے فرعون دی ایں گالھ تے پریشان قبطی سردار زور زور دے کھلݨ پے گئے تے فرعون اشقر کوں آکھیا جو توں اپݨی گالھ کر------ مَتاں کئی حل نکل آوے------ اشقر آکھیا مَیڈا سئیں اساں پاند کوں ناں پکڑوں مُنڈھ کوں پکڑوں------ ڈِسا- ڈِسا فرعون اُوکوں آکھیا------ میڈا سئیں بالیں جماوݨ آلیں دی آنوݨ بہانوݨ پنجاڑی کَدھی وَنجے تے جمݨ آلے بالیں دی سنگھڑی تے نَوہنہ ڈِتا وَنجے- اشقر نویں صلاح ڈِتی---- مار کا کیا صلاح ہے؟ فرعون سَرداریں توں پچھیا------- دَرباریں اَختے تھئے ہُئے مریض دی کار آکھیا ٹھیک ہے

سئیں--------- جے اِے ٹھیک اے تاں اَج توں سرکاری ملازم کنعانی تریمتیں دے
ڈنگریں کوں رستیں تے ناں ٹرنڑ ڈیسن- رادھی دے نقصان تے رستیں تے ڈنگراں کوں
تورنڑ تے پنجاڑی کڈھیسن تے وَل ایں طراں دا ہک قانون بنا ڈیسوں تے جتھوں تئیں بالیں
دی سنگھڑی تے نوشہ ڈیونٹ آلی گالھ ہِے تاں اِے کم سِدھا سامنڑے تاں نِی کیتا وَنج سگدا-
ایندے واسطے کئی ایہو جیہاں طریقہ لبھو جیندے نال بال ای مرونجن تے کہیں کوں قاتلیں دا
اِی پتہ ناں لگے فرعون ولید دو ڈیہدیں ہوئیں آکھیا- ولید اُٹھی تے فرعون کوں آکھیا جو میڈا
سئیں ایں کم واسطے دایاں کوں استعمال کیتا ونجے- اُنہیں دے ذِمے لایا وَنجے جو او کنعانیں
کوں جمینڈے ویلے اُنہیں دی سنگھڑی تے نوشہ ڈیندا ں آنون- ایں طراں کہیں کوں پتہ اِی
ناں لگسی تے مصر دی بھوئیں کنعانیں دے جمنڑ اِیلے نکلنڑ آلے رواث کوں ناں ٹرنڑ
ہکسی---------- گالھ تاں ٹھیک ہِے پر کنعانیں دے سارے بال مُئے ہُئے جمنڑ پئے
گِئے تاں اُنہیں کوں شک ناں پئے ویسی ایندا کئی صحیح طریقہ لبھو- فرعون نیں ولید کوں
آکھیا------------ والئی مصر، جیکر اِے گالھ ہِے تاں وَل صرف کنعانیں دے پُتریں
کوں مارنڑ دا فیصلہ کرو جیڈاں گھراں اِچ مرد ناں ہوسن تاں وَل کیہاں خطرہ تے ایں فیصلے دا ہک
بیا فائدہ اے تھیسی جو قبطیں کوں کنیزاں مِل ویسن- فرعون دربار دے متفقہ فیصلے دے بعد
آکھیا جو ٹھیک ہِے- مصر دیاں ڈوہنائیں پردھان دایاں دِے ذِمے اِے کم لیندے ہیں تے
اُنہیں کوں آہدے ہیں جو او اپنڑیاں ماتحت دایاں کوں ایں قومی فرض کوں ادا کرنڑ کیتے راضی
کرنڑ تے کہیں بندے کوں ایں گالھ دا پتہ اِی ناں لگے---------- عتبہ توں سفرہ تے فوعہ
کوں آکھ ڈِے جو او ڈوہیں شامیں میکوں آ تے مِلن---------- ایں فیصلے دے بعد فرعون
دربار اِچوں اُٹھی تے لگا گیا--- آقائے مصر! باہروں سفرہ تے فوعہ دایاں سئیں دے حکم دے
مطابق آیاں کھڑن---- دربان فرعون کوں ڈسایا------------ فرعون دربان کوں
حکم ڈِتا جو اُنہیں ڈوہنائیں کوں بیٹھک اِچ بِلہا ڈِے- دربان دایاں کوں بیٹھک اِچ وَنج بِلہایا
تے فرعون آندیں سَٹ اُنہیں پنگھر اِچ بُڈیاں تے کمبدیاں ہوئیاں دایاں کوں آکھیا جو میں

اَج توں عبرانی دایاں کوں اپنْی قوم اِچ شامل کرن دا فیصلہ کیتے۔ تساں اَج توں اپنْے آپ کوں حکمران قوم اِچ شامل سمجھو تے ساڈیاں بانْہہ بیلی بنْو۔ اَج ساکوں تہاڈی خدمات دی لوڑ پے گئی اِے ہِیں واسطے تُہاکوں سڈوا ئیم ــــــــــــ فرعون کوں سفرہ ولدی ڈِتی جو تہاڈی ایں مرحات تے احسان دے اظہار کیتے میڈے کولوں الفاظ کینی نیں۔ اساں تہاڈیاں تھورِیت ہیں حکم ڈیوو اساں تہاڈے ہر حکم دی تعمیل کریسوں۔ جے گاٹے دی رت وی منگسو تاں حاضر کریسوں ــــــــ فرعون خش تھی گیا تے اوں دایاں کوں ہٹنْ دا اشارہ کیتا ڈو نہیں دایاں فرعون دے ہٹنْ دے بعد بہہ گیاں ــــــــ بہنْڈیں ای فرعون آکھیا جو میں تُہاکوں ہوں اہم کم کیتے سڈوائے تساں مصر دیاں ساریاں دایاں کوں میڈا اے حکم ڈے ڈیوو جو او ہر کنعانی تریمت دا بال جمینْدے ویلے پُتراں دی سنگھری تے نونْہہ ڈیندی آوے تے نِکّی گھٹینْدی آوے۔ تاں جو انہیں دیاں بھوریاں رُوحیں قبطیں دے ڈڈھپ تے وڈپ تے پہاج بنْنْ توں پہلے وجود توں جُدا تھی ونجن ــــــــ آقائے مصر دے ہر حکم دی تعمیل ساڈے اُتے فرض ہِے تے ساڈے واسطے ایں توں ودھ ہِی خشی کیا تھی سگدی اے جو ساکوں مصر دے پردھان دی طرفوں قومی جنگ اِچ شامل کیتا ویندا پئے ــــــــــ اساں سائیں دے حکم تے خواہش دی تعمیل اِچ کنعانیں دے منتاں نال ڈھیچنْ آلے جگر دے گوشیں کوں موت دا پیالا پلینْدیاں آسوں سفرہ ولدی ڈِتی تے فوعہ اوندی گالھ دی تائید اِچ سر ہلایا ــــــــ شاباش تہاڈے ایں کم تے صرف میکوں ای نِی تہاڈی قوم دے سرداریں کوں وی خشی تھیسی تے تہاڈی قوم جیہڑھی کنعانیں دی نسل دے ودھارے کوں روکنْ دے ہر حربے اِچ ناکام تھی گئی اے، تہاڈے ایں جہاد اِچ کامیابی دی دُعا گو ہِے تے جڈاں تساں ماء دی کُکھ توں مصریں دی بھوئیں تیئں دے سفر اِچ بالیں کوں مار مکیسو تاں اے قوم دی جیت ہوسی تے تہاڈی قوم خشی اِچ جھُمراں مریسی تے تہاکوں اِتناں انعام ملسی جیندا تساں سوچ نی سگدیاں ــــــــــ پردھیان کراہے جو ایں سارے کم دا کہیں ہئے کوں پتہ ناں لگے تے جیکر کئی دائی ایں قومی جہاد اِچ شامل ناں تھیوے یا راز فاش کرے تاں

اُوندی اطلاع میکوں ڈِوا ہے میں اُنہیں دے سارے پُتر بلکہ پُورے دان خان کوں قوم نال غداری کرݨ دے بدلے دریائے نیل دیاں مچھیاں دے حوالے کر ڈیساں۔۔۔۔۔۔ وَنجو تے کنعانیں کیتے موت دا فرشتہ بݨ وَنجو۔۔۔۔۔۔ ٹھیک ہے میڈا سئیں اَساں اپݨی قومی ذمے واری پوری کریسوں تے جیکر ایں کم اِچ کہیں چُخ ماری تاں اُوندی خبر سئیں کوں ڈیسوں۔۔۔۔ ٹھیک ہے ایہہ گالھ کرݨ دے بعد فرعون اُٹھی کھڑا تے اُوں دایاں کوں آکھیا جو میکوں ایں گالھ دا پتہ ہے جو سوانئیں دے دل کپاہ توں زیادہ کُولے ہوندن تے پہاجیں تے رناڑیں توں علاوہ اُنہیں کوں وسیب دے بال مِٹھے لگدن پَر محکوم قوم دے ہر فرد کوں حکمرانیں دے ہر حکم دی تعمیل کرݨی پوندی اِے تے زندگی تے موت دا اے فیصلہ اٹل ہے۔ جیندی تکمیل تُہاڈے مفاد اِچ ہے تے میکوں تہاڈے اُتے مکمل اعتماد ہے کیوں جو تُساں ساڈیاں وی دایاں ہو ے۔۔۔۔۔۔ اَے خداوندِ مصر اَساں تُہاڈی ہدائیت تے حکم دی تعمیل کریسوں۔ تُساں ساڈے اُتے مکمل اعتماد کرو ایں وعدے دے بعد اُنہیں وَنجݨ دی اجازت منگی تے دربار اِچوں روانہ تھیاں۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ کُجھ پندھ کرݨ دے بعد فوعہ ڈردیں ڈردیں سفرہ توں پُچھیا جو ہُݨ کیا تھیسی؟ کیا اَساں اپݨی مظلوم قوم دے بے گناہ مشُومیں کوں مار سگسوں؟۔۔۔۔۔ سفرہ وَلدی ڈِتی ناممکن ہے ساکوں لالچ تے ڈراویں نال موت دا فرشتہ نی بݨایا وَنج سگدا تے نال اِی اَساں تاریخ دے پنّیں تے قوم دشمنی دے حوالے نال اپݨاں ناں لکھویسوں کیوں جو ایہو جئیں جرائم کوں زمانے دی اکھ ڈیہدی پئی ہُوندی اے تے وَڈی گالھ اِے ہے جو قوم تاں کانواں کوں اِی پیاری ہوندی اے جیکر ایں کمینے اپݨی قوم دی بقاء سانگے ساکوں اپݨے سوہݨے تے بے گناہ پُتراں کوں مارݨ دا حکم ڈِتے تاں ساڈے اُتے وِی اے فرض بݨدے جو اَساں وِی اپݨی قومی بقاء کیتے اپݨیاں ذمے واریاں پوریاں کروں۔ میں پُچھیندی آندی آں جو بالاں کوں بچاوݨ کیتے بنی اسرائیل دیاں تریمتیں کوں اعتماد اِچ گھن تے ہر گھر اِچ بال جماوݨ دی تربیت ڈِتی وَنجے تاں جو ہتھ پیر لہندے ویلے انہاں کوں دایاں دی لوڑ ناں رہے۔۔۔۔۔۔۔ کیا صلاح ہے فوعہ بھیݨ۔۔۔۔ گالھ تاں ٹھیک ہے ایں طراں فرعون

دے ظلم توں وی بچ ویسوں تے قوم دے بال ای ناں مرسن ------- پر ایندا فرعون کوں وی پتہ لگ سگدے ------- فوعہ بھینڑ جیکر فرعون کوں پتہ ای لگ گیا تاں اساں موت دا پیالہ آپ پی تے قوم دے بالاں کوں تاں بچا گھنسوں۔ ٹھیک اے بھینڑ سفرہ میں جیہڑھے ویلے دا اے منحوس حکم سُنڑیئے ہوں ویلے دا میڈا ہاں مُٹھ اچ آیا ہوئے تے میڈا وجود کمبدا وَدے۔ تے تیڈیاں گالہیں تے میں حیران تے پریشان تھئی بیٹھی ہم۔ سفرہ کوں فوعہ آکھیا ------- فوعہ وڈی پھُئی کوں پکڑنڑ کیتے ڈور ڈھلی کرنی پوندی اے۔ جیکر میں تھوڑی جئیں ڈھلی گالھ کریندی تاں ہُنڑ فرعون دے محل دے باہروں ساڈیاں لاشاں پیاں ہوئیوں ہا ------- سفرہ ولدی ڈیندیں ہوئیں الھیا ------- پر سفرہ بھینڑ ایندے کولوں پلوں رکیویں چھُٹرویسوں۔ میڈی سمجھ توں باہر ہے۔ فوعہ پریشانی اچ پچھیا ------- فوعہ بھینڑ توں تاں ایں حکم کوں سُنڑ تے اَسلوں بے بود تھی گئی ایں ------- جیکر فرعون کولوں مکر گھڑنڑ آلے ملازم ہوندن تاں ساڈے مکریں کوں ای زمانہ منیندے۔ پریشان ناں تھی جڈاں جماؤنڑ آلیں ، بالیں کوں مارنڑ شروع کرڈتا تاں دُنیاں توں اے پیشہ ای مُک ویسی۔ سفرہ پریشان فوعہ کوں تسلی ڈتی -------

قبطیں دی جبری مُشقت بنی اسرائیل کوں ڈُکھیں وات ڈے ڈتا تے سارا ڈینہہ ڈنگریں ڈھوریں کوں چراؤنڑ آلیں کنعانی تریمتیں کوں ٹکھ تریہہ 'گرمی' ٹھڈھ تے بے ارامی نیں مکول کے رکھ ڈتا تے ٹکھ تے بے ارامی دی وجہ توں ماؤیں دے ڈھڈھیں اچوں بال زمین تے جھنڑ پئے گئے[1] ------- قبطی دایاں کنعانیں دے بالیں کوں مارنڑ دی حکومتی پالیسی تے عملدرآمد کوں مختلف حیلے بہانیں نال رکیندیاں ریہاں تے فرعون دے ہر سڈے تے بہانیں نال اپنی تے معصوم بالیں دی جان بچیندیاں ریہاں ------- تے دایاں دی ایں مایوس کارکردگی تے بالآخر فرعون اُنہیں کوں سڈوایا تے اُنہیں کوں کوڑیج تے آکھیں ------- سفرہ پہلی

---

[1] بحارالانوار جز ۱۳ صفحہ ۵۲

ڈ۔لنہوار تاں توں جھلیندی ناں ہانویں پر عرصہ گزر گئے کنعانیں دا ہک بال ای تہاڈے ہتھوں مویا ہویا نِی ہمیا۔ تُساں جڈاں ای آندیں وے نواں بہانہ گھڑی آندیں وے۔ بھلا تہاڈی ایں گالھ تے کیویں یقین کریجے جو جڈاں دا اساں اُنہیں دے پُتریں کوں مارن دا تہاکوں آکھیئے تاں کنعانی تریمتیں اپنڑے آپ ہتھ پیر لہن پئے گین۔ میکوں تاں ایویں لگدے جو تُساں اِچوں کہیں کنعانیں کوں ڈسا ڈِتے جو مصری دایاں ہُنڑ بال جمیندے ویلے تہاڈے پُتریں کوں مار ڈیسن تے ہیں واسطے او ہتھ پیر لنڈے ویلے تہاکوں نِی سڈیندیاں یا تُساں آپ وَنجن کیتے نخرے کریندیں وے--------- سفرہ ولدی ڈِتی جو ناں سئیں-------- ساڈے او کئی پالنڑ ہارہن جو اساں اُنہیں کوں ڈس ڈِتے جو اساں ہُنڑ بال جمیندے ویلے تہاڈے پُتریں کوں مار ڈیسوں۔ تُساں ذرا آپ غور کرو جو اساں اے گالھ ڈس تے آپ مریجناں ہئی تے اپنڑی روزی تے لت ڈیونڑ ہئی۔ اے راز جتھاں سرکار کیتے اہم ہے اُتھاں ساڈی بقاء تے پیشے واسطے ای ضروری اِے۔ سفرہ دی ولدی دے بعد فرعون آکھیا جو---------- میکوں سمجھ نِی آندی جو کنعانیں دی نسل دے ودھارے کوں روکن کیتے جتنے زور پئے لیندے ہیں گالھ اُتھائیں دی اُتھائیں کھڑی اِے۔ ایں مسلسل ناکامی تاں میکوں گالھا کر ڈِتے۔ تے دِل آہدے جو ایں قومی کم اِچ ناکام تھیونڑ آلیں دے ٹوٹے کر ڈیواں پر قوم پرستی ایں گالھ توں رُکیندی اے کیوں جو اپنڑی قوم دے ہنجیں توں ہنجیں بندے دی حفاظت تے خُشحالی ہک قوم پرست تے فرض ہے۔ ہُنڑ میں اے سوچے جو کنعانیں واسطے اے قانون نافذ کراں جو اُنہیں دی ہر حاملہ تریمت اپنڑے بالیں دی صحت تے اُنہیں کوں مرنڑ توں بچاونڑ کیتے دایاں کولوں معائنہ کرایا کرے۔ کیوں جو کنعانی سوانئیں دے بال تشدد۔ بے آرامی تے مُکھ ترینہہ دی وجہ توں جمنڑ توں پہلے مرنڑ پئے گین اِنہیں حالات اِچ ہمدردی دے خنجر نال اُنہیں کوں کُٹھا ونجے۔ تہاڈی کیا صلاح ہے---------- فرعون کوں سفرہ ولدی ڈِتی جو اے طریقہ شکاری دا او جال ہے جیندے اُتے دانڑے سٹ تے شکار کوں جال اِچ آونڑ دی دعوت ڈِتی ویندی اے۔ ایں توں او نِی بچ سگدیاں۔ تہاڈی اے صلاح تہاڈی قومی محبت تے دانائی دا ثبوت

ھے ------------ سفرہ ---------- جڈاں ہمدردی دا اے قانون کنعانیں دے کنیں
اچ پجسی تاں او خوشی اِچ گالھے رتھی و یسن کیوں جو مظلومیں دے کن- دل تے دماغ اپنڑیں
ہمدردی دی گالھ سُنڑن کیتے ڈاہڈے بے چین تے مکھے ہوندن تے بھانویں ظلم کرن آلا ای
چس چانوݨ کیتے یا اُنہیں کوں پھساوݨ کیتے اُنہیں نال ہمدردی دا اکلاوے چا' تاں او اُوکوں
اپنڑاں ہمدرد سمجھ گھندن تے او اُوں توں پرے بھجݨ دی بجائے اُوندے قدمیں وچ
ڈھاندن ---------- فوعہ مظلوم شُودے مٹھے بول تے مست اُٹھدن- ہمیں واسطے
سیانڑے ظالم' ہمدردی دے ہتھیار نال شکار دے وجود تے سرکار کریندن تے ایندے بعد اُنہیں دے
سندھ سندھ کوں انجو انج کر ڈیندن ---------- فرعون گالھ کوں ودھیندیں ہوئیں آکھیا جو ایں
طریقے تُساں بنڑ آلیں ماؤیں دی گنڑی کروئے بال دے جمݨ ویلے تُساں آپ اُتھاں پج
ونجو ---- ہݨ ونجو تے پھرتی تے چلاکی نال ایں قومی خدمت کوں پورا کرو ----------
ٹھیک ہے میڈا سئیں ------- اساں ڈینہہ رات ایں کم کیتے پریشان ہیں تے اساں
چاہندیاں ہیں جو چنگائی دے جیہڑھے کم اِچ ہتھ پاتے ہے ایندے اِچ سُرخرو تھی پووں-
دایاں روانہ تھیوݨ لگیاں تاں فرعون اُنہیں کوں آکھیا ---------- یاد رکھو حکمران
قوماں جیکر محکوم قومیں تے ترس کھاوݨ پئے ونجن تاں او آپ محکوم بنڑ ویندن تے محکومی دی
رات ڈاہ' ویہہ ورہیں دی نی ہوندی بلکہ اے کال کوٹ رات صدیں دی ہوندی اے-
جیندے اِچ ڈو چار نئیں سینکڑے نسلاں حاکمیں دی خوشحالی تے آزادی دے بار چیندیں
چیندیں اپڑے آساں' آزادی تے خُشیاں دے پکھی مروا ---------- بانہدن' یاد رکھو'
جڈاں دی غلامی قومیں دے لیکھ اِچ لکھی اے تاں اُوندے نال غلام قومیں کیتے ظلم تے بے
رحمی وی بھوئیں تے نازل تھئی اے- جیویں محکوم تے مظلوم قومیں تے' حکمران قومیں دی
طرفوں تھیوݨ آلے ہر ظلم تے استحصال تے دھاڑیں مارݨ تے مُزاحمت کرݨ فرض ھے
اُونویں حکمران قوم دا اُنہیں تے ظلم تے اِستحصال کرݨ اِی قومی فریضہ ھے- اے شکار تے
شکاری آلی بھڑانڈ اپڑی بقاء کیتے کرنی پوندی اے -------- میں چنگی کارکردگی دی خواہش

رکھینداں۔ ہُݨ تہاکوں اجازت ہے ونجو مَیں اپݨی گالھ کر گھدی اِے ---------- دایاں فرعون دیاں گالھیں ہُݨ تے جڈاں کلھیاں تھیاں تاں فوعہ آکھیا جو اِے بادشاہ کیڈے ظالم تے کمینے ہوندِن۔ ظلم کوں قومی فریضہ آکھݨ آلا کیڑھے حوالے نال انسان ہے۔ ظلم تاں ہر شکل تے ہر رنگ اِچ ظلم ہوندے۔ کیا ظلم دے مُقابلے اِچ قومی وِڈپ تے ڈُڈھپ زیادی اہمیت رکھدے؟ سفرہ آکھیا فوعہ اِنہاں بھیڑیں دے سُنڈپ دا حال تاں ایہو ہے جو غلامی توں ڈر دے وی ہِن تے غلامی پلیندے وِی ہَین اِنہیں دیاں گالھیں کوں اہمیت ناں ڈیوو۔ بس اِنہیں دی سُݨی رکھو پر نالہ اپݨی جاہ تے ----------

"نویں کوڑکی تے نویں حِکمت"

حکومتِ مصر کوں اِے بھیڑی خبر ملی اِے جو کنعانیں دے بال جمݨ توں پہلے مانویں دے ڈِھڈیں اِچ مرݨ پئے گئین۔ فرعونِ مصر سمجھدِن جو بال ہر کہیں دے سانجھے ہوندِن ایں واسطے ہر ماء دائی کولوں بال دی صحت دے بارے معائنہ کرایا کرے۔ تے دائی ماء تے بال واسطے جیڑھیاں دوائیاں تجویز کرے حکومت او دوایاں مفت ڈیسی تے جیہڑے لوک دائی کوں کجھ ڈیوݨ دے قابل کیں نیں او سرکاری دایاں کولوں مفت معائنہ کرا سگدِن۔ حکومت معصوم بالیں کوں بچاوݨ کیتے انقلابی قدم چاتے ایں سہولت توں زیادہ توں زیادہ فائدہ چاوݨ غریب عوام تے فرض ہے۔ اے نواں قنون نویں فرعون دی طرفوں غلامیں واسطے سہولت تے ہمدردی دا تاریخی قنون ہے۔

غلامی دے قید خانے اِچ ایں اعلان تے بنی اسرائیل دے اگوانیں دا اسحٰق دی وِساخ تے کٹھ تھیا تے اسحاق نیں گالھ مہاڑ شروع کریندیں ہوئیں سرداریں کوں آکھیا۔ بھراوو: فرعون دی ایں سہولت تے ہمدردی دے پچھوں کئی ناں کئی بُرائی ضرور ہوسی۔ کیوں جو حکمرانیں تے گودیں دی طرفوں مانویں کوں ملݨ آلی ہر سہولت تے ہمدردی اِچ اُنہیں دی لالچ ضرور لُکتی بیٹھی ہوندی اِے تے قبطیں دی طرفوں مانویں کوں آنوں بھانوں مارݨ کٹݨ تے سارے

ڈِلنہہ دِی بُکھ تریہہ دا بندوبست تے اُہر تاں بالیں کوں مارݨ کیتے کیتا گیئے۔ پر اج اِنہائیں
کوں بچاؤݨ دا اعلان مصلحت توں خالی کیں نِی۔ قبطی گالھے نِی تھی گئے بلکہ اپݨے کہیں مکروہ
مقصد دی تکمیل واسطے ساکوں ہُرھو بݨاوݨ دی کوشش پئی تھیندی اے۔ ایں واسطے ساکوں
چاہیدا اے جو اساں تریمتیں مردیں کوں قبطیں دی ایں نویں کوڑی اچ پھسݨ توں بچاوݨ
ناں تاں علاج دے ناں تے بالیں کوں کئی زہر پلا ڈیتا ویسی۔۔۔۔۔۔۔۔ اسحاق بھرا گالھ ایویں
لگدی اِے۔ اسماعیل رَیں اسحٰق دی گالھ دی تائید کیتی تے آکھیس بھلا ڈکھیاں تسیاں،
کٹیجݨ مریجݨ آلیاں بے ارامی دیاں شکار ماؤیں دے بالیں کوں دایاں یا دوائیاں بچا سگیدن۔
اے سارا کوڑ پلال تے دوکھا ہے۔ ایں واسطے کئی وی ماء دایاں دے نیڑے ناں لگے تے ناں
ای ہتھ پیر لہݨ ویلے دایاں کوں سڈیا وَنجے کیوں جو اے نواں عذاب لگدے دایاں دِے
ذریعے آنوݨ آلا اِے۔ جیندی نشاندہی ایں منادی دے ذریعے کر ڈِتی گئی اِے۔ مظلوم تے
محکوم قوم دے سردار و تہاڈی کیا صلاح ہے؟ اسماعیل فیصلے کیتے پُچھیا۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔
بنیمین وَلدی ڈِتی جو تہاڈی صلاح درست ہے جو مقابلہ اپݨے پرتے کرݨاں چاہی دا اِے تے
ایں تجویز دی ساریں تائید کیتی۔۔۔۔۔۔۔۔۔ اسحٰق گالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو
اَج دی بیٹھک دا ڈُوجھا اہم مسئلہ قبطیں دے وَدھدے ہوئے مظالم۔ ناانصافیاں۔ محرومیاں
تحقیر تے تذلیل تے نال اِی علم و ہنر تے جنگی مہارت دی کمی دا ہے۔ جیندی وجہ توں بنی
اسرائیل کوں بدترین حالات دی تبدیلی تے آزادی دا ہتھ دی لکیر جتنا وی رستہ نِی نظردا۔
ہِیں واسطے قوم مایوسی دے ہَدھڑیں اچ ہَرھیندی ویندی اِے۔ تے مایوسی دے ہَدھڑیں اچ
ہَرھیج وَنجݨ آلی قوم کوں جیکر امیدیں دے پکھی اُپٹیاں بولیاں نال ناں وِندلاوݨ تاں اوندی
مزاحمتی روح مردیندی اِے تے او قوماں خشحالی وَڈپ تے ڈُڈھپ دا ایہو جیہاں مزار بݨدن
جیہرھا گدی نشینیں دیاں نسلاں کوں گھ ڈوڑا اِی نِی کرݨ ڈیندیاں۔ تساں ٹھیک آکھیئے
اسماعیل وَلدی ڈِتی تے آکھیس جو محرومیاں۔ مایوسیاں تے دل شکنی انسان دیاں ساریاں
طاقتاں کھس گھندِن ہیں واسطے ظلم دی اندھاری رات اچ بنی اسرائیل کوں فکری تحریک

تے نجات دے رہبری لوڑا اے جیہڑھا اُنہیں دے دل دماغ اعصاب تے رُوح کوں دَریادِی ڈُو جھی مَنْ تئیں پچُن دا وسیلہ تے یقین ڈِواتے اُنہیں کوں تار متاراں دَریا جھاگن تے تیار کر سگے۔ جیہڑھا نجات دا ایہو جیہاں پروگرام تے منصوبہ ڈیوے جیہڑھا قومی مزاج تے استعداد دے مطابق ہووے تے جَیندی تکمیل مظلوم قوم دے وَس اِچ ہووے۔ جیویں نسل دے وَدھارے دی حکمت عملی بنی اسرائیل دے وَس اِچ ہوونْ دی وَجہ نال قوم دی مزاحمتی قوت بَنْ گئی اِے۔ جَیندے نال ہِک مظلوم قوم ظالم تے حکمران قوم نال کامیاب مقابلہ اَڑی کھڑی اِے۔ تے ہر قسمے ظلم ڈھہانوْنْ دے باوجود ظالم قوم اپنْی خواہش دی تکمیل اِچ ناکام تھی چکی اِے تے اُساں توُں زیادہ پریشان تے بے قرار ھِے۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بن یامین ایں مسئلے تے اپنْی صلاح ڈیندیں ہوئیں آکھیا جو اسماعیل بھرا تُہاڈی گالھ بالکل ٹھیک اِے پَر بنی اسرائیل کوں پتہ ھِے جو اُنہیں دی نجات دا رَہبر موسیٰ کلیم ھِے جَیندی آمد دی دُعا ساری قوم مَنگدی کھڑی اِے۔ ایں واسطے او موسیٰ کلیم توُں علاوہ کہیں کوں نجات دَہندہ مَنْنْ کیتے تیار کیں نیں تے ناں اِی او کہیں بئے رہبر دے منصوبے تے عمل کرنْ تے تیار ہِن۔ اِنہاں حالات اِچ قومی مصائب۔ استحصال تے غلامی دے احساس دا ڈِیوا ہر حال بَلنْاں چاہی دا اے جَیندے نال کہیں ویلے وی مِصریں دی غلامی کوں بھاہ لئی وَنج سَگدی اِے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

او کیویں ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ؟ اسماعیل بھراؤں پُچھیا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بن یامین وَلدی ڈِتی جو اسماعیل بھرا ۔ ۔ ۔ ۔ احساس دی موجودگی اِچ جَڈاں کُئی ناقابل برداشت واقعہ محکوم قوم تے نازل تھی وَنجے تے اُوں ویلے قوم دا کمزور توُں کمزور ہر سَر پیا بندہ ظالمیں دے خلاف جَھنڈا ہتھ اِچ چا گھنے تاں پوُری قوم اُوں جھنڈے تلے کٹھی تھی تے ظالمیں کوں بے خوندا کرتے مار ڈیندی اے۔ ایں واسطے غلام قومیں دی قوتِ احساس کوں سُجاگ رَکھنْاں چاہی دا اِے۔ جَیندی آخری منزل بدلہ تے آزادی ہوندی اِے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بن یامین دے بعد اسحاق گالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بھرا وو ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ قومی پیشین گوئی دے مطابق غلامی دی صدیں دی ظالم رَات مُکنْ آخری پہر دو پَندھ پئی کریندی اِے۔

جیندے اِچ مُوسیٰ کلیم دی آمد متوقع ہے۔ ایں واسطے ساکوں قوم اِچ آزادی دی خواہش تے غلامی توں نفرت پیدا کرݨ کیتے مُچ لانوڑاں چاہی دا اِے۔ تاں جو ایں ککروݨی رات دی ٹھڈھ تے اندھارے سَاڈی بربادی دا منصوبہ ناں بݨ وَنجن۔ ایں واسطے میڈی صلاح ہے جو ہُݨ ہر گھر اِچ جمݨ آلے ہک بال دا ناں مُوسیٰ رکھیا وَنجے جیندا فیصلہ صدیں پہلے ساڈیاں ماؤاں رعمیسس دی ٹھوری بھوئیں تے رکیتا ہئی۔ تاں جو اَج دے موسیٰ غلامی دے گھر اِچ آس دا ہجھ بݨ تے گھر، گھر تے گلی گلی ٹھڈھ دے ماریں کوں گرم کر سگن تے اِنہائیں دے سیک تے سوجھلے نال بے آس۔ بے امید تے تھکے ترٹیٹے رلیئے ہوئے پاندھیئں کوں منزل دی راہ لبھ سگے—————— میڈے خیال اِچ اَج دے موسیٰ قومی آزادی دی گھر گھر اِچ تحریک بݨ ویسن تے اے جڈاں باثبرے پوندے پیؤ ماء کوں لبھݨ کیتے درسال ٹپسن تاں ساڈی کنعان توں کنعان تئیں دی تاریخ تے اغراض و مقاصد۔ مصر اِچ ساڈے اُتے تھیوݨ آلے قبطیں دے مظالم تے قومی تحریک آزادی تے اُوندے اگوان تے خود بخود گالھ مہاڑ تے بحث چھڑ ویسی۔ تے آنوݨ آلیں نسلیں کوں اپݨی تاریخ، ذمے واریاں تے منزل دا پتہ لگ ویسی۔ تے نال ای اُنہیں دیاں رگاں اِچ تھکی ماندی ہولے ہولے ٹرݨ آلی رت بھجݨ دھڑکݨ پے ویسی۔ ایں طراں آزادی دے قومی اگوان دا ناں لاغر قوم دا ناں صرف آسرا بݨسی بلکہ قومی تحریک آزادی دی بیڑی دی مَݨ دو ٹھل پوسی—————— اے ساریاں گالھیں ٹھیک ہن پر جنگی تربیت کیویں تھیسی؟ اسماعیل پنچائت دی توجہ ایں پاسے ڈوائی—————— بن یامین ولدی ڈتی جو واقعی اے اہم مسئلہ ہے جنگی تربیت تے ہتھیار دے بغیر تاں انسان اوھورا ہے جیہڑا اپݨی تے اپݨے حق دی حفاظت نِی کر سگدا۔ تے ہر تلوار دے سامݨے اُنہیں کوں نچی کیاوݨ کیتے آپ سر جھکانوڑاں پوندے۔ ایں واسطے بنی اسرائیل کوں جنگی تربیت ڈیوݨ کیتے تھیوݨ آلیں میلیں اِچ شرکت کیتی وَنجے ایں طراں گھڑسواری۔ نیزے بازی۔ تلوار تے تیر اندازی دے مقابلیں اِچ شریک تھی تے جنگی مشق کیتی وَنجے۔ جیکر ساڈیاں تلواریں۔ نیزے تے تیر کھس گھنن تاں بالیں کوں لکڑ دیاں تلواریں۔ نیزے تے تیر کھیڈݨیں بݨا تے ڈے

ڈِتے وَنجن تے بُڈھڑے اِنہیں بالاں دی تربیت کرن------- کیا خیال اے----------؟بن یامین پنچائت توں پچھیا---------- ٹھیک ھے- بالکل ٹھیک ھے- حالات دے مطابق اپنڑے قومی تقاضیں کوں پورا کرناں چاہی دا اے- اسماعیل ولدی ڈِتی---------- بھراوو جے گالھیں مکمل تھی گئین تاں ول میکوں وی ہک گالھ کرنڑ دی اجازت ڈیوو- افراہیم پنچائت توں پچھیا---------- اسحاق ولدی ڈِتی جو ہک وار نی لکھ وار گالھ کرو- اساں کٹھے تاں ہیں واسطے تھئے ہیں جو سارے بھراویں دی صلاح دے مطابق نویں حالات دی نویں حکمت تیار کیتی ونجے تے قوم دی کھپوتیں آلی بیڑی دے ہر کھپوتے کوں چڑھنڑ توں پہلے بند کر ڈِتا ونجے-------------- افراہیم آکھیا جو بنی اسرائیل دیاں تر-یمتیں غلامی دی ایں جاگیراچ حصے دار ہن تے قومی غلامی دے آخری دَور دیاں جیہڑھیاں اگو ہنیاں خبراں اساں تئیں پجنڑ اُنہیں دے مطابق غلامی دی ایں رادھی دیاں باریں تر-یمتیں دیاں وڈیاں ہوسن- تے اُونویں ای تر-یمتیں باجھ غلامی توں آزادی تئیں دے پندھ کرنڑ ناممکن ہن- ایں واسطے تر-یمتیں کوں اعتماد اچ گھن تے اُنہیں کوں اُنہیں دے حصے دا کم کرنڑ دی ذمے داری ڈِتی ونجے تے اُنہیں دا وی ہک جرگہ قائم کیتا ونجے- جیندی حکمت عملی بڈھڑیاں تیار کرنڑ تے نگرانی وی اُنہائیں دی ہووے- قبیلے وار ہک ہک تریمت اپنڑے قبیلے دی طرفوں نگرانی تے فکری تے عملی میدان اِچ تربیت کرے----------- ڈاڈھی سوہنڑیں صلاح ڈِتی وے افراہیم بھرا---------- اسماعیل ایں صلاح دی تائید کریندیں ہوئیں آکھیا---------- ایں سوہنڑی تجویز دے بعد اَج اے وی فیصلہ کیتا ونجے جو اے قومی جرگے' اپنڑی حکمت عملی کیہڑے اصولیں تے تیار کرن؟ اسحاق جرگے دے سامنڑے فیصلے واسطے نویں گالھ کیتی---------- اسحاق دی گالھ دی افراہیم ولدی ڈِتی جو سیانے آہدن جو جے تئیں طاقت تے سیاست کوں ہکی پنجالی اِچ ناں جُتا ونجے تاں بھوئیں دے سینے تے کُل نِی واہے ونج سگدے- میڈی تاں صلاح ھے جو اُنہائیں بئے کٹ اصولیں تے نجات دی

قومی تحریک دے قلعے اُسار یئے وَنجن------ افراہیم دی تجویز تے اسماعیل بولیا
افراہیم بھرا صلاح تاں زور دی اے پَر طاقت--------- کیں توں منگوں؟ مانگویں
ڈاندیں نال تاں رَڑھ واہی نِی تھی سَگدی--------- منگݨ دی کیہڑھی لوڑ اِے۔
غلام ہوݨوݨ دے باوجود بنی اسرائیل نسلی وَدھارے دی قومی تحریک کوں مقابلے نال کامیاب
کیتی کھڑِن۔ تے اَج جیہڑھی قوت احساس بیدار کرݨ دا فیصلہ کیتے وے جیکر اُوندے نال قوم
قبطیں دے ہر ظلم کوں ظلم آکھݨ پئے وَنجے تاں اے جُراتِ اظہار قبطیں دے ڈُڈھپ دا
مُنکا بھَن ڈیسی۔ بھراوو طاقت لوہے دی تلوار ای نِی ہوندی بلکہ طاقتاں دا منبع انسان آپ ہِے۔
افراہیم ولدی ڈِتی-------- افراہیم ٹھیک آکھئے اِیں واسطے اَج دے سارے
فیصلیں دی منظوری ڈِتی وَنجے تے اُنہیں کوں پُورا کرݨ دا عہد کیتا وَنجے تے نال اِی تر ۔ ہتیں
دے جرگے دے قیام دی ذمے واری تَرے مُہاندرے سیانے سرداریں دے ذمے لئی
وَنجے۔ بھراوو کیا صلاح ہِے جیکر کہیں بھرا کوں انہیں فیصلیں تے کئی اعتراض ہووے یا کہیں
فیصلے اِچ کئی ڳالھ شامل کرنی ہووے تاں ڳالھ کرو۔ اسمٰعیل آکھیا------- سارے فیصلے
نیک نیتی نال کیتے ڳئین تے جرگہ اِیندی منظوری ڈیندے۔ افراہیم آکھیا------- اخیر
تے اسحاق نیں سَوانٹئیں دے جرگے بݨاوݨ کیتے افراہیم۔ دان تے بن یامین دے ناں
گھدے تے پورے جرگے اُوندی ڳالھ دی تائید کیتی۔

اسحاق دی وِساخ تے سَوانٹیں دے جرگے دا کٹھ تھیا تے ایں بیٹھک دی ابتدائی ڳالھ مُہاڑ
واسطے افراہیم کوں سڈیا ڳیا تے افراہیم سَوانٹئیں دے جرگے کوں مخاطب کریندیں ہوئیں
آکھیا جو آل یعقوب علیہ السلام دیاں باعصمت۔ دلیر تے غیور دِھیریں' غلامی دی اندھاری
رات دے اوکھے پَندھ اِچ قوم کوں تہاڈیاں قربانیاں تے رہنمائی دی لوڑ پئے ڳئی اے۔ کیوں
جو غلامی دے تھل مارو اِچ آل یعقوب صدیں توں رُلدی وَدی اے تے ایندے رِتّے تے
ریت وقتیں ماریں دے پیریں کوں وَلہڑ وَلہڑ ویندن تے منزل دو بلانگ تاں بلانگ' وَدھݨ
آلے ہر قدم کوں پچھتے دِھکیندِن۔ تے نال ای گھُلݨ آلے غلامی دے اندھار وطن دے

رستے تے پیرے مٹاوڈِتن۔ جڈاں جو کال کوُٹ جھڑ نیں چن ' تارے تے بجھ کوں لکایا ہوئے۔ تے کہیں ویلے ای وِبھ تے پئی ہُئی بے سیتی تے بے سنتی قوم تے ہناثوے لہہ پوثوڑیں۔ جیں توں بچݨ کیتے چھوٹیں وڈیں کوں سوچݨاں تے کجھ کرݨاں پوسی۔ ہیں واسطے مردیں اے فیصلہ کیتے جو آل یعقوب دیاں دِھیریں کوں جیہڑھیاں ہمت۔ حوصلے تے صبر نال ہک جابر قوم دا مقابلہ پیاں کریندِن قومی تحریک آزادی دی باضابطہ تنظیم چلاوݨ دی ذمے واری ڈِتی ونجے کیوں جو ہک بُڈ دی ہُئی بیڑی دا بار قافلے اِچ وَنڈاونݨاں پوندے۔۔۔۔۔ آل یعقوب علیہ السلام دیاں صابر دِھیاں مصردی بھوئیں تے تہاڈے صبردا امتحان شروع تھی ڳئے۔ایں وطن اِچ ساکوں مالی۔ سیاسی۔ علمی تے ثقافتی میدان اِچوں کڈھ ڈِتا ڳئے۔ تے اساں حکومت دے کہیں ادارے اِچ شامل کیں نی۔ مصردی ایں بھوئیں اِچ ڈِینہہ رات کماوݨ۔ جھڑکاں کھاوݨ۔ اپݨیاں عزتیں کوں رُلیندا ڈیکھݨ تے غلامی دے سارے عذاب جھلݨ توں علاوہ ساڈا کئی حق کیں نی۔ ایں واسطے اساں قوم اِچ قوتِ احساس ' جُراتِ اظہار ' جنگی تربیت تے سیاسی حکمت اختیار کرݨ دی صلاح بݨائی اِے۔ اساں فیصلہ کیتے جو ہر گھر اِچ ہک سوہݨے تے متحمند بال دا ناں موسیٰ رکھیا ونجے۔ قبطیں دے ہر ظلم تے نفرت دا اظہار کیتا ونجے۔ بالیں کوں قبطیں دے مظالم ڈِسائے ونجݨ تے قوم کوں آزادی دیاں نعمتاں تے برکتاں دا شعور ڈِتا ونجے تے اے کم ایں واسطے مشکل کیں نیں جو اساں سارے پورا ڈِینہہ کٹھے کم کریندے ہَیں تے سیاسی تنظیم بݨاوݨ' کٹھے کم کرݨ آلیں کیتے اوکھی کیں نی ہوندی۔ جیکر ماواں ز ھیݨیں اَپݨیں بُوٹیں کوں پالݨ تے انہیں دی حفاظت کرن تاں انہیں دے رہائے باغ کوں پھل پھل ضرور لگسی ۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ اپݨے وڈپ تے ڈُدھپ کیتے قبطی ظلم و تشدد دے ذریعے بنی اسرائیل دیاں دِھیریں کوں بسانوڑاں چاہندِن تے تہاڈے 'پُتر' بھرا' تے سکے سَوَرہے جیڑھے پہلے ای ظلم دی گھانݨیں وات ہِن کوں اتحاد دا ویس پواوَ۔ مستقبل دے حالات تے انہیں دا مقابلہ کرݨ کیتے اپݨیں نسلیں دی اکھ اِچ شعور دا سُرما پواوَ مایوسی توں بچاوݨ کیتے نسلیں دے ہتھ اِچ یقین دی تلوار ڈیوو تے قومی پَندھ اِچ دھوڑے کھاوݨ آلیں دے ڈاوݨ

کپو- تے گھمر گھیر اچ پھسی ہوئی بیڑی کوں بچاونڑ اِچ اپنڑیاں ذمے داریاں پوریاں کرو- قومی وجود کوں سکرات لگنڑ آلی اے- اِینداں وارث بنڑوتے اوکوں بچاونڑ کیتے دَوا دارُوں کرو' غلامی دے عذابیں دے پچھاویں ڈولیاں کھڑے وٹیندنِ تے ویلہ مقابلے داہو کا کھڑا ڈیندے- قوم کوں مقابلے کانڑ تیار کرو- تاں جو رب سئیں دی رحمت چھول اچ آوے---------- افراہیم گالہ مہاڑ مُکاتے بہہ گیا تے اوندے بعد لادی دے قبیلے اچوں جیرھا بنی اسرائیل دی مذہبی پیشوائی کریندا ہئی ہک بُڈھڑی سوانی اماں راخل کوں گالہ مُہاڑ کرنڑ کیتے کانڈھا ڈِتا گیا تے اُنہیں اپنڑی گالہ مُہاڑ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا---------- پُتر افراہیم دیاں گالھیں سُنڑ دے بعد تہاکوں اندھارے سوجھلے داپتہ لگ گیا ہوسی تے نال اِی اپنڑیاں قومی ذمے واریاں دا احساس اِی تھی گیا ہوسی- میں بنی اسرائیل دے ایں انقلابی قدم تے ڈاہڈھی خُش آں تے اُمید کریندی آں جو بنی اسرائیل دیاں دِھیریں قومی آزادی دے پندھ اِچ اپنڑی بھائیوالی داحق ادا کریسن- تے اپنڑیاں ماؤاں نال کیتے ہوئے وعدے کوں توڑ نبھیسن---------------- تُہاکوں پتہ ہے جو صدیں توں ساکوں ماؤاں' مصر دی بھوئیں تے تھیونڑ آلے مظالم دے خلاف جہاد کرنڑ دی وصیت کریندیاں آندِن---------- میڈیاں لائق دِھیریں! دشمن دا وار خطا تھیو ہِیہے---------- اَج ویلے دی بیڑی ساکوں اوں گھمر گھیر اچ آن پھسائے جیندے متعلق ساڈے وڈے ساکوں ڈسیندے آندِن تے انہیں دیاں گالھیں اپنڑے علمی وڈپ کیتے ناں ڈسایاں ہِن پر اساں اَج تئیں نسلیں کوں بچاونڑ دا کئی منصوبہ نِی بنڑا سگیئے تے ناں ای انہیں گالھیں کوں اپنڑیں نسلیں دے حوالے کیتے ہِے' جیندی وجہ توں ساڈیاں نسلاں ہر اَگوں ٹھیں خبر توں اَنڑ واقف ہِن---------- میکوں یاد ہے جو اماں سئینڑ میکوں ڈسایا ہئی جو میڈی نانی کوں اُنہیں دی نانی سئینڑ ڈسیا ہئی جو اُنہیں دے ہک وڈے بنی اسرائیل کوں ڈسایا ہئی جو ہک ویلہ آسی جو مصر اچ بنی اسرائیل تے ظلم دے پہاڑ ڈھائے ویسن- بنی اسرائیل دے مشوم پُتریں کوں خوامخواہ قبطی مارٹ تے ٹُل ویسن- بنی اسرائیل جنہیں مصر اچ آونڑ

ویلے فرعونِ مصر کوں آکھیا ہئی جو اَساڈی مصراچ اے رہائش عارضی ہے[1] کوں مصراچوں وطن دو ناں ونجݨ ڈیسن ہوں دوراچ افراہیم ناں دا بندہ بنی اسرائیل کوں ہک مُٹھ کرݨ دا اُہر کریسی تے تحریک آزادی دا باقاعدہ آغاز تھیسی۔ اُوں تحریک اِچ سَوانٹیاں مرد حصہ گھنسن تے او تحریک قبطیں دے[2] ظلمیں کوں روکݨ اِچ کامیاب تھی ویسی ــــــــــــــــــــ

ایں نویں خبر تے سارے حیران تھی گئے تے افراہیم کوں ڈیکھݨ پئے گئے ـــــــــ اماں راخل اپݨی گالھ ٹریندیں ہوئیں آکھیا ـــــــــــــ میڈیاں چَن توں سونہڑیاں دِھیریں، بھیݨیں۔ ظلم تے راضی رہݨ تے ظلم کوں مُکاوݨ دا اُہر ناں کرݨ آلا مظلوم اپݨے ایں کردار دی وجہ توں ظالم توں اِی وَدھ مجرم ہے تے اوندے ایں کردار تے بندیں توں علاوہ ظلم کرݨ آلے کوں وی کاوڑ آندی اے۔ جڈاں جو رب سئیں تاں ظالم کوں ظالم تے ظلم کوں ظلم ناں آکھݨ آلے، تے ظلم دے خاتمے دی بھڑانڈ ناں کرݨ آلیں دی امداد نِی کریندے۔ بلکہ او تاں ظالمیں دے خلاف لڑݨ آلیں دی امداد کریندِن۔ جے تئیں اپݨے حق کیتے قوماں نَاں لڑسن او تئیں دُنیاں اِچوں ظلم ختم نِی تھی سگدا۔ جے تئیں مظلوم، ظالم دا چولا لیر کتیراں ناں کریسن تے جے تئیں مظلوم، ظالم دے اگوں سر جُھکیندے رہسن او تئیں ظالم، ظلم کرݨ توں نِی تھکسناں ـــــــــــــ بنی اسرائیل دیاں دلیر دِھیریں، موت تے ظلم پچھاݨوں آلی کار ساڈے شریک بݨ گئین۔ جنہیں توں لک نِی سگیندڑاں۔ ایں واسطے ہر گھر اِچوں ہک زینگر تیار کر تے قومی تحریک دے حوالے کریجے۔ جیہڑھا لک چھپ تے قبطیں دے پُتراں کوں مارن، تاں ول ہاں کوں ہتھ پوسی تے او چھتے تھیوݨ دے باوجود کُھ ناں کُھ وسُچیں تے ہرن دی کار ہر کھسکار توں ڈرسن، تے ہر ظالم دی موت قومی تحریک کوں قوت تے ساکوں ٹھاڈھل پُچیسی ــــــــــــــــ میڈیاں لائق دِھیریں، جیکر اَساں غُلامی دی گھاݨیں وات اِئے ہئے ہیں تاں ول ڈر بھوہ، کیہاں۔ ڈرݨ تاں او جیہڑھے خُشی تے خُشحالی دی سیج تے

---

[1] ۔ پیدائش باب ۴۷، آیت ۴، تورات مقدس

[2] ۔ زراعت پیشہ ہووݨ دی وجہ نال مصریں کوں قبطی سڈیا ویندا ہئی۔

مُتے پَین، ساڈا جیوݨ تاں قیدیں توں اِی بد ہے۔ کیوں جو قیدیں کوں ویلے سر روٹی تے تُمہݨ دی جاہ تاں ڈِتی ویندی اے، پر ساکوں تاں مشقت کرݨ دے باوجود روٹی دا اُہرای آپ کرݨاں پوندے تے سر لکاوݨ دے گریڑے ای آپ بݨاوݨیں پوندن۔ ساڈے بال موسم دی ہر ضرورت تے نعمت توں محروم رہ ویندن، اساں منجھونگے تے پیروں راہڑیں بالیں کوں کجھ گھناتے نِی ڈِے سگدے۔ ساڈے ہتھیں دھیلہ کیں نئیں تے ساکوں اپݨے ہر بیمار دا ڈنگر ویچ تے دوا داروں کرݨاں پوندے اساں دُنیاں دے عجیب لوک ہئیں جیہڑے بالیں کیتے کجھ نِی گھن سگدے تے او کھاوݨ تے پاوݨ دی ہر شئے کیتے سِکدے رہ ویندن۔ ساڈے کولوں نفرت کیتی ویندی اے۔ ڈِینہہ رات سوانیاں مرد مُشقت کریندے ہِن تے ساڈی تنخواہ ظلم۔ محرومی تے محکومی ہے۔ قوم تے ملک دے ناں تے قوم تے ملک دے دشمن ساڈے کولوں مشقت کرویندن پر ساکوں قومی ثمرات اچوں کجھ نِی مِلدا ——— کیا ایہو جہیں جیوݨ دی خاطر ظلم سہوں تے محکوم رہوں؟ جیندے اِچ ساکوں ڈنگریں جتنی وی اہمیت نِی ڈِتی ویندی ——————— مریم اماں راخل کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں آکھیا ——— ایں جیوݨ دی سنگھڑی گھٹوں۔ ظلم دی ہر کندھی کوں سٹوں ——— مریم دے ایں نعرے کوں ساریں سوانئیں ڈو دفعہ دُہرایا تے اُوندے بعد اماں راخل اپݨی گالھ مہاڑ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا ——————— بنی اسرائیل دے مرد ساڈی وجہ توں بنی اسرائیل دے ظلم سہندے کھڑن۔ اُنہیں کوں ساڈی عزت و ناموس دی نتھ سب کجھ سہݨ تے مجبور کیتی کھڑی اے جڈاں ای او قومی بقاء دی بھڑانڈ دا پُچھیندن تاں اُنہیں کوں ساڈیاں جیندیاں لاشاں دا تقدس پامال تھیندا نظر آندے کیوں جو جڈاں اُنہیں دا آندری اُنہیں نال غلامی دیاں زنزیراں تروڑݨ دی بھڑاند کریندے۔ تاں اے ایہو پُچھیندن جو گھر آلیں دا کیا بݨسی۔ ایں طراں اساں تے ساڈے بال تحریک آزادی دی راہ اِچ دیوار ہئیں تے ساڈی وجہ توں بنی اسرائیل دے مردیں غلامی دیاں زنزیراں پاتیاں ہوئین۔ ایں واسطے اساں آپ آزادی دا ڈیوا بݨوں تاں جو ساڈی وجہ توں غلامی دے طوق پاوݨ آلے آزاد تھیوِن تے اساں پنگھاں

جھُوٹوں-------------اَماں راخل اساں تہاڈیاں صلاحتیں کوں دِلوں مَنیڈیاں ہیں تے
اُنہیں تے عمل کرن واسطے تیار ہیں۔مریم اٹھی تے اماں راخل کوں ولدی ڈِتی------
اماں راخل اپٹی گالھ مہاڑ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو میڈی خواہش ہے جو تُساں ہک مہینے
دے اَندر اَندر بنی اسرائیل کوں ظلم دے خاتمے کیتے تحریک چلاوݨ تے تیار کرو۔ تاں جو ایں
چھتے فرعون جیہڑھا ساڈے پُتریں کوں مارݨ تے تُلیا ہوئے کہیں ویلے اِی نواں حکم جاری
کرنے۔ تے میں چاہندی آں جو ہُوں موقعے تے اَساں چُپ کرتے سوانٹیاں مرد اپنے بالیں
تے ڈنگریں سمیت شہر دے وڈے میدان اِچ کٹھے تھی وَنجوں تے او تیئں واپس ناں آوُں جے
تیئں او بندے ناں بنڑں-----------اماں راخل دی گالھ ٹکیندیں ہیں سارہ آکھیا جو
انہیں ساڈی ہک ناں منی تے اَساں ہُوں میدان اِچ بیٹھے رہوسے تاں ساڈے بال تاں بُکھ
مر ویسن-----------اماں راخل ولدی ڈِتی------------------میڈی بھولی
دھی، بالیں کوں تتی وا ناں لگی---------بالیں کوں بچاوݨ کیتے محکومیں کوں بُکھ دی گھٹی
لانوڑیں پوندی اے-----------پر تیکوں تاں پتہ اِے جو ساڈے ڈنگریں دا کھیر
ساڈے علاوہ سارے قبطی پیندن۔ کیا او سارا کھیر تہاڈے بالیں جو گا اِی ناں تھیسی؟ کیڈی
بھولی ہیں۔ ایں کیوں نہیں آہدی جو ساڈے ایں عمل نال قبطی تے اُنہیں دے بال بُکھ مرسن۔
انہیں دے بال وی اُونویں کُرلاسن جیویں ساڈیں وستیں اِچ بال کُرلاندے رہ ویندن۔ جیویں
اساں گوشت، ترکاری تے پھل فروٹ کینے سگدے ہیں ساڈے وانگ اُنہیں شئیں کیتے قبطی
دی سکسن۔ کیوں جو جڈاں اساں کم کرݨ آلے کم ناں کروں، کھیر تے ڈنگر ناں ویچوں ترکاری۔
پھل فروٹ تے لکڑیں شہراں اِچ ناں پچاوُں، رڑھ واہی۔ باغیں تے مکانیں بناوݨ دا کم چھوڑ
ڈیئوں۔ رسلھاں ناں تھپوں تے اُنہیں کوں بَٹھی اِچ ناں پکاوُں تے بار ناں چاوُں تاں
گوشت۔ کھیر پھل فروٹ تے ڈُو جھیاں لوڑ دیاں شئیں قبطی کتھوں گھنسن۔ اے تاں اساں
آپ بُدھو ہیں جو آپ بُکھے راہندے ہیں پر اپنے دشمنیں کوں پلھا تے کھویڈے
ہیں---------بنی اسرائیل دیاں دھیریں-----------کم کرݨ دے باوجود

سَاڈے اُتے قبطی آنوں بہانوں ظلم کریندن جیندے نال ساکوں رُوحانی تے جسمانی ڈکھ تھیندے۔ جیکر اُساں اپنْے حق گھنْڑ کیتے ہُوں تھیونْڑ آلے ظلم کُوں سَہنْڑ تے تیار تھی وَنجوں تاں ڈکھ ای ناں تھیسی تے ظلم ای میدان اِچ کنڈ لوا پوسی۔ ایں واسطے ڈےلنہہ رات تحریک دی کامیابی کیتے کم کریتا وَنجے ـــــــــــــ اگلے چَن دی چوڈی دی رات ہیں پڑتے بیٹھک تھیسی تے جرگے دی ہر سوانی توں اوندے ذمے دے کم دا حساب گھدا ویسی۔ پر اے گالھ یاد رکھا ہے جو جیہڑھے ڈےلنہوار ای فرعون دی طرفوں ظلم دا نواں حکم جاری تھیسی۔ ہُوں رات اُساں سَارے بالیں تے ڈنگریں سمیت وڈے میدان اِچ کٹھ تھیسوں۔ ایں واسطے جتنی جلتی تھیوے اپنْے اپنْے قبیلیں کوں ایں عمل کیتے تیار کرو۔ رب سئیں ساڈی امداد کریسن۔

"حملہ"

فرعون جڈاں دایاں دے ذریعے وی بنی اسرائیل دے پُتریں کوں مارنْڑ اِچ کامیاب ناں تھی سگیا تاں وَل اُوں سرداریں کوں دربار اِچ سڈوایا تے اُنہیں کوں آکھیس جو ـــــــــــ بھانْویں جو اساں کنعانیں تے سارے ظلم تے حکمت اَزما کھڑے ہیں پر اے نامُراد نسل دے معاملے اِچ ساڈے سامنْے پہاڑ بنْڑ گئین۔ دایاں وی ایں کم اِچ ناکام تھی گئین تے کنعانی ترےمتیں آپ ہتھ پیر لہنْڑ پئے گئین عتبہ آکھیا جو عبرانیں دے بالیں کوں دریا اِچ سَٹ ڈِتا وَنجے ـــــــــــ فرعون وَلدی ڈتی جو دل تاں ایویں آہدے پر ظلم کرنْڑ کیتے وی بہانہ تے جواز دی لوڑ ہے خوامخواہ ظلم کرنْڑ اِچ بدنامی تھیندی اے تے دشمن قوماں ملک دی کہیں قومیّت تے ڈُوجھی قومیت دے ہتھوں تھیونْڑ آلے جبری استحصال دی وَجہ توں مظلوم قومیت کوں اُنہیں دے قومی دھارے اِچ شمار نی کریندیاں تے اے کمزوری ملک تے قوم کیتے خطرہ بنْڑ ویندی اے ہئیں واسطے تاں اے سارے دھرتال کیتے ہے۔ جیکر بیا کئی رستہ ناں لبھیا تاں وَل ڈِٹھا ویسی ـــــــــــ فرعون صلاح ڈیونْڑ کیتے ولید کوں

اشارہ کیتا۔ تے ولید اُٹھی تے آکھیا میڈا سئیں ---------- میڈے خیال اِچ تاں
بدھا سامان مارٹ دے ہوا ہیا گئی رستہ کیں نِی رہ گیا۔ میں ایں معاملے تے ہوں پھیندا رہ
گیاں۔ فرعون' ہرئیے بئے ڈاہڈھے دی کار وِگڑ تے آکھیا جو اے نِی تھی سگدا جو میں اپنے
ملازمیں دے غلامیں توں ہار مَن گھناں۔ اے نِی تھی سگدا۔ ایندے بعد فرعون نیں اپنی قوم
دے سارے بندیں کوں زور ڈے تے آکھیا جو اُنہیں دا جیہڑا چھوہر جمّے اوکوں دریا اِچ
سَٹ ڈواہے تے جے دِھی جمّے تاں اُوکوں جیندا رہݨ ڈواہے[1] ----------
فرعون دے ایں حکم دے بعد جڈاں وَڈے ویلے قبطی اُٹھیئے تاں انہیں بنی اسرائیل دیاں
وَستیاں خالی ڈٹھیاں تاں او پریشان تھی تے فرعون دو بھجّے تے اوکوں آکھونیں جو کنعانی بھج
گئین تے انہیں دے گھر خالی تھئے پئین۔ ہوں ویلے مخبریں دا فوجی ٹولہ فرعون کولوں ہو کدا
سَاکدا آیا تے اوں ڈسایا جو اے آقائے مصر کہیں قوم ساڈے اُتے حملہ کرڈِتے تے او شہر
دے باہروں میدان اِچ پڑلئی پئین تے پورے میدان اِچ آدم ای آدم نظر دے سَویل نال
اے ڈوہنہیں خبراں سُنݨ دے بعد فرعون سر پکڑ تے بَہہ گیا تے حملہ آور قوم دا سُنڈے اِی
کنعانیں دے بھَجݨ دی اطلاع ڈیوٹ آلیں گھریں دو دھروکڑی لئی۔ اِنہاں ڈونہائیں خبریں
فرعون' قبطیں تے اُنہیں دے سرداریں درباریں تے افسریں دے ہوش اُڈا ڈِتے تے قبطی
سَت ماڑ توں حملہ آور قوم دی اتنی وڈی تعداد کوں ڈیہدیں ای بالیں کوں گھِن تے شہر اچوں
نِکلݨ پئے گئے۔ تے بالیں کوں حملہ آوریں توں بچاوݨ کیتے اَدھی فوج چھانوڑیں اچوں بھج
گئی------ انہیں حالات اِچ جڈاں فرعون درباریں' سرداریں' سپہ سالاریں تے
انتظامی افسریں نال شاھی محل توں میدان تے دید ماری تاں اُوکوں آدم ای آدم تے
گھوڑے' اُٹھ تے ڈوجھے جنگی جانور نظر آئے۔ تے ساریں ایں منظر کوں ڈیکھ تے آکھیا پتہ
ای نِی لگا سِرے تے چڑھ آئین ---------- فرعون فوجی اگواٹ کوں کوڑیج تے
آکھیا------- توں تے تیڈی فوج کتھاں سُتی رہ گئی اے جو ایڈے وڈے لشکر دے

---

[1] خروج باب اوّل آیت ۲۲، تورات مقدس

آنوٹ دی وی اُوکوں خبر نِی لگی۔ تے ناں ای تہاکوں کنعانیں دے بھجنڑ دی خبراے۔ تساں ہک
دفعہ ولا قبطیں کوں غیریں دا غلام بنا ڈیتے ---------- فرعون ایں صورتحال تے
سرداریں۔ درباریں تے افسریں کولوں پچھیا جو جڈاں فوج لُک گئی اے۔ قبطی وی کنعانیں دی
کار بھج گئین تے اوپری قوم ساڈے اُتے موت بنڑ تے آئی بیٹھی اِے۔ اِنہیں حالات اِچ
ساکوں کیا کرناں چاہی دا اے۔ ولید ولدی ڈتی جو آقائے مصر کوں فوراً" اے شہر چھوڑ ڈیونڑاں
چہیدا اے۔ ولید دی تجویز دی ساریں حمائت کیتی ---------- فرعون ولدی ڈتی جو
میڈا دل تے ضمیر تاں نِی آہدا جو میں بھج ونجاں پر دربار دے فیصلے دی پابندی میڈے اُتے
فرض ہِے۔ میں پہلے سکات تے ول جشن ویساں۔ میڈیاں ذمے واریاں ولید سنبھلیسی تے
اُوندا ہر فیصلہ میڈا فیصلہ ہوسی' میڈا جانشین میڈا وڈا پُتر بنڑسی۔ ایں قوم نال صلح دی کوشش
کراہِے تے اُوندے نال بھڑاند ناں کراہِے۔ قومی آزادی تے وطن کوں بچاونڑ کیتے زر'
دولت دی پرواہ ناں کراہِے۔ فوجی اگوانیں کوں قتل کرڈیوو تے جیہڑے بھج گئین انہیں کوں
نوکری توں کڈھ ڈیوو ---------- سرکار شہزادیاں تے ملکہ سکات دی راہ تے فوجی
محافظیں دی نگرانی اِچ روانہ تھی گئین۔ عتبہ فرعون کوں ڈسایا ---------- تے ولید
ہتھ بدھ تے فرعون کوں آکھیا میڈا سئیں اساں قومی مفاد اِچ جو کجھ تھی سگسی کریسوں تساں
اِتھوں روانگی دا فیصلہ کرو۔ تہاڈا اِتھوں ونجنڑ قوم دی بھلائی اِچ ہِے۔ جیکر قومی اگوان حملہ
آوریں دے ہتھیں آونجین تاں قومی بقاء خطرے اِچ پئے ویندی اِے۔ جیکر تہاکوں کجھ تھی
گیا تاں ول قبطیں دا ناں تے نشان ناں لبھسی۔ کیوں جو اگوان دے بغیر وڈی توں وڈی قوم
اپنْی سلامتی دا تحفظ نِی کر سگدی ---------- فرعون ولدی ڈتی ٹھیک ہِے میں ویندا
پیاں۔ میڈے نال رابطہ رکھا ہِے تے میں وی تہاڈے نال رابطہ
رکھیساں ---------- فرعون دی روانگی دے بعد ولید سرداریں تے درباریں
کوں آکھیا جو کھمبی آلی کار رات و رات مصر دی بھوئیں تے ظاہر تھیونڑ آلی قوم کوں جیویں
تھیوے راضی کریچے۔ جے انہیں ساڈے اُتے حملہ کرڈِتا تاں ساڈے وڈپ تے ڈڈھپ دا

راز کھُل ویسی تے اَساں ہمیشاں کیتے کنعانیں دی کار انہیں دے ظلم و ستم دا نشانہ بݨ ویسوں ---------- کون ہے جیہڑھا ایں قوم نال ڳالھ مُہاڑ کرݨ واسطے ویندے --------- ولید دے سوال تے پورے دربار اِچ چپُ غڑپ تھی ڳئی ----------- تے کجھُ دیر بعد عتبہ وَلدی ݙتی جیکوں اکثریت ڳالھ مُہاڑ کیتے بھیجے اوہو وَنجے ---------- ولید سرداریں توں پچھُیا کیوں' مارکا اے صلاح ٹھیک ہے --------- ٹھیک ہے سئیں' درباریں ہولے ہولے آکھیا ----------- ایندے بعد عتبہ اَبڑغُت رعمیس دا ناں گھِدا تے درباریں زور دا آکھیا بالکل ٹھیک ہے ایں توں سیاݨاں تے دلیر بیا کئی کیئں نی ----------- ولید رئیں رعمیس توں پچھُیا ٹھیک ہے سئیں بھرانویں دے انتخاب تے تُہاکوں کئی اعتراض تاں کیں رئیں ----------- سئیں میکوں اعتراض تاں کیں نِی پر مَیݙی صلاح ہے جو میں کلہاناں وَنجاں بلکہ میݙے نال شیردل عتبہ وی چلے ------------- عتبہ سر کھَنیندیں ہوئیں آکھیا میکوں نال ونجݨ تے اعتراض تاں کیں نِی پَر کلھوکِے میکوں جُلاب لگے کھڑِن۔ ایں حالت اِچ میݙا اُوں قوم اِچ وَنجݨاں درست کیں نِی ----------- چلو تُہاݙی تاں طبیعت خراب ہے کُئی بیا لگا چلے میݙے نال ------------ رعمیس آکھیا۔ پر کہیں وی نال ونجݨ دی حامی ناں بھری ----------- رعمیس ولید توں پچھُیا جو میکوں اے ݙساوَ جو میں انہیں کولوں کیندی طرفوں تے کیہڑھی حیثیت اِچ وَنجاں؟ اُنہیں کوں کیا وَنج آکھاں تے کیا کجھ کراں؟ ولید ولدی ݙتی جو تُساں انہیں کولوں ملک تے قوم دے بااختیار اڳوان بݨ تے وَنجو تے جیویں مناسب سمجھو اُونویں اُنہیں نال معاہدہ کرو۔ تہاݙے تھئے ہُئے معاہدہ کوں تسلیم کیتا ویسی تے تہاکوں حکومت دی طرفوں پورے اختیارات ݙیندے ہَیں ---------- رعمیس آکھیا اے سب کجھُ تحریری ہوݨاں چاہی دا اے۔ اے ناں تھیوے جو میں چنگائی کریندیں آپ ٹنگیا کھڑا ہوواں تے اُونویں اِی اُوں قوم کوں اپݨے بااختیار ہوݨ دا ثبوت ݙیوݨ کیتے تحریر دا ہوݨاں ضروری اِے ----------------- ایں دوران فوجی مُخبریں دا ہک اڳوان

دربار اچ آیا تے اوں ڈسایا جو میدان اچ جانوریں کوں پیڑیا ویندا پئے تے آنونڑ آلی قوم بھڑاند
دی تیاری پئی کریندی اے۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ولید ولدی ڈتی تساں اُنہیں تے نگاہ رکھو
تے ساکوں تازی خبر ڈیندے رہو۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ولید حکم ڈتا جو جلتی کرو تحریر تے تحفے
تحائف تیار کرو تے سفید عَلم تے رعمیس دے نال تحفے تحائف چاتے ونجنڑ آلے تیار
کرو۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ تے رعمیس کوں تحفے تحائف اشرفیاں تے او تحریر ڈے تے
روانہ کیتا گیا جیندے اُتے فرعون سمیت ساریں سرداریں تے درباریں دی مُہر لگی ہوئی ہئی
تے ٹُردے ویلے عتبہ تے ولید اوکوں آکھیا جو اُنہیں کوں ہر حال حملے توں رکاہے بھانویں اُنہیں
دی شرط کیڈی وڈی ای کیوں ناں ہووے۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ رعمیس جیکوں حق پرستی
دی وجہ توں گالھا سردار سڈیندے ہَن تے جیہڑھا فرعون سمیت کہیں کوں ناں بھاندا اہئی قوم
دا اگوان بنڑ تے چٹے عَلم آلے ملازم دے پچھوں تے تحفے تحائف آلے ملازمیں دے اگوں
میدان دو روانہ تھیا۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔ تے جڈاں او میدان توں تھوڑا پرے پُناں تاں اوں
ملازمیں کوں اُتھائیں کھڑنڑ دا حکم ڈتا تے علم چاتے جڈاں او میدان دے باہروں باغ دی حد
تے پُناں تاں اوکوں ہک سوائی تے ڈُو مردیں جنہیں مونہہ لکائے ہوئے ہَن سر ہلا تے سلام تے
رُکنڑ دا اشارہ کیتا۔۔۔۔۔۔۔۔۔ رعمیس اشارہ ملدیں ای جھٹ پٹ
گھوڑے توں دھرک ماریا تے اوں سر جھکا کرتے انہیں کوں سلام کیتا تے اوں ساہ گھدیں
بغیر آکھیا جو میں تہاڈے بادشاہ کوں فرعون مصر تے مصر دے دربار دی طرفوں تحفے ڈیونڑ آیاں
تے ڈُو قومیں دے درمیان سنگت دی گالہ ٹورنڑ آیاں۔۔۔۔۔۔۔۔ اپنے بادشاہ کوں
میڈے آنونڑ دی اطلاع ڈیوو۔۔۔۔۔ تہاڈی وی خدمت کریساں۔۔۔۔۔ رعمیس دی گالہ
سُنڑ تے ڈُونہائیں مردیں سوائی دو ڈٹھا تے اپنی زبان اچ گالھیں کرنڑ پئے
گئے۔۔۔۔۔۔۔۔۔ ڈھیر دیر گالھیں کرنڑ دے بعد اُنہیں اچوں ہک مرد میدان دو ونجنڑ
لگا تے رعمیس اوکوں آکھیا جو اپنے ترے چار بندے ساڈیں ملازمیں دو بھیجو تاں جو او فرعون
دی طرفوں بھیجے گئے تحفے گھن آون۔۔۔۔۔۔۔۔۔ او ملازم اِتھوں اَدھ کوہ تے کھڑن۔اے

رعمیسس دی ایں ---------- میڈی مُندری نشانی دے طور اُنہیں کوں ڈے ڈِوا ہے۔
گالھ تے ونجݨ آلے مرد سوانی دو ڈِٹھا تے اوں سر ہلایا تے او مرد مُندری گھن تے باغ اِچ گم تھی گیا۔--------- تھوڑی دیر بعد او مرد واپس آیا تے او آپت اِچ گالہیں کرݨ پئے گئے---- تے وَل اُوں رعمیسس کوں وَلدی ڈِتی جو سَاڈے بادشاہ حکم ڈِتے جو اَساں ای تہاڈے نال گالھ مُہاڑ کروں---------- رعمیسس ولدی ڈِتی اُنہیں دا حکم سر اکھیں تے------ میکوں فرعون مصر تہاڈے بہادر بادشاہ دو تحفیں دا حقیر نذرانہ ڈے تے بھیجے جو ونج تے اُنہیں کوں میڈا اسلام ڈِیوو تے اُنہیں کوں آکھو جو میں تے میڈی قوم تہاڈی بہادری تے حکمت کوں ڈیکھ تے بہوں خُش تھئے ہِن۔ تے بہادر قوم نال سنگت لاوݨ ہر قوم دی دلی خواہش ہوندی اِے۔ جے تُساں ساکوں اپݨاں سجݨ چا بݨاؤ تاں اے ساڈے کیتے وڈی خُشی دی گالھ ہوسی------------ سوانی ولدی ڈِتی جو جیہڑھی قوم تے اوندے بادشاہ اپݨے کٹھے رہݨ آلی ڈُو جھی قوم کوں اپݨے ظلم و ستم دا شکار تے غلام بݨایا ہوئے۔ اُوں قوم تے اوندے بادشاہ نال سنگت لاوݨ دی عقلمند قوماں غلطی نِی کریندیاں کیوں جو ظالم صرف ظالم اِی نِی ہوندا بلکہ او بے اصول۔ بُزدل۔ کوڑا۔ منافق تے مطلب پرست اِی ہوندے۔ اوندی سنگت لالچ تئیں ہوندی اِے تے اے انسان نما قوماں اپݨی خصلت اِچ جنگل دے آدم خور درندیں توں وَدھ ظالم تے خود پرست ہوندن۔ کیا اپݨی قوم دے وَڈپ ڈُڈھپ خُشحالی تے فراغت کیتے ٻنہیں قومیں دی رَت اِچ دَھاوݨ تے وطن اِچ حاکم تے محکوم دی رِیت پاوݨ آلے سنگت دے لائق ہوندن؟ جیہڑھے ہِک ویڑھے اِچ رَہݨ آلیں کوں اَک ٻِنک کیتی کھڑے ہوون تے اپݨے گھر کوں بھائیوالیں دیاں خواہش ______________

______ خشیں تے خشحالی دا سلی خانان بݨائی کھڑے ہوون۔ جیہڑھی قوم ڈُو جھیاں تل وطنی قومیں کوں غلام تے پسماندہ رکھݨ کیتے اُنہیں دے حقوق تے وسائل تے قبضہ کیتی کھڑی ہووے۔ جیہڑھی وطنیں کولوں وطن اِچ رَہݨ دا چلکاناں گھنے اِنہیں کوں اپݨاں کِی سمجھے اُوں ہنوں ہپ قوم نال کہیں سنگت۔

ساڈی فوج بھڑاند کیتے تیار ہے تے فیصلہ میدان اِچ تھیسی۔ اَساں ظالم قوم دا منگا بھن تے
کنعانیں کوں بدلہ گھنڑ کیتے مصریں تے حاکم بنا ڈیسوں تے او' دی تہاڈے کولوں پلھاں
تھیو یسن محل تے گدام بنوّیسن۔ اپنڑے ڈنگر ڈھور تہاڈیں سوانئیں توں چرو یسن تے جڈاں
کنعانین تہاڈے پُتریں کوں دریا اِچ سٹنڑ دا فیصلہ کیتا تاں ول...... اے گالھ پوری تھیونڑ
توں پہلے ر عیمیس وَلدی ڈِتی بی بی سئینڑ..... کنعانی تاں وَل مُڑتو کے اِتھوں بھج گئین۔ تُساں
مہربانی کرو تے مصر دی بھوئیں کوں قتلام توں بچاوَ۔ میں وی تہاڈی کار مصر دے دربار اِچ
کنعانیں دی غلامی دے خلاف اَلیندا رہ ویندا اں۔ تے میکوں ہنڑ وی اُنہیں دے پکڑیج ونجنڑ
دا فکر ہے۔ اَج میکوں فرعون تے دربار دی طرفوں تہاڈے نال سمجھوتہ کرنڑ دے پورے
اختیارات ڈِتے گئین۔ تے میں کنعانیں دے درحق جیویں تُساں آکھو تحریری سمجھوتہ کرنڑ
تے تیار ہاں۔ تُساں میڈے دِل دی گال کیتی ہے ر عیمیس توں سوانٹی پُچھیا..... جو او تیڈے
کیتے ہُئے سمجھوتے کوں مَن گھنسن تے اوندی پابندی کریسن؟ ر عیمیس آکھیا بی بی سئینڑ
بالکل مَنیسن میں وی مصر دے سب توں وَڈے تے لڑاکے قبیلے دا سردار ہاں تے انہیں آپ
میکوں تہاڈے نال سمجھوتہ کرنڑ کیتے اختیارات ڈِتن...... سوانٹی وَلدی ڈِتی جو ساڈی پہلی شرط
بنی اسرائیل دی آزادی تے خود مختیاری ہے جے مصری حکومت اُنہیں کوں اِتھاں قبطیں
دے برابر حقوق ڈیونڑ تے تیار تھیوے تے نال اِی اُنہیں کوں اِتھوں ونجنڑ دی خود مختیاری
وی ڈیوے تاں وَل گالھ تھی سگدی اے ر عیمیس وَلدی ڈِتی جو میں ایں سمجھوتے تے اکھیں
نُوٹ تے اکھر مارنڑ تے تیار ہاں.......... سوانٹی آکھیا ٹھیک ہے پہلے ایں سمجھوتے تے انہیں
دے اکھر مَروا تے اُوندے بعد اگلی گالھ تھیسی.......... ر عیمیس ولدی ڈِتی ٹھیک ہے بی بی
سئینڑ———— معاہدے دی تکمیل دے بعد ر عیمیس اُوں سمجھوتے کوں پڑھدا پیا
ہَئی جو سرکاری ملازمیں توں تحفے تحائف گھن تے آنونڑ آلے جوانیں اِچوں ہک جوان اِتھاں
پہنچدیں اِی بے ساختہ آکھیا جو...... اماں راخل تہاڈی حکمت تے تحریک دے اگوانیں دی
بھج دھرک توں قربان تھیواں۔ بنی اسرائیل کڈاھیں سوچا وِی ناں ہَئی جو قبطی اُنہیں کوں اَنڑ

پھر قوم دی کار ہیرے......جواہرات۔ اشرفیاں تے شاہی گھوڑے تحفے اچ ڈیسن تے ساڈا ہک ڈاڈھی قوم دی کار مصر دی تراہیں دی بھوئیں تے استقبال تھیسی۔ ڈیکھوا اے چارے شاہی گھوڑے قبطیں دے وڈپ تے ڈڈھپ کوں کنڈ تے چا' تے بنی اسرائیل کوں نذرانال ڈیوݨ آئے کھڑن۔ فرعون سمیت شہر قبطیں توں خالی تھی گئے۔ فوج بھج گئی اے تے فوج دے اگوان تے سالار قتل کرڈتے گئین۔ ساکوں ریت دے رسئیں اچ بدھݨ آلے کلے پڑا تے بھج گئین ساڈے پتریں کوں دریا اچ لوڑھݨ آلے اپݨے بالیں کوں ودے لکیندن۔ اج پتہ لگے جو اکثریت دے گاٹے اچ پیاں ہویاں زنزیراں سبدھ دے آہر نال ریت دے رسے ثابت تھیندن...... اوں نینگر تحریک دے اگوانیں کوں آکھیا...... بھرا اسحق تے بھرا افراہیم:

خشیاں تاں غلامیں کولوں ایویں لکدن جیویں کاٹھ کماݨ توں ڈردا ہے آؤ ایں پوہ تے صدیں دی مصیبتیں ماری قوم دیاں خشیاں کوں جھمراں مریندا ڈیکھوں جیرھی قوم بج کھلݨ توں ڈردی ہئی اوں قوم کوں نچدا گاندا ڈیکھوں' جل تے اوں تعبیر کوں ڈیکھوں جیرھی خابیں تے سوچیں توں ودھ سوہݨی تے پیاری اے۔ آؤ غلامی دے مزار کوں آزادی دی جھل اچ لکا چھوڑوں تے اپݨی ایں آزادی دے پیرے کج رکھوں۔ ایں خشی کوں عقل دے محافظ خانے اچ بلہا تے یاداشت دی آب حیات پلا چھوڑوں۔ تاں جو ہر شئے فانی اے پر تصوّر فانی کیں نی۔

آؤ آزادی دا جاگا بلہاوں جڈاں گھوٹ آسی جنج ٹرپوسی چلو اج دی ایں خشی کوں کنوار بنا گھنوں تے اپݨی اندر دی اجاڑ دنیاں دے ہر ونڈ کوں خشیں دی پھوار توں غسل ڈوا چھوڑوں جل تے اوں فصل کوں ڈیکھ گھنو جیرھی تھولی دیر بعد ڈنگریں وات آتے اجڑ ویسی ویلہ پچھلے پیریں ٹردا ویندے متاں دھرک پودے تے ساڈے خشیں دے پکھی اڈ ونجن تحریک دے اگوانو ————————— جیکر غلام قومیں کوں پہر ڈوپہر ایہو جئیں خشی مل پووے تاں اوندیاں سوچاں امیدیں دی جنج چڑھائی رکھدن تے انہیں دی بیمار تے اَنٹ پھر روح دی دماغ تے اعصاب کوں کامیابی دا یقین ڈویندی رہ ویندی اے۔ اج دیلے

قبطیں دے سر توں وڈپ تے ڈڈھپ دا تاج لہاتے ساڈے قدمیں اچ بُھکا چھوڑے۔۔ اِت لیتوں ساکوں غلامی دی لاش کوں قبطیں دے واپس آنوݨ توں پہلے اِیں میدان اِچ پُور ڈیوݨاں چاہی دا اے۔

شالا قوم اِیویں خُشیاں ماݨیں: تُساں چل تے غلامی دے صدیں دے عذابیں کوں واری واری ایں خُشی دے پیریں تلے دا پھ چھوڑو۔ اَساں مہمان کوں ٹورتے آندے پئے ہَیں۔ اماں راخل خُشی وات آئے ہُبئے نینگریں کوں وَلدی ڈِتی۔

نینگر دیاں گالہیں سُݨ تے رعیمیس زمین تے لِیکے مَریندا رِیہاتے اُنہیں دے وَنجݨ دے کافی دیر بعد اُوں اماں راخل۔ افراہیم تے اسحٰق کوں آکھیا۔ بیڑی تَریہے اے تُساں کیا کیتے؟ ہُݨ کیا بݨسی؟ ہُݨ کیا کریجے؟ میڈا تاں بھیجا باہر نکلدے...... افراہیم ولدی ڈِتی جو رعیمیس اَساں ظلم سَہݨ دی بجائے ظلم دا مقابلہ کرݨ دا فیصلہ کیتے اَساں اِیں میدان اِچوں حق گھِن تے نِکلسوں یا اے بنی اسرائیل دا غُستان بَݨ ویسی۔ اَساں قبطیں دے فیصلے سُݨ سُݨ، تے انہیں دے ظلم سَہہ سَہہ تے تھک گئے ہَیں۔ افراہیم آکھیا رعیمیس بندے تاں بَندے ڈنگر اِی ذلت آمیز ظلم برداشت نِی کریندے تے اُنہیں دیاں وی بَرداشت دیاں حَداں ہن۔ پچھلے ڈیہاڑیں ساڈے ہِک نینگر کِلّے تے بَدھی ہئی اپݨی مینہ کوں اپݨی جُتی نال کُٹیئے تے جڈاں اُوں منجھ کوں چَرانوݨ کیتے کِلّے توں چھوڑیا تاں مینہ دریا دی مُݨ دو دَھروکڑی لئی تے اُتھاں وَنج تے اُوں دریا اِچ ٹُبی ماری تے وَل اُوں پانڑی تو باہر سِر ناں کَڈھیا اَساں سارا ڈینہ اُوکوں ہِگلیندے رِیہوسے تے شَامیں ساکوں اومُئی ہئی غیرت وَند دریا دے ہاں تے تَردی ہئی اے آہدی وِیندی ہئی جو مَرݨ میٹھاں کیں نِی غلام بَݨ تے جیوݨ میٹھاں اے۔ جڈاں ڈنگر سئیں دی جُتی ماری برداشت نِی کریندا اَساں تاں وَل اِی انسان ہَیں۔ ساکوں وِی تاں ظلم۔ محرومیاں تے ناانصافیاں نظردن تے اُنہیں دے ہتھوں آنوَݨ آلے عذاب سَاکوں وِی تاں اَرام نال نِی بہݨ ڈیندے۔ ساڈا ضمیر وی تاں سَاکوں ظلم دے خلاف بھڑاند کرݨ دا آہدے۔ ہیں واسطے ہُݨ اساں کمراں بَدھ تے آئے بیٹھے ہَیں...... افراہیم مُپتر بمَیں تہاڈے اُتے تھیوݨ آلے ہر ظلم دا مخالف تے

تہاڈے انسانی تے وطنی حقوق دے حق اِچ آں...... پر ایں موقعے تے ذرا حکمت اختیار کرو.... جیکر تُساں عقل کولوں کم ناں گھدا تاں تہاڈی کھیتی کرتی تے پانی پھر ویسی تے نال ای نقصان وی تھیسی...... میڈی تاں صلاح ہے جو تُساں بنی اسرائیل کوں ایہا گالھ سمجھاؤ جو جڈاں او قبطیں کوں مِلن تاں اُنہیں کوں ایہو آکھن جو اساں اپنے بالیں کوں دریا اِچ سٹن دے حکم توں ڈردے اِتھوں بھج ونجن دا فیصلہ کیتا ہئی تے اساں باہراں کوہ دشت اِچ پُج گئے ہاسے جڈاں ساکوں حملہ آور قوم دے بادشاہ دا رُک ونجن دا حکم مِلئے۔ تے کل ڈوپہریں ساکوں جیہڑھی فوج روکیا ہویا ہئی دے اگوان ساکوں اے سمجھوتا ڈتے تے آکھیئے جو جیکر قبطی ایں سمجھوتے تے عمل ناں کریسن تاں اساں ولا مصر تے حملہ کرتے اُنہیں کوں برباد کر ڈیسوں تے تُساں اِتھاں وَل موجاں کرا ہے، ہُن تُساں اِتھوں اپنے گھریں دو کوچ کرو۔ تے اساں واپس وَل آئے ہیں..... بنی اسرائیل کوں اے وی ڈساوٴ جو جیکر قبطی پُچھن تاں او سارے آکھن جو ایں میدان اِچ اساں ناں ہاسے ساکوں ہِئ کہیں گالھ دا پتہ کیں نی تے ناں ای ساکوں اے پتہ ہے جو کیڑھی قوم ہئی اُنہیں دے کن تے ڈند وڈے وڈے تے اکھیں نکیاں نکیاں ہِن...... باقی میں سنبھالیاں..... تُساں ایں حملہ آور قوم دی واپسی دا کیا کریسو؟

آخر قبطی اُنہیں دا پیرا تاں چیکن تے او پیرا ساڈے دَر تے آ کھڑسی اماں راخل رعیمیس توں پچھیا..... رعیمیس ولدی ڈتی جو ایندا فکر ناں کرو۔ تُساں اِتھوں مغرب دے بعد دشت دو روانہ تھیوا ہے تے وَل تُساں جنگل اِچ وڑونجا ہے او تیئیں چن ای سیاناں تھی آسی تے جنگل دی ساوِل اِچ تہاڈے پیرے ونج ویسن تے تہراں کوہ جنگل نتا رُن ٹ دے بعد تُساں لمیں پاسوں دشت اِچ آونجا ہے تے سارا ڈینہہ اِتھائیں ڈنگریں سمیت قیام کرا ہے تے شام کوں دشت دے رستے شہر دو آونجا ہے تے ایں طراں تہاڈی قیام دی جاہ تے واپسی دے پیرے تہاڈی سچائی دا ثبوت بن ویسن تے قبطی تاں پورا سال ایں جنگل دو موُنہہ ناں کریسن ایں طراں تہاڈی گالھ ای بن ڈیسی تے قبطیں تے حملہ آور قوم دا ہوّا ای قائم رہسی تے تُساں زندگی دے کجھ ڈینہہ سکون نال گزار گھنسو تے ہک لکھ درہم وی اَج ای اَج تہاکوں مل ویسی جیندے نال

ہتھیار رگھن تے لگیندے رہائے تے جنگی تربیت نینگریں کوں ڈیندے رہائے......میں
ویندال بیاں ہُݨ تساں اپݨے ذمے دا کم پورا کرو تے میں اپݨی ذمے داری رنبھیسنداں... اے
آکھݨ دے بعد رعیمیس اُتھوں روانہ تھیا تے اُوں وَنج تے دربار اِچ ڈسایا جو لگدے اے
تاں یا جوج ما جوج دی قوم ہے میں ڈاہڈھی ہمت تے تریس نال اے پہلا سمجھوتہ کرݨ اِچ
کامیاب تھی آیاں او کنعانیں دی خود مختیاری تے برابری دے حقوق منگدن تے اُنہیں آکھیئے
جو وَنج تے پہلے ایں سمجھوتے تے ساریں دے اَکھر مروا' وا تے وَل اَساں اپݨی گالھ
کریسوں......اے تیڈا خیال اے جو او یا جوج ما جوج دی قوم ہے.... تئیں اُنہیں کولوں قوم
نِی پچھی؟ ولید نیں رعیمیس توں پچھیا.... رعیمیس ولید دے لہجے کوں محسوس کریندیں ہوئیں
آکھیا جو میں تاں نِی پچھ سگیا تساں چل تے ایہا گالھ اُنہیں کولوں آپ چا پچھو..... رعیمیس
نراض ناں تھی میں پریشانی اِچ اے گالھ کدھ کھڑاں اے ڈساوَ جو تہاکوں اے اندازہ کیویں
تھئے جو او یا جوج ما جوج ہِن ولید نیں رعیمیس کوں ٹھڈھا کرݨ دے بعد پچھیا...... رعیمیس
ولدی ڈتی جو میں تاں اُنہیں دے وَڈے وَڈے کَن تے ڈند تے نکیاں نکیاں اَکھیں تے اُنہیں
دے کرخت لہجے تے مزاج اِچ سختی توں اندازہ لائے جو اے یا جوج ما جوج ہِن.......رعیمیس
ٹھیک آہدے مصر تے اَیری غیری قوم حملہ نِی کر سگدی سمجھوتے تے مُہراں لاؤ تے جان
چھڑاوَ۔ اُوہو ناں تھیوے جو او ساڈے سامݨے ساڈے بالیں کوں تے وَل ساکوں کھاوَنجن تے
مصر اِچ ہڈیاں اِی ہڈیاں نظرن..... ولید سمجھوتے دی تحریر دَرباریں کوں پڑھ تے سݨائی تے
اُنہیں توں پچھیس کیا صلاح ہے....؟ عتبہ وَلدی ڈتی جو بٹھ پیا سونا جیہڑھا کن پاڑے۔ کنعانیں
دی خود مختیاری دے بدلے جیکر قبطیں کوں ایں آدم خور تے زیانی قوم توں نجات مِلدی اے
تاں سودا وارے اِچ اے۔ جیکر اَساں پرانی ضد تے اڑیئے رہیوسے تاں مصر اِچ جیندی شئے
نِی لبھݨی سردارو کیا خیال اِے؟ عتبہ ساریں کولوں پچھیا...... تساں بالکل درست آکھیئے جے
کنعانیں دی آزادی تے خود مختیاری دے بدلے اُنہیں توں جان بچدی اے تاں ایکوں اِی
رکنعانیں دا احسان سمجھو' تے ایں احسان دے بدلے اِی ساکوں کنعانیں کوں خود مختیاری تے

برابری دا حق ڈیوے ڈیوݨاں چاہی دا اے۔ جیوݨ کیتے ہر قوم کوں اپݨے کم کار کرݨیں پوندن ساڈا
سارا ٹھیکہ کنعانیں نی چاتا۔ اشتر صلاح ڈتی...... تے ولید نیں درباریں کوں آکھیا جو وݙا اے
سوچ گھنو کل کوں آکھو جو اے سمجھوتہ خطرے کوں ٹالݨ کیتے کیتا ہا سے۔ غور نال سݨ گھنو
ایں سمجھوتے کوں مَنݨ دے بعد ایندی خلاف ورزی کیں ناں تھیسی عتبہ ولدی ڈتی۔ اساں
خلاف ورزی کیوں کریسوں۔ ساڈا کئی دماغ پھر گئے۔ تساں ملک تے قوم کوں بچاوݨ کیتے
ایندے اُتے مُہر لاوَ۔ دیر ناں کرو..... تے ولید مُہراں لاوݨ کیتے سمجھوتہ عتبہ دے حوالے کیتا
تے جھیکڑے تے اپݨی مُہر لا تے اوں رعیمیس کوں آکھیا جو ساری قوم تہاڈی تھوریت اے۔
تہاڈی بہادری کوں سلام کریندا اں جو تساں دنیاں دی سب توں خونخوار قوم نال گالھ مہاڑ
کریندے پئے وے جڈاں جو ساڈے ہاں اُنہیں دا سݨݨ تے مُٹھ اچ آ گئین تے ساڈے ڈِھڈیں
اچ وَٹ کھڑے پوندن۔ اے گھنو خزانے دیاں چابیاں جیویں او راضی تھیوݨ انہیں کوں
راضی کرو...... رعیمیس عتبہ کوں آکھیا جو جیکر تہاڈی طبیعت ٹھیک تھی گئی ہووے تاں
میڈے نال چلو میکوں کلھیں اُنہیں توں ڈر لگدے......... عتبہ ولدی ڈتی سردار میکوں فرعون
دی قسم میں لُولھا تھیا بیٹھاں تے میڈی نبض کھڑدی ویندی اے ایندے بعد رعیمیس حفاظتی
دستے دے نال میدان دو روانہ تھیا تے رستے اچ اوں اپݨے محافظیں کولوں پچھیا جو پتہ ہوے
اے کیہڑھی قوم ہے؟ کوئیناں سردار ساکوں پتہ کیں نی...... محافظیں ولدی ڈتی..... میں تہاکوں
ڈساواں اے کیہڑھی قوم اے، رعیمیس انہیں کوں آکھیا محافظیں ولدی ڈتی جو ضرور ڈساوَ
اساں ایہا گالھ پچھݨ آلے ہاسے...... رعیمیس اُنہیں کوں ڈسایا جو اے یاجوج ماجوج دی
قوم ہے..... سردار ساکوں ناں ڈراوَ آخر اساں وی تاں تہاڈے محافظ ہیں ڈرݨ آلے کیں
نسے۔ محافظیں ولدی ڈتی۔ رعیمس آکھیا اے سچ ہے جو او یاجوج ماجوج ہن تے ہُݨیں تہاکوں
پتہ لگ ویسی پہلے تاں میں تہاکوں نال کیں ناں گھن گیا ہم پر ہُݨ تساں میڈے نال چلسو۔
کیوں جو پتہ نی اوں بندے کھاوݨ ڑیش قوم دا میکوں کھاوݨ تے رُوح تھی وَنجے تے میں کلھا
اُنہیں دے ڈِھڈھ اچ ونج کھڑاں...... سارے کٹھے جو ہوسوں جے اُنہیں دی نیت خراب

دی تھئی تاں لڑ بھڑتے بھج آسوں..... سردار جے اے سچ ہے تاں وَل پچھتے وَل چاو کیوں جو کھاوے گلہ مرتیجے کلھا تے جانڑ بجھ تے موت وات آنوٹ سٹپ کیں بنی- اپنڑے تے ساڈے بالیں دا خیال کرو- تہاکوں فرعون دی قسم کھڑونجو- اُنگتے ناں ونجو چل تے اپنڑے بالیں کوں اتھوں کڈھ چلوں- ساڈے اُتے اے فرض ہے- اے سب کچھ آکھنڑ دے بعد محافظ دستہ کھڑ گیا تے جڈاں سردار پچھتے دید ماری تاں او دستہ شور مچیندا تڑاپو تڑاپ شہر دو گھوڑے بھجائی ویندا ہئی! رعیمس کھلدا ہویا میدان دو پاندھی تھیا تے اوں ونج تے اماں راخل توں پچھیا افراہیم تے اسحٰق کتھاں گین میں تاں اپنڑے ذمے دا کم کر آیاں- تساں کیا کیتے؟ اماں راخل ولدی ڈتی جو افراہیم تے اسحٰق وی ہوں ویلے دے اپنڑاں کم ودے کریندن تساں سناؤ کیا بنڑے؟ رعیمس سارا حال سنایا تے اماں راخل کوں آکھیس جو ہنڑ تہاڈی طرفوں گڑ بڑ تھئی تاں تھئی...... میڈا کم پکا اے- اے گھنو سمجھوتہ ساریں ایں کوں منّ گھدے اماں راخل ولدی ڈتی جو بنی اسرائیل اَج ہک منظم قوم ہے ایں واسطے قوم تاں قوم بال وی اوہا گالہ کریسن جیہڑھی اساں انہیں کوں ڈسا ڈتی اے فکر مند تھیونڑ دی لوڑ کیں نی.........

رعیمس آکھیا! بی بی میں ونج تے تہاڈے واسطے چلکانڑے دی رقم کڈھوسیڈاں تے نال ای ملک مصر دے سارے شہراں دو قاصد روانہ کریڈاں جو مغرب توں بعد اُبھرنڑ تئیں قوم تے فوج دا کئی بندہ باہروں ناں نکلے تے ناں ای کئی باہر جھاتی پاوے- جیکر مہمان قوم کہیں شہر دے کولوں لنگھے تاں سارے گھریں وڑونجن اے پابندی ہک مہینے واسطے ہے...... اماں راخل کھلدیں ہوئیں ولدی ڈتی تہاڈے آکھنڑ تے آہر کرنڑ دی لوڑ کیں نی اے محافظ دستہ پورے ملک اِچ یاجوج ماجوج دے اِتھاں آنونڑ دی اطلاح کر ڈیسی تے ہروا جھولنڑاں مصریں کوں یاجوج ماجوج دے آنونڑ دی دھوڑ نظر سی...... رعیمس آکھیا جو اے سرکاری حکم ایں گالہ دی تائید بنڑ ویسی- تے کئی بندہ باہر نکلنڑ تے باہر ڈیکھنڑ دی جراءت ناں کریسی تے نال ای ڈو چار ڈینہاں راچ اندھار تے مینہ دا موسم شروع تھیونڑ آلا اے جیندے پردے اِچ ساڈی اے کمزوری لُک ویسی......... ڈھیر دیر گالھیں کرنڑ دے بعد رعیمس اماں راخل کوں آکھیا جو ہنڑ

میں جُلداں تُساں تیاری بدھوتے بنی اسرائیل کوں اُنہیں گالھیں کیتے پوری طراں تیار کرو۔
میں وَنج تے درہم اُنھیں تے لڈ ویندا اں تے جیکر کئی ہِی گالھ ہے تاں اُوندا اِی ڈسیندا اں۔
رعیمیس دے ٹُرن دے بعد اماں راخل اُوکوں ڈیہدی بیٹھی ہئی جو افراہیم اُوکوں آکھیا اماں کیا بیٹھے سُچیندے وے....... اماں راخل ولدی ڈتی جو سُچیندی بیٹھی آں جو انسان بنت اِچ ہکو جئیں ہوون دے باوجود، جیویں شکلیں اِچ مختلف ہِن اُویں اپݨی سوچ تے کردار اِچ وی ہک ٻئے توں مختلف ہِن ہر ظالم قوم اِچ مظلومیں دے حمائتی موجود ہوندن تے اے نظام گھر توں قوم تئیں موجود ہے تے رعیمیس اِنہائیں عظیم لوکیں اِچوں ہے جیہڑھے اپݨی قوم دے مجرمانہ کردار تے اُنہیں دے ظُلمیں وات آئی ہئی محکوم قوم دی امداد تے اپݨے آپ کوں ہنیں واسطے خطرے وات ڈیوݨ تے روحانی خُشی لبھدن جیہڑھی فرعون دے تخت توں زیادہ تسکین ڈیندی اے....... افراہیم ولدی ڈتی جو تُساں ٹھیک آکھیئے ایہو جئیں آزادی تے انصاف پسند لوک انسانیت دا سرمایہ ہِن جیہڑھے انسانی دُنیاں اِچ سوجھلا کریندن تے انسانیں کوں خُشیاں ڈیندن... اے لوک غلامی وات آئے ہوئے لوکیں کوں وی انہاں آکھݨ دی جرات تے ظالمیں نال لڑݨ دی ہمت ڈیندن۔
اماں، عمراں دراز تھیوی بنی اسرائیل ذہنی طور تے پوری طراں تیار ہے رعیمیس کیا ڈسا گئے؟ پتر افراہیم: او اپݨاں کم مکمل کر آئے تے اوں قبطیں کوں اِے ڈسائے جو میدان اِچ بیٹھی ہوئی حملہ آور قوم یاجوج ماجوج ہے تے قبطی شودے بے بُود تھئے وَدن..... اوں آکھیئے تیاری کرو میں واپس آتے کئی نویں خبر جھے تار ڈیسنداں..... اماں راخل ولدی ڈتی تے افراہیم آکھیا جو میں وَنج تے بنی اسرائیل کوں تیاری کرݨ دا آکھاں ـــــــــــــ اماں راخل وَلدی ڈتی...... جو پتر بالکل تیاری دا آکھو تے اِتھوں کوں نڈر تے کانیں دے ڈھیر سارے تُٹے پُوا گھنو راتیں جنگل اِچ سوجھلے کیتے ڈیوے دا کم ڈیسن..... افراہیم آکھیا اماں ٹھیک ہے میں چل تے سارے کم کریندا اں۔

کالی رات دا چھیکڑی پہر

کجھ مدت گذرݨ دے بعد قبطیں وَلا بنی اسرائیل کوں محرومیں تے ناانصافیں دے جال اِچ وَلیٹݨ شروع کیتا تے جڈاں او قیادت توں محروم تھئے تے ہک نویں فرعون تے نویں سرداریں مصر دے اقتدار تے پیر رکھیئے تاں وَلا او غلامی وات آ گئے۔ تے اُنہیں دیاں کئی نسلاں غلامی دے بار چیندیں چیندیں جوانی اِچ بُڈھیاں تھیندیاں ریہاں، کئی مائوں دے بال غُلامی دے بار چاوݨ توں پہلے غریبی دی قبر اِچ دفندے ریہے تے بنی اسرائیل تے ظلم ڈھاوݨ آلے اے بُھل گئے جو جبر دے ڈھلے کمند جڈاں ترٹدِن تاں او چاڑھے دا مُنکا بھَن ڈیندِن تے اُنہیں کوں وَلا گنڈھ نی ڈِتی وَنج سگدی۔

قومی اکھوان توں محروم ہووݨ دے باوجود بنی اسرائیل دی تنظیم اُنہیں دی فکری رہنمائی کریندی رہی تے اوں بنی اسرائیل کوں سُدھ دے ویہڑے اِچ کٹھا کیتی رکھیا تے ہر ظلم کوں ظلم آکھݨ دی زبان ڈِتی رکھی۔ او ظلم دی ہر چھل اِچ اپݨی بقاء دی خاطر اپݨے حالات دے مطابق مزاحمتی بھڑاند کریندے ریہے تے بالآخر غریب الوطنی تے قومی وَنڈپ تے ڈُڈھپ دی صدیں دی لمبی رات اِچ کال کرّچھی رات دے آخری پہر دے دَھمݨ دا اعلان کیتا تے فرعون کوں اُوندے رملی ڈَسایا......؟

''رملی دا رمل''

اے خداوند مصر! تہاڈے ایں نمکخوار غلام کوں رمل مارݨ تے ہک ایہو جئیں خطرے دا پتہ لگے۔ جیندی وجہ توں میں سخت پریشان ہاں۔ تے اوں خطرے دا تہاکوں ڈَساوݨاں اپݨاں فرض سمجھداں تاں جو تُساں اُوں خطرے توں بچݨ دا اُہر کرتے قبطیں کوں بچا سگو۔

اے خداوند مصر! جیہڑھے ویلے میں رَمل مریندا ں تاں میکوں وَلدی ملدی اے جو بہوں جلتی بنی اسرائیل دے بخت دا تارا اُبھرݨ آلا ہے تے اے بے وکرے لوک جنہیں کولوں اُساں

ہُݨ تئیں لکڑیش کپݨ تے ڈھوہݨ، رِلھیں تھپݨ تے اُساری دے کمیں توں علاوہ بار چاوݨ رَڑھ واہی دی مشقت تے ڈُوجھے اوکھے تے اَدنیٰ کمیں تے تھوڑی جئیں محنت ڈِے تے مزدوری کروینداے آندے ہِن قبطیں توں ڈاہڈھے رَتھی ویسن، او تُہاڈی قومی حکومت کوں ختم کرݙیسن تے اے کتنی دردناک خبر ہے جو سَاڈے ملازم تے غُلام سَاڈے حاکم بݨ ویسن تے مصر دی بھوئیں تے قبطیں دی حاکمیت دا خاتمہ تھی ویسی۔

"فرعونی فیصلہ"

رَملی دی خبر سُݨ تے فرعون تے زردی چھا گئی تے اُوندا ٹھڈَا ساہ نِکل گیا تے اُوں رملی کوں آکھیا: تیݙی گالھ سچی اے میں پچھلے ݙیہاڑیں ہک خواب ݙِٹھے جو میݙے گھر تے محل اِچ بھاہ لگ گئی اے تے بھاہ دے لمبے آتے میکوں، میݙی گھر آلی، دھی تے دولت کوں لگ گئین تے ایں بھاہ دے بَھانبھڑ وَدھدیں وَدھدیں سَاڈی کائنات کوں سَاڑ تے سُواہ کرݙتے میں خوابیں دی تعبیر ݙسا وݨ آلے کولوں جڈاں تعبیر پُچھی اے تاں اُوں ݙسائے جو بنی اسرائیل اِچوں ہک شخص آوݨ آلا اے جیہڑا قبطیں کوں فناہ کرݙیسی .... سَاڈے اُچے اُچے محلات، مال دولت تے سوہݨیاں تر یمتیں تے قبضہ کر گھنسی[1] پر رملی میں رُوئے زمین توں بنی اسرائیل دا بیج مُکا ݙیساں اُنہیں دیاں وَستیاں برباد کرݙیساں .... اپݨے وَڈپ تے ݙڈھپ دے خاتمے تے تباہی تے بربادی دی ایں خبر نیں فرعون کوں گالھا کرݙتا تے اُوں ہامان کوں ݙیہدیں ہوئیں آکھیا: ہامان! دایاں کوں آکھو جو او بنی اسرائیل دیاں سَوانڑیں دی نگرانی کرݨ حاملہ تر یمتیں دی ہِگنتری کرݨ۔ حاملہ تر یمتیں تے ایہو جئیں نگران مقرر کرو جیہڑے اُنہیں تے اتنا تشدد کرݨ جو اُنہیں دے بال ڈُکھہ پوݨ، ݙِھڈھ آلیں دے ݙِھڈھ پاڑ تے اُنہیں دے بالیں کوں مارسٹݨ تاں جو اُنہیں دا انقلابی مصر دی بھوئیں تے پَب ای ناں رکھ سگے۔ ہامان سمجھیں میں کیا آکھے؟ آقائے مصر تہاڈے حکم دی تعمیل تھیسی تے اَج دے بعد مصر دی بھوئیں تے بنی اسرائیل دا

---

[1] ناسخ التواریخ جز اوّل صفحہ نمبر ۳۳۵

کئی بال ماڈِی تھنج ناپیسی۔ ہامان فرعون کوں وَلدی ڈِتی۔

فرعون دے اِین حکم دے بعد بنی اسرائیل دیاں سوانٹیں تے مردیں دی نویں حالات تے غور کرنڑ کیتے اُنجو اُنج بیٹھک تھئی...... مَردیں دی بیٹھک اِچ اُنہیں دے اَگوان ساوَل گالھ شروع کریندیں ہوئیں آکھیا جو: اَج فرعون نیں اپنڑی تے قوم دی بقاء کیتے بنی اسرائیل دے پُتریں دے قتلام دا فیصلہ کیتے۔ تے ہِک انقلابی توُں اپنڑے آپ تے قوم کوں بچانوںڑ کیتے ہزاریں ماںوِیں دی محبت تے پورہیے کوں مٹی اِچ رولنڑ دا حکم ڈِتس اِیندی وَڈی وجہ ساڈی لاپرواہی تے جنگی تربیت تے ہتھیاریں توں محرومی ہے۔

بھراوو: فرعون دے خُدائی دعوے دی بُنیاد بنی اسرائیل دی غلامی تے ہے تے بنی اسرائیل دی غُلامی دا سَوب محرومی ہے تے اُنہیں ڈُونہائیں دے ذمے دار اَساں آپ ہیں قبطی ساڈی اکثریت تے بغاوت توُں ڈَردِن تے اَساں اُنہیں دے چابک دے اگوں بھجدے ہیں اُوں ساکوں کمزور رکھنڑ کیتے ہر قدم چیندِن تے اَساں اُنہیں کوُں مضبوط کرنڑ کیتے ڈِینہہ رات محنت کریندے ہیں او ساکوں غریب تے محکوم رکھنڑ دے سارے سَونڑ کریندِن تے اَساں اُنہیں دیاں خُشیاں کوں روحانی تے جسمانی رَت پلیندے ہیں۔ او اپنڑے آپ کوں دُنیاں دی افضل قوم سمجھدِن تے اَساں اپنڑے آپ کوں دُنیاں دی خوار ترین قوم سمجھدے ہیں۔ او اپنڑے وَڈَپ تے ڈُڈھپ کیتے غیر انسانی فیصلے کریندِن تے اَساں اُنہیں دی تکمیل کریندے ہیں۔ او ساڈی بربادی کانڑ ہر ویلے پُچھیندِن جڈاں جو اَساں اپنڑے آپ کوں بچانوںڑ کیتے نئیں پُچھیندے کیا اے ممکن ہے جو عمل کیتے بغیر نتیجہ سامنڑے آ سگدے؟ ناممکن ہے۔ تُساں جانڈے وے جو ہر نتیجے دے پیریں تلے عمل سُتا پیا ہوندے...... ساوَل دے بعد موشی گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا جو بھراوو: ظالم دے سامنڑے انکار تے ظالم دی اکھ اِچ اکھ پاتے او کوں ظالم آکھنڑاں مظلوم دے ایہو جئیں ہتھیار ہِن جنہیں نال کیتی گئی بھڑاند دا اَلا پوری دُنیاں اِچ صدیں تئیں مُنینڈے تے تلوار بنالڑی گئی ایں جنگ اِچ ظالمیں کوں دُنیاں اِچ لعنتاں مِلدن تے اُنہیں دی بربادی تے رونون آلا کوئی نِی ہوندا۔ جیکر اَساں میدان دی باقاعدہ جنگ لڑنڑ دے قابل کیں نِی تے نال

ای اُساں ایں بھڑاند توں گھبراندے نہیں تاں ساکوں اُنہیں ہتھیاریں نال قبطیں دا مقابلہ کرݨ توں تہاں کیں بی ہٹکیا۔ اَج اے فیصلہ کروں جو ہر چابک تے قبطیں تے لعنت: ہمیشوں تاں جو ظالمیں تے اللہ سئیں آپ لعنت بھیجی اے۔ سوانہیں تے تشدد کرݨ آلیں نال بھڑسوں تے بالیں کوں کُہݨ آلیں کوں مریسوں۔ کیوں جو بدلہ ظلم کوں روکݨ دا سب توں وڈا ہتھیار ہے۔ تے ظالمیں نال بھڑاند قومیں دی بقاء دا ذریعہ ہے جیڑھاں جو ظلم سہݨ دی عادت قومیں کوں بھڑے آلی کار کھاویندی اے۔ ---- بھراوو اکھیں نوں نئیں بلی بِی۔ بھگدی تے رُنئیں باجھ منج نی ہلدی۔ ژرݨ بغیر پَندھ نی مکدے۔ تے بیج بغیر فصل نئیں تھیندی....... بھراوو اے دُرست ہے جو قبطیں ساڈی زندگی دے تلا اِچ گندول کر'کر تے مچھی دی کار ساکوں پانی تو باہروں ساہ گھنݨ کیتے سرکدھݨ تے مجبور کرڈِتے پر ذرا غور کرو جو جیوݨ کیتے پانی توں باہروں سرکدھݨ آلی مچھی شکاری کوں اپݨی موجودگی دی اطلاع تاں ڈیندی اے پر اپݨے آپ کوں بچا نی سگدی۔ جیکر بنی اسرائیل دی نسل کوں مُکاوݨ دا فیصلہ کرڈِتا گئے تاں ساکوں بالیں تے ماؤیں دی بجائے اپݨیاں کوتاہیاں دی سزا آپ بھگتݨ چاہی دی اے......... موشی دے بعد مراری اپݨی واری تے گالھ کریندیں ہوئیں آکھیا جو ساکوں مصر اِچ قومی غلامی دے خاتمے دی تحریک چلاوݨ کیتے بھیجا گیا ہئی۔ تے نجات دے اگوان دے آوݨ توں پہلے ساکوں قبطیں دا ہر ظلم سہݨ دا آکھیا گیا ہئی تے ساکوں قومی آزادی دی ایں تحریک کیتے پُتریں دے بَلی دی رَت تے دھیریں دیاں نسوانی صلاحیتیں دی ہَتکی گھٹیچݨ تے چُپ رہݨ دا حکم ڈِتا گیا ہئی.......... اے کوڑ اے..... موشی اٹھی تے کری دی گالھ ٹکیندیں ہوئیں آکھیا جو بنی اسرائیل کوں ایں دور اِچ پیش آوݨ آلے حالات دی اگوں نہیں خبر ڈِتی گئی ہئی تاں جو بنی اسرائیل قبطیں دے مقابلے کیتے حکمت عملی بݨا سگن...... بھلا ظلم تے چپ رہݨ دی وی کئی تحریک ہوندی اے؟ تہاکوں پتہ ہے جو رب سئیں دے پیارے نبی قومی غلامی تے ویبی بُرائیاں دے خلاف جہاد کریندے آندن تے ایں دُنیاں توں ختم تھی وَنجݨ آلیاں قومیں کوں اُنہائیں جُرمیں دی سزا ڈِتی گئی ہئی۔ تے ساکوں وی قومی تحریک آزادی دی باقاعدہ تحریک

چلاوݨ کیتے منتخب کیتا گئے۔ بھرا مراری صبر دی ڳالھ ایں اے جیویں میدانِ جنگ اِچ اپݨی ہر قربانی تے تحریک دی کامیابی کوں افضل سمجھدے ہیں پیو پُتر دے تے پُتر پیو دے مریجݨ تے صبر کریندے۔ پُتریں کوں گھریں اِچ پیو ماء دے سامݨے کُہݨ تے پیو ماء دا اپݨے بے قصور ٻالیں کوں چُپ کرتے کھیندا ݙیکھݨ صبر نِی مُجرمانہ خود غرضی اِے...... پر بنی اسرائیل دے ٻالیں کوں ہک انقلابی کوں مارݨ کیتے کُہݨ دا فیصلہ کیتا گئے۔ کرمی ڳالھ کیتی...... تے موشی ولدی ݙتی جو اپݨی نجات دے اگوان کوں بچاوݨ وِی تاں ساݙا فرض ہے...... کاوڑیئے ہوئے مراری اُٹھی تے ڳالھ کیتی جو ساݙیاں ڳالھیں کوڑہِن تاں ساکوں رُخصت.... اساں اِتھاں بے عزتے تھیوݨ نِی آندے..... تُساں جاݨو تے تحریک جاݨے ساݙے تہاݙے رستے اَنجو اَنج.......... ساول نیں مراری کوں سمجھیندیں ہوئیں آکھیا جو بیٹھک اِچ ہر بندہ اپݨی ڳالھ کرݨ اِچ آزاد ہوندے۔ نراض ناں تھیو تہاکوں وِی ڳالھ کرݨ دی آزادی ہے تُساں وی اَنج تھیوݨ دی بجائے اپݨی ڳالھ کرو۔ جیکر اَج اَساں ذاتی اَنا کیتے اَنجو اَنج تھیوسے تاں بنی اسرائیل ترُٹی ہئی بیڑی وانگ پھالے پھالے تھی تے رُل ویسی...... مراری وَلدی ݙتی جو میں اپݨی ڳالھ کر ݙتی اے۔ تُساں اَپݨاں زور لاوݙ ݙیکھوں بنی اسرائیل کیندی ڳالھ تے کھڑدِن...... اے ڳالھ کرݨ دے بعد مراری اِتھوں روانہ تھیا تے بیٹھک دے ݙھیر سارے لوک روکݨ دے باوجود بیٹھک اِچوں اُٹھی تے ہلے گئے۔

سَوانڑیں دا فیصلہ

بنی اسرائیل دیاں سوانڑیں دی اگوان عمینداب سَوانڑیں دی اَڑتالی رُکنی بیٹھک اِچ ڳالھ کریندیں ہوئیں آکھیا۔

بنی اسرائیل دیاں سَیت سَڑیاں پیرو رانٹیاں ݙھیریں اَج مصر دی ترَامیں دی بھوئیں تے غلامی دے بجھ تہاݙے اُتے بھاء وَساوݨ دا فیصلہ کیتے۔ قبطیں نجات دے اگوان دی دُنیاں تے آمد کوں روکݨ کیتے ساݙے جمدیں پُتریں کوں کُہݨ دا اعلان کیتے تے ایہو جئیں مو قعیں تے دُنیاں ظالم تے مظلوم دے فیصلیں تے حکمت کوں مُنصف بݨ تے ݙیہدی پئی ہوندی اے۔

تے ایہے فیصلے ظالم تے مظلوم قومیں کیتے رہبر بݨ ویندن۔ پُتریں دے قتلام دے ایں فیصلے ساکوں اُوں ڈو میل تے آ کھڑائے جیندے ڈُو ٹھیں رَستے ساڈے بالیں دی رَت پیندن۔ جیکر جمݨ آلیں بالیں کوں بچاوݨ کیتے بھڑاند کریندے ہَیں تاں سنبھے سَنبھائے مردن جے چپ کریندیاں ہَیں تاں ہَمدے کُھسڑن...... مَیڈیاں صابر دِھیاں.... جے صبر کروں تاں ہاں ڈُلدن۔ فریاد کوں کُئی سُݨدا کیں نی۔ بھڑاند دا فیصلہ خود کشی ء تے جیوݨ دا فیصلہ مہانگا اے اِنہیں حالات اِچ کیا کرِیجے تے کیا نال کرِیجے' دا فیصلہ غلامی دی زندگی وانگ اوکھا ہے۔ ساڈے روح تے دماغ ایں فیصلے کیتے آپت اِچ سویل دے لڑدے پَین تے اَساں اُنہیں دی بھڑاند اِچ شلیچ گیاں ہَیں۔ پر اَج ساکوں ہک ایہو جئیں رَستے دا انتخاب کرݨاں پوسی جیہڑھا مصر توں باہر ویندا ہووے۔ غلامی دے گھڑے اِچ . بھَدیں . بھَدیں ہُݨ تھک گئے ہَیں تے ایں گندے پانی اِچ ہُݨ ساہ گھنݨ اوکھا تھی گیئے۔ دل تاں آہدے جو ظالمیں نال بھڑاند کرِیجے تے اپݨے ایہو جئیں جیوݨ دی قبطیں دیاں تلواریں کوں رَت پلیجے' جئیں ساڈیں خُشیں' خواہشیں تے احساسات دی رَگجی گھُٹ تے ساکوں انسان توں بُت بݨا ڈِتے۔ دل ایویں آہدے جو اپݨے ایں جیوݨ کوں رَتو رَت کر ڈیووں جئیں ساکوں بے جُرتا۔ بے غیرت تے بے بُودبݨا ڈِتے تے اَساں اپݨے پالتو ڈنگریں وانگ ہک ٻئے کوں کُہیندا تے اپݨے بالیں کوں کُہیندا ڈیکھݨ دی منزل تئیں پُچ گئے ہَیں۔ دل تاں آہدے جو قبطیں دی غلامی وَات ڈیوݨ توں بہتر ہے جو اپݨے بھَدیں بالیں کوں رب سئیں دو واپس ونجݨ ڈیووں تاں جو صرف ساڈے گھر اِی رَتو رَت ناں تھیوݨ تے صرف اَساں ای اُنہیں تے چُپتے وَیݨ ناں کروں بلکہ او وی اُنہیں سر کپیئے بے گناہیں دیاں اَرداساں سݨ گھنے تے اوکوں اِی پتہ لگ وَنجے جو مرد انقلاب کوں مارݨ کیتے انقلاب دے کتنے سپاہی جنج پیوݨ توں پہلے ماتویں دے سامݨے کُہیندے پئین۔ میں چاہندی آں جو اِنہیں شہیدیں دا غستان غلامی دے گھراِچ' تے اُنہیں ننکے ننکے سپاہیں دی فوج اُوندے کول ہووَے۔ پر قومی فیصلے خواہش تے نِی اصُولیں تے تھیندن تے وڈیاں قوماں خواہش دی ڈُھنڈھ اِچ نِی بُڈدیاں بلکہ او اصولیں تے قربان تھیندن ایں بے وسی دی حالت

اِچ دی ہِک اَنْڑ پھر قوم کوں مزاحمتی بِھڑاند تاں لڑنْی پوندی اے۔ تے ساکوں وی حالات بِھڑاند دے میدان دو گِھدی ویندِن کیوں جو اے کہیں پئوماء دے وَس کیں نِی جو او اپنْڑے بالیں دی بربادی تے چُپ بیٹھے رَہن تے اپنْڑے بالیں اِچوں کُجھ کوں بچائی رکھن تے کجھ کوں کہائی رکھنْ......... ایں واسطے جیکر ساڈے بالیں کوں کہنْڑ کیتے قبطیں ساڈیں وستیں اِچ پیر رکھیئے تاں اَساں لڑسوں تے اپنْڑے ہر بال دے بدلے قبطیں دے بال مریسوں......... ٹھیک ہِے ٹھیک......... جیکر لالیاں تے کاش اپنْڑے بالیں کوں بچانْونْڑ کیتے بلیں کوں ٹھونگے مار مار تے بھجا سِگدِن تاں اَساں کیوں چُپ رَہسوں ایسبع تائید کریندیں ہوئیں آکھیا تے عمنداب ایں فیصلے دی منظوری کیتے بیٹھک اِچ شریک سَوانْڑیں دی صلاح گِھدی تے ساریں آکھیا ٹھیک ہِے تے ایسبع آکھیا جو ہر پئوماء تے اے فرض ہِے جو او اولاد دے رَستے دی ہر ڈِھینگری کوں کَپ تے بھاہ اِچ سَاڑ ڈیوِن اُنہیں دے رَستیں تے بیٹھے ہُئے ہر نانگ دا سِر کٹ ڈیوِن تے اُنہیں کوں بقاء تے ترقی دی مَنْڑ تئیں پُچانْونْڑ دا اَہر کرنْڑ خود پسندی تے ظلم دے ہر دور اِچ پئیو ماء کوں بالیں دے پِچھوں لکنْڑ دی بجائے ظالیں دے سامنْڑے آتے لڑناں چاہی دا اے جیونْڑ دی بِھڑاند نا کرنْڑ آلے تے آنْونْڑ آلے حالات دی اگوانیں ناں سوچنْڑ آلے محتاجی تے غلامی دی زندگی گزریندِن دُنیاں اِچ نکیاں نکیاں قوماں اپنْڑی چالاکی حکمت تے علم دے ذریعے وَڈِیں قومیں کوں غلام تے محتاج بنْڑایا ہوئے۔ تے بنی اسرائیل دی غلامی دی وڈی وجہ ایہو ہِے جو ساڈے بزرگ وی غفلت دی بیڑی تے سَوار رِہِن حالانکے رَڑھ واہ جنہیں کوں ہیں نسبت ناں قبطی آہدِن آجڑیں دی لڑاکی خصلت توں خوفزدہ رہ گئین کیوں جو او ایں حقیقت کوں جانْڑدے ہِنْ جو ڈنگر ڈھور تے۔ بھیڈ بکریاں چرانْونْڑ آلے آجڑی تے چھیڑُو شکاری انسان دی ڈُوجھی شکل ہِن تے خطرات نال کھیڈنْڑ اُنہیں دی عادت ہِے۔ کیوں جو او فطرت پرست ڈنگریں نال زندگی گزریندِن تے اُنہیں دی ہر ویلے فطرت نال واہ پوندی رہ ویندی اے۔ او پُوری زندگی شکاری وانگر طاقت تے حکمت کوں کٹھے استعمال کریندے رہ ویندِن ایں واسطے رَڑھ واہ قبطی اُنہیں توں خار کھاندے ہِن تے اُنہیں کوں آبادیں دے نیڑے ناں رَہنْڑ

ڈیندے ہِن کیوں جو غربت دا مقابلہ کرݨ آلے پُوری زندگی جیوݨ دی بھڑاند لڑدے رہ ویندِن تے او خطریں تے خطرناک حالات توں نِی گھبراندے۔ تے بھڑاند اُنہیں دی زندگی دا معمول تے مَصائب اُنہیں دی خوراک بݨ ویندی اِے۔ تے جَڈاں اُنہیں کوں احساس ڈِواوݨ تے مُتحد کرݨ آلا مخلص تے سیاݨاں اگواݨ لَبھ پووے تاں او سکون دی سیج تے سُمݨ آلے ظالمیں دی بیخ روِل ڈِیندِن پر اَج قبطی دَھتوال بݨ تے جیرھی وَاڑی اِچ مرضی آنونٹیں ڈِنگر ڈھور تے بھیڈ بکریاں پالݨ آلیں آجڑیں کوں ڈھک ڈِیندِن تے بنی اسرائیل اُنہیں دے اگوں رِنگدے رہ ویندِن۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔۔مظلوم پُور دیاں ملاح وِھیریں! شام پئی لہندی اِے: اٹھو بیڑی دے موریں کوں سردی چادر دیاں لیراں نال بند کرتے بیڑی کوں آزادی دی مَݨ دو ٹھیلو متاں ہیں مَݨ تے بیڑی بُڈ وَنجے ۔۔۔۔۔ہمت بَدھو' ناں ڈِرو' غُلام توں نیچ تاں دُنیا اِچ ہِیٔ کُئی مخلوق کیں نِی۔ جو سَاکوں اُوں مخلوق اِچ شامل کرڈِتا ویسی۔ تُساں جانڈیں وے جو غلامی توں وَدھ بیا کُئی عذاب کیں نِی جیرھا سَاڈے اُتے نازل کرڈِتا ویسی غلام قوماں حکمران قومیں دی لوڑ ہِن جے تئیں اے لوڑ رہسی غلامیں کوں دفن نِی کیتا وَنج سَگدا تے جَڈاں سَاڈی لوڑ ناں رہی تاں سَاکوں جیوݨ کہیں نِی ڈیوݨاں۔۔۔ آو مایوسی دے بَدھنڑیں اِچوں نکل تے حکمرانیں دی ایں کمزوری کوں حق دے حصول دا وسیلہ بݨاوں۔ میں اے گالھ دعوے نال کریندی آں جیکر بنی اسرائیل مَݨ دریا تے کٹھے تھی تے قبطیں کوں آکھن جو جیکر تُساں سَاڈے بالیں کوں کُہݨ توں باز نِی آندے تے ساڈے انسانی تے وطنی حقوق بحال نہ تھوے کریندے تاں اَساں بَالیں سمیت مَرݨ کیتے دریا اِچ دَھرک مریندے ہَیں تاں قبطیں دے ہوش اُڈ ویسن تے تہاڈا اے فیصلہ قبطیں دی موت دا اعلان ہوسی۔ تے او ساڈے مطالبیں کوں گھٹ کیتیں بغیر من گھنسن پر ایں ساری کھیڈ کُوں بنی اسرائیل دا غدار ٹولہ۔۔۔۔۔۔۔۔۔اَجاں ایں سبع اپݨی گالھ پُوری ناں کیتی ہَئی جو مَریم اُٹھی تے اُوکوں آکھیا۔۔۔۔ عُمراں دراز تھیوی سَاڈی مشکل آسان کرڈِتی ہِیٔ۔ اَساں بنی اسرائیل کوں ایں حکمت تے عمل کرݨ کیتے سمجھیندیاں تے تیار کریندِیاں ہَیں۔

قومی تحریکِ آزادی دے موہری شہید

بنی اسرائیل دے غدار ٹولے اپݨی قوم کوں آزادی تے ظلم کوں روکݨ دی اے کھیڈ ناں کھیڈݨ ݙتی تے بنی اسرائیل کوں ظلم دے ایں اندھار اچ کھینڈو کھانڈ کرݙتا---- فرعون دے حکم تے ݙھیر ساریں مصری سوانٹیں کوں ایں واسطے ملازم رکھیا گیا جو او حاملہ عبرانی تریمتیں دی گھر گھر ونڄ تے ڳنتڑی کرن تے اُنہیں دے ٻال ڄماوݨ تئیں اُنہیں دی نگرانی کرن تے اے دایاں جڈاں ٹلے ٻݨ تے بنی اسرائیل دے گھریں وڑدیاں ہن تاں ماؤیں دے ݙُدھ اچ ٻال پھڑکدیں پھڑکدیں مروینددے ہن تے ٻچ ونڄݨ آلے پُتر موسیٰ کلیم سمجھ کرائیں پیو ماء تے بھیݨیں بھراویں دے سامݨے کوہ ݙتے ویندے ہن----- ایں طراں قومی تحریک آزادی کوں مُکاوݨ کیتے قبطیں، مظلوم کنعانیں دے ہر گھر اچ ڄمݨ آلے پُتر کوں خش تھی کُٹھا تے پیو ماء بھیݨیں بھراویں تے کیجݨ آلیں معصوم ٻالیں دے کُرلاٹ تے جھُمراں ماریاں۔ مصر دی ہر شام کوں قبطیں دی خُشیں دی جھنج چڑھدی رہی تے بنی اسرائیل تے ہر شام ماتم تے ہنجھویں نال لنگھدی رہی----- ایں طراں فرعون نیں ستر ہزار توں زائد معصوم تے بے گناہ ٻالیں دی زندگی دے نویں نروئے پھُل جیہڑے بہار آوݨ تے تر ڑݨ ریراں ریراں کردے اُنہیں خاک اچ رول ݙتا۔[1]

سارا ݙینہہ ݙنگریں ݙھوریں تے گھردی کرݨ دے بعد ماواں مُتے لوکیں اپݨے شہید ٻالیں کوں مِلݨ قبرستان ویندیاں ہن تے او اُنہیں دیاں نکیاں نکیاں قبریں کوں ہلکڑی پاتے وین کریندیں آہدیاں ہن جو تیݙے پنگوڑے اچ ہُمݨ دے ݙینہہ ہن تُوں ظلم دی کندھ تلے رکیویں سُتا پیا ہوسیں، تیݙے بھیݨیں بھراویں نال اغوں مغوں تے کھیݙݨ دا ویلہ ہئی توں کلہیں رکیویں پیا گزریندا ہوسیں، تیکوں تاں لطے لطے بکھ لگدی ہوسی توں کیندی تھنج پیندا ہوسیں، اُٹھی میݙا لال تیکوں ماء تھنج پلاوݨ آئی بیٹھی اے۔ آ ݙیکھ تیݙے رُت ورت تھئے ہوئے چولے پٹکا

---

[1] بحارالانوار جز ۱۳، صفحہ نمبر ۵۳

تے بدھناں چٹی وَدی آں۔ تیڈے متھے تے کھاڑی تے ٹکہ لاؤنڑ تے اکھیں اِچ پواؤنڑ کیتے سرماں چٹی وَدی آں۔ تیکوں آڈھنڑ تے تیڈی بوڑی نکھنڑ کیتے تیل گھدی وَدی آں اے ڈیکھ تیڈے زخمیں کیتے مَلم ای چاتی وَدی آں۔۔۔۔۔ آ تیکوں جھولی اِچ پاتے لولی ڈیواں۔ تیڈے زخمی گل کوں چُماں تیڈے گاٹے دی رَت دھوئواں، آمیڈا لال تیڈیاں اِنہیں اکھیں کوں چُماں جیہڑھیاں کہیڈے ویلے میڈو ڈیہدیاں رہ گیّن۔ تیڈے دودے دودے ہتھیں نال ہاں ٹھاراں جیہڑھے ٹردے ویلے ساریں کوں اللہ بیلی آہدے رہ گیّن۔ تیڈے غلابی ہوٹھیں کوں وَل وَل چُماں جیہڑھے ظالم تے مظلوم تے کھلدے رہ گیّن۔۔۔ میڈا ڈاہڈھا مظلوم پُتر اپنی اَنڑ پُھرماء تے رنج ناں تھی۔۔۔۔۔ جیہڑھی قوم اِچ غدار ہوونڑ تے جیہڑھی قوم دے مذہبی اگوان تے واعظ ظلم تے ظالم دے خلاف ناں اَلاوِنڑ ہر ظلم کوں خدا دی مرضی تے آسمانی لیکھ آکھن تے قوم کوں کٹھا کرنڑ دی بجائے اُنہیں کوں آپت اِچ بھڑا ڈیونڑ اوں قوم دیاں ماؤیں کوں اپنڑی بربادی تے رووَنڑ ای سُتی ہُئی رات اِچ نصیب تھیندے تے اُنہیں کوں رووَنڑ دی گُھٹی وی جاگیرں لوکیں کُئی نی پیونڑ ڈیندا۔ ایہو جئیں قوم اپنے زمینی خداویں دی مرضی دی ایڈی پابند ہوندی اے جو اُنہیں دے جلادیں کوں اپنڑے مشوم بچڑیں بالیں کوں کُہنڑ تے ہک چاٹ اِی نِی مار سگدی۔ ایہے مصر دے رواج ہِنڑ جنہیں کوں تروڑنڑ آلے اپنڑے سارے بال کُہا کھڑدِن۔۔۔۔۔ میڈا لال اپنی اَنڑ پُھرماء کوں معاف کرڈے اُٹھی میڈی جھولی اِچ آ تے میڈے نال رَج تے جھیڑا لا، کھرڑیاں مار تے زور دا رو، تے میں تیکوں جھولی اِچ لُڈائواں پیار کراں تھنج پلائواں تے ہاں نال لائواں۔۔۔ میڈا لال تیڈا بھرا ہر ویلے پچھدے میڈے بھرا کوں کیوں کُٹھے رِنیں بچڑیں پُھلیں کوں تاں کُئی نِی کُہیندا۔ تیڈی رچری زہینڑ آہدی اے جو اماں بابا آہدے جو تیڈا بھرا موتکی تے قربان تھی گئے۔ پر اے تاں ڈَسا جو رب دی قربانی کیتے بچڑیں پُھلیں تے پُتریں کوں کیوں نہوے کُہیندے میڈے جگر دا گوشہ تیڈی بے خونڈی موت تے بالیں توں علاوہ میڈے اندر بیٹھی ہُئی ماء تے پُترماء دے رشتے آلی سچی محبت میڈے اُتے سوال کریندن جنہیں کوں میں ولدی نِی

ڈے سگدی--- میڈا جگ توں سوہناں تے صابری بچڑا------ ہک واری اپنی جگیر اِچ روپوٹیں ہا میں تیڑی تیکوں اِتھوں کڈھ تے فرعون کمینے دے دربار اِچ گھن چلاں ہا تے اُوکوں آکھاں ہا- آ کمیناں اُج ایکوں میڈے سامنے کوہ ڈِکھا------ میڈا لال او ویلہ ہتھیں نِی آندا- تیڈے باجھ جیوٹ کیں نِی- اُٹھی میکوں مٹھیں ہاپ ناں کر- ماء مروسی آ---

ہڑتالی تحریک

انہیں حالات اِچ جڈاں ڈُکھ ڈِکھیں کوں ڈیکھ تے روندے ہن بنی اسرائیل بالیں کوں ناں جماوٹ دا فیصلہ کیتا تے او اپڑے روحانی اگوان کولوں اپنی ایں ہڑتالی تحریک دی شرعی تائید گھنڑ کیتے گئے- تے اُنہیں اپڑے روحانی اگوان' عمران کوں اپڑے ایں فیصلے دا ڈسایا------ روحانی اگوان عمران نہیں اُنہیں کوں آکھیا' میڈے نزدیک نسل دے وَدھارے کوں روکنڑ خُدائی کمیں اِچ رکاوٹ گھتنڑ آلی کاروائی اِے- رب سئیں ظالمیں نال بھڑاند کرنڑ دا آپ آکھئے پر اپڑے نسلی ودھارے کوں روکنڑ دی اجازت نئیں ڈِتی--- قومی تحریک آزادی اِچ مرونجنڑ آلیں کوں شہید تے قومی آزادی دی بھڑاند لڑنڑ آلیں کوں غازی آ کھیئس- وڈپ تے ڈُڈھپ کیتے قومیں کوں برباد تے محکوم بناونڑ آلیں قومیں نال بھڑاند کوں جہاد آ کھیئس تے ایں جہاد کوں بندے تے فرض بنا ڈِتس-

میڈے مظلوم تے اَنڑ پھر بھراوو--- رب سئیں ایں بھوئیں کوں قومیں دے بھنڈے[1] آکھئے یعنی کائنات دی پوری بھوئیں قومیں اِچ وَنڈی ہوئی اے- جیندے اِچ وَسنڑ آلے مختلف نسلی قبائل' وطنی وسائل تے ڈُوجھے وطنی حقوق دے برابر دے مالک ہوندِن تے او ہوں قوم دا حصہ ہوندِن' وطن اِچ رہنڑ آلے کہیں چٹے کوں کالے تے کئی وڈپ حاصل کیں نِی ہوندا- پر قومیں دی تاریخ اِچ پہلی واری فرعونیں دے مصر اِچ نسلی حوالے نال قومی وَنڈ کیتی گئی اے- جڈاں جو قومیں دے ہر جزیرے اِچ رہنڑ آلے سارے قبیلیں کوں ہک وطنی قومیت شمار کیتا ویندے تے او سارے ہک قومیت ہوندِن اے قبائلی اتحاد وطن دی خشحالی تے تحفظ دا وسیلہ

---

[1] جزیرہ

ہوندے۔ تے وسیب کوں اے سَبَدَھ محبتیں دی جنت بݨا ڈیندے پر قبطیں اپݨی نسلی برتری تے
خُشحالی دے لالچ آتے اِے سارے سچے ضابطے تروڑ ڈِتن۔ جیندی وجہ توں مصر غلامیں تے
حکمرانیں تے غریب تے امیر قومیں اِچ وَنڈیج گئے۔ ہیں غلط حکمت عملی نال جتھاں اُساں
بد ترین غلامی پئے کریندے ہِیں اِتھاں حکمران تے خشحال قبطی وی عدم تحفظ تے ڈُر بھوہ تے
ذہنی کرب دا شکار ہِن تے اُنہیں کوں محکوم قوم دی اکثریت دا خوف لہائی ویندے ہیں واسطے
او ہِک انقلابی دی دُنیا اِچ آمد کوں روکݨ کیتے بنی اسرائیل دے سارے پُتریں کوں کُٹھی
آنڈن تے ہِیں مُلکیں تے فوجاں چڑھاوݨ آلے اَج ہیں کمزوری دی وجہ توں مصر تے کہیں
دی قوم دے حملے توں خوفزدہ ہِن اے ہُݨ قومی اصول تروڑݨ دے پھل حصے رَسدی قبطیں
کوں وی کھاوݨیں پوسن۔

بنی اسرائیل دے مظلوم پُترو! رب سئیں قومی غلامی اختیار کرݨ توں ہٹکیے اُوں فرمائے جو
غیریں دی غُلامی اختیار ناں کرو کیوں جو میں تُہاکوں آزاد جمائے۔ رب سئیں قومیں کیتے آپت
دے وَرتارِیں دے اصول ضابطے تے حُداں بݨا ڈِتن تے اُوں فرمائے جو ہِک قوم ہِئی قوم نال
مخول تے اُوندی تحقیر ناں کرے[1] اُوں فرمائے جو اپݨے وَڈَپ، ڈُدھپ تے خُشحالی کیتے کہیں قوم
دے وسائل تے حقوق تے قبضہ ناں کرو۔ رب سوہݨیں فرمائے جو تُہاکوں کہیں قوم دی
عداوت اِیں جرم اِچ ناں پھساڈیوے جو تُساں نا انصافی کرݨ لگ ونجو بلکہ تُساں انصاف کرو
اِیہو پرہیزگاری دے بہوں نیڑے ہے[2]۔ رب سائیں ظالم قومیں تے لعنت بھیجی اِے تے
اُنہیں کوں ختم کیتے۔

قومی غلامی انسانیت دی ترقی تے سلامتی کیتے سب توں وڈا خطرہ ہے ہیں واسطے رب سئیں مصر
دی بھوئیں تے پہلی قومی تحریک آزادی کیتے بنی اسرائیل کوں قومیں اِچوں منتخب کیتے
جیندے اَگوان موسیٰ کلیم اللہ ہِن جیہڑے پیش گوئی دے مطابق عنقریب جمݨ آلے ہِن۔
میں تہاکوں قبطیں دی طرفوں بنی اسرائیل تے تھیوݨ آلے ہر ظلم کوں مُکاوݨ کیتے ہر بھرانند

---

[1] سورۃ الحجرات آیت ۱۱

[2] سورۃ المائدہ آیت ۸

دی اجازت ڈیندا اں پر ظالمیں دے ظلم دی وجہ توں اپݨی نسل دے ودھارے کوں روکݨ دی
اجازت نی ڈے سگدا۔ کیوں جو اے عمل پتریں کوں کہݨ توں گھٹ جرم کیں نی۔ مقابلہ کرو
جے بھڑاند نہوے کر سگدے تاں ظلم کوں روکݨ دا اہر کرو جیکرا اے وی نہوے کر سگدے
تاں ظلم دا احساس تے اظہار ضرور کرو۔ ناں تاں آزادی تے خشحالی دا فرشتہ کڈا انہیں تہاڈو
پھیرا ناں پیسی۔ بنی اسرائیل کوں وطن اچ قومی غلامی دی بھٹی اچ سٹ ڈتا گئے۔ جیندے
اچوں بنی اسرائیل کوں باہر کڈھݨ دا اہر ناں رکیتا تے اساں ظلم تے چپ رہوسے تاں غلامی
بنی اسرائیل دا لیکھ بݨ ویسی۔ اپݨے رہبر دے آنوݨ دیاں منتاں منو تے دعائیں منگو تاں جو مصر
دے قید خانے کوں ڈھہانوݨ آلا ساڈی آزادی دا علم چاتے جلتی آوے۔ مایوسی تے خودکشی
گناہ ہے ہمت ناں ہارو غلامی دی کالی رات اچ سویل دا تارا ابھرݨ آلا اے۔

شہید بالیں دے غستان وِچ۔۔ فرعون

ہامان! بنی اسرائیل دا بالیں ناں جمانوݨ آلا فیصلہ ساڈے حق اچ نی؟ کیوں جو اساں وی تاں
انہیں دے بالیں کوں ایں واسطے کہیندے پئے ہیں جو اوں خطرناک بندے کوں ناں جمݨ پلݨ
ڈتا ونجے جیہڑھا آتے مصر کوں ساڈے رکیتے تراہیں دی بھوئیں بنا ڈیسی فرعون اپݨے دست
راست توں پچھیا ------ جی ہا ----- میڈا سیاݨاں سئیں۔ بنی اسرائیل دا اے فیصلہ
ساڈے حق اچ ویندے پر جمدے بالیں کوں پیو ماء دے سامݨے کہݨ نال ہک تاں بنی اسرائیل
دی قوتِ برداشت ختم تھیندی ویندی اے تے تہاڈے ایں فیصلے نال بنی اسرائیل دی غلامی
دی آخری رسم وی پوری تھیندی پئی اے۔ تے ڈوجھا جیرھیاں ماؤاں راتیں کوں قبطیں
نال بھڑاند رکیتے اپݨے بالیں کوں چوسیندیاں ہن۔ اج او ماؤاں بالیں دے گرستانیں اچ ایویں
وینڑ کریندیاں جیویں او گالھیاں رتھی گئیاں ہوون اج او ماؤاں جتھاں ساکوں پلوتے کڈ ھیندن
اتھاں او اپݨے آپ کوں وی مجرم آہدن۔ ساکوں زیادہ ڈر انہیں ماؤیں کولوں ہئی جنہیں دی
زبان تلوار توں زیادہ ساکوں نقصان پئی ڈیندی ہئی ------- اچھا اے گالھ ہے ---

ہامان اے ڈسا جو اے غُستانیں اِچ کیڑھے ویلے ویندِین؟ اے تاں سارا ڈ۔لنہہ ڈنگریں دی کریندِن، فرعون حیران تھی تے پچھیا۔۔۔۔ میڈا سئیں اے ڈ۔لنہہ دا ڈنگریں ڈھوریں دی تے گھر دے کم کار کریندِن تے مُتے لوکیں اے غُستانیں ویندِین۔ ہامان ولدی ڈتی۔۔۔۔۔ ہامان تیئں اے سارا کُجھ آپ ڈِٹھے یا تیکوں سرکاری مخبریں ڈسائے فرعون پچھیا۔۔۔۔۔۔ ہامان ولدی ڈتی جو پہلے تاں اے گالھیں مخبریں ڈسایاں ہَن پر ول اے سارا کُجھ میں آپ وَنج تے ڈِٹھے۔ ہامان ولدی ڈتی۔۔۔۔۔ فرعون پچھیا۔۔۔۔ ہامان تیڈی موجودگی اِچ وی او گالھیں کریندیاں رہ گئین؟۔۔۔۔۔۔ جی ہا میڈا سئیں میں غُستان دے ادھوانوڑیں آلیں قبریں تے بہہ تے اے گالھیں سُنڈا رِیہاں۔ ہامان ولدی ڈتی۔۔۔۔۔ ہامان اُنہیں تیکوں ناں ڈِٹھا ہا؟ فرعون پچھیا۔۔ میڈا سئیں او غُستان اِچ ایویں وڑدِن جیویں ہک تراہایا بندہ تلا اچ وَنج ڈھانہدے، ہامان ولدی ڈتی۔۔۔۔ ہامان میڈا دل آہدے جو اُنہیں دیاں گالیں سُنڑوں ہا۔ کیا صلاح ہے۔ فرعون ہَولے ہَولے ہامان توں پچھیا۔۔۔۔۔۔ ٹھیک ہے سئیں ضرور سُنڑو جیرھی رات دا حکم ڈیوو میں تُہاکوں اِتھاں گھن جُلاں۔۔۔ ہامان ولدی ڈتی۔۔۔۔ پر ایں گالھ دا کہیں کوں پتہ ناں لگے۔۔۔ فرعون آکھیا۔۔۔۔ کہیں کوں پتہ ناں لگسی سرکار میں مُتے لوکیں سرکار دی خدمت اِچ حاضر تھیساں۔۔۔۔۔۔ ہامان اے گالھ کر تے فرعون کولوں وَنجنڑ دی اجازت منگی تے اجازت گھن تے او محل اچوں روانہ تھیا۔

غریبواں ویس پاتے ہوئے فرعون کوں جڈاں ہامان غُستان دے اَدھ اِچ وَڈیں قبریں تے ونج بِلہایا تاں کُجھ ماتواں اپنے پتریں نال الینڈیاں بیٹھیاں ہَن۔ فرعون تے ہامان وَنج تے ڈُوانجو اُنج قبریں تے بہہ گئے تے ماتویں دیاں جگر ہلا ڈیونڑ آلیاں گالھیں سُنڑنڑ پئے گئے۔ فرعون دے نزدیک ہک بال دی قبر کوں ماء ہلکڑی پاتی پئی ہَئی تے اے آہدی پئی ہَئی جو میڈی غریبی دا پورہیا تیئں فرعون کمینے دے گھر کیہڑھی سَندھ لئی ہَئی جو تیکوں کھلنڑ تے بانبڑے پونڑ دی عمر تیئں ای ماء دے کول رنہیں رہنڑ ڈِتا۔ تیئں ماء دے ڈِھڈھ اِچ کھڑ تے ظالم فرعون دا کیہڑا نقصان رکیتا ہَئی جو تیڈا سوہنڑاں تے تلوک گاٹا لہا گھدے نیں۔ بے سیتی تے اَنڑ بھر ماء دے

صابری پُتر آ- تیڈی بھین پنگوڑے اِچ تیڈے وہانے تے اپناں نِکا جیاں بو چھنْ سٹ تے جھوٹے ڈیندیں ہُوئی آہدی اے- بھین جھوٹے ڈیندی رہی آ- توں ہوئیں ہا تاں تیکوں کھڈانواں ہا- چولا دھوتے پُوانواں ہا- تیکوں تیل لانواں ہا سُرماں پُوانواں ہا- تیکوں جھولی اِچ پاتے لولی ڈیواں ہا- تیکوں چُماں ہا خُش تھیواں ہا- بھرا زھینٹیں دے ماٹ ہوندِن جئیں میڈا ماٹ کھسیئے اُوندا پنگوڑا اِی پُتریں توں خالی رہسی تے اُوندی دِھی وی میڈے وانگ خالی پنگھے کوں جھوٹے ڈیندی رہسی- فرعون ایں گالھ تے پھڑکیا تے ہامان آتے اُوکوں آکھیا سرکار صبر کرو- جیکر اُنہیں کوں ساڈا پتہ لگ تاں اے ساکوں کھٹیاں رتھی تے مارگھتیسن- کجھ دیر بہوتے وَل جُلسوں کیوں جو اُنہیں کوں اے شک ناں پے ونجے جو اے قبراں تے پڑھنٹ نِی آئے- بلکہ اے ساڈا تماشا ڈیکھنٹ آئین- اے آکھنٹ دے بعد ہامان اپنی جاہ تے ونج بیٹھا- فرعون سُنٹیا جو میڈا لال تیڈے جمنٹ توں پہلے سُنجیندی ہَم تیکوں مینڈی لیساں- توں کھارے چھڑھیں- تیکوں گاناں بدھیسی توں تے تیڈا سالا غلابی پھیوڑی پیسو تے تیڈیاں زھینٹیں تیڈا اپلوُ پدھیسن- پر میڈا لال تیکوں تے تیڈے سالے کوں ظالم جانجیں ہتھیں تے گل دی رَت دی مینڈی لئی اے تے گاناں ویٹے دی بجائے گل اِچ بدھے تے تہاڈی جنج ایڈی جلتی چڑھی اے جو زھینٹیں پلوُ اِی نِی بدھ سگیاں----- میڈا سنج پیونٹ توں پہلے شہید تھیونٹ آلا بچڑا- تیڈی شادی دے سگناں کوں قیامت دے ڈینہہ وی ناں بھلا سگساں- میڈا مظلوم شہزادہ ماء تیڈی سنج کیکوں پلاوے- میں کیکوں پیار کراں- کیکوں ہاں نال لانواں- تیڈے سوتر مسات اِی تاں سر لہواتے تیڈے نال ستے پئین وِل تاں ایویں آہدے جو فرعون لعنتی دی ساری دُنیاں کوں بھاہ لا ڈیواں اُوندی دِھی کوں مار سٹاں تے وَل آپ اِی مر ونجاں- ول سُنجیندی آں جو تیڈا قاتل ہِک تاں نِی تیئں معصوم دے قاتلیں دی تندیر تاں بنی اسرائیل دے قومی غداریں توں فرعون تئیں ویندی اے- میڈا لال ماء ہلنٹ آئی اِیئی آ لیندا کیوں نئیں ماء کوں ڈساندیں ہا جو گل دے پھٹ چھٹے نی یا کو نئیاں-------

فرعون تے ہامان اگوں پچھوں پیرتے پیر رکھدے غستان توں باہر نکل آئے تے فرعون پریشانی

دی حالت اِچ ہامان کوں آکھیا---- ہامان---- تیڈی گالھ اپنی جاہ تے سچی ہئی پر اے صُورتحال خطرناک وِی ہے---- میڈا سئیں اوکیویں؟------ ہامان پچھیا---- فرعون آکھیا جو ہامان ذرا پچھتے ڈیکھ ایں کالی شمور رات اِچ قبریں تے بلدے ہوئے اے ڈیوے آپ دو سبڈ ہیندن۔ ماتوِیں دے وینڑ تے پلُوتے بنی اسرائیل دی اُدھ مُئی جُرات کوں جوان کر سگیدن۔ جیڑھی ساڈی بربادی دا سوب بنڑ سگدی اِے---- ہامان آکھیا۔ جے سرکار حکم ڈیونڑ تاں اے سارا کجھ بند کرا ڈیندے ہیں---- ناں--- ناں--- ناں ایکوں بندنی کرانوناں۔ جیکر ایکوں بند رکتوہے تاں اے تریمتیں گھریں تے وستی اِچ وینڑ کریسن تے کنعانی اُنہیں دے وینڑ سُنڑ تے قبطیں دے سُتیں بالیں کوں مار سٹیسِن اے سارا کجھ جنگل بیابان اِچ تھیونڑ ڈیوو ناں تاں قبطی وی اُنہیں دیاں دردناک گالھیں سُنڑ تے اُنہیں دے حمائتی بنڑ ویسن فرعون سمجھیندیں ہوئیں ہامان کوں آکھیا---- ٹھیک ھے سرکار تہاڈا حکم بجا ہے۔ ہامان وَلدی ڈتی---- ہامان بنی اسرائیل صَدیں توں ظلم، اذیت نا انصافیاں جبر تے غلامی دے عذاب سہندے آندن ایندے باوجود اُنہیں ہمیشاں ساڈے ہر ظلم کوں ظلم آکھیے تے اُنہیں دا مزاحمتی مزاج کمزور تے ختم نی تھیا۔ ہیں واسطے مصر دے فرعون اُنہیں توں غلامی کرانونڑ دے باوجود پریشان رہ گئین تے اَج اساں اُنہیں کوں ظلم تے جبر دی آخری منزل ڈتی کھڑے ہیں۔ اُنہیں دے پتر کہندے پئے ہیں تے بالڑیں کوں کنیزی واسطے جیندا رہنڑ ڈیندے پئے ہیں ہامان اے ہِک حقیقت ہے جو ظلم کوں پچا وَنجڑ آلا اخیر ظالم تے ڈاڈھا تھی ویندے اے شکار تے شکاری دی آخری بھڑاند اے جیکر ایکوں اِی او پچا گئے تاں وَل کیا کریسوں؟ میں ایں صورتحال کوں حکومت تے قبطیں رکیتے انتہائی خطرناک سمجھداں تے اندھاریں اِچ بلنڑ آلے اِنہیں ڈیویں کوں قبطیں دی دُنیا کوں سواہ کرنڑ کیتے بھوں سمجھداں ہِک موسیٰ کوں مارنڑ رکیتے اساں عبرانیں دے بالیں کوں کوہ تے کتنے موسیٰ بنا ڈِتن تے اپنے خلاف مصر دی بھوئیں تے ہِک درسگاہ کھول ڈتی اے جیڑھی ساڈے ظلم دا ثبوت ہے تے ایہے ثبوت ہِک ڈینہہ مجرمیں کوں پھسانونڑ دا ذریعہ بنڑدِن ہُنڑ کیا کروں---- تے کیا ناں کروں گھبرائے ہوئے فرعون

گالھ کیتی------ ہامان ولدی ڈِتی جو سرکار دینی تے دُنیاوی مدرسے تے عبادتگائیں دماغیں کوں قابو رکھنڑ تے اُنہیں کوں غلط راہ تے لاونڑ دا ذریعہ بنڑ سگدن کیوں جو اِتھوں انسان ذہنی روحانی خوراک گھندے تے عقل کوں جیرھی شے کھوا ڈیوو او ہوندے اُگل وَٹیندا رہ ویندے بغاوت دے ایں ماحول اِچ کنعانیں دی انقلابی سوچ کوں قابو تے تبدیل کرنڑ کیتے دینی تے دُنیاوی مدرسے کھولئے وِنجن تے مذہبی مُہاندریں کوں اپنڑے نال رَلایا وَنجے ۔ جیرھے بنی اسرائیل دے دماغیں کوں ایہو جئیں خوراک ڈیونڑ جیندے نال اُنہیں اِچ خوامخواہ دی بحث چھڑ وَنجے۔ او غلامی کوں خدا دی ڈِتی ڈات تے موسیٰ کوں باغیں دی موت دا ذریعہ سمجھنڑ۔ او آکھن جو سبھے برابر ہوونڑ تاں پِچھ کم کون کرے ہا۔ اُنہیں کوں سمجھایا وَنجے جو وطن دی ہِک قوم کم کار تے مشقت کرے تے ڈُوجھی آرام تے عیش و عشرت کرے تاں جو باہر دے مصر اِچ آونڑ آلے تاجر سفیر تے سیاح اُنہیں خشحالی تے فرصت دی سوہنڑی زندگی گزارنڑ آلیں تے اُنہیں دے سوہنڑے تے وَڈے وَڈے محل تے خوبصورت تے صاف سُتھرے شہراں کوں ڈیکھ تے دُنیا کوں مصر دی ترقی تے خشحالی دا ڈَساونڑ۔ ایندے اِچ ساریں مصریں دی عزت ہِے------ ہامان توں وڈا سیانڑاں جُوان ہیں۔ تیڈی ایں تجویز تاں قیامت تئیں دیاں حاکم قومیں تے غلامیں کوں ذہنی کرب اِچوں کڈھ ڈِتے ہُنڑ غلام اپنڑے آپ کوں غُلام ناں سمجھیسن تے آقا وِی اُنہیں پالتو جانوریں کو لوں ناں ڈرسن ہامان تئیں اَج غلامی تے حکمرانی کوں آبِ حیات پلاڈِتے۔ تئیں غلامیں تے حکمرانیں تے احسان کیتے۔ تیڈا ملک تے قوم بنڑ تے خود بخود غلامی اختیار کرنڑ' تے کُجھ گھدے بغیر ملک' قوم تے خدا دی مرضی کیتے مصائب و مشکلات کوں خُش تھی تے ہاں نال لاونڑ دا اے فلسفہ چمنڑ دے ڈا دا ھِے۔ میں تیکوں اِیں کارنامے تے تیڈی ایں سوچ تے رعمیس دی سب توں وَڈی جگیر ڈیندا اں۔ تے تیکوں ہمیشاں کیتے مصر دا وزیر اعظم بنڑیندا اں پر خیال کریں کتھائیں میڈا ای ایں احسان دے بدلے تختہ تبُوت ناں کر ڈیویں۔ کیوں جو سیانڑے خطرناک دی ہوندِن تے موقعے توں فائدہ چانونڑ اُنہیں کیتے اَوکھا نِی ہوندا---- فرعون مُسکدیں ہوئیں گالھ

رکیتی------ہامان ولدی ڈِتی--- سرکار میکوں تُہاڈی تے اپنْے بالیں دی قسم میں تہاڈی تے قوم دی بُرائی ناں پُچھساں--- ہامان اے کم سَو سال پہلے شروع تھیونْاں چاہی دا ہا تے اَج موسیٰ دی آمد تے بُڈھڑے عبرانی ایں سوچ تے اَڑ وَنجنْ ہا تے نال ای عبرانیں دی پوری جوان نسل ایں سوچ کوں پیوُ ڈاڈے دا مقدس فکری ورثہ سمجھ کراہیں آزادی دی قومی تحریک اِچ شامل ناں تھیون ہا- بلکہ او ایں غلامی کوں اِی غلامی ناں مَنْن ہا- ساکوں بہوں دیر تھی گئی اے- تے دیر نال تھیونْ آلے سچے فیصلے ای پورے نتائج نِی ڈیندے----ہامان ہُنْ ساکوں ایں کم اِچ دیر تے غفلت نِی کرنیْ چاہی دِی- اَج راتیں ایں منصوبے کوُں تیار کرنْ کیتے سرکاری حکمت بنْاونْ آلیں کوُں سڈ تے ایکوں تیار کرو تے کل ایندے اُتے عمل شروع کر ڈیوو- فرعون اے حکم ڈیونْ دے بعد گھوڑے دی کنڈ تے چڑھیا تے اے ڈُوہیں شہر دو روانہ تھئے۔

نواں مسئلہ

ہک ڈینہہ بنی اسرائیل کولوں مشقت کراونْ آلیں دے اگوان اشقر دربار اِچ فرعون کوں ڈسایا جو--- اے خداوند مصر مزدوریں دی کمی تھی گئی اے- کیوں جو بُڈھڑے مشقت- بے آرامی تے بالیں دے قتلام دے ڈُکھ توں مَردے ویندِن- ننگیر انہیں حالات اِچ بُڈھڑے تھیندے ویندِن تے بنی اسرائیل دے جمَدے بال کُھسندے پین تے ڈُوجھے پاسے بنی اسرائیل رَتوں دی قربانی ڈِے ڈِے تے اَک گئین تے اُنہیں دی برداشت دی طاقت مُک گئی اے- ایں واسطے اُنہیں اے فیصلہ کیتے جو کُھاونْ کیتے بال ناں جمائے وَنجنْ- جیکر اے سب کجھ ایویں تھیندا ریہا تاں بنی اسرائیل دی نسل مُک ویسی تے اَساں مالی مشکلات اِچ گھر ویسوں تے قبطیں کوں بہہ تے کھوانْ آلیں کوں لُبھنْ او کھا تھی ویسی- تے مصر اِچ ساڈا پورا کاروبار ٹھپ تھی ویسی--------اشقر دی ایں گالھ تے فرعون تخت تے سِدھا تھیا تے اوں اشقر توں پُچھیا ہُنْ کیا کیتا وَنجے' تہاڈی کیا صلاح ہے؟- اپنْے آپ کوں بچیندیں

بچیندیں آپ پھس گئے ہِن۔ جیکر ایں مسئلے کوں حل ناں کیتا گیا۔ تاں قوم مصیبت وچ پھس
ویسی۔۔۔۔۔۔۔۔۔ اشقر ولدی ڈتی جو آقائے مصر میڈی صلاح ہے جو ہک سال بنی اسرائیل
دے بالیں کوں ناں کٹھا ونجے تے بئے سال اُنہیں دے جمدے بالیں دے سر دھڑ توں جدا کر
ڈتے ونجن[1] جیندے رہن آلے بالیں اچوں سیانے تے چلاک بالیں کوں بعد اچ ختم کر ڈتا
ونجے تے ڈوروں بالیں کوں کم کار واسطے پا لیا ونجے۔۔۔۔۔۔۔۔ فرعون ولدی ڈتی جو
میکوں تہاڈی صلاح منظور ہے۔ پر سارے سوچ گھنو۔۔۔۔۔۔۔ کیوں جو بنی اسرئیل اچ ہک
ایہو جیہاں بال جمن آلا اے جیندی دُنیا تے آمد کیتے بنی اسرائیل دُعائیں منگدِن تے ہکیجن
دے باوجود ہوندے آئون کیتے بال جمیندے پئین اپنے تکڑے تے سوہنٹیں بالیں دے ناں
موسیٰ رکھدِن۔ تے تہاڈے سامنے شاہی رملی وی اُوں خطرناک انقلابی بال دی مصر اچ آئون
دی پیش گوئی کیتی اے تے میں وی ہک ڈرا کلا خاب ڈٹھے۔۔۔۔ اشقر ولدی ڈتی جو اے خدا
وند۔۔۔ بال ڈو قسم دے ہوندِن ہک سیّد بالطبع تے ڈوجھا عبد بالطبع تے اُنہیں دی سُنجان
بدھنٹیں اچ تھی ویندی اے۔۔۔۔۔ سید بالطبع جماندرُوں سرداروں مزاج رکھدے۔ او با
حوصلہ۔۔۔ مستقل مزاج تے اُچی سوچ رکھدے تے اساں ایہو جئیں جماندرُو سردار بالیں
کوں کو یُہہ سٹیسوں۔ جیکر اساں ہک انقلابی دی آمد کوں روکن کیتے بنی اسرائیل کوں مار مکایا
تاں اساں وی اقتصادی موت مرویسوں۔

ٹھیک ہے جیکر ساڈے قومی مفاد اِچ ایہا حکمت عملی ٹھیک ہے تاں میکوں کیا اعتراض تھی
سگدے۔ فرعون ولدی ڈتی تے اُوں اشقر کوں آکھیا جو بالیں دی پرکھ کرن کیتے سیانٹیں کوں
ملازم رکھیا ونجے جیڑھے شکرے آلی کار اپنے شکار کوں لبھن۔ تے نال ای عبرانیں دے
بالیں کولوں اتنا زیادہ کم کراؤ۔ جو او بالکل کمزور تھی ونجن۔ اُنہیں اِچ سامنے بولن تے
اعتراض کرن دی ہمت ناں رہے۔ تے ناں ای او اپنی غلامی تے غربت کوں قبطیں دی ذات
سمجھن بلکہ اُنہیں دے دماغیں اِچ اے بلہا ڈیوو جو اے محرومیاں تے ناانصافیاں اُنہیں دے

---

[1] اثبات الوصیۃ صفحہ نمبر ۱۳۴۔

خدا دی ڈِتی ڈات ہِن۔ تے ہوں اُنہیں دے لیکھ جماندرُوں بدھ چھوڑِن۔ اُنہیں کوں اِے شعور ناں آوے جو اُنہیں دی محنت قبطیں کوں دولت خشحالی تے حکمرانی دے پینگھیں اِچ جُھمیندی اے۔ تے اوا وی ناں سمجھ سگن جو او وی ہین دُنیا اِچ رانہدے پئین جیندے اِچ ڈُو جِھیاں قوماں آزادی۔ خشحالی۔ آرام تے سکون دیاں پینگھاں جُھوٹیدیاں پئین۔ جڈاں جو او آپ انہیں نعمتیں توں محروم ہِن[1]۔ تے روٹی اُنہیں دی زندگی دا مقصد ہے۔۔۔۔ خداوند مصر تساں فکروند ناں تھیوو۔ اساں تہاڈے حکم دی تعمیل قومی ذمے داری سمجھدے ہیں۔ اشقر ولدی ڈِتی۔

انسانی تاریخ گواہ ہے جو ظالم کہیں قاعدے تے قانون دا پابند نی ہوندا تے غاصب کُوڑا تے بزدل ہوندے تے اے ہر سُجاک اکھ تے دماغ توں ڈر دے تے اولا کریندے۔ سوجھلے اِچ چِمٹی آلی کار انّدھا تھی ویندے تے ڈر توں شتیراں نال پُٹھا لڑک کھڑدے۔ اُوندی زندگی سازش تے طاقت نال گزردی اے۔ اے پالیں دی کار رات دی ماء توں ڈردے۔ تے جڈاں اُو کوں اپنی بربادی تے تباہی دا خوف وَ لہیٹ گِھنے تاں او مخالفیں کیتے چِھتے درندے توں زیادہ گالہا تھی ویندے تے اپنے آپ کوں بچاونڑ کیتے مخالفیں تے ظلم و ستم دے پہاڑ ڈھا ڈیندے۔ جیکر وَت وی بربادی اُوندا پچھاوناں بنڑ ونجے تاں او اپنے بدترین مخالفیں تے کمزوریں توں پناہ تے امداد منگنڑ توں نی شرماندا۔

نوئیں حربہ کاری

فرعون کوں شاہی رملی ڈسایا جو مصریں دے پالنڑ ہار! میکوں رمل مارنڑ تے پتہ لگے جو اِنہائیں مہینیں اِچ انقلابی موسیٰؑ ماء دے ڈِھڈھ اِچ آونڑ آلا اے۔ ایں واسطے بنی اسرائیل دے سوانئیں تے مردیں کوں اَنجو اَنج کرڈیوو۔ تاں جو دُنیا اِچ مُوسیٰؑ دے وجود بنڑن دا ویلہ ٹپ ونجے۔۔۔۔۔۔ فرعون ولدی ڈِتی رملی توں ٹھیک آہدیں۔۔۔۔۔ میکوں تیڈے علم توں

---

[1] ناسخ التواریخ جلد اوّل صفحہ نمبر ۳۳۵

فاعدہ بچانوڑاں چاہی دا اے۔ تے تیڈی صلاح تے عمل کرتے قبطیں دے وڈپ کوں بچانوڑاں چاہی دا اے۔ جیکر ایں محروم تے محکوم قوم کوں رہبر مل گیا۔ تاں اساں انہیں دے ہتھوں برباد تھی ویسوں تے او ساڈے کولوں گن گن تے بدلے گھنسن۔۔۔۔

ہامان۔۔۔۔۔۔ اج توں عبرانیں اچ ہمبستری بند کرا ڈیتی ونجے تے عبرانیں دے مردیں تے سوانٹیں کوں انجو انج کرڈیتا ونجے۔ بلکہ میڈے حکم دی تعمیل کریندیں ہوئیں بنی اسرائیل دے مردیں کوں قید خانے اچ بند کرڈیتا ونجے[1] تاں جو موسیٰؑ دی ولادت کوں روکیا ونج سگے۔

نجات دے رہبر دی دنیا تیں آمد

خدائی دعوے کرنڑ آلے نمرود دے وانگ فرعونِ مصر ولید بن زیاد خدائی دعویٰ دار ہونوٹ دے باوجود محکوم قوم دے انقلابی توں ڈر تے ماؤیں دے ڈھڈھ پڑوائے پتریں کوں کھوایا تے کنیزی واسطے انہیں دیاں دھیریں کوں جیندا رکھیا غلام قوم دے نجات دے رہبر دی دنیا تیں آمد کوں روکنڑ کیتے ماؤاں دی حمل دی صلاحیت کوں ختم کرایا تے اپنٹیں آپ کوں بچانونڑ کیتے مردیں تے سوانٹیں کوں انجو انج کیتا پر حضرت موسیٰ علیہ السلام دے والد حضرت عمران نیں جیہڑھے فرعون دے محل دے محافظیں اچوں ہن ہک رات فرعون دے محل دے نیڑے اپنی نیک سیرت بیوی "یوکابد" نال صحبت کیتی تے قومی جبر و استحصال دی بلدی بھٹی وادئ نیل اچ خدا دے پیارے پیغمبر تے پہلی قومی تحریکِ آزادی دے اگوان اکھ کھولی۔۔۔۔۔ جڈاں انہیں کوں قبطیں دے خنجر توں بچانونڑ اوکھا تھی گیا تاں والدین اپنے جگر دے گوشے کوں ہک صندوق اچ سما تے دریائے نیل دے حوالے کر ڈیتا تے جڈاں اے مرد انقلاب دریا اچوں پکڑیج تے فرعون دے محل اچ سُاں تاں فرعون انہیں کوں ڈیہدیں ایں آکھیا۔ بال کوں ارتے گھن آ میں ایندا سر لہینداں۔۔۔۔۔ اے او ہو بال ہے جیرھا وڈا تھی تے میڈی حکومت دا تختہ تبوت کر ڈیسی۔ بنی اسرائیل کوں آزاد کرویسی تے قبطیں تے مصیبتیں

---

[1] ۔ بحار الانوار جز ۱۳، صفحہ نمبر ۲۵

دے پہاڑ ٹُٹسی-------- فرعون دی ذال آسیہ منت زاری کریندیں ہوئیں فرعون کوں آکھیا جو معصوم بال گنہگار نی ہوندا- ایکوں ناں مار- ایکوں جیندا رہݨ ڈے- جے اے جیندا رہ گیا تاں ساڈیں اکھیں دا سو جھلا بݨ ویسی- ممکن ہے جو اساں ایکوں اپݨاں پتر بݨا گھنوں یا ایں توں کئی بیا فائدہ چاوں-[1]

کلیم اللہ فرعون دے گھر

فرعون دے پولݨ توں پہلے اونڈی نکی دھی انیسا پیؤ کوں آکھیا: بابا ڈٹھے وے جو ہیں بال دی لب نال میکوں لا علاج بیماری کوڑھ دا آرام تھی گئے جیکر ایکوں تساں مار ڈتا' تاں لوک اے ناں آکھسن جو مصریں دا پالݨ ہار اپݨی دھی دے محسن دا قاتل ہے---- ذال تے دھی دیاں گالھیں سُݨݨ دے بعد دِھی دو ڈیہدیں ہوئیں آکھیا! ٹھیک ہے پتر ایندے باوجود جو میکوں پورا پتہ اے جو اے بنی اسرائیل دا بال ہے تے تھی سگدے جو ایہو ای موسیٰؑ ہووے پر میں تہاڈی وجہ توں ایکوں کجھ نہیں آہدا۔

فرعون دی ذال تے دِھی اونڈے فیصلے تے خُش تھیاں تے انہیں فرعون کوں آکھیا جو اساں تہاڈیاں تھوریت ہیں تساں ساڈے اُتے احسان کیتے- فرعون مسکدیں ہوئیں سرہلایا- تے ہک محکوم تے مظلوم قوم دے نجات دہندہ کوں اونڈے اوں دشمن پالݨ شروع کیتا جیرھا اونڈے ناں توں ڈردا ہئی تے جئیں توں بچݨ کیتے اوں بنی اسرائیل دے پتریں کوں کہݨ دا حکم ڈتا ہویا ہئی------- فرعون اے سمجھ کراہیں جو انسانی صلاحیتیں کوں ملݨ آلی تربیت ای اونڈے فکر و عمل دی تصویر ہوندی اے- موسیٰ کلیم اللہ کوں پالݨ شروع کیتا تے ہکے محل اِچ حاکم تے محکوم' ظالم تے مظلوم قوم دے قومی اگوان زندگی دا پندھ کرݨ لگ گئے- فرعون دی ایں سوچ نیں ایں حقیقت کوں نظر انداز کر ڈتا جو انسانی ضمیر اپݨی اصلیت کوں ایں حد تئیں ضائع کر ڈیوݨ آلا کئیں نی جو او ہمیشاں ذاتی مفاد تے مادی ضروریات دا غلام بݨیا رہوے-

[1] سورۃ القصص آیت ۹

اپݨی قوم تے تھیوݨ آلیاں زیادتیاں تے محرومیاں اوکوں بے چین ناں کرن۔ او اے گالھ بھل ڳیا جو رب سئیں قومیں دی فطرت اچ اے صلاحیت پئی ہوئی اے جو جڈاں انہیں دی آزادی خطرے اچ پئے ونڄے تے کوئی جابر قوم اپݨی ترقی تے ڈڈھپ کیتے انہیں دے حقوق و وسائل تے قبضہ کر گھنے تے انہیں کوں محرومیں دے جال اچ پھسا تے غلام بݨاوݨ تے تل ونڄے تاں او اپݨے حقوق دے حصول تے ظلم دے خاتمے کیتے اتحاد دو۔ بھڄدی اے اپݨے کیتے با کردار۔ دلیر تے قابل اعتماد اڳوان ڳولݨ پئے ویندی اے تے جڈاں غلامی تے جبر و استحصال دے طوق ظلم دی کڑکدی دھپ اچ تپ ویندن تاں او کھیرو کھانڈ لوک قوم بݨ تے ہک بئے دے ڳاٹے اچوں تتیاں زنزیراں لہا گھندی اے۔

فرعون مصر دے محلاں دی ترٹھہ سالہ زندگی اچ جتھاں خدا دے پیارے رسول تے پہلی قومی تحریک آزادی دے اڳوان دی شادی تھئی تے جنہیں دے مصر اچوں ہجرت دے ویلے ڈو بال دی ہن[1] اتھاں انہیں کوں اپݨی مظلوم۔ اݨ پھر۔ محکوم تے بے سُتی قوم تے تھیوݨ آلے ظلم سکون ناں کرݨ ڈیندے ہن۔ انہیں ڈٹھا جو قبطیں دے بار چا' چا تے انہیں دیاں چیلیں کماݨ بݨ ڳئیں تے ہر تے وال نی رہیے وجود اچ رت نی رہی تے او مصر اچ بے وطن تے بے گھر ہن۔ انہیں دے غستان نکیں نکیں قبریں نال بھریئے پئین۔ بنی اسرائیل دیاں بالڑیاں قبطیں دی کنیزی اچ ہن تے پرنیاں ہوئیاں رنڈڑیں وانگر زندگی پیاں گزریندن خوشی تے خشحالی انہیں توں رس ڳئی اے۔ او گنگے ہن تے انہیں دیاں اکھیں تے ڈھنڈھ دی کار سکتہ طاری اے انہیں دیاں بالڑیں دے جنج گھن آنوݨ آلے گھوٹ جمدیں کوہ ڈتے ڳئین۔ انہیں دا جیوݨ حکمرانیں دی خشحالی دا ذریعہ ہے تے اوں محکوم قوم دے مہاندرے ذاتی مفاد دی خاطر اپݨی قوم دے دشمن دے بانہہ بیلی ہن۔۔۔۔۔ ڈکھ تے خشی دی ایں گزران اچ حضرت موسیٰ اخیر اے فیصلہ کیتا جو مصر دی شاہی توں اپݨی ڈکھیں ماری قوم دی تحریک آزادی دیاں تکلیفاں ڈھیر سکون بخش ہن۔

---

[1] ۔ روضۃ الصفا جلد اوّل صفحہ ۲۵۲

"مدین دو ہجرت"

موسیٰ کلیم[ع] ڈٹھا جو ہک قبطی سپاہی ہک اسرائیلی مزدور کوں جیندے سرتے لکڑیں دی ہگنڈھڑی ہئی زور دا مریندا ویندے تے اسرائیلی مزدور پُر درد لہجے اِچ اوکوں آہدا ویندے جو میکوں کیوں مریندیں---- میں کیڑھا قصور کیتے؟----- سپاہی ولدی ڈِتی جو توں اپنے سنگتیں توں پچھوں کیوں رہ گئیں۔ کُٹ مارتے تکرار دے ایں منظر کوں ڈیکھ کراہیں حضرت موسیٰ علیہ السلام دے روکݨ دے باوجود[لے] اوں مار کٹائی بند ناں کیتی تے حضرت موسیٰ علیہ السلام قبطی دے ظلم توں اسرائیلی مزدور کوں بچاوݨ کیتے اہلکار دے سرتے زور دی مُکہ ماری تے او اہلکار ہوں ویلے مر گیا۔ ایں منظر کوں اسرائیلی توں علاوہ کئی بیا ڈیکھݨ آلا کوئی ناں ہئی۔ رہیں واسطے موسیٰ علیہ السلام اِتھوں جلدی جلدی روانہ تھی گئے تے لکڑیں آلے اسرائیلی دی امداد کرݨ تے قبطی ملازم کوں مارݨ دی خبر لوکیں کوں حیران کر ڈِتا تے او سوچݨ لگ گئے جو اسرائیلیں دی امداد کرݨ آلا کون ہئی---- ڈُوجھے ڈینہہ حضرت موسیٰ علیہ السلام ڈِٹھا جو کل آلا کمزور بُڈھڑا ولا ہک قبطی ملازم نال جھیڑا لئی کھڑے۔ اُنہیں اوندے نال الویندیں ہئیں آکھیا---- توں عجیب بے چین انسان ہیں کل وی توں جھیڑا لئی کھڑا ہاوݨیں تے اَج وی توں دھاڑیپٹ گھتی کھڑیں---- حضرت موسیٰ علیہ السلام اے گالھ کرتے قبطی دو ٹُرپئے تے حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں کاوڑ دی حالت اِچ آندا ڈیکھ کراہیں اسرائیلی آکھیا۔ کیا توں میکوں کل آلے قبطی دے وانگ مارناں چاہندیں یقیناً" توں فسادی تے ظالم ہیں؟ حضرت موسیٰ علیہ السلام دی کل دی کاروائی دی اطلاع مخبراں فرعون کوں ڈے ڈِتی تے قبطیں موسیٰ[ع] دے قتل دا فیصلہ کیتا۔ جیندی اطلاع حزبیل درکھاݨ جئیں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں دریا اِچ لوڑھݨ کیتے صندوق بݨایا ہئی تے جیرھا اُنہیں دا ہمدرد

لے۔ روضۃ الصفا جلد اوّل صفحہ ۲۵۲

ہئی رئیں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں ڈتی تے اُوں ڈسایا جو قبطیں تہاڈے قتل دا پکا ارادہ بدھ گھدے جیکر تساں اُنہیں دے شرتوں بچناں چاہندے وے تاں جلتی مصر اچوں نکل ونجو[1] تے حضرت موسیٰ علیہ السلام قبطیں دے ایں فیصلے کوں سُنڑ دے بعد مصرتوں مدین دو پاندھی تھئے۔ پہلے ڈینہہ پیروں رانٹیں نجات دے اگوان ستر کلومیٹر دے لگ بھگ پندھ کیتا تے منزلاں مرہنڈیں مرہنڈیں پندرھویں ڈینہہ بعد او مدین پُنیں۔

"مدین اچ شادی"

حضرت موسیٰ علیہ السلام مدین دے باہروں پانی پیونڑ کیتے کھوہ تے پُنیں تے پانی پیونڑ دے بعد او ہک ونڑ تلے ونج تے بہہ گئے کجھ دیر بعد اُنہیں ڈٹھا جو مدین دے لوک ڈنگریں کوں پانی پلاونڑ دی خاطر لڑدے کھڑن تے کھوہ دے ہک پاسے ڈو ننگریں اٹیاں۔ بھیڈاں جھلی کھڑن تے ایں انتظار اچ ہن جو اے مرد اپنے ڈنگریں کوں پانی پلاتے ونجن تاں ول او اپنیاں بھیڈاں کوں پانی پلاونڑ ـــــ حضرت موسیٰ علیہ السلام اُنہیں دیاں بھیڈاں کوں پانی پلاونڑ کیتے نال آلے کھوہ تے گئے جیندے مونہہ تے بہوں وڈا پتھر ڈتا پیا ہئی۔ جیکوں ڈاہ بندے رل تے ہٹیندے ہن۔ اُنہیں ایں پتھر کوں ہٹایا لوکیں کولوں پانی کڈھن آلا بوکا منگیا ــــــ اُنہیں کھلدیں ہوئیں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں او بوکا چا ڈتا جیکوں ڈاہ بندے چھکیندے ہن ــــــ حضرت موسیٰ علیہ السلام بوکا گھن تے کھوہ اچوں پانی کوں کڈھ کے حوض اچ سٹ ڈتا تے اُوندے بعد بھیڈاں کوں پانی پلایا تے پرے ونج تے ونڑ دی چھاں تلے بہہ گئے ــــــ اے ننگریں جڈاں وقت توں پہلے بھیڈاں گھن تے گھر پُنیاں تاں انہیں دے والد حضرت شعیب علیہ السلام ڈھیریں توں پچھیا ـــــ بابا اج کیویں جلتی آگئے وے ــــــ پیو کوں ولدی ڈیندیں ہوئیں ڈھیریں ڈسایا جو بابا سئیں اج ہک نیک پردیسی ساڈیاں بھیڈیں کوں پانی پلا ڈتے ہن واسطے اساں ویلے سر گھر آگیاں ہیں۔

---

[1] سورۃ القصص آیت ۲۰۔

حضرت شعیب علیہ السلام دِھیریں توں پُچھیا او پردیسی کیڑے گئے؟------دِھیریں ڈسایا جو بابا سئیں او کھوہ دے نال آلے وَنڑ تلے بیٹھے-----حضرت شعیب علیہ السلام دِھیریں کوں آکھیا جو وَنجو تے اُوکوں آکھو جو تہاکوں ساڈا بابا سڈیندا اپئے تاں جو اوکوں نیکی دا بدلہ ڈیئوں-----حضرت شعیب دیاں دِھیریں شرماندیاں ہویاں کھوہ تے پُنیاں تے سر جھکا کرتے حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں آکھیا جو اے بندہ خدا تہاکوں ساڈا بابا سڈیندا اپئے---------تے حضرت موسیٰ علیہ السلام انہاں نیک بیبیاں دی رہنمائی اِچ حضرت شعیب علیہ السلام دے گھر پُنتیں-----تے اُنہیں اپنَاں تعارف کریندیں ہوئیں ڈسایا جو میں مصر دے عمران دا پُتر موسیٰ ہاں-----جمنڑ دے بعد میڈی ماء میکوں قبطیں توں بچاونڑ کیتے دریائے نیل اِچ لوڑھ چھوڑیا ہئی-تے میں صندوق اِچ تردا فرعون دے محل اِچ وَنج پُنم-میں تریہہ[30] سال فرعون دے محل اِچ گزارئین-پر میں توں اپنٹی قوم تے قبطیں دے ظلم و ستم برداشت ناں تھیندے ہَن تے ہر ویلے پریشان رَاہندا ہم ہک ڈیہوار ہک اسرائیلی تے ہک قبطی اہلکار ظلم کریندا آندا ہئی-میں توں اے ظلم برداشت ناں تھیا تے میڈے ہتھوں او ظالم ماریا گیا تے میں پکڑیجنڑ توں پہلے اُتھوں بھج آیاں جڈاں ایں کھوہ تے آیاں تے اِنہیں ڈونہائیں چھوریں کوں بے وَس کھڑا ڈیکھ تے میں۔ بھیڈیں کوں پانی پلائے-میں اپنٹی امداد تے معاوضے کیتے اے سبھ کجھ نی کیتا-بلکہ خدا دی خوشنودی تے اپنٹے من دی تسکین کیتے اے سارا کجھ کیتے-

حضرت موسیٰ علیہ السلام نال اَلویندیں ہوئیں حضرت شعیبؑ نیں آکھیا اے موسیٰ[41] میں رب سئیں دا پیغمبر ہاں تُساں اِتھاں دشمن توں محفوظ ہوے--ساڈے کول رہو--تے مناسب اے ہے جو تُساں میڈی ہک دھی نال شادی کر گھنو تے ڈاہ سال بھیڈاں چراوٗ اے۔ بھیڈاں جیرٹھے گُدرے پھل ڈیسن او تہاڈے ہوسن---------حضرت موسیٰ علیہ السلام نے وَلدی ڈتی میکوں قبول اِے--تے بی بی صفورا نال اُنہیں دی شادی کر ڈتی گئی--------

"مصر دو واپسی"

حضرت موسیٰؑ ڈاہ سال مدین اِچ گذران دے بعد ہک ڈینہہ حضرت شعیبؑ کولوں مصر واپس وَنجن دی اجازت منگدیں ہوئیں آکھیا ——— میں اپنے پیو ماء کوں مِلن کیتے مصر وَنجناں چاہندا ں ——— مہربانی کرتے میکوں مصر ونجن دی اجازت ڈیوو ——— حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں حضرت شعیبؑ ولدی ڈِتی ضرور وَنجو ——— تُساں وَنج تے سوٹیں آلے کوٹھے اِچوں ہک سوٹا چا آوؤ۔[1]

حضرت موسیٰؑ ہک سوٹا چا آئے تاں حضرت شعیبؑ نیں آکھیا۔ اے سوٹا اپنے کول رکھو تے جڈاں دل آکھیے مِصر دو روانہ تھی وَنجا ہے۔

حضرت موسیٰ علیہ السلام مدین توں مصر دو روانہ تھئے تے منزلاں مرینڈیں مرینڈیں جڈاں کوہ طُور دے نیڑے پُجے تاں مینہ وسن پے گیا جیندے اِچ او رستہ بُھل گئے کالی شمور رات دی ٹھڈھ اِچ حضرت موسیٰ علیہ السلام پہاڑ تے بھاہ بلدی ڈِٹھی تے اُنہیں اپنی گھر آلی کوں آکھیا جو تُساں اِتھائیں بہوتے میں اُوں بھاہ اِچوں جیرھی نظر آندی پئی اے تہاکوں گرمی پچاونڑ کیتے بھاہ چا آنواں تے مصر دا رستہ وی پچھ آنواں کتھائیں اُساں رستہ ای ناں بُھل ونجوں اے آکھ تے حضرت موسیٰ علیہ السلام طُور دو روانہ تھئے۔ تے ڈھیر پندھ کرن دے بعد او طُور تے پُنیں۔ تے ہک وَنڑ اِچوں اَلا آیا جو ——— اے موسیٰ جُتی لہا ڈے۔ میں دُنیاں کوں پالن آلا خُدا ہاں ——— وَنڑ اِچوں اَلا آئے جو موسیٰ تیڈے ہتھ اِچ کیا ہے ——— موسیٰ ولدی ڈِتی ——— پالن ہار اے سوٹا ہے ——— وَن اِچوں الا آیا جو سوٹا سَٹ ڈے ——— موسیٰ سوٹا زمین تے سَٹ ڈِتا جیرھا وڈا سارا نانگ بن تے زمین تے بھجن دُھڑکن پئے گیا ——— موسیٰ ڈر گئے تے پچھاں تھی گئے ——— وَنڑ اِچوں اَلا آیا موسیٰ ناں ڈرا اے نانگ تیکوں کُئی نقصان نی ڈے ہیکدا موسیٰ اپنا ہتھ کُچھ اِچ پا ——— تے او کوں کڈھ اے چمکدار تھی ویسی تے ایکوں دل تے رکھیں تاں تیڈی گھبراہٹ دُور تھی ویسی ———

---

[1] اثبات الوصیۃ صفحہ نمبر ۲۷ [2] سورۃ القصص آیت ۲۹

خالق نال کلیم اللہ دی گالھ مہاڑ

وَنڑ اِچوں اَلا آیا جو اے موسیٰ ظالمیں دِی قوم کولوں وَنج۔ قوم فرعون کوں کیا او ڈردے نئیں[1] موسی ولدی ڈِتی: میڈا دل گھبراندے تے میڈی زبان رُکدی اے---- تُساں ہارون کوں حکم ڈیوو جو او میڈے نال تھیون---- تے اُنہیں دا میڈے اُتے ہِک گناہ وی ہے ہیں واسطے میکوں ڈر ہے جو میکوں او مار اِی ناں سَٹن[2]۔ ولدی ملی بالکل نئیں، تُساں ڈُوہیں سَاڈیاں نشانیاں گِھن تے وَنجو۔ اساں تہاڈی سُنڑ آلے ہَیں تُساں ڈُوہیں فرعون دے کول وَنجو تے آکھو جو اَساں ڈُوہائیں جہانیں دے مالک دے بھیجے ہوئے ہَیں توں بنی اسرائیل کوں ساڈے نال وَنجڑ دی اجازت ڈے ڈے[3]۔ موسیٰ وَنج تے اپنْی قوم کوں اندھاریں اِچوں کڈھ تے سوجھلے اِچ گِھن وَنج[4] موسیٰ میں تیکوں اپنْے کم واسطے بنْائے۔[5]

رب سئیں سورۃ ابراہیم اِچ قومی غلامی کوں اندھارا تے قومی آزادی کوں سوجھلا آکھیئے تے قومی غلامی دے اندھارے کوں مُکاوَنڑ کیتے ہِکے خطے اِچ ہِکے ویلے ڈُو مقتدر نبی بھیجے ہِن۔ ایں طراں قومی غلامی دا خاتمہ تے قومی آزادی دی تحریک چلاوَنڑ قومیں تے خُدا دی طرفوں فرض تے ڈُو پیغمبریں دی سُنت ہے۔ جِنہیں کوں وحدانیت دے نال نال قومی غلامی دے خاتمے دی جدوجہد کرنڑ دی ذمے داری ڈِتی گئی ہَئی تے باقاعدہ اعزاز نبوت ڈیونڑ دے فورا" بعد حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں کوہ طور تے جیڑھے کم کرنڑ دا پہلا حکم ڈِتے او توحید دے نال قومی آزادی دی تحریک چلاوَنڑاں ہَئی۔ دُنیاں دی پہلی تحریک آزادی دی نگرانی رب سوہنْے آپ کیتی اے۔ ایں تحریک دے اگوان حضرت موسیٰ کلیم اللہ تے حضرت ہارون علیہ السلام ہِن۔ حضرت موسیٰؑ خدائی ہدایات تے احکامات گِھن تے بالیں کوں مِلئے بغیر مصردو روانہ تھئے تے منزلاں مریندیں مریندیں جَڈاں حضرت موسی علیہ السلام مصر دے ملک اِچ وَڑیے تاں

---

[1] سورۃ الشعرا آیات ۱۰-۱۱،
[2] سورۃ الشعرا آیات ۱۳-۱۴،
[3] الشعرا آیات ۱۵-۱۶
[4] سورۃ ابراہیم آیت ۵،
[5] سورۃ طٰہٰ آیت ۴۱،

اُنہیں ہک آجڑی کولوں بنی اسرائیل دے متعلق پچھیا ---- آجڑی ڈسایا جو بنی اسرائیل غلامی دی زندگی گزریندے پئین۔ پر جڈاں دی کجھ ینگراں قبطیں دے وڈے گھریں کوں لُٹن شروع کیتے تے وڈے سرکاری ملازمیں تے سرداریں دے بالیں کوں مارن شروع کیتے بنی اسرائیل تے تھیون آلے تشدد اچ کمی واقع تھی گئی اے۔ کیوں جو قبطیں کوں شک ہے جو اے ینگر بنی اسرائیل اچوں ہن ---- سوہنا گھرو تیکوں کیا ڈسانواں! اے ینگر جڈاں جنگلیں بیابانیں اچوں وا جھولڑیں وانگ شہر دو آندن تاں قبطیں دی رت سک ویندی اے۔ اے سرکار دے اہم ملازمیں کوں پکڑتے نال گھن ویندن تے اوول مڑتے نی آندے ---- پہلے پہلے تاں اُنہیں دا اگورا پچھورا لاؤن کیتے اسرائیلیں کوں پکڑیا ہانیں پر اُنہیں ینگریں پکڑن آلے ملازمیں دے گھریں دھاڑا ماریا ہئی تے اُنہیں کوں ڈسایا ہئی جو اساں حق پرست ہیں۔ ساڈی کئی ذات تے قوم کیں نی۔ جے تئیں مصر اچ انصاف قائم نی تھیندا تے قومی وڈپ تے ڈڈھپ کیتے ظلم تے تشدد ختم نی کیتے ویندے۔ ذمے وار لوکیں دے سر لہیندے رہسوں تے قبطیں دی پر سکون دُنیاں کوں اُجاڑ ڈیسوں اُنہیں غریبیں کوں چھوڑ ڈیودناں تاں تُہاکوں مار سٹیسوں ---- اُتھوں روانہ تھیون دے بعد حضرت موسیٰ علیہ السلام بھرا حضرت ہارون علیہ السلام کوں مِلنے حال وَنڈاؤن دے بعد اُنہیں راتیں بنی اسرئیل دے قومی جرگے نال گالھ مُہاڑ کریندیں ہوئیں آکھیا۔ میڈی مظلوم قوم دے اگوانو: رب سئیں میکوں نبوت ڈتی ہے تے جیویں ڈاڈے ابراہیم علیہ السلام کوں وحدانیت دے پرچار دے نال نال آمریت دے خاتمے دی ذمے واری ڈتی گئی ہئی اونویں میکوں ای وحدانیت دی گالھ کرن دے نال نال قومی غلامی دے خاتمے کیتے ذمے واری ڈتی گئی ہے تے ایں اہم کم کیتے میڈے وڈے بھرا سئیں ہارون کوں میڈا بانہہ بیلی بنایا گئے میکوں معجزے ڈتے گئین تے میکوں رب سئیں حکم ڈتے جو ونج تے اپنی قوم دی آزادی کیتے فرعون کوں میڈا سنیہا ڈے خُش تھیوو: تُہاڈی غلامی دے خاتمے دا عرش تے فیصلہ تھی گئے تے تہاڈی آزادی دا عرش توں حکم آگئے۔ میڈے مظلوم بھراوو! جیویں قبطیں دی تاریخ ظلم نال کالی ہے اونویں اُنہیں دا انجام

ڈُونہائیں جہانیں عبرتناک ہے۔ غلامی دے صدیں دے پندھ ہک ہلانگ باقی ہن پر صدیں دے اے ڈُکھ قبطیں دے مُوہنہ دی کالوݨ بݨ گئین تے اے عرش تے فیصلہ تھی گئے جو مرݨ دے بعد قبطیں کوں ہر ڈینہہ جہنم دی بھاڈکھائی ویسی تے قیامت دے ڈینہہ انہیں کوں سخت عذاب کیتے جہنم اِچ سٹ ڈِتا ویسی[1] اے باغ اے واندھڑ زمیناں تے نفیس محل تے او آرام دیاں شئیں جنہیں اِچ او عیش کریندِن کھس ویسن[2] تے اُنہیں دی بربادی تے ناں ای اسمان تے ناں ای بھوئیں کوں رووݨ آسی' تے ناں ای اُنہیں کوں مہلت ڈِتی ویسی[3]۔ اَنڑ پھر قوم دے اَگوانو پوری قوم دی غلامی انسانیت دی توہین تے انسانی بقا تے ترقی دی راہ اِچ دیوار ہے۔ ایندے نال حسد۔ بُغض۔ بھڑاند۔ نفرت تے کمزوری پیدا تھیندی اے تے قوماں ہک بئے دیاں دشمن تھی ویندِن جیکر قومی وَڈپ تے ڈڈھپ کیتے قوماں ہک بئے دے وسائل تے حق مارݨ تے تُل وَنجن تاں بھڑاند دا مُنڈھ بدھیج ویندے۔ تے او سمندر دیاں موجیں وانگ ہک بئے دے پچھوں ۔ بھُجیاں رہ ویندِن تے مَݨ تے چڑھݨ دے اَہر اِچ اپݨاں وجود وُنجا بہندن۔ جُڈاں جو بقاء و سلامتی کیتے ہِکے وطن اِچ رہݨ آلیں قومیں اِچ سَدھ تے سانجھ ضروری اے۔ جیکوں ظلم' جبر' استحصال' محرومیاں تے ناانصافیں نال قائم نِی کیتا وَنج سگدا۔ کہیں قوم کُوں اے حق کیں نِی جو او کہیں دے قومی معاملات' قومی وسائل تے وطنی حقوق دی مالک بݨ وَنجے تے اُنہیں کولوں غلامی کراوے۔ قوم عاد دی وانگر قبطیں کُوں اِی اپݨی طاقت تے گھُمنڈ اے۔ تے اُنہیں کوں ای پوری بھوئیں تے اندھارا نظردے۔ بھراوو۔۔۔۔ قوم عاد دی بھوئیں تے ناحق غرور کیتا ہئی تے آکھیا ہئی جو طاقت تے زور اِچ ساڈے کولوں کون زیادہ ہے[4] او وی انہیں دی کار قومیں تے ظلم' جبر تے قومیں دی تحقیر کریندے ہِن۔ انہیں دا مذاق اُڈیندے ہَن۔ اُنہیں دی وانگ الٰہی منشور دے مخالف تے خدا دے مُنکر ہَن حالانکہ رَبّ سئیں دا اے حکم ہے جو ہِک قوم بئی قوم دی تحقیر ناں کرے' ممکن ہے جو او اُوں توں چنگی

---

[1] المومن آیت ۴۶ [2] الدخان آیت ۲۵-۲۶-۲۷
[3] الدخان آیت ۲۹' سورۃ بنی اسرائیل آیت ۵۷ [4] السجدہ آیت ۱۴

ہووے تے ربّ سئیں ظالمیں دی قوم دے خاتمے دا فیصلہ کیتا ہے[1]۔ تے ایہو جیہاں مجرم قومیں کوں اُنہیں دے ظلم تے جاہ و جلال نال برباد کر ڈِتا گئے[2]۔ تے احقاف اِچ قوم عاد دے پہاڑیں وچ بنڑئے ہوئے محل تے شہر جابر قومیں کیتے عبرتگاہ ہن۔

بنی اسرائیل دے اگوانو! قومی جبر و استحصال محرومیاں تے ناانصافیاں انسانیت کوں بھرڑے آلی کار کھانڈِن تے قومیں دی تحقیر تے تذلیل جِتھاں قومیں کوں پنچ ہونوٹ دا روگ لیندن۔ اِتھاں اے عمل مخلوق دے نال نال خالق دی وی تحقیر کریندِے ---- انسان کوں ربّ سئیں بھوئیں تے اپنڑاں نائب تے اپنْی مخلوق اِچوں افضل بنڑائے جیندے کیتے سوہنڑیں کائنات تے بے شمار نعمتاں بنڑائے نِس تے اپنْی بنڑائی ہوئی ہئی مخلوق تے حکمرانی ڈِتی ایس۔

خدا دی طرفوں نعمتاں تے ہئی مخلوق تے وڈپ تے ڈُڈھپ مِلنْ دے باوجود ای جیکر انسان راضی ناں تھیوے تے او خدا دی پیاری مخلوق تے اُوندے زمین تے بھیجے ہوئے نائب تے اپنْے وُڈپ تے ڈُڈھپ تے ذاتی خواہش دی تکمیل کیتے ظلم و ستم تے جُڑ ونجے تاں خدا نال کرنْ آلے ایں مقابلے کوں ڈِساؤ کیا اُکھیسی تے ایندا اخیر کیا تھیسی؟

بنی اسرائیل دے سردارو! قوماں ہِک بئے کوں غلام بنڑاونْ کیتے ڈِینہہ رات پُچھیندِن تے اُنہیں دیاں سرگرمیاں قومیں کوں غلام بنڑاونْ کیتے ہوندن تے ہِک بئے کوں غلام بنڑاونْ او اپنڑاں حق تے فرض سمجھدِن۔ ایں مجرمانہ سوچ تے عمل نئیں بھوئیں تے رَت دے دریا وہاہِن۔ ہِیندے ہتھوں سوہنڑیاں سوہنڑیاں آبادیاں تے قوماں ختم تھیّن جیں قومیں کوں دُنیاں تے آونْ دیاں ذمے واریاں پوریاں نِی کرنْ ڈِتیاں۔ جنّیں جمدے پُتریں دے پیؤ ماء تے بھینْیں دے سامنْے سر دھڑتوں جدا کیتین۔ جنّیں ماؤیں کوں جنگلیں، بیابانیں اِچ ہتھ پیر لہنْ تے مجبور کیتے تے جنّیں پُتریں دیاں قبریں تے اَنْ پُھر ماؤیں کولوں ڈیوے بلوائین۔ جے تئیں قومیں دی ایں سوچ اِچ تبدیلی نِی آندی تے او انسانیت دی ترقی۔ سلامتی تے خوشحالی دا نِی پُچھیندیاں۔ او تئیں اے دُنیاں امن۔ انصاف۔ محبت تے خوشیں دا پنگوڑا نِی بنْ سگدی۔

---

[1] الحجرات آیت ۱۱ [2] سورۃ ہود آیت ۴۴

فرعونیں دے مصراچ قومی غلامی دے خاتمے تے قومی آزادی دے خُدائی منشور کوں قومیں تئیں پُچانوݨ کیتے باقاعدہ تحریک شرُوع تھیندی ہئی اے۔ مصراچ پیدا تھیوݨ آلے ایں قومی مسئلے کوں حَل کرݨ کیتے کل خدا دی مرضی دے مطابق فرعون دے اگوں رکھیا ویسی۔ تے کل توں پہلی قومی تحریک الیٰہ باقاعدہ شروع تھی ویسی۔ تساں قوم کوں ہک مُٹھ کرݨ دی ذمے واری سنبھالو تے ساڈے بانہہ بیلی بݨو ـــــــــــ رب سُوہݨاں تہاڈے نال اے۔ ہنجھوں بھجھیندیں ہوئیں بیٹھک اِچ شامل بینمین نیں آکھیا۔ بنی اسرائیل دے اگوانوہیں ڈینہہ دی انتظار اچ بنی اسرائیل کوں چار صدیاں پُوریاں تھیوݨ آلیاں ہن۔ تے اَج ساڈیں اُمیدیں دا بجھ غلامی دے اندھاریں کوں مُکاوݨ کیتے فرعون دے مصراچ اُبھر آئے۔ جیندے سوجھلے اِچ قومی آزادی دے پندھ تھیسن۔ تے قومی آزادی دی جیرھی تحریک کیتے بنی اسرائیل کوں اقوام عالم اِچوں چُݨیا گیا ہئی ہیندے سوجھلے تے رہنمائی اِچ مکمل کریسوں۔ تاں جو دُنیاں توں قومی غلامی دا رواج مُکے تے مظلوم قومیں کوں آزادی دے وَݨ تلے بہݨ نصیب تھیوے۔ جبرو استحصال دے قید خانے ڈھٹھہ پووݨ تے قوماں انسانیت دی ترقی کیتے کم کرن۔ اساں آزادی دی ایں خُدائی تحریک کیتے صبرتے ثابت قدمی نال قربانیاں ڈِتن۔ اَݨ پھرہوݨوݨ دے باوجود مزاحمت کریندے ریہے ہیں۔ تے غُلامی کوں اپݨی رُوح تے دماغ تے حاوی نسے تھیوݨ ڈِتا۔ ہیں واسطے آزادی دا وَݨ اَج وی سَاڈے اندر سَاوا کھڑے ـــــ سُوہݨاں سئیں ـــــ قبطیں دے ہر ظلم دے ہتھیں غُلامی دیاں زنزیراں ہن پر اَساں اپݨی سوچ تے رُوح کوں اُنہیں توں بچائی رکھئے تے ظلم دے ہر زہر کوں آزادی دی اُمید تے دوا بجھ کراہیں پیتی رکھیئے۔ ساڈے گھوٹ کُہیندے رہین تے ساڈیاں بالڑیاں بُھدیں رَنڈڑیں تھیندیاں رہین۔ مانواں پُتریں کوں کُہیندا ڈیکھݨ دے ڈُکھ توں بچݨ کیتے جنگلیں بیابانیں اِچ ہتھ پیر لُنڈیاں رہین اپݨے بالیں کوں جانوریں دی خوراک بݨیندیاں رہسن۔ تہاڈی دنیاں تے آمد کوں روکݨ کیتے سوانٹیں تے تشدد تے اُنہیں دے پیٹ چاک تھیندے رہین۔ زنزیراں پواتے ساڈے کولوں اُساری۔ رڑھ واہی۔ بار چانوݨ تے بسلھاں روٹی دے بدلے

تھیویندے رہن ساکوں مردیں تے تھیوݨ آلے مظالم تے اُنہیں دا اِتلیاں منزلیں توں ڈُھہ تے مرݨ دا ایڈا ارمان کیں نِی غُلام قوماں حکمران قومیں دی خُشحالی کیتے جسمانی مشقت دا بھوگ بُھگیندیاں آندِن------- پر ساکوں قبطیں دی طرفوں مِلݨ آلے روحانی ڈُکھ نِی بُھل سگدے تے ساکوں پُتریں دا اکھیں دے سامݨے کُہیجݨ- دِھیاں دی کنیزی- ماؤیں تے تشدد تے ڈِھڈھ پڑیچݨ تے جنگلیں اِچ جمݨ آلے بالیں دا ڈُکھ قیامت دے کندھیں تئیں نِی بُھل سگدا------- اے پیغمبرِ خدا--- بنی اسرائیل دی نجات دے اگوان تے پہلی قومی تحریک دے قائد--- اساں غُلامی دی ڈائݨ وات آنوݨ آلے بے شمار مظلومیں نال بیوفائی نِی کر سگدے جیرھے آزادی دے سوجھلے کوں ڈیکھݨ کیتے ہر ظلم کوں سہندے رہ گین جنھاں رہین خواہش تے اُمید تے سب کُجھ قربان کیتے- او عالم برزخ اِچ قومی آزادی دی خبر سُݨݨ کیتے بے چین ہورہن- اساں ظلم دے ایں قید خانے کوں ڈھاوݨ تے اپݨے فرض کوں نبھاوݨ کیتے تیار ہیں------- تحریکِ آزادی دے پہلے ہِجھ مصردی بھوئیں تے پیر رکھیا تے حضرت موسیٰ علیہ السلام جنہیں دے تَن تے غریباں ویس تے ہتھ اِچ سوٹا ہئی اپݨے بھرا حضرت ہاروںؑ کوں نال گِھندے فرعون دے محل دو روانہ تھئے تے اُنہیں دربار اِچ وَنج تے آکھیا----- اے فرعون میں ربُّ العالمین دا پیغمبر آں- میڈے اُتے اے فرض ہے جو مَیں جو کُجھ آکھاں سچ آکھاں- میں تیڈے کول تیڈے رب دیاں نشانیاں گِھن تے آیاں- ایں واسطے بنی اسرائیل کوں میڈے نال وَنجݨ دی اجازت ڈے ڈے[1] تے اُنہیں کوں عذاب ناں ڈے[2] ایں طراں تیڈی عزت وی بحال رہسی تے تیڈا ملک تے حکومت ای بچ ویسی----- فرعون زور دا کھلیا تے اوں درباریں کوں آکھیا جو تہاکوں اُنہیں تے حیرانگی نِی تھیندی جو اے ڈھوڑو ڈھوڑ گالھے- آجڑیں آلا ویس تے سوٹا ہتھیں چا' تے میکوں آہدن جو ساڈی گالھ مَن گِھنیں تاں تیڈی حکومت' ملک تے عزت بچ ویسی------- اے پیغمبر جیرھا تہاڈو بھیجا گئے گالھا ہے[3]- فرعون دی گالھ' تے موسیٰ کلیم اللہ تے حضرت ہارون دی

---

[1] الاعراف آیات ۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶ [2] سورۃ طٰہٰ آیت ۴۷ [3] الشعراٗ آیت ۲۷

حالت کوں ڈیکھ تے درباری سارے کھلݨ پے گئے--- فرعون دَربارِیں توں پچھیا کیا اَساں موسیٰ تے ہارون تے ایمان گھن آوں جیرھے ساڈی کار انسان تے اِنہیں دی قوم سَاڈی غلام ہے[1] دَربارِیں ولدی ڈِتی جو اساں اُنہیں دیاں گالھیں اِچ نی آندے جنہیں دا تعلق غُلام قوم نال ہے------ فرعون حضرت موسیٰ علیہ السلام توں پچھیا موسیٰ تیں کولوں اپݨی پیغمبری دا کیا ثبوت ہے؟------ حضرت موسیٰ علیہ السلام اپݨاں ہتھ کچھ اِچ پا تے باہر کڈھیا تاں اُنہیں دا ہتھ روشن تھی گیا[2] ایندے بعد اُنہیں اپݨاں سوٹا زمین تے سٹیا تاں او اژدہ بݨ گیا[3]۔ تے درباری تے فرعون ڈر گئے تنے دَبارا چ چپ غڑپ تھی گئی ------ فرعون حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں تُرترڈ یکھݨ دے بعد اُنہیں کولوں پچھیا کیا میں جڈاں توں بال ہانویں تیکوں پالیا ناں ہئی؟ کیا تیں وَرہیں سَاڈے کول زندگی نِی گذاری[4] تے تیں ہک کم ہا جو کیتا ہئی؟ -------- توں تاں ناشکرا معلوم تھیندیں[5]۔ حضرت موسیٰ علیہ السلام وَلدی ڈِتی---- ہا او حرکت میں کولوں ابڑغت تھئی ہئی تے میں خطا کاریں اِچوں[6] ہم تے جڈاں میں تیڈے کولوں ڈریم تاں تیڈے کولوں بھج گیُم تے ول اللہ سائیں میکوں علم تے نبوت ڈِتی تے پیغمبر بݨایا[7]------ تے کیا ایہو احسان ہے جیرھا توں میڈے اُتے رکھدیں تے رہیں واسطے تیں میڈی قوم بنی اسرائیل کوں غلام بݨایا ہوئے[8]۔ تیڈے دَرباری دا میڈے ہتھوں مریݨ اتفاقیہ تھئے کیوں جو میڈے روکݨ دے باوجود جڈاں اوں بار چاتے ہئے بڈھڑے کوں مارݨ توں باز نہ آیا تاں ایں ظلم توں روکݨ کیتے میں اوکوں ہک ماری تے او مر گیا۔ میڈا ارادہ اُوندی زندگی دا خاتمہ ناں ہئی------ جڈاں فرعون دا اے وار خالی گیا تاں اوں اپݨی قوم دے سرداریں کوں آکھیا------ ایندی نیت خراب ہے تے اے چاہندے جو تُہاکوں تہاڈے ملک اِچوں کڈھ ڈیوے---- بھلا ہُݨ کیا صلاح ہے[9]؟ سرداریں فرعون کوں ولدی ڈِتی--- اَساں اِنہیں دے پُتریں کوں قتل تے دِھیریں کوں جیندا رکھسوں۔ بے شک اَساں

---

[1] سورۃ المومن آیت ۴۷، [2] سورۃ الشعرا آیت ۳۳، [3] سورۃ الاعراف آیت ۱۰۷، [4] سورۃ الشعرا آیت ۱۸، [5] سورۃ الشعرا آیت ۱۹، [6] سورۃ الاعراف آیت ۱۱۰،

اِنہیں کولوں ڈاہڈھے ہِیّن[1] اے ماہر جادوگر ہے[2] پر اساں ایندے کولوں نی ڈِردے۔ کیا تُساں مُوسیٰ تے اُوندی قوم کوں ایں گالھ کیتے آزاد کرڈیسو جو او ملک اِچ فساد کھنڈا ئون تے تہاکوں تے تہاڈے معبودیں کوں چھوڑ ڈیوِن[3]

صدیں توں ظالم قوماں حق منگݨ آلیں کوں ملک' قوم تے مذہب دے ہتھیاریں نال کُہیندیاں آئدِن۔ قومی حقوق منگݨ آلیں کوں فسادی' ملک تے دین دشمن آکھ تے حق پرستیں کوں ظلم و تشدد دا نشانہ بݨیندِن تے ملک' قوم تے دین دے اے دشمن اپݨے جُرمیں دی سزا محکومیں تے مظلومیں کوں ڈیندِن تے ملک دین تے قوم اُنہیں دے جبر و استحصال تے ظلم و تشدد کوں قائم رکھݨ دے وڈے ہتھیار ہِن۔ ہیں واسطے فرعون تے سرداران مصر نیں حق دا مقابلہ کرݨ کیتے اِیہے ہتھیار چاتے اپݨے ڈِڈھپ دے ہتھیں ڈِے ڈِتے۔ جیڑھا اپݨے پالݨ آلیں کوں اپݨی کار اندھا' ڈورا تے گالھا کرڈیندے۔ تے او حقیقتیں کوں لبھݨ' اُنہیں تے سوچݨ تے ویلے تے حق دی آواز کوں سُݨݨ دی صلاحیت توں محروم تھی ویندِن۔

قومی وَڈپ تے ڈِڈھپ دا بھوت جڈاں کہیں قومیت تے سوار تھی ویندے تاں وَل او انسانی' وطنی تے مذہبی رشتے تروڑ ڈیندی اے۔ او اپݨے قومی ہیرو کوں خُدا ایں واسطے مَنیندی اے جو او اُنہیں کوں ڈُوجھیں قومیں دی رَت پلیندے۔ حق منگݨ آلے غلام قومیں دے اگوانیں کوں ملک' قوم تے دین دشمن تے فسادی آکھ تے اُنہیں کوں ڈِ ھکیندے' مریندے تے قتل کرویندِے۔ مفاد پرستیں کوں آپ اگوان بݨیندے تے اُنہیں کوں اپݨاں بانہہ بیلی بݨا تے اُنہیں دی قوم تے وسائل تے حقوق تے قبضہ کر گھندے۔ محکوم قومیں دے حقوق و وسائل نال ترقی کرݨ آلی قومیت محروم تے مظلوم قومیں کوں انسان تیئں تسلیم نی کریندی تے او تہذیبیں دی قاتل بݨ ویندی اِے۔ اے وَڈپ تے ڈِڈھپ محکوم قومیں دیاں صلاحتیں کوں کھا ویندے تے ایندے کھٹیئے ہوئے اندھے کھوہیں اِچ محکوم قوم صدیں تیئں زندگی تے موت

---

[1] سورۃ الاعراف آیت ۱۲۷ر
[2] الاعراف آیت ۱۰۹ر
[3] الاعراف آیت ۱۲۷ر
[4] ابوداؤد

دے وِچاگ لڑکی رُانہدی اِے۔ قومیں دی ڈِینہہ رات دی کمُت قومی ترقی دی بجائے وَڈِپ تے ڈُڈھپ تے اوں توں بچنڑ کیتے خرچ تھی ویندِی اے۔ ہیں واسطے مذاہب الٰہیہ قومی بالادستی دے خاتمے تے قومی وجود تے ورثے دی حفاظت کرنڑ دا حکم ڈیندے۔ اِت لئیوں پیغمبر اسلام صلی اللہ علیہ وسلم فرمائے جو جیرھا بندہ جیرھی قوم دی شکل بنڑیسی اوندا شمار ہوں قوم اِچ تھیسی۔ ظالم تے جابر قومیں دی وَڈِپ تے اجارہ داری دی ہوس دے ہتھوں قومیں دی ناں صرف ترقی رُک ویندی اِے بلکہ محکوم قومیں کوں قومی دھارے اِچوں کڈھ ڈِتا ویندے۔ تے حکمران قوم دے ظلم و استحصال دا نشانہ بنڑ بنڑ تے محکوم قوم اپنڑاں سبھ کجھ ونجا بانہدی اے۔ پر جڈاں اَنڑ پُھر قومیں دے بے وس پیو ماء دی جھولی اِچ بال مردِن تاں خالق کوں فرعون دے مقابلے کیتے موسیٰ کوں بھوئیں تے بھیجنڑاں پوندے تے قومی غلامی دی ظالم رات اِچ جڈاں سرتے بانہہ رکھ تے کرلانوڑ آلی قوم اِچ آزادی دے اِرادے بدھیندِن تاں اپنڑی مخلوق نال پیار کرنڑ آلے خُدا کوں موسیٰ[1] کوں اے حکم ڈیونڑاں پوندے جو اے موسیٰ ونج تے اپنڑی قوم کوں اندھارِیں اِچوں کڈھ تے سوجھلے اِچ گھن ونج۔

پُتّرہ باکھ

قبطیں تے اُنہیں دے فرعون موسیٰ و ہارون علیہ اسلام دی کئی گالھ ناں مَنی بلکہ اُنہیں اے فیصلہ کیتا جو جیرھے لوک موسیٰ و ہارون علیہ السلام دے ہم خیال بنڑن اُنہیں دے پُتر کوہ ڈیوو تے اُنہیں دے چھوریں کوں جیندا رہنڑ ڈیوو[1] ایں فیصلے دے بعد ہوں ڈِینہہ فرعون رنیں وِنگار گھننڑ آلیں تے کم کراونڑ آلیں سرداریں کوں حکم ڈِتا جو اگوں تیں بنی اسرائیل دے لوکیں کوں سلھاں بنڑاونڑ کیتے جیویں ہُنڑ تئیں بھوہنہ ڈیندے اے وے ناں ڈِوا ہے۔ بلکہ ہُنڑ او اپنڑے واسطے آپ بھوہنہ گولن تُھاں اُنہیں کولوں روزِیاں جتنیاں سلھاں او بنڑیندے ہَن بنڑوا ہے۔ سلھیں دی تعداد گھٹ ناں کرا ہے کیوں جو او کم چور تھی گئین۔ اِت لئیوں چیک

---

[1] سورۃ المومن آیت ۲۵

چیک تے آہدن جو ساکوں وَنجنڑ ڈیوو۔ اساں اپنڑے خدا کیتے قربانی کرنی اے۔ ایں واسطے اُنہیں کولوں سخت مشقت کراؤ تاں جو او کم اِچ لگے رہن تے کوڑیاں گالہیں اِچ دل ناں لاؤن[1]۔ حکمرانیں دے ایہو جئیں حکم اُنہیں دے اوں خود ساختہ حق دی عکاسی کریندن جیرھا او غلام تے فائق سمجھدن تے اُنہیں دے سیاہ و سفید دے مالک بنڑ باہندن۔۔۔۔۔

جڈاں وِنگار گھننڑ آلے کاردارِیں تے سرداریں نیں بنی اسرائیل کوں فرعونی حکم سنٹایا جو فرعون آہدے جو میں تہاکوں سلہیں بنٹاونڑ کیتے بھوسہ ناں ڈیساں۔ تساں خود اِی جتھوں ملے بھوسہ گھن آؤ تے تہاڈا کم اِی کیں ناں گھٹایا ویسی۔ فرعون دا اے حکم سنڑ تے او ستم رسیدہ پریشان تھی گئے۔ تے بھوسہ دی جاہ تے خود رو گھاہ کٹھی کرنڑ کیتے پورے مصر اِچ پھرنڑ پئے گئے جڈاں جو کاردار اے آکھ تے جلدی کراونڑ پئے گئے جو جتنا کم تساں بھوسہ گھن تے کریندے ہاوے ہنڑ وی کرو[2] فرعون کیتے وِنگار گھننڑ آلیں دی طرفوں بنی اسرائیل اِچوں کم کرنڑ آلے لوکیں تے جیہڑھے سردار مقرر تھئے ہن کوں کٹ پئی تے اُنہیں کولوں پچھیا گیا جو کیا وجہ ہے جو تساں پہلے دی کار اَج تے کل پوریاں پوریاں سلہاں نی بنٹوایاں۔۔۔۔۔

تڈاں اُنہیں سرداریں جیہڑھے اپنڑی قوم توں وِنگار گھننڑ کیتے بنی اسرائیل اِچوں مقرر تھئے ہن فرعون دے سامنڑے فریاد کیتونیں تے اُنہیں اُوکوں آکھیا۔۔۔۔۔ توں اپنے خادمیں نال ایہو جیہاں سلوک کیوں کریندیں۔ تیڈے خادمیں کوں بھوسہ تاں ڈِتا نی ویندا تے او ساکوں آہدے رہ ویندن جو سلہاں بنٹاؤ۔ تے تیڈے خادم مار وی کھاندن پر قصور تیڈے لوکیں دا ہے[3] فرعون اُنہیں کوں ولدی ڈِتی جو۔۔۔۔۔ تساں سارے نکمے ہو۔ نکمے۔ ہیں واسطے تساں آہدے وے ساکوں وَنجنڑ ڈے کے خداوند واسطے قربانی کروں۔۔۔ اِت لیسوں ہنڑ وَنجو تے کم کرو۔۔۔۔ بھوسہ اِی تہاکوں کیں ناں ملسی تے سلہاں اِی تہاکوں ہوں حساب نال ڈیوڑیاں پوسن[4]۔۔۔۔ جڈاں بنی اسرائیل دے سرداریں کوں اے آکھیا گیا کے تساں

---

[1] ۔ خروج باب ۵، آیات ۱۰ تا ۱۳، تورات مقدس [2] ۔ خروج باب ۵، آیات ۱۵۔۱۶۔۱۷، تورات مقدس
[3] ۔ خروج باب ۵، آیات ۱۴۔۱۵۔۱۶، تورات مقدس [4] ۔ خروج باب ۵، آیات ۱۷۔۱۸، تورات مقدس

بلھاں تے روزانہ دے کم کار اِچ گھاٹا وادھاناں کریسو تاں او سمجھ گئے جو او کیجھیں مصیبت اِچ پھس ہگین۔[1]

جبر و استحصال دیاں زنزیراں کڈاہیں وی زنزیراں پوانوݨ آلیں دیاں منتاں کرݨ نال نی کھلدیاں۔ اُنہیں زنزیراں توں جان چھڑانوݨ کیتے کُٹھے تھیوݨ دے نال نال حکمت تے طاقت استعمال کرنی پوندی اے۔ حکمران قوم دے ظلم و استحصال کوں ختم کرݨ کیتے مظلوم تے محکوم قوم کوں سبدھ کر' تے حکمران قوم دیاں آنڈراں گھٹڑیاں پونڈن ـــــــ حضرت موسیٰ تے حضرت ہارون علیہ السلام' فرعون دے کول ونجݨ آلے اُنہیں سرداریں دی انتظار اِچ ہن تے جڈاں اُنہیں محکوم قوم دے سرداریں کوں مایوسی دی حالت اِچ واپس آنداڈٹھا تاں او اُنہیں دے نزدیک تھی آئے تے اُنہاں اُنہیں کولوں پچھیا ـــــــ کیا بݨی ـــــــ فرعون کیا آکھیئے؟ ـــــــــــ اُنہیں ولدی ڈتی جو رب سائیں تہاکوں ڈیکھے تے تہاڈا انصاف کرے' کیوں جو تُساں ساکوں فرعون تے اُوندے خادمیں دی نگاہ اِچ گندا کر ڈتے تے اُنہیں دے ہتھ اِچ ساکوں قتل کرݨ کیتے تلوار ڈے ڈتی اے[2] تہاڈے آنوݨ توں پہلے ای ساکوں ڈکھ ملدے رہین تے تہاڈے آنوݨ دے بعد وی[3] ڈکھیں توں جان نی چھٹدی ــــــــــ

ظلم دی اخیر کرݨ دے باوجود فرعون تے اُوندے درباریں کوں حضرت موسیٰ علیہ السلام ہک اکھ ناں بھاندے ہن۔ تے او اُنہیں کوں اپݨے کیتے خطرہ سمجھدے ہن۔ ایں واسطے فرعون رنیں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں مارݨ دا فیصلہ کیتا تے ایں جرم اِچ شریک کرݨ کیتے اپݨی قوم دے سرداریں کوں آکھیا ـــــــ تُساں میکوں اجازت ڈیوو جو میں موسیٰ کوں قتل کراڈیواں۔ میکوں ڈر ہے۔ جو او تہاڈے دین کوں ناں بدل ڈیوے یا ملک اِچ فساد ناں پیدا کر ڈیوے[4]

تحریک آزادی کوں ظالم تے غاصب فسادی سڈیندن تے ظلم دی تلوار چاتے محکوم قوم دی

1۔ خروج باب ۵، آیت ۱۹، تورات مقدس
2۔ خروج باب ۵، آیت ۲۱، تورات مقدس
3۔ سورۃ الاعراف آیت ۱۲۹،
4۔ سورۃ المومن آیت ۲۶،

گردن تے چڑھ ویندِن تے اُنہیں کوں حق منگݨ آلیں نال وَرتݨ دا بیا کئی طریقہ نِی آندا۔
حالانکہ ہر تحریک حق منگݨ توں شروع تھیندی اے۔ پر حق مارݨ آلیں دے ظلم و ستم اُوں
تحریک کوں حق گھِنݨ دے رَستے تے پَیندِن تے جڈاں حق گھِنݨ آلیں تے ظلم و ستم دے
پہاڑ ڈھاتے اُنہیں کوں منظر عام توں ہٹایا ویندے تاں ول او تحریک حق کھسݨ آلیں دے
کول لگی ویندی اِے۔ جیندا منطقی انجام ظالمیں دی عبرتناک شکست ہوندی اے۔۔۔۔۔۔
ہیں رستے تے ٹُردیں ہیں قبطیں دے سرداریں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں آکھیا۔ توں
ساڈے کول کُئی وِی نشانی گھن آ۔ جیندے نال سَاڈے اُتے جادو تھیوے' پر اَساں حق مَن
گھنݨ آلے کَیں نِی [1] تے ایندے بعد قبطیں بنی اسرائیل تے جبر و استحصال دے پہاڑ سَٹ
ڈِتے۔ اِنہیں حالات اِچ اے قومی تحریک آزادی حکمت تے طاقت کوں ہیک وقت استعمال
کرݨ دے رستے تے ٹُرپئی۔ تے خُداوند نیں تئڈاں حضرت موسیٰؑ کوں آکھیا جو فرعون دا دِل
متعصب ہے۔ [2] ہارون کوں آکھ جو او سوٹا چاتے مصراِچ جتنا پاݨی ہے یعنی دریاؤیں' نہریں تے
ڈھنڈوں تے ہتھ چاوے تاں جو او خون بݨ ونجے۔۔۔۔ تے موسیٰؑ تے ہارونؑ نیں ایں حکم
دی تعمیل کریندیں ہوئیں فرعون تے اُوندے خادمیں دے سامݨے دریا دے پاݨی تے ڈِگا ماریا
تے دریا دا سارا پاݨی خون بݨ گیا۔ دریادیاں مچھیاں مرگیاں تے دریا اِچ ترکاہݨ مچ
گئی۔۔۔۔ مصری دریا دا پاݨی ناں پی سگیئے تے پُورے مصراِچ خون ای خون تھی گیا۔ [3]
سَت ڈیہاڑیں بعد رب سئیں موسیٰ علیہ السلام کوں آکھیا جو ہارون کوں آکھ! اپݨاں دگا چاتے
اپݨاں ہتھ۔ دریاؤیں' نہریں تے ڈھنڈوں تے چاوے تے ڈیڈراں دا مصر تے حملے کرواوے۔
تے جتنا پاݨی مصراِچ ہئی اُوندے اُتے ہارون اپݨاں ہتھ چاتا تے ڈیڈر چڑھ آئے تے سرزمین
مصر کوں اُنہیں لکا گھدا [4] پر اُنہیں دی محنت نال عیش و عشرت کرݨ آلے ناں ای بنی اسرائیل
کوں حقوق ڈیوݨ تے راضی تھئے تے ناں ای اُنہیں اُنہاں کوں مصراچوں وَنجݨ دی اجازت

۱۔ سورۃ الاعراف آیت ۱۳۲ ار ۲۔ خروج باب ۷ آیت ۱۴ ر تورات مقدس
۳۔ خروج باب ۷ ر آیات ۲۰ ر تا ۲۲ ر تورات مقدس ۴۔ خروج باب ۸ آیت ۲۵ ر د باب ۸ آیت ۶-۷ ر تورات مقدس

ڈِتی---- تے وَت رب سُوہنے موسیٰ علیہ السلام کوں آکھیا جو ہارون کوں آکھ جو او اپݨاں سوٹا زمین دی پوپَݨ تے مار تاں جو او ملک مصر اچ جُوواں بݨ ونجݨ' اِنہاں ایویں کیتا تے ہارون نے ڈِگا چاتے اپݨاں ہتھ وَدھایا تے زمین دی پُوپَݨ تے ماریا جیندے نال انسانیں تے حیوانیں کوں جُوواں پے گیاں تے مصر دی ساری پُوپَݨ جُوواں بݨ گئی۔[1]

قبطیں تے ایندے بعد مچھراں دا عذاب آیا تے ول قبطیں دے ڈنگر موئے تے وَل بناݨوئیں اُنہیں کوں برباد کیتا تے موسیٰ و ہارون علیہ السلام کوں فرعون سڈوا تے آکھیا جو میں ایں دفعہ گناہ کیتے۔ خداوند صادق ہے پر میں تے میڈی قوم اَساں ڈُوہیں بدکار ہیں۔ اللہ سئیں کولوں شفاعت کرو کیوں جو اے زور دے گجگار تے بناݨوئیں دا وسّاں بہوں تھی گئے---- میں ہُݨ تہاکوں وَنجݨ ڈیساں تے تہاکوں اِتھاں روکیاناں ویسی[2]' پر سَروَنجے تاں عادت وَنجے' بنی اسرائیل دی رَت پیوݨ آلے' اُنہیں تے حکمرانی کرݨ آلے تے اُنہیں دی ڈینہہ رات دی مشقت نال محل تے اُنہیں اِچ آرام دی زندگی گزارݨ آلے بھلا کیویں اُنہیں کوں آزادی ڈیون۔

ظالم قبطیں تے ایندے بعد مکڑی حملہ کیتا تے جڈاں مکڑی مصر دی تباہی پھیری تاں فرعون کوں قبطیں آکھیا---- جو اے شخص کے تئیں سَاڈے واسطے پھَھی بݨیا رہسی۔ اُنہیں کوں ونجݨ ڈے تاں جو او اپݨے خُدا دی عبادت کرݨ---- قبطیں دے مطالبے تے فرعون نیں موسیٰ و ہارون علیہ السلام کوں سڈوایا تے اُنہیں کوں آکھیس------ ونجو تے اپݨے خدا دی عبادت کرو۔ پر اُڈے کیڑھے کیڑھے ویسو؟[3]---- موسیٰ ولدی ڈِتی----- اساں اپݨیں بڈھڑیں' جوانیں' پُتریں' دھیریں۔ بھیڈ بکریاں تے ڈنگر ڈھوراں سمیت ویسوں[4] حضرت موسیٰ علیہ السلام دی گالھ سُݨ تے فرعون لال پیلا تھی گیا تے اوں آکھیا---- نہیں اے نِی تھی سگدا تُساں صرف مَرد مَرد خدا دی عبادت کرݨ ویسو کیوں جو تُساں ایہو چاہندے

---

[1] خروج باب ۸، آیات ۱۶–۱۹ تورات مقدس
[2] خروج باب ۹ آیات ۲۷–۲۸ تورات مقدس
[3] خروج باب ۱۰، آیات ۸–۹ تورات مقدس
[4] خروج باب ۱۰، آیت ۱۰ تورات مقدس

ہادے ------ تے اپنڑے موقف تے قائم رہنڑ دی وجہ توں اُنہیں کوں فرعون دے دربار اِچوں کڈھ ڈِتا گیا[1] ------ قومیں کوں غلام رکھنڑ دا چسکا اِیویں ہے جیویں بندے دا مرنڑ تے دِل نِی آہدا ہِیں واسطے فرعون مخبوط الحواسیں دے وانگ کہیں ویلے تولہ تے کہیں ویلے ماسا تھی ویندا ہئی۔

طبقاتی بالادستی تے جبر و استحصال دے خاتمے کیتے مقتدر لوکیں اپنڑی ڈِینہہ رات دی محنت نال نظام وضع کیتن پر قومی جبر و استحصال تے بالادستی دے خاتمے کیتے اتناں کم نِی کیتا گیا جتنی ایندے خاتمے کیتے عملی تے فکری کاوشیں دی لوڑ ہئی کیوں جو قومی جبر و استحصال تے قومی بالادستی تے اجارہ داری انسانیت دی ترقی امن تے سلامتی دی راہ دی سب توں وڈی دیوار ہے۔ جڈاں قومی وڈپ تے ڈُڈھپ دے بھوت کوں پنجرے اِچ بند کر گھدا گیا تاں دُنیاں اِچوں طبقاتی ظلم و استحصال وِی مک ویسی ------ قبطیں تے ایندے بعد اندھارے دا عذاب آیا تے ترے ڈِینہہ مصر دے لوک ہِک بئے دا مونہہ ناں ڈیکھ سگئے۔ تے ایندے بعد فرعون موسیٰ علیہ السلام کوں سڈوایا تے اُنہیں کوں آکھیس تساں ونجو تے خداوند دی عبادت کرو۔ فقط اپنڑے ڈنگر ڈھور تے ۔ بھیڈ بکریاں اِتھائیں چھوڑی ونجو تے اپنڑے بال بچے وی نال گھن ونجو[2] حضرت موسیٰ ولدی ڈِتی جو تیکوں ہنڑ قربانی کیتے ساکوں ڈنگر وی ڈیونڑیں پوسن تاں جو اساں خدا دی قربانی کروں۔ تے ساڈے جانوروی نال ویسن تے اُنہیں دا ہِک کھُروی پچھاں کہیں ناں چھوڑیسوں۔ اے گالھ سُنڑ تے فرعون نیں موسیٰ کوں آکھیا۔ میڈے اگوں لگا ونج تے ہُشیار رہ۔ میڈا مونہہ ڈیکھنڑ ول ناں آئویں۔ کیوں جو جیرھی ڈینہوار توں میڈے متھے لگوں ہوں ڈینہوار توں ماریا ویسیں[3]۔

ایں ترٹی دا جواب ڈیندیں ہوئیں پیغمبرِ خدا تے قومی تحریک آزادی دے پہلے اگوان فرعون کوں ولدی ڈِتی ------ تئیں ٹھیک آکھیئے میں تیڈا مونہہ ول کڈاہیں ناں ڈیکھساں[4]۔

1۔ خروج باب ۱۰ آیت ۱۲ تورات مقدس
2۔ خروج باب ۱۰ آیت ۲۵
3۔ خروج باب ۱۰ آیات ۲۶۔۲۷۔۲۸
4۔ خروج باب ۱۰ آیت ۲۹

آزادی دی پہلی قومی تحریک الٰہیہ دا اے تسلسل قومی تحریک دے اگوانیں کوں اے درس ڈیندے جو آزادی حاصل کرݨ کیتے ہلانگیں دی بجائے ہک ہک پوڑی چڑھݨی پوندی اے۔ تے وقت آوݨ تے طاقت کوں حکمت دا بانہہ بیلی بݨا نوڑاں پوندے۔ حضرت موسیٰ نیں فرعون کوں خبردار کریندیں ہوئیں آکھیا جو ہݨ قبطیں تے اُنہیں دے ڈنگریں دے پلوٹھی دے پُتر مرسن تے اوندے اُتے مصراچ اے جیہاں زور دا ماتم تھیسی جیرھا ناں پہلے تھئے ناں ول کڈاہیں تھیسی،[1] اے بنی اسرائیل ہن جنہیں دے بال پیؤ ماء دے سامݨے کُہیندے رہ گئے وے تے اُنہیں کوں روݨ وی نہ ڈیندے ہاوے تے مصریں کوں اُنہیں دا تھولا جیہاں وی درد ناں آندا ہئی پر جڈاں تہاڈے گھریں اِچ بال مویا تاں وَل تہاڈیاں دھاڑیں نِکلسن تے تُساں آپ آکھسو جو آپ اِی نکل تے اپݨی قوم وی گھن وَنج۔ ایندے بعد ساڈی اِتھوں روانگی تھیسی۔ اے آکھ تے موسیٰ کُوڑ بچ تے فرعون دے کولوں لگے گئے۔[2]

ہک اَدھ رات مصراچ زور دا کہرام مچا تے قبطیں دے پلوٹھی دے پُتریں دی موت اُنہیں دے ہتھ پیر تے دل دماغ سُنجاڑ تے۔ گھریں، گلیں۔ وستیں تے بازاریں اِچ ماتم شروع تھیا۔ تے فرعون اَدھ رات ایلے موسیٰ و ہارون علیہ السلام کوں سڈوا تے اُنہیں کوں آکھیا جو تُساں بنی اسرائیل کوں گھن تے میڈی قوم اِچوں نکل وَنجو۔ تے اپݨے مطالبے دے مطابق اپݨیاں بھیڈاں، بکریاں، گائیں تے ڈاند گھن وَنجو تے میڈے واسطے وی دعا کرا ہے[3]------ اے ہے ظالمیں دی اوقات غیرت سوچ تے رویّہ جیندے ظلمیں توں جان چھڑاواں کیتے بنی اسرائیل وطن چھوڑݨ تے مجبور تھی گئے ہِن۔ ہُوں ظالم فرعون کوں اپݨی بھلائی تے چنگائی دی دُعا منگݨ کیتے مظلوم قوم کوں آہدیں ہوئیں شرم ناں آئی۔ تے اوں مظلوم قوم توں اپݨے جُرمیں دی معافی منگݨ دی بجائے اُنہیں کوں دعا منگݨ دا آکھیا۔ حالانکہ اوکوں پتہ ہئی جو میڈے ظلمیں توں تنگ تھی تے بنی اسرائیل خُدا دی عبادت تے قربانی دا بہانہ کرتے وطن

---

[1]۔ خروج باب ۱۱ر آیت ۷ر

[2]۔ خروج باب ۱۱ر آیت ۹ر

[3]۔ خروج باب ۱۲ر آیات ۳۲-۳۳

توں بھجناں چاہندن تے اُوکوں اے وی پتہ ہئی جو اے میڈی تے قبطیں دی رت ریکتے لونہدن پر ظالم بووّے۔ بزدل' بے غیرت تے خود غرض ہوندن تے او ویلے تے حالات نال راضی ناواں کریندیں دیرنی لیندے تے جڈاں اُنہیں کوں اپنی بقاء داڈر بھوہ ولہڑو سچے تاں او دُشمنیں کولوں امداد منگݨ توں نی شرماندے۔ حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں وحی تھئی جو بنی اسرائیل کوں راتوں رات کھن تے اِتھوں نکل ونجو تے قبطی تہاڈا پیچھا کریسن[1]۔ حضرت موسیٰ علیہ السلام بنی اسرائیل کوں آکھیا ہویا ہئی جو جڈاں وی اِتھوں ونجݨ دی تیاری تھیوے تساں قبطیں کولوں زیورات' نقدی تے ڈُو جھیاں لوڑدیاں قیمتی شئیں پاتوݨ تے ضرورت ریکتے منگ گھنا ہے کیوں جو اے تہاڈی کمت دا ثمرہن تے اُنہیں تے تہاڈا حق ہے تے اپناں حق جیویں اِی ملے گھنتاں فرض ہے۔

جڈاں قبطیں دے پہلٹھی دے پتر موئے تاں قبطیں دے سر تے موت داڈر سوار تھی گیا تے اُنہیں اپنے آپ کوں موت توں بچاوݨ ریکتے بنی اسرائیل کوں راتوں رات مصراچوں لگے ونجݨ ریکتے منتاں ریکتیاں۔ تے اُنہیں سویل واسطے ملیا ہویا اٹا پاتریں سمیت چادریں اِچ پاتے بنی اسرائیل کوں ونج ڈ تا تے آکھونیں جو۔۔ ہُنٹیں ہُنٹیں اِتھوں لگے ونجو جتھاں ڈ۔لنہ تھیوے روٹی پکاتے کھوا ہے۔۔۔۔۔ اِنہیں حالات اِچ جڈاں بنی اسرائیل دیاں سواݨیاں تے مردیں قبطیں کولوں زیور نقدی' کپڑے تے ڈُو جھیاں لوڑدیاں قیمتی شئیں منگیاں تاں قبطیں او شئیں رالویں ڈے ڈتیاں جیویں مالک اپنے بیلی کولوں اپنی شئے منگے تے او بھج تے چا ڈیوے۔

غلامی دے گھر توں روانگی

حضرت موسیٰ تے حضرت ہارون علیہ السلام دی قیادت اِچ بنی اسرائیل حضرت یوسف علیہ السلام دی میت چاتے آزادی دے سوجھلے اِچ سکات دو پاندھی تھئے۔ تے ۴۳۰ سال غلامی دے گھر اِچ غلامی دے عذاب ۔ بھگتݨ دے بعد جیندے مردیں مردیں دی گنتری ۶ لکھ ہئی

---

[1] ۔ سورۃ الشعرا آیت ۵۲

تے جنہیں اِچ قوم فروش قارون وی شامل ہئی سکات وِنج دیرا لایا تے سکات توں کوچ کرتے آزادی دے پاندھی بیابان دے کنارے ایتام اِچ قیام کیتا تے ایندے بعد غلامی دے گھر راچوں ٹرَّن آلے ایں قافلے فی ہنیروت اِچ بعل صفون دے سامنڑے خیمے لانوَن شروع کیتے۔
پالیں کوں دفنانوَن دے بعد جڈاں قبطی فارغ تھئے تاں اُنہیں کوں احساس تھیا جو اساں بنی اسرائیل کوں وَنجن دی اجازت ڈے تے غلطی کیتی اے۔ تے نال اِی دھن و دولت ڈے تے چ ماری اے۔ اُنہیں کوں بھجن دا آپ موقعہ ڈتے ہے، ایں واسطے بنی اسرائیل کوں لبھن تے پکڑن دا فیصلہ کیتا تے قبطیں اُنہیں شہراں اِچ پیرووا آڈھی[1] بھیجے تے فرعون نیں مصری فوجیں کوں بنی اسرائیل کوں پکڑن کیتے تیاری دا حکم ڈتا کیونکہ بنی اسرائیل مصراچوں وڈے فخر نال نکلیئے ہن[2] جڈاں بنی اسرائیل اُنہیں کوں نزدیک کتھائیں نظرناں آئے تے اُنہیں دا پیرا بیابان دو گیا تاں اُنہیں کوں پک تھی گیا جو او بھج گئین تے ساکوں دو کھہ ڈے گئین تاں اُنہیں آکھیا جو اساں سارے مسلح ہیں تے اے چھوٹی جئیں جماعت ساکوں کاوڑ پئی لوَیندی اے[3]۔ تے فرعون ہک وڈی فوج تے اپنٹی قوم دے سرداریں نال بنی اسرائیل دا پیرا چاتے ٹریا۔۔۔۔۔۔۔۔ تے جیڑھے ویلے بنی اسرائیل سمندر دے کنارے فی ہنیروت دے کول بعل صفون دے سامنڑے دیرا لیندے پئے ہن اُنہیں دے سریں تے وَنج کھڑا[4]۔۔۔۔۔۔۔۔۔ اے ہک حقیقت ہے جو ظالم قومیں اِچ وی حق پرست ہوندِن جیڑھے اپنٹی قوم کوں ظلم کرنڑ توں رُکیندِن جیویں قبطیں کوں اُنہیں دے ہک بھرا نیں بنی اسرائیل دے قتلام تے اُنہیں کوں ڈکھ ڈیونڑ توں رُکیندیں ہوئیں آکھیا ہئی جو میکوں ڈر ہے جو کتھائیں تہاڈے اُتے وی ڈوجھیں قومیں دی کار عذاب ناں آوَنجے، جیویں قوم نوح قوم عاد و ثمود تے جیڑھے اُنہیں دے بعد۔ تھیَن تہاڈا حال وی اُونویں ناں تھیووے کیوں جو خدا تاں بندیں تے ظلم نی چاہندا[5] اُنویں مظلوم قومیں اِچ وی اِجھیں لوک ہوندِن جیڑھے ظلم دے

1۔ سورۃ الشعرا آیت ۵۳، 2۔ خروج باب ۱۴ آیت ۸، 3۔ سورۃ الشعرا آیات ۵۴۔۵۵۔۵۶،
4۔ خروج باب ۱۴ آیت ۹، 5۔ سورۃ المومن آیات ۳۰۔۳۱،

خاتمے کیتے ظلم سہݨ دی بجائے غلامی تے جبر استحصال کوں برقرار رکھݨ کیتے ظلم سانبھدے رہݨ کوں درست آہدن۔ آزادی پسندیں تے حق پرستیں تے تنقید کریندن تے قوم تے انہیں دے اگوانیں کوں ظلم تے محکومی دے خلاف لڑݨ توں ڈریندن تے رکیندن۔

مصر اچ بنی اسرائیل کوں آباد کرݨ آلے پیغمبر خدا حضرت یوسف علیہ السلام دی میّت تے نجات دے رہبریں حضرت موسیٰؑ تے حضرت ہارون علیہ السلام دی قیادت اچ بنی اسرائیل ڈیلھ رات آزادی دے پندھ کرݨ دے بعد جڈاں فرعون تے اوندی فوج کوں غلامی تے موت بݨ تے آندا ڈٹھا تاں خوف تے مایوسی انہیں کوں مسماڈ تا تے بنی اسرائیل اچوں کجھ لوکیں حضرت موسیٰ کوں آکھیا کیا مصر اچ قبراں کئیں ناں ہن جو توں ساکوں بیابان اچ مرݨ کیتے گھن آئیں؟ تیئں ساڈے نال اے کیا کیتے جو ساکوں مصر اچوں کڈھ آئیں[1]۔ کیا اساں تیکوں مصر اچ ناں آہدے ہاسے جو ساکوں مصر اچ رہݨ ڈے تے اساں مصریں دی خدمت کروں کیوں جو مصریں دی خدمت کرݨ بیابان اچ مرݨ توں بہتر ہئی[2]۔

ڈو نہیں قوماں جڈاں آمݨے سامݨے تھیاں تے موسیٰ دے سنگتی آکھݨ لگ گئے جو اساں پکڑیج گئے ہیں[3]۔ حضرت موسیٰ انہیں کوں ولدی ڈتی جو ہرگز نہیں میڈا پالݨ ہار میڈے نال ہے او میکوں رستہ ڈیسی[4] حضرت موسیٰؑ انہیں بنی اسرائیل کوں آکھیا گھبراؤ نہیں۔ ثابت قدم رہو۔ قومی تحریک آزادی دی کنڈ تے قومیں بݨاوݨ آلے دا ہتھ ہوندے۔ مایوس ناں تھیوو: اللہ سئیں تاں انہیں دی مدد نی کریندا جیڑھیاں قوماں اپݨی چنگائی تے آزادی کیتے کجھ نی کریندیاں۔ تساں تاں حق و انصاف تے آزادی کیتے ظلم تے ناانصافیں دے سمندر جھاگ چکے ہِو۔ اے سمندر تہاکوں کجھ نی آہدا۔۔۔۔۔۔۔

بنی اسرائیل دے سرداریں حضرت موسیٰ علیہ السلام کوں آکھیا: فرعون تے اوندی قوم شکاری آلی کار ساڈو۔ بھجدے آندن تے اساں انہیں دے مقابلے اچ بے سروسامان ہیں تے ساڈے

---

[1] ۔ خروج باب ۱۴، آیت ۱۱
[2] ۔ خروج باب ۱۴، آیت ۱۲
[3] ۔ سورۃ الشعراٗ آیت ۶۱
[4] ۔ سورۃ الشعراٗ آیت ۶۲

سامنے سمندر ہئے۔ ہُنڑ کیا تھیسی؟ حضرت موسیٰؑ وَلدی ڈِتی: ڈَرو ناں چُپ کرتے کھڑے رَہو اَج رَب سائیں دی طرفوں نجات دے کم ڈیکھو جیڑھے او تہاڈے واسطے کریسی۔ تے جیڑھے مِصرین کوں تُساں اَج ڈیہدے پئے وے اُنہیں کوں قیامت تئیں وَلا ناں ڈیکھسو[1]۔۔۔۔۔ ہُوں ویلے حضرت موسیٰؑ کوں وَحی تھئی جو توں اپنڑاں سوٹا چاتے اپنڑاں ہتھ سمندر تے چاتے سمندر دے ڈُو حصے کرتے وَل بنی اسرائیل سمندر دے درمیان اِچوں سُکی ہئی زمین تے ٹُرتے نکل ویسن[2]۔

بنی اسرائیل کوں ڈیکھ تے قبطی خُش تھی گئے۔ تے فرعون نیں آکھیا۔ جو عبرانی بھانویں مچھی بنڑ تے سمندر اِچ وَڑ وَنجنڑ تاں وَل وی اَساں اُنہیں کوں لبھ گھنسوں۔ انہیں کیا سوچیا ہئی جو اَساں بھج ویسوں؟۔۔۔۔ ہُنڑ شام تھی گئی اے تے منزلاں مَریندیں مَریندیں تھک گئے ہیں۔ اِتھاہیں دیرا لاؤ تے سَویلے انہیں نال گالھ کریسوں۔۔۔۔ فرعون نیں حکم ڈِتا۔۔۔۔ سئیں جان دی امان ہووے تاں ہِک درخواست کریندا ں۔۔۔۔۔ فرعون توں ہامان نیں گالھ کرنڑ دی اجازت منگی۔۔۔۔ کیا آہدیں کر؟۔۔۔۔۔۔ میڈا سوہنڑاں سئیں۔۔۔۔ ہنیں نال جو کُجھ کرو تُساں آپ مالک ہووے پر نمک حرام قارون کوں میڈے حوالے کرڈِواہے میں جانڑاں تے اُوندا عبرتناک انجام۔۔۔۔ ٹھیک ہے قارون کوں غداری دی سزا ملنڑ چاہی دی اے فرعون آکھیا۔ حضرت موسیٰ علیہ السلام سمندر تے سوٹا ماریا تاں کائنات دی تریخ اِچ پہلی تے آخری دفعہ سمندر دا پانی پہاڑی دے وانگ ڈُو حصیں اِچ وَنڈیج تے پہاڑ بنڑ گیا تے زور دا پوربی اندھار گھُلیا۔ جئیں سمندر دے پانی توں خالی تھی وَنجنڑ آلی زمین کوں سُکا ڈِتا تے بنی اسرائیل اُنہیں رستیں تے ٹُرتے پار تھی گئے جڈاں جو اُنہیں دے سَجے کھَبے پانی دیوار دی کار کھڑا ہا[3]۔ تے مِصرین نیں اُنہیں دا پیچھا کیتا تے فرعون دے سارے گھوڑے، رَتھ تے سَوار اُنہیں دے پِچھوں سمندر دے اَدھوانڑیں اِچ پہنچ گئے[4] تے موسیٰ نیں اپنڑاں ہتھ سمندر

---

[1]۔ خروج باب ۱۴ آیت ۱۳
[2]۔ خروج باب ۱۴ آیت ۱۶
[3]۔ خروج باب ۱۴ آیت ۲۲
[4]۔ خروج باب ۱۴ آیت ۲۳

اُتے چاناتے سویل تھیندی پئی ہئی جو سمندر راپنٹری اصلی حالت اچ واپس آگیا۔ تے مصری پچھے بھجن لگے پر اللہ سئیں مصریں کوں سمندر دے اَدھوانٹیں تھہ و بالا کر ڈِتا تے پانی دا پس بھی تے رتھیں سواریں تے فرعون دے سارے لشکر کوں جیہڑھا اسرائیلیں دا پیچھا کریندا پیا ہئی غرق کر ڈِتا تے اُنہیں اِچوں ہِک وی باقی ناں بچیا[1]

ظالمیں دا اخیر...؟

بس ڈیکھ گھنو جو ظالمیں دا کیا اخیر ——————

تھیا رب[2] سئیں اُنہیں کوں بہوں ساریاں نعمتاں ڈِتیاں ہَن پر اُنہیں خدا دا شکر اَدا ناں کیتا[3] تے ہِک انقلابی دے ہتھوں رب سوہنڑے اُنہیں دے وڈپ تے ڈڈھپ کوں مُکایا تے۔ قبطیں کوں دریا اِچ بوڑ ڈِتا[4] او لوگ بہوں سارے باغ تے چشمے وَاندھڑ زمیناں، نفیس مکان تے ارام دیاں شئیں جنہیں ناں او عیش کریندے ہَن چھوڑ گئے[5]۔ کیا کئی یقین کر سگدے جو او سارے محل مالکیں توں محروم تھی گئے۔؟ او سب فاحشہ عورتاں سنگتیں توں محروم تھی گیاں؟ کیا یقین آ سگدے جو او ساری دولت بِن مالکیں دے رہ گئی[6] تے وَل اُنہیں تے ناں ای اسمان تے ناں ای زمین کوں رونوٹ آیا تے ناں اِی اُنہیں کوں مہلت ڈِتی گئی[7] تے مرنڑ دے بعد او سویل شام جہنم دی بھاہ دے سامنڑے پیش کیتے ویندِن تے قیامت دے ڈینہہ حکم مِلسی جو قبطیں کوں سخت عذاب اِچ داخل کرو[8]

1۔ خروج باب ۱۴، آیات ۲۷-۲۸، 2۔ سورۃ القصص آیت ۴۰، 3۔ سورۃ انفال آیت ۵۲، 4۔ سورۃ القصص 5۔ سورۃ الدخان آیات ۲۵-۲۶-۲۷، 6۔ سورۃ القمر آیت ۴۲، 7۔ الدخان آیت ۲۹، 8۔ سورۃ المومن آیت ۴۶،

بنی اسرائیل دا گیت

(عبرانی توں سرائیکی اِچ ترجمہ)

ول موسیٰؑ تے بنی اسرائیل خداوند کیتے گیت گایا تے ایں آکھݨ لگے:

میں خداوند دی ثنا گاساں
کیوں جو او جلال دے نال فتحمند تھئے
اوں گھوڑے کوں سوار نال سمندر اِچ سٹ ݙتا
دشمن تاں اے آکھیا ہئی جو میں پچھا کرسیاں
میں ونڄ پکڑیساں۔ میں لُٹ دا مال ونڈیساں
اُنہیں دی تباہی نال میڈا ہاں ٹھر ڳئے۔
میں اپݨی تلوار چھک کے اپݨے ہتھ نال اُنہیں کوں ہلاک کرسیاں
توں اپݨی اندھاری دی پھوک ماری تاں سمندر اُنہیں کوں لُکا گھدا
او زور دے پاݨی اِچ سیسے دی کار ٻُڈ ڳئے

(خروج باب ۱۵ آیت ۱، ۲، ۹، ۱۰)